

નિવેદન

ગુજરાતી પ્રાચીન કાવ્યો સંશોધન કરાવી તેની શુદ્ધ પ્રત છપાવવાનું કાર્ય સોસાયટીએ કેટલાક સમયથી શરૂ કરેલું છે . તે યોજનાને અંગે અખાલની અપ્રસિદ્ધ વાણીનો સંગ્રહ અખાલના પરમ ઉપાસક અને અભ્યાસી શ્રી “ સાગર ” મહારાજ પાસે સંશોધિત અને સંપાદિત કરાવી , દીકા સહિત જનતા સમક્ષ રજુ કર્યો છે ; અને તે સુમુક્ષુ જનોને જરૂર ઉપયુક્ત અને ઉપકારક થશે , એવું મારું માનવું છે .

આ સઘળું સાહિત્ય જંબુસર પાસે આવેલા કંહાનવાની ગાદીના મહારાજ શ્રી ભગવાનજી મહારાજના વિદ્યાલંકારમાં સુરક્ષિત હતું , તે સોસાયટીને સુપ્રત કરી , તેના પ્રકાશન સાડે ખુશીથી સંમતિ આપી એઓ શ્રીએ સોસાયટી પર મહેદ્ ઉપકાર કર્યો છે .

આ ગોઠવણ કરી આપવાનો યશ શ્રી “ સાગર ” મહારાજને છે ; અને એમણે એવું સંપાદનકાર્ય ઉપાડી લઈ સોસાયટીનું કાર્ય વધુ સગવડભર્યું કર્યું હતું , તે માટે સોસાયટી એમની પણ કણી થઈ છે .

ગુ . વ . સોસાયટી : }
અમદાવાદ . }
તા. ૩-૬-૩૨ . }

હીરાલાલ ત્રિ . પારેખ .

આગ્રિ. સેક્રેટરી .

અનુક્રમણિકા

પ્રસ્તાવના	૫
શ્રી સદ્ગુરુચરણે	૯
અક્ષય એકડે એકો	૧૦
નુગ નુગ જવો ! અખાલ	૧૧
અખખા મિત્ર્યા ગુરુ	૧૨
ગુરુપત્ર	૧૬
શ્રી અખાલના “ ગુરુશિષ્યસંવાદ ” માંથી ઉદ્ધા પૃષ્ઠનો ઉત્તારો ‘ લીધો. ’					
શ્રી અખાલના કક્ષો....	૧
શ્રી અખાલના બાર માસ	૭
શ્રી અખાલના સાત વાર	૧૨
શ્રી અખાલનાં ગુજરાતી ભજનો	૧૫
શ્રી અખાલનું અવસ્થાનિરૂપણ	૭૩
શ્રી અખાલની જકડી હિન્દી	૮૧
શ્રી અખાલના જલણા હિન્દી-પંજાબી	૧૨૩
શ્રી અખાલની એકલક્ષરમણી હિન્દી	૧૭૫
શ્રી અખાલનાં ભજનો હિન્દી....	૧૮૧
ટીકા	૨૨૩
પરિશિષ્ટ ૧	૨૩૪
પરિશિષ્ટ ૨....	૨૬૨
પરિશિષ્ટ ૩....	૨૭૨
ઉપસંહાર	૨૭૮
અક્ષયવૃક્ષ	૨૮૦

પ્રસ્તાવના

—૨૪—

|| પરમાત્માની પરમ કૃપાથી આપણા સાહિત્યમાં સદ્ગુરુ શ્રી અખાણનો આ અપૂર્વ અન્ય પ્રસિદ્ધ થાય છે . એમાં પરમાત્માનું જ્ઞાન છે , પરમાત્માની ભક્તિ છે , પરમાત્માનો યોગ છે અને પરમાત્માનો સંપૂર્ણ સ્વાનુભવ છે , કિંવા રસોન્મત્ત પરિભાષામાં બોલીએ , તો રસભોક્તાએ અનુભવેલો મૂમાવ્રહનો નિર્ગુણવિદ્યાસ છે .

શ્રી અખાણનું પોતાનું તેમ જ તેઓ શ્રી દ્વારા ચાલતી આવતી પ્રણાલિકાનું તમામ અપ્રસિદ્ધ હસ્ત-લિખિત સાહિત્ય શ્રી કેહાનવા બંગલાના એ પ્રણાલિકાના હાલના મહારાજ શ્રી ભગવાનજી મહારાજે , મહારા પોતાના અભ્યાસ માટે , મહેને ઈ. સ. ૧૯૧૨ની સાલથી કૃપા કરીને , સુપ્રત કરેલું હતું . આમાંથી , શ્રી અખાણના શિષ્ય શ્રી લાલદાસજીથી શ્રી કેદયાણદાસજી સુધીની વાણીનો અન્ય ઈ. સ. ૧૯૨૦માં “ સન્તોની વાણી ” એ નામથી મહારાજ શ્રીએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે . માત્ર શ્રી અખાણનું પોતાનું જ ઘણું સાહિત્ય પ્રકટ થવું બાકી રહેલું હતું ; ધિ “ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી ” જેવી માનવન્ત સંસ્થા તરફથી આ અક્ષયવાણીમાં તેનો ઘણો ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થાય છે . આ સર્વ સાહિત્યના સંગ્રહકાર પરમ પૂજ્ય મહારાજ શ્રીએ ઉદારતાથી તે પ્રસિદ્ધ કરવાની રજા આપી છે , તેમ જ

ગુ. વ. સોગ્રાઈટીના વિદ્વાન પ્રમુખ મહાશય દી. બ. કેશવલાલભાઈએ તે પ્રસિદ્ધ કરવાને રનેહપૂર્વક તત્પરતા દર્શાવી છે અને તેથી જ આ કાર્ય વીંમ્ન વરચના લાંબા ગાળા પછી સંશોધક સિદ્ધ કરી શક્યો છે. વાચક અને સંશોધક બંને ઉપર આ ઉભય મહાશયોનો અતુલ ઉપકાર થયો છે.

અમલની જોડણી મોટા ભાગે સંશોધનકાર કાયમ જ રાખી છે.

આજ સુધી કદાપિ જાણવામાં નહીં આવેલી, એવી શ્રી અખાલની અદ્ભુત વાળી જકડી, ઝૂંઝૂણા અને ગીલાં હિન્દી લગ્નોમાં અન્યવાચકને લગ્નપ્રશે અને તે સર્વ ઉપરથી અભ્યાસીને શ્રી અખાલના સ્વરૂપનો કોઈ નવો જ ખ્યાલ આવશે. શ્રી અખાલ વેદાન્તી છે - જ્ઞાની છે એ વાત તો સર્વ કોઈ જાણે છે : પરંતુ, તેઓ મૂઝૂકી સંત છે, આશક છે, ઔલિયા છે એ વગેરે ફકીરી ઈશકની વાતો તો આ અન્ય માર્ગત પહેલવહેલી જ જાહેરમાં આવે છે.

દીવાન બહાદુર શ્રી નર્મદાશંકર મહેતા, દીવાન બહાદુર શ્રી કેશવલાલ ધ્રુવ તથા મુરદાર બહાદુર શ્રી નરસિંહરાવ દીવેટિયા જેવા ગુજરાતના સમર્થ વિદ્વાનોએ તાઝેતરમાં શ્રી અખાલ વિષે એવાં તો આશં વિવેચનો કર્યા છે, કે જ્યારે આ “ અપ્રસિદ્ધ અક્ષયવાણી ” ધ્યાનથી અને માનથી ઉકેલાશે ત્યારે તેઓને પણ પોતાનાં મુન્દર વિવેચનોમાં શ્રી અખાલનું આ અન્યમાંનું પ્રમ-સ્વરૂપ અવશ્ય દિશાદર્શક તેમ જ વસ્તવવેષક થશે.

“ સન્તપ્રિયા ” નો હિન્દી ગ્રન્થ જે જુદા જુદા પ્રકાશકો દ્વારા છપાયેલો છે, તેમાંનું છેલ્લું “ અન્વયવ્યતિરેક પ્રકરણ ” કોઈ પ્રકાશકને ઉપલબ્ધ નહીં થવાથી, હજી અપ્રસિદ્ધ જ છે ; તેમ જ શ્રી અખાલની શુભારે સત્તરસેં હિન્દી - ગુજરાતી સાખીઓ પણ હજી અપ્રસિદ્ધ છે . શ્રી અખાલના હવે પછીના પ્રકાશનમાં ગુ. વ. સોસાયટી જ આ સર્વ પ્રસિદ્ધ કરવાને ધારણા રાખે છે, એ પરમ સંતોષની વાત છે .

શ્રી અખાલનો ત્રીથી પ્રથમ ગ્રન્થ શ્રી અક્ષય-ગીતાનો (વિ. સં. ૧૭૦૫માં લખાયેલો) આજ સુધી ગણાતો આવ્યો છે ; પરંતુ ખરે જોતાં, તેની પહેલાંનો વિ. સં. ૧૭૦૧માં લખાયેલો “ શ્રી ગુરુશિષ્યસંવાદ ” નો ગ્રન્થ ત્રીથી પહેલો છે . સ્વ. કવિ હીરાચંદ કહાનજી તથા સ્વ. જાગૃષ્ઠે વગેરે પ્રકાશકોને એ ગ્રન્થમાંની છેલ્લી લીટીઓ ઉપલબ્ધ થઈ હોય એમ જણાતું નથી . જે હસ્તલિખિત પ્રતમાં વિ. સં. ૧૭૦૧ની સાલ છે, તેનાં પૃષ્ઠાનો ઉતારો ‘ લીથો ’માં છપાવીને આ ગ્રન્થમાં મૂકવામાં આવ્યો છે .

સુપ્રસિદ્ધ સાક્ષર આચાર્ય શ્રી આનંદશંકરભાઈએ મોતાના અમૂલ્ય સમયનો વ્યય કરીને, આ કાર્યમાં ઉપયોગી સૂચનાઓ કરી છે અને મહારા ઉપર તે માટે તેઓ શ્રીનો ઘણો ઉપકાર થયો છે .

ગુ. વ. સોસાયટીના આગ્રિ. સેક્રેટરી ભાઈ શ્રી હીરાલાલ પારેખે આ કાર્યમાં મહેને સ્નેહભાવે ઘણી

મદદ અને વખતોવખત અનુકૂળતા કરી આપી છે - કે જે વિના આવું કાર્ય જરૂર જ ન થઈ શક્યું હોત તેમનો પણ સંશોધક ઉપર ઘણો આભાર થયો છે .

આ ગ્રન્થમાં શ્રી અખાણના મૂલ વસ્તુ ઉપરાન્ત , તેમો પરિચય કરાવનારી સંક્ષિપ્ત ટીકા પણ સંશોધનકારે લખી છે , અને અભ્યાસીના ઉપયોગાર્થે કેટલાંક પર્ગિશિયો અને સૂચિપત્ર પણ તેમાં દાખલ કર્યા છે .

આ ગ્રન્થમુદ્રક શ્રી “ગુજરાતી પંચ” લેવા અતિ વ્યવસાયી મુદ્રણાલયે પણ , ગ્રન્થને તત્ત્વજ્ઞાનનો અને ધર્મનો જાણીને , ઘણા સ્નેહથી અને ઘણી ટાળણથી તેમ જ ખડું ત્વરાથી સુંદર મુદ્રણકાર્ય કર્યું છે તે ધન્યવાદપાત્ર છે . શ. રા. ભાઈ શ્રી સોમાલાલનો તેમ જ તેમના સ્નેહાળ સ્તાકનો એ સદ્ભાવ માટે મહારા ઉપર ખરેખર ઉપકાર થયો છે .

પરમાત્માની કૃપાથી , આ પ્રમાણે સર્વાના સ્નેહપૂર્ણ સહકાર વડે સંશોધનકારનું આ ધર્મકાર્ય સિદ્ધ થયું છે અને વાચકવિવેચકને પણ તે તેવી જ રીતે સિદ્ધ થાયો .

શ્રી સાગરાશ્રમ , ચિત્રાવ ,
તા. પાદરા , જિ. વડોદરા .
તા. ૫ - ૬ - ૩૨ .
શ્રી ઝવિપગચમી , વિ. મં. ૧૯૮૮

ॐ સાગર ॐ

ॐ સદગુરુ ॐ ॥

શ્રી સદ્ગુરુચરણે

—૨૯—

અક્ષય પદના વાસી અખાલુ ઐ ગુરુ !
 બ્રહ્મસદનના ભોગી ! ભોગીરાજ ભે !
 ઉર અર્જુનમાં ઉભગી આ શી ઉરમી ! -
 મનન કરતાં પ્રેમે નર ને નાર ભે !

અક્ષય પદના વાસી અખાલુ ઐ ગુરુ !

સૂકાં ને લૂખાં રે તરુવર તીરનાં ,
 અમીઝરણાંથી નવપક્ષવ તે ધાય ભે !
 હરિયાળું રઢિયાળું તીર નિહાળીને ,
 વનચર મૃગલાં તૃણ ચરવાને જાય ભે !

અક્ષય પદના વાસી અખાલુ ઐ ગુરુ !

અનુભવસિન્ધુ ! બિન્દુપાન કરે ઘણાં ,
 ઐલિનવ અનિન્દ ઉરમાં અતિ ઉલરાય ભે !
 શાન્તિ આપે સન્તપિયા સુખદાયિની ,
 અહરહ લીલા બ્રહ્મ તણી નિરખાય ભે !

અક્ષય પદના વાસી અખાલુ ઐ ગુરુ !

ચિત ચૈતનનાં ચટકા લટકા ભેળને ,
 ભક્ત હૃદયમાં પ્રીતિરસ રેલાય ભે !
 નિત નિત લીલા નૌતમ નિરખે નાથની ,
 ભગવદ્ ભાવે ગુરુચરણે ચિત રહાય ભે !

અક્ષય પદના વાસી અખાલુ ઐ ગુરુ !

શ્રી કલ્પાનવા બંગલો , } શ્રી ભગવાનજી મહારાજ
 વિ. મં. ૧૯૮૮ . } ॥ ઐ સદ્ગુરુ ॥

अक्षय एकडेएको

— १४ —

नमो ॐकार ब्रह्मस्वधाम ! निराकारे रमे भर्ता राम !
अहो ! तनकाशीभांडि मुकाम - लखो , डां ! ओकेडेओके !
नमो ॐकार ०

सदा मन शुद्ध हृदये स्नान -
उठे अन्तरात्मध्यान -

“ हुज्योतिस्वरूप धुं ” ओ ज्ञान-धुंटे , डां ! ओकेडेओके !
नमो ॐकार ०

निरंजन तत्व सोहि राम -

त्रिभुवनव्यापी तारक राम -

अद्वितीय ॐ अनामी नाम - लखो , डां ! ओकेडेओके !
नमो ॐकार ०

नडाधुं तन त्रिमेणीमां -

समाधुं ब्रह्म सोऽहंमा -

अनुभव आत्मसागरमां हु अक्षय ओकेडेओके .
नमो ॐकार ०

श्री हृषीकेश , हिमालय .

(इ. स. १९१४)

} ॐ सागर ॐ
॥ ॐ ॥

જુગ જુગ જીવો અસ્વાજી !

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗ୍ରୋ ! ଶ୍ୟାମା ! ଗୁରୁତ ଓଁ ! -

ଜୁଗା ଜୁଗା ଓଢ଼ୋ ! ଝାଆଣୁ !

જા બડલાગીકે છેલ્લો જનમ હો ,

તાકે સનેહી સખા ! હ ! ગુરુજી ૐ -

જુગ જુગ જીવો ! આખાજી !

ગાત ઘનત નાહિ સદ્ગુરુમહિમા -

શેષ બિરિંચિ થક્યા ! જી ! ગુરુજી ૐ -

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ! ଅଧ୍ୟାତ୍ମ !

લાલદાસ , હરિકૃષ્ણ , જીવણજી :-

ગૌરી , રતનબા , જીતા ! જી ! ગુરુજી ઓં -

જુગ જુગ હવે ! આખા !

પરમહંસ ગાળધૂ કુલ્યાણા ! -

ભાગ્યત નર નિરખ્યા ! ૭ ! ગુરુ ૭ ઓં -

જુગ જુગ જીવો ! અખાલ !

सागर गुरु सुरराजप्रसादे ,

મહાત્મા ગાંધીજી ! જી ! ગુરુજી ૐ -

જુગ જુગ હવો ! આખા હ !

૬. સ. ૧૯૨૦.

ॐ सागर ॐ

25

अख्खा मिल्या गुरु !

अख्खा मिल्या गुरु ! पक्का मिल्या गुरु ! घाट पश्येको घडावनको ,
चित्त सोरणी चराचर चेतन ! सद्गुरु रंग चढावनको ;
फेर घड्यो , गुरु ' राम जड्यो ' गुरु घाट अघाट समावनको ,
कौन मति , गति सागर मेरी ? ! सद्गुरु के गुन गावनको !

अख्खा मिल्या गुरु ०

गुरु पिंड मूल्यो , तब अंड फुट्यो गुरुसतगुरुसैन विहंगमको ,
खेवर हंस सके जीरवी परब्रह्मगुरुसतसंगमको ;
बावन बाजकी पाज बनी ! गुरु ! क्या कहूँ भै गुरुमहात्मको ? !
राम मिल्यो जयी राम भयो मन ' धन्य है ! धन्य ! गुरुगमको !

अख्खा मिल्या गुरु ०

कोइ कांइ कहो ! कोइ सांइ कहो ' कोइ राम कहो चित्त चेतनको ,
साफ भयो जबसँ चित्त चेतन , आयके बैठो गुरु घरको !
गुरु दत्त कहो ' गुरु सतगुरु हो ' गुरु नाम लहो कोइ सागरको !
आप हि खाप गुरु सतगुरु बिराजत ठेठ परा घरको ,

अख्खा मिल्या गुरु ०

बुद्धि जपे गुरु , चित्त जपे गुरु , गुरु जपे मन मारनको ,
रामगुरु गुरुराम हि मंतर ! ये हि अनुभव तारनको ;
हारी गये हरि , शेष , महेश , प्रजापत गीत गजावनको , -
कौन मति , गति सागर मेरी , सद्गुरु के गुन गावनको ? !

अख्खा मिल्या गुरु ०

श्री सागराश्रम , चित्राक्ष - }
४.५.१६२१ . }

ॐ सागर ॥ ॐ प्रभुजी ॥
ॐ सद्गुरु ॥

सूचिपत्र

अक्षर २३४	आत्मसम्पत् २४५
अक्षमाहोपनिषत् २२७	ईश २३४
अक्षय गीता ... २३०; २३६	ईश १३८; २२४
अक्षय वृक्ष २८०	ईश्वरब्रह्म २३५
अक्षय ब्रह्म २३४	उत्तराष्ट्र २८०
अभाष्ट ... २२५; २३८; २८०	उत्थात २६४
अभ्यास २४८	उद्गीथ २३४-२३५
अनन्तवाद २६४	अवेद २३४-२५६
आभ्युपनिषत् २५७	अधीष्ट वृत्ति २४६
अभ्युपनिषत् २४५	अन १३६
अधर्मापनिषत् ... २३४-२३६	उँ २२६; २३५
अद्वैतब्रह्म २३५	उग्रभृष्ट २३४; २३५
अनन्ताद्वैत २४२	आसिया २६३
अनुभव गिन्द २३०	कुशीर साहेब २४२
अपरिमित २३५	कुवापी २८०
अभ्यास २३६	कुल्यालुहास २८०
अभनरेक २५४	कुलानवा भगवत् २८०
अभूतनाहोपनिषत् २३२	कालीपुरी २६६
अधर्माभा २३५	कुलालिनी २४६
अभिद्विध भाग भीम ... २३१; २३४, २३६	कुलाने शरीर २३६
अद्वैत २३१	कुलरथ ब्रह्म २३५
अनभूतगीता २३३	कुलवादेत २६४
अहमदाबाद २८०	अद्वैत २४६
आशु १३८	अब्रह्म २३५

અંબુ ...	૨૪૭	નરહર ...	૨૪૮
ગીતા ...	૨૪૮	નવકારમંત્ર ...	૨૪૯
ગુરુગોવિન્દ ...	૨૪૨	નાદબ્રહ્મ ...	૨૪૭
ગુરુમંત્રિ ...	૨૪૩	નાદમ્ ...	૨૫૦
ગુરુમુખી ...	૨૪૧	પૂરમાત્રા ...	૨૨૬-૨૩૪
ગુરુ શિષ્ય સંવાદ ...	૨૨૬	પદોક્તિજ્ઞાન ...	૨૪૦
ગૌરપાદાચાર્ય ...	૨૫૬	પુરુષબ્રહ્મ ...	૨૬૪
જૈન ...	૧૩૧	પુરંજન ...	૨૩૬
ઘનચક્ર ...	૨૩૫-૨૪૨	પૂર્ણ પુરુષ ...	૨૨૫-૨૭૩
ચક્ર ...	૨૪૬	પૂર્ણાનંદજી ...	૨૮૦
ચમત્ક્રીત ...	૨૪૬	પંચીકરણ ...	૨૩૩
ચિત્ત ...	૨૬૨-૨૬૩	પ્રકટીકરણ ...	૨૩૭
ચિદાનંદરૂપ ...	૨૩૬	પ્રભુ ...	૨૨૬-૨૩૫-૨૩૬
છાન્દોગ્ય કપનિયન્	૨૨૮	પ્રત્યક્ષજ્ઞાન ...	૨૬૦
જકડી ...	૨૬૮	પ્રભુ - પ્રભુજી ...	૨૩૫
જીતામુનિનારાયણ ...	૨૮૦	પ્રાનોપનિયન્ ...	૨૨૬
જ્ઞેનશાસ્ત્ર ...	૨૩૧	પ્રીતમદાસજી ...	૨૨૭
મૂલભૂ ...	૨૬૮	પ્રીતીવાદ ...	૨૬૧
દોષા ...	૨૬૮	ફૂના ...	૨૬૬
પુરયાવરથા ...	૨૬૩	ફાલ ...	૨૫૨
પુરિયાતીત ...	૨૬૦-૨૬૧	ભુગદાસમ્ ...	૨૫૨
ત્રિમુક્તિતીત ...	૨૩૬	બુદ્ધીશાલ ...	૨૨૭
ત્રિવેળી ...	૨૭૨	બુદ્ધદારણ્યક ...	૨૨૬
દશનશાસ્ત્ર ...	૨૫૩	બૌદ્ધશાસ્ત્ર ...	૨૩૧
દેવ ...	૨૭૨	બ્રહ્મ ...	૨૩૪-૨૩૫
દેવદેવ ...	૨૭૨	બ્રહ્મલીલા ...	૨૩૦
દેવ્યાનાનંદજી ...	૨૮૦	બ્રહ્માનંદજી ...	૨૬૬-૨૮૦
નકશકં ...	૨૭૩	ભુગવદ્ગીતા ...	૨૪૪
		ભગવાનજી મહારાજ ...	૨૮૦
		ભક્તિયોગ ...	૨૭૩

બ્રહ્મચર્ય	૨૬૬
ભેવ	૨૩૬
ભોગવિંગ	...	૨૩૫-૨૪૫	
ભેવ શુદ્ધ	૨૭૩
મણિકર્ણિકા	૨૬૬
મનોનાશ	૨૬૧
મનોમુખી	૨૪૧
મહાવય	૨૭૩
મહાવાક્ય	...	૨૪૭-૨૫૬	
મહાધન્ય	૨૩૪
મહોપનિષત્	૨૩૭
માઈકોકોઝમ	૨૪૩
મારુક્ય ઉપનિષત્	૨૨૬
માયા...	૨૫૨
માયાવાદ	૨૬૮
માશક	૧૩૮
મુક્ટકોપનિષત્...	૨૨૬
મુમુક્ષુતા	૨૬૩
મેકોકોઝમ૨૪૩-૨૫૫	
મોક્ષસિંગ૨૩૪-૨૪૫	
મંત્રયોગ૨૩૫-૨૪૬	
ચંદ્રરેદ૨૩૪-૨૫૬	
યોગ...૨૪૬-૨૭૨	
યોગબ્રહ્મ	૨૪૧
યોગવિંગ૨૩૫-૨૪૫	
ચૈત્યોગ	૨૪૬
રામ૨૫૧-૨૫૪	
રામાનુજચાર્ય	૨૬૪
લયયોગ૨૩૪-૨૪૬	

લયયોગી	૨૫૫
લાવદાસજી	૨૮૦
વિંગ...	૨૪૫
લોભંશ	૨૫૨
લૂક્ષ્મીચાર્ય	૨૬૪
વસિષ્ઠજી	૨૬૧
વાચારંભણ	૨૬૭
વિવેકાનંદજી	૨૬૧
વિશિષ્ટાદ્વૈત	...	૨૬૩-૨૬૧-૨૬૪	
વીરપુર	૨૮૦
વૈરાગ્ય૨૫૫-૨૬૩	
વ્યાસભગવાન...	૨૬૬
શૃંગ...	૨૨૨
શરીરજાત૨૬૭-૨૭૩	
ગણદાતીત	૨૪૭
ગુહાદ્વૈત	...	૨૬૩-૨૬૪	
શન્ય	૨૩૭-૨૬૪
શંકરાચાર્યજી	૨૩૧-૨૩૮-૨૩૯-૨૬૪		
શ્રીમદ્ભાગવત	૨૪૪
પદ્યક	૨૬૬
પદસાધન...	૨૬૬
પદસંપત્તિ	૨૬૩
સંત	૨૬૬
સત્વાપત્તિ	૨૬૨
સદ્ગુરુ	૨૩૮-૨૪૧
સદાશિવ	૨૩૪
સમ્મતિ	...	૨૬૩-૨૬૪	
સમરસ	૨૬૭
સમાધિ	૨૬૩

સાધક ૨૭૨	હકીકત	૧૩૭; ૨૩૪
સાધન ચતુષ્ઠય ૨૫૫	હરિદૃષ્ટ મહારાજ... ૨૮૭
સાધના ૨૪૭	હકયોગ	૨૩૪-૨૪૬
સામવેદ	૨૩૪-૨૫૬	હાથહાસાત ૨૭૩
સૂરત ૨૬૭	ક્ષિપ્તચિત્ત... ૨૬૩
સુરતા ૨૬૭	જ્ઞાન ૨૩૪
સૂરતેષકર ૨૨૬	જ્ઞાનગીતા... ૨૪૮
સોહમ્	૨૪૮-૨૫૦	જ્ઞાનભૂમિકા	૨૬૩-૨૬૪
સ્વરૂપસંસ્થિતિ ૨૫૫	જ્ઞાનયોગ... ૨૬૪
સ્વીડનબોર્ગ	૨૨૫-૨૬૮	જ્ઞાનલિંગ...	...	૨૩૪-૨૪૫
હિંદુ	૧૩૭; ૧૪૬			

૨

શુદ્ધિ પત્ર

પૃ. ૧ લીટી ૧ માં આગેચરને બદલે અગોચર વાંચવું .

પૃ. ૨૫૫ ત્રીજી લીટીમાં Micro-Cosm ને બદલે Macro-Cosm વાંચવું .

ૐ

ૐ

ૐ

॥ अनुभवात्मने नमः ॥

अप्रसिद्ध अक्षयवाणी

अथ श्री अखाजीना कक्का

राग धन्याश्री

ॐ नमो परमात्मा, जे आद्य निरंजन देव ;

आगेयर गोचर थवाने, कहुं कक्कानो खेव .

शाखा सन्त सोहामखा ! ०

कन्द उजेणे न्यम केणुं, भाडे न निकजे काळ ;

त्यम ओहवुं इष संसारनुं, तमो सत्य खुबो सहु पाळ .

शाखा सन्त मोहामखा ! ०

ખખખો ખોટો ખોખરો, સ્વજન કુટુંબપરિવાર ;

વિત્ત હરે સૌ દો મરે, બાઈ ! ન્યમ ધૂત્ર નહીં સાર .

શાખા સન્ત સોહામખા ! ०

ગુરુ ગોવિન્દનું શરણ ગ્રહીને, શુદ્ધ હૃદય સ્તુતિ લાખ ,

સત્ય વચન ગુરુદેવનાં, સંભાળી હૃદયમાં રાખ .

શાખા સન્ત સોહામખા ! ०

ઘન ચડયો સ્થિર નવ રહે રે લાઈ ! જોતાં તે જોતાં જાય ;
ઠહો ! જોઈએ તેહને , કેવોએક પંથ પઞાય ? !

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

નરનારી ! સહુ કે સુણો ! જોહને કૃપા કરે શ્રી કૃષ્ણ ;
ગુરુચયન ઉરમાં ધરે , તેનાં તત્ક્ષણ ટળી જાય ઉષ્ણ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ચિત્ત ચંચલ , ચપલ સદા , નિત્ય નિત્ય નવરંગ ચાહે ;
લોગ ન પહોંચે ભાવતા , ત્યારે દેહ તે સહુને દાહે .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

છલ વિદ્યા સહુ કે રમે , પુત્ર , પિતા , નર , નાર ;
છાંછલે પાંછલે જેતરે , પણુ છૂટે નહીં સંસાર !

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

જામ્યો જાંઘે નવ ફરી , જે જગાડયો ગુરુદેવ ;
એમ જાણી વરતે જુગમાં , લાઈ ! જે જાણે ગુરુલેવ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ઝાંઝવાં નીર સંસારનું , ન ઝીલે ન પીધું જાય ;
ઝગઝગું દેખી ઝાલવા , લાઈ ! જગત સહુ કે ધાય !

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

નિઃશેષે ત્યાં નવ મળે , લાઈ ! નીર તણી નર છાંટ ;
ફાકટ ઉઝાવું ઉગરે , જે કંઠે પડીઆ છાંટ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ટંકશાળે ટકા પડે , તે માલે જોટ ન થાય ,
ત્યમ જ્ઞાની ગુરુથી નીપજે , તેહેનો અનુભવ પાછો ન થાય
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

ઠંઠ સદા ઠાલો રહે , તું નમણુ , ખમણુ કર નેહ ;
ઠરી ઠામે તો બેસીએ , જો હરિને સોંપીએ દેહ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

ઢાઢા શાણા સહુ ઢો કહે , વળી કહે તે ચતુર સુખણુ !
ઢગમગતા ઢેહેકયા ઘણા , ભાઈ ! ગુરુ તે આરંગપાણુ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

ઢાંકયો પાવક છારીએ , તેહેની કૂ કય જ્યોત જણાય ,
ત્યમ ગુરુકૃપાની લહેરયા , મૂળગુ આપ લહેવાય .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

ણેણે નામ સંસારમાં , નથી નિરમ્યું નારાયણ ,
ત્યમ મુજ વડે કામ કહો કર્યું ! નવ નીપજે નિર્વાણ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

તત્ત્વ સમજે તત્ક્ષણુ સદા , તે મન પામે ત્યાગ ;
ત્રાસ ટળે , ત્રિકમ મળે , ત્યારે સદ્ગુરુ કહે ગુરુભાગ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

થોડા માહિ સ્થિર કરી , પ્રજા થાપે જીવને દાર ,
જોતાં હરિ કે સદ્ગુરુ , ભાઈ ! થોલણુ એ મમાર .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

દાસ થતે આશ પૂરીએ, આશથી કરે નિરાશ ;
નહીં દાની સદ્ગુરુ સમો, જે અહંતા કાપે પાશ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ધરથી તે ધૂર લગી ધામશું, મેળ કરે મહારાજ ;
ધંધ મિટે ધોખો ટળે, જ્યારે સદ્ગુરુ સારે કાજ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

નિરાલંબ નારાયણને, નયણે દેખાડે નાથ ;
નર હરિ માંહાં વેહેરો ટળે, જ્યારે સાહે સદ્ગુરુ હાથ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

પૂજ્ય કરે ગુરુ ગુહ્ય કહે, બુદ્ધિ પામર ટાળે પાપ ;
મિત ટળે, અમિત રહે, સ્વે સદ્ગુરુ કરે આપ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ફૂટે અંગ વિહંગનું, આવે જ્યાહારે પર પાગ ;
જડ ટાળી અજડ કરે, જ્યાહારે ગુરુ કહે ગુરુભાગ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ગોત્ર ન પહોંચે બુદ્ધિજળે, ભાઈ ! બાવનથી જે જ્ઞાન્ય ;
પ્રપંચથી પહરો પ્રભુ, ભાઈ ! સદા સદોદિત રોન્ય .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

ભેદે શું ભાપા વટે ? ભાઈ, અભાપ્ય ભાસ્યું ભાસ્ય ;
ભુવન તણથી છે પડે, ભાઈ ! સદ્ગુરુ દેખાડ્યું પાસ .

શાણુ સન્ત સોહામણુ ! ૦

મકર ચાલે મહાજળે , સાહામે દહેડે ગત ;
ત્યમ ઉર્ધ્વ ગતિ ચાલે સદા , મહાનુભાવની મુર્તિ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

જથારથ જાણ્યે થકે , લાઈ ! જરાજનમત્તય જાય ;
જીરણ રોગ જંતનો ટળે , લાઈ ! નર નારાયણ થાય .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

રવિને રેખે નવ મળે , લાઈ ! અંધાઈં ડો કાલ ;
આત્મ અર્ક ઉદય હવો , લાઈ ! જે છે નિલગ નિરાલ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

લિંગલેખ લેખે લઘા , પરપ્રદ અલેખ અપાર ;
લય વિલય , વિલય તે લય , લાઈ ! વસ્તુ શબ્દ વિના સાર .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

વશ્તવ્ય તું વાણે કરી , પણ વાણી ન ખેંચે ત્યાંદ ;
સાર તારું જે સાર પદ , સદ્ગુરુ રમે છે ત્યાંદ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

શિવ તણે પટે શિવ સદા , જંત મિથ્યા આલાપ ,
શ્રી ગુરુ મળિયા જેહને , લાઈ ! તે સમન્ત્યા નિજ આપ .
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

ખંવત પોતે થઈ રહ્યા , ત્યમ આપ માંડે ખમ ;
મહા અધ્યાસ એટલો ટળ્યો , જે બહુતા સોજ્ઞમ્ !
શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

સ્વ પ્રકાશ હોય સન્તને, ત્યાંહાં સદા સદોદિત રામ ;
ન્યમ સદા સરખું સૂરને, ભાઈ ! સાવ નિરંતર ધામ .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

હું સમજ્યો હંકાર ગિન, સદ્ગુરુ અંત પસાય ;
સમા, દયા, અંતોષ, સત, એ સર્વ આબું એ માંદા .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

સ્વં વરતે છે ખં વિષે, ભાઈ ! મૂર્ખા માંદા અંકાર ;
ખટ ચકના વેત્તા ખરા, ને ખંના બાણનહાર .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

કક્કા એ પૂરણ થયા, ભાઈ ! શિષે, સુણે, ને ગાય ;
પરબ્રહ્મ પદ ત્યાં તે વડે, પ્રીછે ને મહિમાય .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

એમાં જ્ઞાન, ભક્તિ, વૈરાગ્ય છે, માંહે ગુરુશ્રુત્રૂપા ભેદ ;
શ્રી ગોવિન્દજીનાં ચરણ પામે, સત્ય માને વેદ .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

સદ્ગુરુને નયણે, અખા ! ભેઈ કરને વિચાર ;
વિચાર કરતાં વસ્તુ પામશો, ભાઈ ! સુખે તરો સંસાર .

શાણા સન્ત સોહામણા ! ૦

શ્રી અખાજીના વાર માસ

રાગ સામેરી

બારે માસ સ્વામી તે સરખો સદા,
પણુ છવ જણ્યા વિના ભવ ભટકે ;
માસને ખાસ જાણે રખે માનવી,
તા નિજ રામશું બુદ્ધિ અટકે .

બારે માસ ૦

કાં રે તકે તું ચેતે નહીં ? જીવડા !
નિત્ય અવસર એહેવો નહી જ આવે ;
પચ ઇન્દ્રિ તણુ જ્ઞાન છે તુજ વિષે,
કાં તેહેને નીચ કૃત્યે ખપાવે ?
જન, સૂકર, ખિડાલ, ઉધ્દ્ર, ખર,
તે તણી વૃત્તિ લેઈ શું રે જીવે !
ચન ગુરુનાં મુણી, ચિત્ત ચેતે નહી,
તે પડે અધકૂપ હાથદીવે !

બારે માસ ૦

માર્ગ શીરે હશે સુખ ગુરુદેવથી,
જે ગુરુ બ્રહ્મવિદ્યા જ પોષે ;
આત્મા જાણ્યા વિના ભવ વિષે આક્રમે,
આપ જોખ્યા વિના કાળદોષે,
ભક્તિ, વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન સીડી સદા,
વિના ગુરુગમ તે નવ પામે,

હસ્તિચુરસંતનાં ચરણ સેવે સદા,
તે વરાંસો જે કો રહેશે ભામે.

બારે માસ ૦

ચોપ તું તુજને મહા બ્રહ્મરસ વડે,
જે જડે હાથ તુંને વાળીતા,
જેહ રસ અરથે ઈશ અહર્નિશ રટે,
શ્રીમુખે અમ્યુત ગાય ગીતા;
સિદ્ધ, સંત, સાધુમાં તો જ પોવાઇથ જો -
આવશે હાથ તુંને હેત ગુરુતું,
જીવતો જીવ તે મુક્ત મ્હાલે સદા,
સમજતે કાજ સરથે જ નરતું.

બારે માસ ૦

મહાજન જાણુ રે હાણુ નિત્યે હોયે,
કાળકરવત તહારે આયુ કાપે,
કામ ને ધામ, ધન દેખી શું ધસમસે ?
સીપ સાટે રૂપા મહોર ના'પે;
માહાવમ જાણીયું નહીં જ મહારાજનું,
કાજને કામ અકાજ કીધું;
દેહાતીતને કામે તે' દેહ લજ્યો,
અમૃત ઢાળીને વિષ પીધું !

બારે માસ ૦

કાલ માટે શુભ છે ઘણા, જીવડા !
 કાલ બોલે તેહેને કાઠ શોધી ;
 તેહ જાણ્યા વિના લટકે જાહુ ભવ વિષે,
 સુજિનું ઠાર તેં મૂક્યું શોધી ;
 કર્મ ન્હાનાં કરે, શુભ અશુભ આચરે,
 સ્વામી સમિપથી નવ દેખે ;
 શાખ્તાતીત શખ્તે કરી ઓળખે,
 તે નર ન આવે નામ વેચે .

આરંભ માસ ૦

ચિત્ર વિચિત્ર તે અપલ માયા સદા,
 ચિત્ત દેઇ તું હૃદય જે વિચારી ;
 ઇન્દ્ર ને અન્દ્ર, સુનિ સર્વ જરવા તણા,
 મરવા તણા માન જે થયા સંસારી ;
 તું છે કીડામૃગ કાલમાયા તણા,
 મૂઢ ! મકલાય કાં મૂછ મરડે ?
 કેઇ નિદ્રાએ સૂતો જાકે ? પામરા !
 કાલ તુજ અસવા હાથ કરડે !

આરંભ માસ ૦

વૈશાખે જેતાં યજ્ઞં તું કર્યો ? જીવડા !
 જે પ્રિયવ્રત સરખા જાહુ કોટિ ખાધા ;
 જે દિનકર સાથે જાહુ કાલદાવે કર્યા,
 કાલની દાઢમાં તે ન લાધ્યા ;

ઐશ્વર્ય ને આયખું ને દશગ્રીવનું,
 બગદાલમ્ય, લોભંશ સરખા;
 ચિરકાલ જીવ્યા, પણ કાલ લેખે નહીં,
 બિન્દુ લેખું કશું જેમ બિરખા !

બારે માસ ૦

જેઠ પદ જોતાં એહ જ લાસ્યું મુક્તને,
 જે હૃદયર ઓળખીને આપ ગાળે,
 હરિગુરુ સંતનાં ચરણ સેવે સદા,
 બ્રહ્મચરિએ નિજ કર્મ જાળે;
 જેઠ માસે જલ જયહાં ત્યહાં બિમટે,
 અવની અંકુર જ્યમ મૂકે નીલા,
 ત્યમ અંગ અંગ માંહાં આત્મા પ્રગટે,
 તું આધ અહંકારના કાઠ ખીલા .

બારે માસ ૦

આ ખાડે માંહે પડ્યા દોહાલા નર નીકળે,
 દેહ ગ્રેહ રૂપીયું ગરક મોહાદું;
 તેહમાં ગરકાવ થયા નર, નાગ, સુર,
 સત્ય દીસે, પણ માંહે ખોટું;
 આહુલાં વાહાતાં જાહુ અધવચ ગયા,
 ખટ દર્શન ખટપટ કરતા !

જેહેનો આવી અચાનક હાથ હરિએ ગ્રહ્યો,
 તેહ નર નીસર્યા નેટ મરતા ;

બારે માસ ૦

શ્રાવણે સ્વતું સર્વ દીસે ખરું ,
 ક્ષણ ક્ષણે ક્ષય થતી જાય કાયા ;
 કાલનું ચક્ર તે સહુને સરખું દળે ,
 સુર , મુનિઃ, દાનવ , રંક , રાયા ;
 આત્મા જાણે જે તે જ અળગો પડે ,
 જ્યમ જાળ માંહાંથું મીન થાય પાણી ,
 એહવી અકલ કલા સદ્ગુરુ તણી ,
 મહાજન હોય તે રૂંડશે જાણી .

ખારે માસ ૦

ભાદ્રવે સઘળો લેદ પામ્યે થકે ,
 જીવ શિવ મળી રસરૂપ થાયે ;
 પિંડ પ્રજ્ઞાંડ તે એક ભાસે યદા ,
 તદા દટાહ લેલીને જન જાયે ;
 જ્યાંહાં નહીં લોક , પરલોક કારણ નહીં ,
 વચન ઉચ્ચાર વિણ ધ્યે ને ધ્યાતા ;
 એહવો અચરજ ખેલ આપે લહે આપનો ,
 જગત જનજા નહીં શિવ ધ્યાતા .

ખારે માસ ૦

આ સૌજ્ઞ પ્રમાણ પ્રત્યક્ષ રમે જેહને ,
 શ્રુતિ સ્તવી કહે જે પરપંચ ખારે ;
 આપ ઉપાસે આપ આપે રહે ,
 કૃત્યને સાધ્ય નહીં , છે વિચારે ;

વસ્તુ ઇચ્છાએ વસ્તુ વિલસે સદા,
 મન વિના છે મુદા, જન ! જાણો,
 અણુચંચુ આપ સમન્તે થકે ઓળખે,
 તે નર દેહમાં નથી જાંધાણો.

બારે માસ ૦

બારે માસ પૂરણ થયા તેહને,
 જે જને અર્થ એહનો જ પ્રીછયો,
 વપુ વિમલ આકાશવત્ થઈ રહ્યો,
 શિવ પદે લીન હવે, જીવ ન ઇચ્છયો;
 શિષ્યે સાંભળે જે જન અનુભવે,
 તે નર ત્યાંહાં તદ્દપ થાયે,
 પ્રત્યક્ષ રામ રમતાને ઓળખી, અખા !
 સદ્ગુરુબાલ હોય, તે જ ગાયે.

બારે માસ ૦

॥ इति श्री अखाजीना वारे मास संपूर्ण ॥

શ્રી અખાજીના સાત વાર

રાગ માઝ

આ વાર 'ઓળખો' રે આત્મા તમ માંહે,
 ઓઠ હાથમાં તે રહ્યો રે જેને નેતિ નેતિ શ્રુતિ ગાય,
 આ વાર ઓળખો રે આત્મા તમ માંહે.

પહેલે સદ્ગુરુ સેવ રે પ્રાણી ! જે અવસર મળ્યો આ વાર ,
કૃપા કરીને કળ આપે ગુરુ , તેણે સઘ ટળે સંસાર ;
ત્રેહ સસ ધાતુના દેહ , શું લાગો ટાળે તેહ ? !
તે માટે ગુરુચરણકમલને વંદીને પૂછો એહ .

આ વાર ઝોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

શુક પિતાનું દિવસ સકલનું ગયું અનારથ જેમ ,
ધર્મે પિંડે જે હરિ નવ ઝોળખ્યા તો તે જાણવું તેમ ;
શિવવિરિંચ્યાદિક જેહને જીએ , તે હરિ તો રહે પાસ ,
શું કરવાને લટકે લવમાંહાં ? ! તું કરને આત્મ અભ્યાસ .

આ વાર ઝોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

શેની વા'રે શીરે તાણી લેતું , બાર સકલ એ મન ?
શનૈઃ શનૈઃ તે મારગને લેહે , જ્યાંહાં ચાલ્યા મહાજન !
ધૂમ્ર માર્ગ ધૂંઆનો ધળહળ , ત્યાંહાં હરિ ન મળે લવલેશ ,
આર્ય માર્ગ ઉપાસી જોતે , હીસે સઘળે દિવેશ !

આ વાર ઝોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

આદિત્ય વારે અર્થ થયો જે , કરતો અન્ય અભ્યાસ ,
એકમેવ અદૈતજ આપે , કરતો દૈતની આશ !

કરતો આશ ! દાસ દેહ દમતો ! પામર પીડતો પિંડ !
તે રવે ચઢ્યું મન ગયું ઉતરી , ગુરુએ જ્ઞાન કહ્યું પ્રચંડ .

આ વાર ઝોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

સો મેં જાણ્યો બોલણુદારો , જે પરાત્પર પરબ્રહ્મ ,
દશ , ખટ , અષ્ટ , એકથી અગળો , તેહનો લક્ષો

ત્યાહારે ઉગ્યો સોમે તે સકલ પક્ષનો અનુભવ કેરો ચંદ ,
નિજ આતમ નિર્મલ મુજ નિશ્ચય , આનન્દ કેરો કેન્દ .

આ વાર જોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

મંગલવાર આણીએ પામ્યું ને ઘણા દિવસનું બીજ ,
હરિગુરુસન્ત પ્રતાપસમાગમે , પરોબ્યું મુક્તાબીજ ;
મહા મંગલ રૂપ તે ભૂપ ભુવનનો , જાણ્યો જગદાધાર ,
ને જાણ્યો સંસાર સ્વપ્ન તુલ્ય , કેહેવા નહીં લગાર .

આ વાર જોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

શુધવારે પૂછ્યા ઘણા ચે , મોટા પંડિત જાણુ !
પણ મહા કેલા કેા ન શક્યો મુજ આપી , જ્ઞાન તણો તે ભાણુ ;
ભાણુ જાણુ અંતરનો આશય , પ્રગટ્યો ગુરુ ઉદાર ,
ત્યારે તિમિર તદન ગયું ત્રણ ગુણનું , એ કહ્યા સાતે વાર .

આ વાર જોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

એ સાતે વાર સહુકો જાણો , આણો વસ્તુવિચાર ,
પણ આઠમો અંકુર અનુભવ કેરો , તેણે હોય નિરધાર ;
જ્યાંહાં રહી જોતાં જગત ન હીસે , સ્વે સર્વ ગગનાકાર ,
સચ્ચિદાનન્દસમરસસાગરમાં , લહેરી આખો અવતાર .

આ વાર જોળખો રે આત્મા તમ માંહે .

॥ इति श्री अखाजीना सात वार संपूर्ण ॥

ॐ सदगुरु

श्री अष्टाष्टनां भजन

गुजराती

૧ જાણવું એવું રે

જાણવું એવું રે જે નવ જાણીયું રે -

જે જે જાણ્યું તે તો છે જાન :

પાંડતપણું રે ત્યહાં નવ પાલવે રે -

જાણે તેને નહીં ટળે તાણું . જાણવું એવું રે ૦

મુક્તિને માને રે માનને વશ પડ્યો રે -

નહીં તેને ડોઝના વિશ્વાસ ;

જાણપણે રે જે જન જીરણ થયા રે -

મોહ્યા તે દર્પણમનને કાચ ! જાણવું એવું રે ૦

માન વડોણા રે તે તો મહારાજ છે રે -

મનની વૃત્તિએ વરતે તે જીવ ;

જે જે દીસે રે સર્વે મનનું ઘડ્યું રે -

તેણે કહીં નવ જાણ્યા શિવ ! જાણવું એવું રે ૦

જાણપણે જેણે રે ભવ સાચો કર્યો રે -

અણજાણ્યા છે તે આકાશ ;

માયાના પાશથી રે હીડે જો છૂટવા રે -

ત્યમ ત્યમ ખરો થાય છે પાશ ! જાણવું એવું રે ૦

અવળું પદ રે સવળું ઘડે કરી રે -

એ તો વળી સર્વે છે અધ્યાય :

અણલિંગી રે અખોણ ઈમ કહે રે -

જ્યાં નહીં સ્વામી ને વળી દાસ . જાણવું એવું રે ॥

—૪૪૪૪૪—

૨ આપ જાણીને રે

આપ જાણીને રે રહો જ આપમાં રે ,

તે તો છે વસ્તુ મૂળ નિધાન ;

ઉત્પત્તિ લય રે ત્યાંહાં તો હીસે નહીં રે ,

લિંગદેહ નહીં જ્યાંહાં માન . આપ જાણીને રે ॥

અન્ય જ થાતાં રે બંધન રહી ગયું રે ,

તેમાં છે અસંખ્ય વળી લાર ;

અંકુર નહીં રે કાળ ત્યાંહાં શું કરે રે !

એહેવો છે તત્ત્વજ્ઞાન વિચાર . આપ જાણીને રે ॥

વણુગોદ્યું રે સર્વે તે જાણિયું રે !

જે જોડ્યું તે તો છે મૈત્રાન !

કારણ નવ મળે રે કોણ કાર્ય કરું રે !

એ તો છે વાચારંભણુ શૂન્ય ! આપ જાણીને રે ॥

વસ્તુને વિષે રે શુણુ હીસે નહીં રે !

એ તો છે કાર્ય જ નિજ ધામ ;

અનુભવ આપે રે આપ વિચારતાં રે !

અખો છે તે આદેષણુ નામ . આપ જાણીને રે ॥

—૪૪૪૪૪—

૩ નિત્યવિહારી રેલે વસન્ત !

આ તો નિત્યવિહારી ખેડે વસન્ત !

જેની રમતનો નહીં આદિ અન્ત !

ઉપજે ખર્ચે જ્યાંહાં સર્વે જન્ત !

એહેવું જાણે તેહેને કહીએ સન્ત !

આ તો ૦

જ્યાંહાં રે જોડેવો ત્યાંહાં તેહેવો થાયે !

વેવ, વહેવાર ન મૂકે ક્યાં ચે !

જાવા ! કર્તા - અકર્તા તે કહેવાયે !

એમ જાણી આપોયું ભૂલી જાયે !

આ તો ૦

પંચરંગી વસન્ત થઈ જે -

મહા સુન્દરતા અચાતક નીપજે !

કહી હારે અને કહી વિજે !

પણ વિકાર ન પામે તું રજે !

આ તો ૦

તહારી રમતમાં એવી મોહિની -

તેણે શુદ્ધ ન રહી દોષની !

જે દોષ જાણુનહારા જાણે છે ,

અજુલિંગી ઉરમાં આણે છે !

આ તો ૦

અસાદિક માયા જોડે ત્યાંહાં !

એણે ચિત્ર વિચિત્ર મોહોતાં !

આખા આપોયું ખોયું ત્યાંહાં !

રૂવે સ્મરસ થયા રે મરી જોતાં !

આ તો ૦

—૨૨૨૨૨—

૪ અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના !

❖❖❖

અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ! કહો તો , પડળ ઉતારું ;
સુરત નૂરતની નરેણીએ વૈદ્યુંઠ દેખાડું !

અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ! ૦

પડદા તે ખાંધું ત્રેમના , લઈ ગોદે પોઢાડું ;
શીલ , સંતોષની લંચરી , અમરત લેખાડું .

અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ! ૦

સાત પડળ કાઢું સામટાં , લઈ દેખતો દરું ;
જો પાછો આવે અમ લણી , તો હું વૈદ્ય ન દેહાડું .

અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ! ૦

વૈદ્ય મળ્યો મને વિઠ્ઠલો , તેણે ઔષધ દીધું ;
ગુરુને પ્રતાપે અળો કહો , તેનું કારજ સિધ્યું .

અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ! ૦

—૨૨૨૨૨—

૫ સન્તો ! આવો જી દેશ હમારડે !

સન્તો ! આવો છ દેશ હમારડે ! જ્યાં છે સદા રે વસન્ત !
સ્વર્ણવાડીક વર્ણ કૂલડે , તેનો ન આવે અન્ત !
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! મૃદંગ જાગે ગ્રજુમહયાં , વણ મુળ ગાવે ગીત !
દિવસ રજની , સન્તો ! ત્યાં નહીં , નહીં ઉધ્ધુ ને શીત !
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! ઇન્દ્રિય અગોચર તે સદા , ત્યાં નહીં કાળ ને કર્મ !
પવનપ્રવેશ , સન્તો ! ત્યાં નહીં , ત્યાં છે હરિ પરબ્રહ્મ .
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

ગુરુગમ હોય તે ચાલે એણે મારગે , વાટ વિહંગમ કેરી ;
પગ ન ટકે રે પિપીલનો ! ત્યાં છે સાંકડી શેરી !
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! મુનિવર મેજો ત્યાં કરે , ત્યાં નહીં બિન્દુ ને નાદ ;
તુરિયાતીત , સન્તો ! ત્યાં રહે , જો જાયે અહંવાદ .
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! મન રે મારી મજ્જન કરે , પ્રેમજ્યોતમાં ભજે ,
ખગાકાર એ તો થઈ રહે , તે નર પાછો ના ફરે .
આવો છ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! આકાશથી આધેરડું ! તેનું રૂપ નહીં નામ !
 સહજે શૂન્ય નિહાળતા , દેખ્યું પૂરણ ધામ !
 આવો જ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

સન્તો ! જ્ઞાનહિમાળે જે ગળે , તે નર આવે ન બંધ ;
 અખા ! ગુરુ પ્રહ્લાનન્દ ભેટતા , જ્યોતમાં જ્યોત સમાય !
 આવો જ દેશ હમારડે ! સન્તો ! ૦

—૨૨૨૨૨૨—

૬ નિરંજન હો !

નિરંજન હો ! તે અંજને નવ રંજે ! -
 અંજને રંજે તે જંત ! ભાઈ રે !
 ઉપજે ને વિષુસે હો ! વિષુસે ને ઉપજે -
 તેને માયાનો નહીં અત ! ભાઈ રે ! નિરંજન હો ! ૦

નિરંજન નામ હો ! તે તેણે પડ્યું -
 ગુણે તે નવ રંજે કોય ! ભાઈ રે !
 ગુણના રંજ્યા હો ! તે બુગેબુગ રડવડે -
 પદ નવ પ્રાપત હોય ! ભાઈ રે ! નિરંજન હો ! ૦

દીકરે સાંભળ્યે હો ! હીસે જેટલા -
 તે તો માયા કેરા તન ! ભાઈ રે !
 શ્રદ્ધા ને જોવા હો ત્યાંહાં કંઈ ચે નથી ,
 પદ રહે નિરંજન ! ભાઈ રે ! નિરંજન હો ! ૦

દેહ , દેહદૃત્ય ટા ! જ્યાંહાં મિલે નહીં !
 સ્થૂલ નહીં તો શુ સૂક્ષ્મ ? ! ભાધ રે !
 માયા દૃત્ય હો ! તે માયા માહે રહે !
 યાંહાં તો જ્યમ છે ત્યમનું ત્યમ ! ભાધ રે ! નિરંજન હો ! ૦
 એહેવું આપ હો ! તે પોતા તણુ !
 જે જાણે તે તે ! એ ભેદ ! ભાધ રે !
 આરોપણુ હો ! કરી અખો કહે -
 પણ એ જાણે છે તે વેદ , ભાધ રે ! નિરંજન હો ! ૦

૭ મતિ વિણ માનવી રે !

મતિ વિણ માનવી રે ! પડે જન્મ મરણની જાળ !
 મદ્ગુરુને શાંણુ ગયા વિના , સાથે આળપ પાળ !
 મતિ વિણ માનવી રે ! ૦
 દેહદર્શી દુર્બળ મતિ , તે શરીર જાણે સત્ય ,
 તે પિંડ પીંડે પિંડને અર્થે ! તેને કર્મ ઉપરે રત !
 મતિ વિણ માનવી રે ! ૦
 તે પરમારથ પ્રીછે નહી , જે પ્રાપ્તિ છે નિજ પોત ,
 કર્મ ગહનને વાદળે છાયો , ચૈતન્ય સૂર ઉદ્યોત !
 મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

મત્તાને સમજે નહીં, એક સંસારી, ધીમું ધ્યાન;
તે કર્મ દેખી રાતડા ! એ ન માંડે કાન !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

અસ્થિ ચૂસે આપતું, મુખ રુધિર દેખી રંગ;
ત્યમ પશુપુત્રિ પ્રીછે નહીં, કાપે પોતાનું અંગ !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

વક્ત્રા અંજે રે વાણીને, શ્રોતા સાંભળવા જાય;
કથા સાંભળી કર્મની, પછી હવે જાહેરો થાય !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

જ્યમ સોજા આવ્યે શરીર કુલે, હોયે આરોગ્યતાની હાણ;
ત્યમ કર્મકળા સુણી મન માતું, એ પંડિત કેરી વાણ !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

જ્યમ પાને પોથે કોટિ લાખ લખીજે, પણ સરવાળો તે સાર;
ત્યમ પલકમાંડે પુરાણ પ્રીછે, જો આવે બ્રહ્મવિચાર .
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

એ તો શબ્દ પસર્યો ળાવને, ચૈત્તિ વચા, ચાર વેદ;
કવિશક્તિએ અક્ષર ગૂંથ્યા, મત્ર , યંત્ર , તંત્રના ભેદ !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

કામી , કોપી શબ્દે મોહ્યા ! તે આચરે ઉપાધ !
નાના કર્મ કરે કામના ! ત્યમ ત્યમ વાધે વ્યાધ !
મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

સદ્ગુરુ આંજે આંખડી , તો અંધારું એ જાય ;
આણુલિંગી અનુભવ આપ્યા ! કો મહાજન યુણી સરાય .

મતિ વિણ માનવી રે ! ૦

—૮૪૪૪—

૮ જન ! તમો જાણજો રે

—૪૪૪—

જન ! તમો જાણજો રે , લાઈ ! આણું પ્રજ્ઞવિચાર ;
પ્રવૃત્તિ , નિવૃત્તિને કાં બારે જાઘો ? કરો જીવનો નિરધાર .

જન ! તમો જાણજો રે ૦

પ્રવૃત્તિ , નિવૃત્તિ બે નારી નરને , અર્ધાં જે આઘ અનાઘ !
તેં બહીસો ન મૂકે વાઘણી ! રાજો પોતાને સાધ્ય !

જન ! તમો જાણજો રે ૦

પ્રવૃત્તિનો પીડયો નિવૃત્તિને ઘેરે , 'આવી કરે આરામ ;
પણ નિવૃત્તિ જાંઘે જાંઘણાં ! તે જીવ્યાનો નહીં ઠામ !

જન ! તમો જાણજો રે ૦

નિવૃત્તિ નારતું નામ મ્હોટું ! તેણે પ્રવૃત્તિ લાગે પાય ;
તે જાંઘે જેણે આપને !! જીવ જાડો થતો જાય !

જન ! તમો જાણજો રે ૦

જ્યમ આથમતો અર્ક દીસે પ્રોઢો ! પણ કાન્તિહીણો હોય !
તે મધ્યાહને હોય દાઝણો ! ત્યમ પ્રવૃત્તિ , નિવૃત્તિ જોય !

જન ! તમો જાણજો રે ૦

એ પક્ષ નેહિ પદપ્રહનો, તમો વિચારો, જન !
 હવ જતન જે જે કરે, તેણે માતું થાયે મન !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

સુક્તિ વાગે માનવી, પણ જુક્તિ વિના પડે જાળ !
 અણુછતું આપે કરે ઉશું ! ત્યારે થાયે પૂઠે કાળ !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

ન્યાય, પતંજલિ, મીમાંસા, વૈશેષિક અને સાંખ્ય ;
 એ વાદ કરે વેદાન્તશું ! પણ અનુભવની નહીં આંખ !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

તે હવ જાણીને જુક્તિ લાવે ! લૌકિકનો કરે લેખ !
 પણ અલૌકિક અનુભવ અનુપમ ! ત્યાંહાં પ્રપંચ ન મળે લેખ !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

ભાઈ ! કદળી વિષે જ્યમ કાતરો, ત્યમ પિંડે વાસનાલિંગ ;
 ત્યાંહાં અણુછતો હવ હુંહું કરે ! પણ છતે તત્ત્વપ્રસંગ !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

તો, કાયકલેશ કરવો કરો ? અને કરવો તો સદ્વિચાર ;
 વાંઝપુત્રને મારવા, અખા ! શો ઉપચાર ? !
 જન ! તમો જાણજો રે ૦

૧ વિચાર કરતાં વસ્તુ પામીજે

વિચાર કરતાં વસ્તુ પામીજે, વામીજે દેહભાવ રે !
નિરામય, નિર્દોષ, નિરંજન, જ્યાંહાં સર્વેતથા સમાવ રે !
વિચાર કરતાં ૦

આદ્ય ને અંત વિચારી જોતાં, હું નહીં નહીં નિર્વાણ રે !
અણુછતો હું થઈ તું તું કહું છું ! પણ હું તું રહિત હું જાણુ રે !
વિચાર કરતાં ૦

જોલ તા થાયે છે બીજું ! પણ વિણ જોડ્યે ક્યમ પ્રીછે રે ? !
લિંગ વિના સદ્ગુરુની ભાષા ! જ્યમ જલ જત્રી વાણી છે રે !
વિચાર કરતાં ૦

દ્વૈત ટાળવા અનુભવી જોલે, જે દ્વૈત અણુછતું ઉભું થાયે છે રે !
અગ્નિ જ્યમ દારુકને દહો નહી, અને રૂપ મૂકાવી જાયે રે !
વિચાર કરતાં ૦

જ્યાં સંશય નહીં, ત્યાં સંસાર નહીં રે સંશય ટાળવા વિચારો રે !
આપ થાતે, આખા ! વ્યાપ જ થાયે ! આપ ટળ્યે આવે આરો રે !
વિચાર કરતાં ૦

૧૦ બ્રહ્મભેદ છે એવો !

ભાઈઓ રે ! બ્રહ્મભેદ છે એવો !
 જ્યાંહાં જેવો ત્યાંહાં તેવો !
 કહી આત્મભવેત્તા પૂરો !
 કહી મન, કર્મ વચને શૂરો ! ભાઈઓ રે ! ૦

કહી સંશયવાન, બુદ્ધિહીણો,
 જાણે રાંક થયો લાખેણો !
 તે કોટિ તીર્થ જો ન્હાએ,
 તેમો સંશય કેમે ન જાયે ! ભાઈઓ રે ! ૦

જ્યમ જ્યમ મુંજ ઘણું લીંબાયે,
 ત્યમ ત્યમ કઠિન ઘણું થાયે !
 બુદ્ધિ હીણો સંતમાં આવે,
 તે વચન જ લાવે દાવે ! ભાઈઓ રે ! ૦

કને કુટિલ વચન ઘડી રાખે !
 આણી સંતસભામાં દાખે !
 હુને કો જાણે અધિકો જાણે !
 રણ ધાલે પોતાને લાણે ! ભાઈઓ રે ! ૦

જાણે કેદ કરીને જાંધું,
 કેમ જીવે ગણાજી મારું ? !

તે તો કામણુ અવશું વેડે !
પાછું કરનારાને પીડે ! ભાઈઓ રે ! ૦

જો સંતમાં આવીને હરીજો,
જો વચન વિચાર જ કરીજો,
જે સંતમાં આવી ના પ્રીછયા,
તેને શડ રહેતાની મરિજા. ભાઈઓ રે ! ૦

જ્યાંપ અંશ છે રે હરિનો !
ટુપી છે જો કં પેરનો !
જો પય દધિ ધર્મ મધાયે,
તો ધૃતરૂપે તે ધાયે ! ભાઈઓ રે ! ૦

ભાગવત, ગીના જોમ જોડે,
અણુનળગે હવ શર્મ ટાલે !
જો સંત હશે તે દોશે,
અખો જોતે હરિ આવેશે ! ભાઈઓ રે ! ૦

નમણુ, ખમણુ હો ! ત્યાંહાં મિલે નહીં !

ના હોયે મોહોરખતી વાત !

શુણુના કૃત્ય હો ! શુણુમા શોભીએ !

નિર્શુણુમાં મોહોયે રે ભાત ! પરબ્રહ્મ જોલે રે હો ०

જે અણલિંગી રે હો ! તે લિંગ ન ઉગ્યરે !

નિસ્પૃહી ને નિરાધાર !

જે લિંગધારી હો ! તે ભવ નવ તરે !

ત્રણે ભુવન શીરે ભાર ! પરબ્રહ્મ જોલે રે હો ०

આપ મૂવે રે હો ! સ્વર્ગે જ પામીએ !

એ ત્યાંહાં વેદવચન !

પરને મૂવે હો ! પદ તે કયમ હોય ? !

હું તે આ નહીં તન ! પરબ્રહ્મ જોલે રે હો ०

પારે ને મૂવે હો ! તેવો અનુભવી કરે -

તેની નૃતન કાન્ત !

અનુભવ અગ્ને હો ! જે સિંધ્યા , અખ્યા !

તે નર આકારે ભગવાન ! પરબ્રહ્મ જોલે રે હો ०

—૧૮૮૬૪૨—

૧૨ જે પદ મગ્ન હવા યોગેશ્વર

જે પદ મગ્ન હવા યોગેશ્વર ,

તે વીરલા જન જાણે રે !

તે પદ તું જાણે પરમાત્મા !

જેને વેદ વળાણે રે !

જે પદ ૦

પદ પ્રીછ્યે પામઃ મતિ ન રહે ,

જે બુદ્ધિ જગતની નેતા રે !

વસ્તે અસ્ત પામ્યું જ્યાંહાં કારણ ,

તો કારજનો કોણ વેત્તા રે ? !

જે પદ ૦

વેત્તા વિગત કરે વ્યાપકથી ,

પ્રાપ્તિ પ્રેમ પમારે રે !

અંગે જન્મ મરણ મન માને !

ધોળે ધંધ વધારે રે !

જે પદ ૦

મન મુળે મળી , માંહિ રમે તો ,

વાસ્યે મન વસાયે રે !

કર્મે કાળ કર્મ કુલ મલતે ,

વળતી વચન થાયે રે !

જે પદ ૦

સંશય રહિત સિન્ધુ , શીતલતા ,

ભૂતલ લેહ નકારી રે !

અખા ! અર્ક ઉગ્યો અનુલવનો !

તે નિજ ગુણની બલિહારી રે !

જે પદ ૦

૧૩ ડાહ્યા ! શાણા ! તમે જુવો વિચારી !

ડાહ્યા ! શાણા ! તમે જુવો વિચારી !

શુરુગમે તમે લાજો રે !

નામ રૂપ સુણી જોઈ વળૂંધ્યા !

તે બુદ્ધિમાંથી ટાજો રે ! ડાહ્યા ! શાણા ! તમે ૦

ભાતના મોહ્યા લાયે ભમંતા !

વંઠ્યા વાતે વળૂંધ્યા રે !

ભાત ને વાત ભાસે નહીં જ્યાં ,

તે સ્મજી રહ્યા તે સૂધા રે ! ડાહ્યા ! શાણા ! તમે ૦

જેને કાળ નહીં ને કર્મ ન લાગે !

અવસ્થા ચારેનો આખી રે !

તે પદ પરચે છવ ન રહીએ !

અને રહીએ તો દરસ્યા પાખી રે ! ડાહ્યા ! શાણા ! તમે ૦

જેની આઘ નહીં તે અંત ન દીસે ,

કાંઈ મધ્યે મન રચાયે રે !

મનમૂલ શ્રદ્ધે , માનવમતિ ન રહે !

ત્યારે સિદ્ધ સ્થિતિ જ થાયે રે ! ડાહ્યા ! શાણા ! તમે ૦

ૐકાર આઘે જ્યમ હતો ;

અર્વાકિ છે એવો રે !

અખા અનુભવ 'પદ સાચું' ।

જે સેવાય તો સેવો રે । ડાહ્યા । શાણા 'તમે ૦

—૬૩૬૩૬૬—

૧૪ સગુરા સહુ મળે રે !

સગુરા સહુ મળે રે ! તે નગુરો નિરજન નાથ !

તે ઉપદેશ પાળે એકલો ! તેનું હારદ ના'વે હાથ !

સગુરા સહુ મળે રે । ૦

જેણે વિષ્ણુ નિમ્ન્યું ને વિશ્વ નિરમ્ન્યું ! વિષ્ણુ મળાલે વીર !

અવનીદળ ક્યાહાથું કર્યું ? અને ક્યાંહાથી કહાડયું નીર ? !

સગુરા સહુ મળે રે । ૦

તેજ તે તપતું કર્યું ! અને અનિલ કીધો અરૂપ !

આકાશ કીધું અટપટું ! તે નગુરો કહાવે ભૂપ !

સગુરા સહુ મળે રે । ૦

નગુરા વડે ગુરુઆ ગુરુ , બાધે ગિરાના બન્ધ !

તે ખટ દર્શન થઈ ખટપટે ! પણ અનુભવ વિહુણા અન્ધ !

સગુરા સહુ મળે રે । ૦

તે સ્વે સગુરા સગુરો કરે , જે કો મળે આળી આશ !

જેમ મૃગ મરાંચું મલપતા , પાડે યગુને પાશ !

સગુરા સહુ મળે રે । ૦

નગુરો નિઃશેષે નિર્મળો ! જેને અંતર નહીં કશું આપ ;
તે મણિની પેરે ઝગડજે , તેને તેજ, પણ નહીં તાપ !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

એ તો દિનકર વડે દિન પરઠીએ !
નહીં તો દિવસ નહીં , નહીં રાત ;
નિર્વાણી પદ નગુરા તણું ! જ્યાંહાં મન વાણી નહીં , તાત !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

રચના તે રચતે રૂંધમાં , ભાઈ ! નલ ન આવે જેમ ,
તે ગૂઢ રાખે ગોલકે ! પોતે પસરતું તેમ !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

અધો , ઉર્ધ્વ શું ? શા યકું ? જે જમલી નહીં દો ભેડ !
ત્યમ નગુરો નિર્દા વે રહે ! જ્યાંહાં ઘટ નહીં ! નહીં મોડ !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

સન્મુખ થઈને સમજતાં , ભાઈ ! વોળે આવે વાત ;
પણ વાદે વળગણ વાધતી , ભાઈ ! ધામ ન પામે ધાત !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

નગુરો તે સ્વે નરહરિ ! જ્યાંહાં ' દ્વૈત ' નહીં ! નહીં ' એક ' !
ત્યમ છે ત્યમનું ત્યમ , અખા ! નેતિ નેતિ ને શેષ !
સગુરા સહુ મળે રે ! ૦

૧૫ અનુભવ એકલો રે !

અનુભવ એકલો રે તમે જોજો અંતરની આંખ !
તે પ્રાચે પ્રપંચથી પહોંરો ! તો સાથી વિના શી સાખ ? !
અનુભવ એકલો રે ૦

આત્માથી મર્વે અહરં ! પરમાત્મા પેલે પાર !
તો ચોવીસનો ચાગે કશો ! તમે જોજો કરી વિચાર !
અનુભવ એકલો રે ૦

બાપ ! શ્રુતિએ સ્તવ્યા શબ્દે કરી , તે શબ્દ ગુણ આકાશ !
આકાશ તો મહત્ત્વથી , જેનો મહાકલ્પે હોય નાશ !
અનુભવ એકલો રે ૦

ભાઈ ! મહાકલ્પે ધ્રુવાંડ લાગે , વસ્તુ ત્યા વળી તેમ ;
તો શબ્દ સાક્ષ તે દે કશી ! જે ઉત્પત્તિ એની એમ !
અનુભવ એકલો રે ૦

તે માટે એ એકલો , પણ મુખુદ્ધિ જાણે સંચ ;
ત્યાં અનુભવી અટકે નહીં ! રૂડો -ફૂડો પ્રપંચ !
અનુભવ એકલો રે ૦

ગાળદ , સ્પર્શ , રૂપ , રસ , ગંધનો , જકડયો થયો'તો જીવ ;
તેને આપ પ્રગટ્યું અંતરે , ત્યારે સ્વભાવે રહ્યો શિવ .

અનુભવ એકલો રે ૦

જ્યમ તિમિર રહ્યું હતું, ત્રાહિ, ત્રાહિ ! હવે અકસ્માત ઉઘોત !
ત્યારે સંશય સકલ શમી ગયા ! વચ્ચે ખડખડતા ખઘોવ !

અનુભવ એકલો રે ૦

અંધાપિ અંધાઈ શોધતો ! હીંડે તે સઘળે સૂર !
તેને રાત રંચ મળે નહીં, ત્યમ અનુભવી પ્રપંચ દૂર !

અનુભવ એકલો રે ૦

બાઈ ! કાર્ય, કારણ પરઠવાં, એ તો અજ્ઞાનનો આલાપ ;
દેહી નહીં, તો દેહ કથો ! એ તો સ્વયંજયોતિ પ્રકાશ !

અનુભવ એકલો રે ૦

લૌકિક બોલવું લાંપડું, અલૌકિકમાં નોંદે અંગ ;
જ્યમ વળને વાગે નહીં, અને લાગે તો ભૂલંગ !

અનુભવ એકલો રે ૦

મહાસાગરની સંધ્યે રહ્યો ! અખો કરે આલાપ ;
જેને મરવું હોય તે માનજો ! એ તો જડ ગયાનો જાપ !

અનુભવ એકલો રે ૦

૧૬ જો રે જાણે તો તું એમ જાણ

ભાઈ ! જો રે જાણે તો તું એમ જાણ -
રામ તણાં સરવે પાડુ પાણુ ;

૧૭ આ જુવો જગજીવન જગમાં રમે !

—૧૭—

આ જુવો જગજીવન જગમાં રમે !

તું ગાને કાને દેહ દમે ?

આ જુવો ૦

ત્હારી તુજને થઈ છે આડ !

તુ મદ્યશુભમથી ખોળી કહાડ !

આ જુવો ૦

ત્હારે શાનું છે તન , મન ?

ત્હારે શાનું છે પાઠપૂજન ?

આ જુવો ૦

ત્હારે શાની છે ભત , વરણ ?

ત્હારે શાનું છે જન્મમરણ ?

આ જુવો ૦

જેણે કીધાં આ સહુ વ્યોમ -

તેજ , પવન , જળ કીધાં ભોમ ! આ જુવો ૦

જેણે કીધો આ વૈરાટ -

એ તો આદિ અંતનો આલે ઠાઠ ! આ જુવો ૦

જેણે કીધાં આ સૂર , સોમ -

અદ્ધર જળ રાખ્યું ધરતી વ્યોમ ! આ જુવો ૦

તમાં નોહાતું એકે ભુન્દ -

તેને ભેદ પ્રપંચે પડીઓ ફંદ ! આ જુવો ૦

તું અંતર ઉતરી જાને ભેદ -

ત્યારે સંશય સઘળા ઉચ્છેદ ! આ જુવો ૦

પછી આપા વિના દીસે ન કોય -

કહે રે આખો વિચારીને જોય . આ જુવો ૦

૧૮ પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ? પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?
સ્વે આપ અંભાળે નાહી ! બાહ્ય ક્રિયાને વળગ્યો !

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

જે વડે ધરી રહી ધરણી સર્વે , જે વડે પસરે પાણી ,
જે વડે તેજ ત્રિભુવન વર્તે , વાચે વિશ્વ વહે જાણી .

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

બાહ્યાભ્યંતર અધો , ઉર્ધ્વ , નલ , સકલ વિશ્વ એણી પેરે ;
દેવ , નર , નાગ , સ્થિર , ચર એમાં , જોને વિચારી ઘેરે .

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

નીર વિના પરપોટા નહોયે , અગ્નિ વિના નહોય તણુખા ;
ત્યમ વસ્તુ વિના આ વિશ્વ ન હોયે , એમ જાણે શુક સરખા .

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

દિવ્યદર્શી દેખે છે એવું , સદા નિરન્તર સ્વે છે ;
નામ માત્ર અખો કહેવાને , પોતે પોતાને કહે છે .

પ્રભુજીને કાં જાણે છે અજગો ?

૧૯ જોતાં પૂરણથી કંઈ પર નથી !

૦૨૬૦

જોતાં પૂરણથી કંઈ પર નથી !

જો જન જીવે એ ધર થકી !

ઉઘ્યો તેને પ્રલયકાળ !

જગ્યાને નહીં આળ જાળ !

જોતાં ૦

છે સળંગ ! ને કટકા કહે !

તહાં આપોપુ લીધે વહે !

દિનકર વરે સરવે ફરે ,

તહાં ઉડલૂક અથડાતો મરે !

જોતાં ૦

મેઘ વૃષ્ટિ કરે રે સદા ,

અખિલ ભુવન પાયે સુદા !

તેમાં જવાસાને લોગ ન પડે !

નીકર છવે પાણી વડે !

જોતાં ૦

નાનાં કર્મ રે વેદ કહે ,

તે દારુણીના પેટમાં વહે !

નીર સરિતા કૂપ રે જીવે ,

તે તો વસ્તુ વિના આત્મી દૂધવે !

જોતાં ૦

સકલ ભાવમાં પૂરણ સદા !

સહજસિન્ધુના બુદ્ધબુદ્ધા !

ઉત્પત્તિ , સ્થિતિ , લય પૂર્ણ વિષે !

અઆ ! પૂરણ હોય તે પૂરણ લખે !

જોતાં ૦

૨૦ આજ આનન્દ રે અંગ ન માય રે !

આજ આનન્દ રે અંગ ન માય રે મદ્ગુરુ સન્ત પધારીઆ રે !
પધાર્યા છે પૂરવાને મન કેરી આશ રે મુને દીન જાણીને કરી દયા રે !
આજ આનન્દ રે ૦

સદ્ગુરુ સન્તે સામું જોયું ! ભવદુઃખ મરવે જોયું રે !
જાણ્ય લાગી રે જડ જન્તની રે ! આજ આનન્દ રે ૦

હું પણ મહારા મનમા હરખી ! મદ્ગુરુજીને નિરખી રે !
શી શી શોભા કરું સાચા સન્તની રે ? આજ આનન્દ રે ૦

હરિહરબ્રહ્મા રતુતિ કરે જોહની રે - તુતિ કરે જોહની રે -
તે મુખ આવ્યું, ખેડેની ! માદ્યરે રે ! આજ આનન્દ રે ૦

મહાજ મુખમા મહાલતા રે, હવુ સ્વરૂપ સાક્ષાત્કાર ;
વિધિ - નિષેધ સંશય ટળ્યો, મન વિલસ્યુ બ્રહ્માકાર !
આજ આનન્દ રે ૦

બ્રહ્માકાર વિચારતા રે, સરવે દ્વૈતભાવના જાય ,
સોડહ બ્રહ્માનન્દ અનુભવ્યા રે વસ્તુ યથાગ્ય થાય !
આજ આનન્દ રે ૦

શુદ્ધ ભૂમિકા આસિ પદ આવે , ને ગલીન માયા જાય ;
જીવ શિવ વિચારતાં રે પોતે પોતામાં સમાઈ જાય !
આજ આનન્દ રે ૦

પોતામાં પોતે શમ્યો રે અદ્વૈત આનંદમાય ;
 કલ્પના કાશળ ટળી , પામ્યું તે મન વિદ્રામ .
 આજ આનંદ રે ૦

સુર , નર , સુનિ જેનું ધ્યાન ધરે રે નિગમ નેતિ નેતિ ગાય જેહ ;
 પુરુષોત્તમ પરમાત્મા રે અષ્ટોષણમાં અગટયા છે તેહ .
 આજ આનંદ રે ૦

૨૧ આનંદ મ્હારે અતિ ઘણો !

હરે આજ આનંદ મ્હારે અતિ ઘણો !
 પામી હું તો હરિગુરુ કેરું શર્ણુ !
 આનંત ભાગી રે ભવરોગની !
 ટળી ગયું જનમ ને મર્ણુ !

આનંદ મ્હારે અતિ ઘણો ! હ રે ૦

આહ ભાગી રે ઈન્દ્રજાળની !
 પામી મ્હારું નિજરૂપ નિજાનંદ !
 સદ્ગુરુએ સન્મુખ લાળીઉં !
 ટળી ગયા દેહાદિકના ફંદ !

આનંદ મ્હારે અતિ ઘણો ! હ રે ૦

પોતે પ્રકાશે પરમાત્મા !
 અધિષ્ઠાન અનુભવે આય !

ચૌદે લોક ચિત્તથી ટળ્યાં !
ટળી ગયું અણછતું આપ !

આનંદ મહારે અતિ ઘણો ! છ રે ૦

વૃત્તિ જાતાં રે ગર્મ વાસના !
ભિન્ન કેરે આવ્યો છે કંઈ છોડ !
મહાવાયક કેરં મરવડાં !
સદ્ગુરુશબ્દના વરસે મેડ !

આનંદ મહારે અતિ ઘણો ! છ રે ૦

અખેપણું અવિલોક્ષીત !
શુદ્ધ ચૈતન્ય નિરાલંબ રૂપ !
વસ્તુ યથારથ પામીએ !
વિલમ્બી રહ્યો પ્રહ્લાનંદ ભૂપ !

આનંદ મહારે અતિ ઘણો ! છ રે ૦

—૪૪૪૪૪—

૨૨ સાંભળને તું સજની મહારી !

—૩૩—

સાંભળને તું સજની મહારી !

રસની રીત કહું એક સારી !

મુખ તણી શોભા ધણી લારી ! -

તો સદ્ગુરુનો સંગ કીજિયે રે ! સાંભળને ૦

મદ્દગુરુ સંગે રમીએ રંગે !

આનન્દઅતુલવ વાધે અંગે !

દેહબુદ્ધિ દેરા હાથે લંગે ! -

તો જન્મમરણખંધન ટળે રે ! સાંભળને ૦

મદ્દગુરુસંગે લ્હાવો લીરે ,

પ્રહ્લાનંદ મહારસ પીરે ,

તનમતધન ત્યહાં અર્પણુ છીરે -

તો આતમલાલને કારણે રે ! સાંભળને ૦

આતમલાલ એ કોઈક જાણે !

મુર , પ્રહ્લાદિક પાર ન આણે !

તે મુખમાં રે નિશદિન માણે ! -

તો સંતસાગરમાં ઝીલતાં રે ! સાંભળને ૦

ભટ્ટ , પંડિત એ કાંઈ ન જાણે !

સ્વર્ગ તણાં જાહુ મુખ વળાણે !

તુચ્છ મુખનાં કર્મને તાણે ! -

તો અણુછતા લવને માણુવા રે ! સાંભળને ૦

અખેપણામાં આનન્દ એવો !

જાસે જ્યાં જેવો ત્યાં તેવો !

અજરામર મહાપદનો મેવો ! -

તો મદ્દગુરુ સાને સમજી રહ્યો રે ! સાંભળને ૦

૨૩ પતિવ્રતા પારિવ્રહ્મની રે !

સાંભળ સહિયર કહું હવે મ્હારી !
 પૂર્વનું પુણ્ય પ્રગટ્યું અતિ ભારી ! -
 તો જન્મ સુકળ કરું તાહરો રે ! સાંભળ ૦

માયાનું સુખ તો મિથ્યા રે બાઈ !
 ધન , દારા , સુત , જીવન ને ભાઈ ! -
 તો શમણાના સુખને શું કીછ્યો રે ? ! સાંભળ ૦

માયાના સુખને મૂકી રે દીને !
 પૂણું હરિસ પ્રેમે પીને ! -
 તો મગ થઈને મહાલીએ રે ! સાંભળ ૦

ઉત્તમ અવસર આંચો અતિ સારો !
 પળમાં તે લવનો આવે આરો ! -
 તો જન્મમરણ દુઃખ વામીએ રે ! સાંભળ ૦

સ્વર્ગના લોક ઈચ્છે છે રે હેલી !
 વિશ્વંભર વરીએ ! અલબેલી ! -
 તો નિજનંદ હરિ ન્યાળીએ રે ! સાંભળ ૦

હરિનાં થઈયે ને મહાસુખ લઈયે !
 જીવપણું ટાળી જીવતાં જઈયે ! -
 તો પુરુષોત્તમ પ્રેમે મળે રે ! સાંભળ ૦

સને શણુગાર તે સહુ યે સાહેલી !

થાઓ તત્પર પ્રેમેશુ પહેલી ! -

તો મોહનવરને ભેટીએ રે ! સાંભળ ૦

મહે , સખિ ! તુજને કહ્યું છે રે લેહ !

હૃદયામાં રાખીને રૂહેજે રે તેહ ! -

કોઈ દરદીઆં આગળ દાખજે રે ! સાંભળ ૦

કહે અખો જને હાશે રે નારી !

હરિ પર તન , મન નાંખશે વારી ! -

એ પતિવ્રતા પરિશ્રદ્ધાની રે ! સાંભળ ૦

૨૪ મ્હારા પ્રાણપંખીડા રે !

પ્રાણપંખીડા રે ! નહીં તહારો આ દેશ !

તું નહીં પામ્યો સુખ લેશ ! મ્હારા પ્રાણપંખીડા રે !

વળતો હાથ ઘસેશ ! મ્હારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

આ કારમી વાડી કાળની ! તું બુલ મા ! બાઈ રે !

લોગ દેખાડી ભવના ! તુંને લેશે સાહી રે !

મ્હારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

દરાખ , ખીજેશં , કેળાં , અનાર ! એ કરમની કુંડી રે !

કૃણ ખાતાં તહને ખેદશે , તહારી મરડશે મુંડી રે !

મ્હારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

સંત સરોવર પાસ છે રે ! કદપતરુ રે !
ત્યાં કૃત્ય ન લાગે કાળકર્તુ ! નહી વાઘ ને વરુ રે !
મહારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

વાડી છે એ વિખની ! ઘણી ઘેનની ગાઢી રે !
તું ઊડને અહીંથી , આંધળા ! કહું જૂમ પાડી રે !
મહારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

અસ્ય પદ અપાર મુખ ! માણુને મોણું રે !
કહે અખો ત્યાં એસને ! અહી શાને લોણું રે ? !
મહારા પ્રાણપંખીડા રે ! ૦

૨૫ વાણીમાં ના'વે રે

વાણીમાં ના'વે રે અક્ષરાતીત હરિ !
કટપીને ફેલેલું રે વાણુ નવ ચાલે ખરી ! વાણીમાં ૦
પરાપાર પરમાત્મા કહીએ , જ્યાં નહી શબ્દોચ્ચાર !
એ હરિને લાણુને , ભાઈ ! જે છે બોલણુહાર ! -
સમજીને સમજો રે એવી લક્ષણુ કરી . વાણીમાં ૦

મન કટપીને મત કીધા છે , ન્હાના વેષવ્યવહાર !
તેનાં ચરિત્ર ચિત્ર ચિત્ર જોતાં , કદિ એ ન આવે પાર ! -
બાહિર દષ્ટિ મૂકી રે જીવો ને પાછા ફરી . વાણીમાં ૦

ઐદે લોક લગી વિસ્તાર છે , મનનો જીવશિવનો લેદ !
 મનાતીત મનમાં ના આવે , એમ કહે છે વેદ . -
 એ પદ પાવે રે જીવતાં રૂહેને મરી . વાણીમાં ૦
 બ્રહ્મદર્શી સદ્ગુરુને સેવે , તેને મળે તે લેવ !
 અખા અખંડ અદ્વૈત આનંદ ! રહિત સકલ અહમેવ ! -
 વાણીમાં ના ' વે રે અક્ષરાતીત હરિ ! વાણીમાં ૦

૨૬ દેહદર્શી કાં થાયે ?

દેહદર્શી કાં થાયે ?
 દેહ કાં પ્રાણીદર્શી થાયે ? !
 વેપ , વર્ણ , આશ્રમને જોતાં ,
 હીરો હાથેથી જાયે ! પ્રાણી ! ૦
 સભર ભર્યો , પણ પાંચ ભૂતની ,
 ઐદે રહ્યો હરિ બોલે !
 પંચાતીત પહોંચે સો સ્વતંત્ર ,
 તત્પર થઈને , જો ! લે ! પ્રાણી ! ૦
 દેહ ને દેહનાં કૃત્યો જોતાં ,
 દ્વૈત પડે છે વસ્તે !
 કુવિચારે બોલે ને પૂછે !
 વિષા ખાઈ મરે હસ્તે ! પ્રાણી ! ૦

‘ પૂછ્યા કહ્યા વિના ન પ્રીછે ,
 પૂર્વ પક્ષ કોઈ કરશે ,
 તેનો ઉત્તર સુણજો , સંતો !
 ‘ તે વેષ વિના ઉચ્ચરશે . ’ પ્રાણી ! ૦

ગાન વિસારે , વચન વિસારે ,
 તો હરિ મળે જોતાં પહેલો !
 પાંચ ભૂત વળગ્યાં તે માટે ,
 અખો છવતે ઘેલો ! પ્રાણી ! ૦

—૯૯૯૯૯—

૨૭ સદ્ગુરુ મળીઆ !

—૯૯૯—

સદ્ગુરુ મળીઆ ! સાંસા ટળીઆ !
 નિર્ભય નામ ખતાયા છ !
 લખચોરાસીનો રાહ ચૂકાગ્યો ને —
 અખંડને ઘેર આપ્યા છ ! સદ્ગુરુ મળીઆ ! ૦

ગગને ગરબિયાં ને સરવજી સુલિયાં !
 ધૂનમેં ધ્યાન લગાયા છ !
 વણ દુવાઈળીએ વીજ ચમુકે !
 મેતમતાંત મેટાયા છ ! સદ્ગુરુ મળીઆ ! ૦

ધૂને વરસે ને અમીરસે ઝીંતે !

ધમ નીકે નીર ચલાયા છ !

ચેતન પુરુષ ચારનવાદે સળ !

પાની તીને ખીલાયા છ ! સદ્ગુરુ મળીઆ ! ૦

આપે ઉપન્યા ને આપે ના થા !

આપોઆપે જાયા છ !

અર્ધે મસ્તકે અમી ઝરત હું !

સળ ઘટ માંહે સમાયા છ ! સદ્ગુરુ મળીઆ ! ૦

કહે અખો હું તો કંઈ નવ જાણું !

મં તો હરિના ગુણ ગાયા છ !

લળ ચોરાસીનો રાહ ચૂકાવ્યો ને -

આખંડને ઘેર આણ્યા છ ! સદ્ગુરુ મળીઆ ! ૦

—૩૬૪૩૬૪—

૨૮ અચિન્ત્ય રૂપ

—૪૪—

(પ્રભાત)

અચિન્ત્ય આ ફૂલી ફાલીને સઘળે રહું !

અચિન્ત થયા વિના (હરિ) હાથ નાંચે !

‘ આપ ’ ટાળ્યા પછી, ને કંઈ નવ રહે !

અદખાદ માલ તે યોગ કાવે ! અચિન્ત્ય ૦

અચિંત્યની ઓટમાં, મૂળ સૌ, યે તણાં !

હાથ ના'વે રે બુધ બહાર ચાલી !

કૂલ કૂલ્યા તણી દેવ મહુને પડી !

વસ્તુ અત્યક્ષ ને પરોક્ષ ધાલી ! અચિંત્ય ૦

ચિત્ત અચિત્તમાં અર્પી, નચિન્ત રૂઢે,

(ત્યારે) સાવ નિરંતરે એક ભાસે !

કૃત્ય અકૃત્ય સર્વે જ સંશય ટળે !

મમરમ ખેલ શ્વામે ઉશ્વામે ! અચિંત્ય ૦

એવું એન અચિત્ત શ્રી કૃષ્ણહરને ભોગવ્યું !

સોળ સહસ્રશું વિહાર ફીધો !

ઋષિભોજન તણું નારે ભેયું પારખું !

તત્ખેવ જીમનાહરને માગ ફીધો ! અચિંત્ય ૦

અચિંત્ય જાણ્યે થકે, જો દેવદત્તને !

ગોરખાયુધ ગ્રહી શક્તિ વાધી !

અછેદ અભેદ જે થાય તેહ જ, અખા ! -

અચિંત્યનું રૂપ શકે જ સાધી ! અચિંત્ય ૦

૨૧ આત્માતીર્ય

(પ્રભાત)

આત્માતીર્યે નહાય રે ! માનવી !
 તીરથરાજ એવું વેદવચને !
 ભરમે ભટકણુ કરે ! જોસતે ઉગરે !
 પ્રીત આવે તુને વાળીવચને ! આત્માતીર્યે ૦

જેહનો મહિમા તે શેષ , શંકર લહે ,
 સ્મરણ કરતાં સ્મૃતિવાણુ ખૂટે !
 તેહને જાણુ રે ! તુજ પ્રત્યે કહું !
 તાંદુલ નહીં મળે કુશકા ફટયે ! આત્માતીર્યે ૦

જેમાં મજ્જન કરે , તિમિર તરણુ ટળે ,
 લેટી પ્રજ્ઞાંડ ને જન જાયે !
 નિવૃત્તિ , પ્રવૃત્તિ , તજે ! ભજે ! ભોજવે !
 જોયાં પાળાંડ ! એકે ન થાયે ! આત્માતીર્યે ૦

કામનાં કલંક લાગ્યાં કણુધે કરી ,
 તેને પરતીત પાણી , પહોણું !
 અનુભવગંગા તે ગગનઘેરી વહે !
 મૂર્ખા મજ્જન કરે માટીછાણે !! આત્માતીર્યે ૦

બ્રહ્મરૂપ ઝીલવા અમર આશા કરે ,
 (પણ) તિમિરત્રિશુભ્રુ તે ન શકે ત્યાગી !
 પુરમ પાવન પરવાહ પૂરવ તણો !
 અખા ! અવિદ્યા તણી જળ ભાગી ! આત્માતીરથે ૦

—૩૪૩૪૩૪—

૩૦ ઉદય હવો આત્માસૂર્ય

(પ્રભાત)

ઉદે હવો આત્માસૂર્ય આમો સુદા !
 અજ્ઞાનનિશા તે તો ગઈ અધારી !
 જેહ તમચર હતા , (તે) ત્રાસ પામી ટળ્યા ,
 સશય વિકારો શમીઆ સુવારી ! ઉદય ૦

ચાક્ર ઉગ્યા પંજી , ઉડુ , ઉડુપતિ રહ્યા ,
 તે છતે અણુછતે જ્યમ પ્રમાણો ;
 (ઇમ) દેહ તણો ભાવ તે રહે નહીં જ્ઞાનમા ,
 રહે તો રેણી છતમાં જ જાણો . ઉદય ૦

વારિજ વિકરીને બ્યોમ સામા રહ્યા ,
 હાવાં ગળે નહીં પરિમળ ! વિલસ્યો !
 બરમભમર ઊડી ગયો આળથી !
 હાવાં તત્ત્વ બીરો ક્યો સગમગ્યો ! ઉદય ૦

મત્યમ્ભવિતા તપે ! મદોદિત સ્વે સદા !

અસ્ત, ઉદય કહીં તે ન પામે !

પાંચ, પચ્ચીસનો જેલ ચાલે જે વડે,

(તેને) દેશ વિદેશ નહીં પૂઠે આમે ! ઉદય ૦

દિવ્ય અદ્વૈતમાં દુર્ગ તે દિનમણિ !

પાર પતંગનો કાણુ જાણે ? !

આપ ઇચ્છાએ ઉલાળો દીધો, અખા !

માથે મહાનિધિ જેને વેદ વખાણે ! ઉદય ૦

—૪૪૪૪૪—

૩૧ ગાઓ ગોવિન્દગુણ

(પ્રભાત)

ગાઓ ગોવિન્દગુણ ઘોર વાણી વડે,

ઝોળખો ઈશ્વર સ્વયં સાથે,

ઝોળખી અનુભવે અર્થ થાયે ખરો,

કમળમૂળે કહ્યું આદિનાથે . ગાઓ ૦

લક્ષ્યમા લક્ષ લાગી રહ્યો લોકને !

ઈશ બોલ્યા હશે એમ આગે !

અધપિ અંબુજનયન ઇંમ અચરે,

સર્વ ઘટ માંહ સોડંગ ગાજે . ગાઓ ૦

ભૂત ને ભવિષ્ય તે ભરમ ભમતો સદા !

અચ્ચિદાનન્દ તે અત્ય સંભાં ;

ખિન્દરાણંનમાં કૃષ્ણ દેખો તમે ,

બહાર જતી મતિ આણો સામાં . ગાઓ ૦

બુગલકિશોરને બાણુવા તપ કરે ,

તપ કર્યે ત્રિકો દાઘ ના' વે ;

તન તપાસી બુવે બુદ્ધિ તીવ્રે કરી ,

તો જ નન્દલાલનો લક્ષ્ય આવે . ગાઓ ૦

તંન ટળતે તે સંશય જ સહુને પડે ,

શ્યામનું મુખ કહો કાણુ દેખે ?

દિવ્ય દેહવાસ પામે જ આનન્દમાં ,

જે , અખા ! અમરપે ' આપ ' શેખે . ગાઓ ૦

૩૨ છે હરિ આપ આપે !

(પ્રભાત)

જે વડે જેને તું જોવાને જાય છે ,

તે વડે આ રહ્યાં સર્વ શોભી !

સાર સિદ્ધાન્ત વસ્તુ જ જેણે લહી ,

સદ્ગુરુસાતમાં મુરત લોભી ! જે વડે ૦

છતાની છોળમા આણુછતા બુદ્ધબુદ્ધ !

બુદ્ધ વિના બહાર જોવાને બંધે !

આપ વિચારતા આણુ એ અજગો નહીં !

સમજ આવ્યે સ્વયંરૂપ થાયે ! જે વડે ૦

આગમ તે મુગમ થઈ , રૂપ રસવા ધર્યા !

જેમ કોઈ કનકના ઘાટ હીસે !

(ઈમ) નામ ને રૂપ બહુધા થઈ વિસ્તર્યા !

અનુસવી સંતનાં મન હીને ! જે વડે ૦

ળીજ , અકુર વિલગી રહ્યા જોગથી ,

ડાળ ને પત્ર , રૂગ ફૂલ , છાયા !

ઈમ આપ આપશુ , અનંત લીલા કરે ,

નામ તે દેઈને ! એ માન માયા ! જે વડે ૦

છે સળંગ સૂત્ર એક આતમારામ છે !

મિત્ર ભાત્યું એ તો ભાત , છાપે !

થયું નથી ! ગયું નથી ! મૂળ વિચારતા !

કહે આખો , છે હરિ આપ આપે ! જે વડે ૦

૩૩ જેહને જે વિના

(પ્રભાત)

જેહને જે વિના આધક્ષણ નવ સરે !

તેહને તે વિના કેમ ચાલે ? !

જલપતાં તારણી ! ત્રણ લાગે ધરી !

જીવ જોઈને કેા ઘાત ચાલે ! જેહને જે વિના ૦

પ્રીતની ગીત જાણે જ , પદ્માક્ષ ' પુ ,

' પાર પરા તણે જે વિરાજે !

હારદહિત હેલામા પ્રીછે ત્રણ !

વાણીવજે ડોઈ વીર ન લાજે ! જેહને જે વિના ૦

કૂર કટાક્ષ કરતે થકે કામિની !

જલજ જયમ જલ વિના જય ગૂંધી !

પ્રભર્તુ પુષ્પ કરમાય કૃપા વિના !

ધામથી ધીરજની મીલ મૂંઢી ! જેહને જે વિના ૦

એમ શાતુ રે ! અળખા ! જ મહેં નવ લાલુ !

સહજ વિનોદે શી વાત વાધી !

જમ ચડયે લામિની ડેવી ભાગી સુને ! !

ખીજની ફીણતા મન નાખી ! જેહને જે વિના ૦

ઉચેલઅંગી કરી ! પ્રેમપુગ્ગે ભરી !

અધરઅમૃત હરિપ્રીત પાપી !

આનદનો અર્ક ઉજ્યો જ ત્યાંહાં, આળા !

શોકનો દોષ તે લીધો શોપી ! જેહને જે વિના ૦

—૦૦૦૦૦૦—

૩૪ અવસરે અર્થ આવે નહીં !

(પ્રભાત)

અવસરે અર્થ આવે નહીં ! નાથ તું !

હાય હાંસે કરી શીદ સાહે ? !

અમો અળખા જ ! આધાર તોરે ત્રિકમા !

ગરબુ ગોવિન્દના અંગ માંહે ! અવસરે અર્થ ૦

વચન વિશ્વાસ પરમાણુ પામ્યે થકે ,

ટેવ લાગે ! કહો ! ટેક રાખું ? !

વિશ્વમાં વાત ચાલી ગઈ ! ત્રિહૃલા !

નવ ઘટે નાથને ! દીન લાખું !! અવસરે અર્થ ૦

મન મ્હારે વિષે કયાં હુતું ? ! મહાવણ !

તન તે કયાં હુતું ? કેમ ક્યારે ? !

ચહેન તે તોરડાં ! આતકો મુજને !!

છાંવના પુરુષને માર મારે !! અવસરે અર્થ ૦

હજારા ! તું મુજમા વસે ! લોક મુજને કહે !

મન તે હમણે ! “નાથ નિરખું” ! ”

દીરત નિવાર ! કે લોકને વાર ! કે ,

જેમ ત્યમ રાખ એ મન કરતુ આવસરે અર્થ ૦

જે જે વિનતિ કહ , વચન તુજવી અહુટ !

આ તરે ઉર્મિ જાડુ ! તુજ આશે !

ઉપાય આપો કહે ! અગ્નિ ગીતે મને ! !

લાજ લાગે તુને ! લોક હમણે ! આવમરે અર્થ ૦

—૩૪—

૩૫ ભક્તિ ભગવંતની પદ્મિની પ્રેમદા

(પ્રભાત)

ભક્તિ ભગવતની પદ્મિની પ્રેમદા !

(સહુ) લોકમા મુન્દરી તે જ શોભે !

નાથ શુભ અતીત તે શુભ નિર્વોલતા !

લક્ષ્યલાવણ્યમા તે જ લોભે ! ભક્તિ ભગવત ૦

બુદ્ધિ પરકાશ તે તેજ ત્રૈલોક્યમા !

નીરખતા કપનો પાર ના'વે !

વિવેક વૈગવ્ય તે નિત્ય નિર્માયતા !

પ્રભુ ભગવારનો લોગ ભાવે ! ભક્તિ ભગવતની ૦

જે વિષે તું ગ્યો, તેહને નવ લહે !

ગદ્યરમાળ તુને આ ગુથી !

(તેહને) આપ અર્પી ગ્હે ! “હું નથી ! તું જ છે !”

એવું કા નવ થાય તુથી ? ! માનજે મન તું ૦

જત ! સુણ ! જલ્દની પેર ! પાગર મતિ !

સુરત રહી ગૂરગુ ! પગ શોષે !

અગુથી ઉર્ધ્વમુખ જેમ જામી ગ્યો !

તોય કૃપા કડી ખાતે પોપે ! માનજે મન તું ૦

કમગદ્યાન્તે ઠસી, પેર કહી તાલ્યરી !

જે વિગે, હન ! તું જન્મ વગ્તે !

મચ્ચિદાનન્દમાગર વિષે તું મઢા !

(તુને) લાજ નથી આવતી બહાર ફરતે !

માનજે મન તું ૦

(એમ) વેદવેદાન્ત કહે, સાળ સ્મૃતિ ચે નીચે,

આત્મા પરગટે, આપ ખોલે,

આજ લેજે કે ગત બુગે લેજે, આખા !

એમ સગળે તે કંઈ આપે ! વો લે ! માનજે મન તું ૦

શીલ મંતોપના ચીજ શોભે સદા !

વિશ્વાસના પાથ નેપૂર જાણે !

શમ અને દમ તણી ચૂડી સોહામણી !

(હરિ) નામનો ઉરમા હાર રાણે ! ભક્તિ ભગવંતની ૦

મુક્તિનો માર્ગ સૌભાગ્ય શોભે સદા !

મૃગમદ ગ્રેમની ભાલ દીધી !

અગ અગ આભૂષણ ! એવ આનંદનો !

“ હરિ તારું મન હરે ! ” લાજ લીધી ! ભક્તિ ભગવંતની ૦

કોટિ કંઠર્પ ! મહાઅંકને છતવા ,

આનુભવી ગ્રેમનો રસ પીધો !

જ્ઞાન અંજન , આખા ! નયન કટાક્ષમાં !

અભોગ્યને અછતને સ્વવશ દીધો ! ભક્તિ ભગવંતની ૦

—૬૬૬—

૩૬ માનજે મન તું !

❦❦❦

(પ્રજ્ઞાત)

માનજે મન તું ! વાત ત્રિહૃલ તણી !

નૃત્ય કરે નાથજી વિશ્વવ્યાપી !

ચલણ વલણ કરે ! એન ચિન્તન ધરે !

નેહને જાણ ! તુંને યુદ્ધિ આપી ! માનજે મન તું ૦

જે વિષે તું રહ્યો, તેહને નવ લહે !

અક્ષરમાળ તુંને આ શુંથી !

(તેહને) આપ અર્પી રહે ! “હું નથી ! તું જ છે !”

એટલું કાં નવ થાય તુંથી ? ! માનજે મન તું ૦

જંત ! સુખ ! જલદની પેર ! પામર ગતિ !

સુરત રહી મરશું ! સદ્ય શોષે !

અંબુથી ઉર્ધ્વમુખ જેમ જામી રહ્યો !

તોય કૃપા કરી ખાંતે પોષે ! માનજે મન તું ૦

કમળદ્વાન્ટે કસી, પેર ઢહી તાલ્યરી !

જે વિષે, જીવ ! તું જન્મ વરતે !

મચિયદાનન્દસાગર વિષે તું મદા !

(તુંને) લાજ નથી આવતી બહાર ફરતે !

માનજે મન તું ૦

(જોમ) વેદવેદાન્ત કહે, સાળ સ્મૃતિ ચે દીએ,

આત્મા પરગટે, આપ ખોલે ;

આજ લહેલે કે શત બુગે લહેજે, આખા !

જોમ સમજે તે કંઈ આપે ! વે લે ! માનજે મન તું ૦

૩૭ વાલમા ! વિનતિ કહું

(પ્રભાત)

વાલમા ! વિનતિ કહું તુજ , વિકૃલા !

વનિતામાં તાઘરી વાત ચાલી !

“ આજ હેલામાં હરિને હરાવશું !! ”

કોઈ - કહે કે - રાજે થાવ બહાલી ! વાલમા ! વિનતિ ૦

ભૂણુભાનતનયા તુજ કાજ ઘણું તપ તપે !

સજજ થઈ છે જ સકેત સાડ !

ભૂધરા ! ભરમ તહારો ધરે ભામિની !

રૂપકે રાખજો ! રાજ ! વાડ ! વાલમા ! વિનતિ ૦

લાજ લાગી તે , લીલાધરા ! નવ ટોળે !

અવસરે એવો તે નિત્ય ના ' વે !

સમય સંભાળે તે શૂર સાચો સદા !

ખિરદ પાગી રમે ! ખહાર આવે ! વાલમા ! વિનતિ ૦

સહચરીવચન મુણુતે થકે થી હરિ ,

કેસરી કંદરાથો જ સળકે !

ધમમસ્યો ધીર તે ! યૂથને જઈ મળ્યો !

ઉડુગભે ઉડુપતિ જોમ ઝગકે ! વાલમા ! વિનતિ ૦

સમશ્યા સાન સમજે સહુ સુન્દરી !

સમરના સુખને સૌ સહરાયે !

કુસુમના કુન્દમાં કેલિ કરતો, અખા !

નિરખીઓ જોહને નિગમ ગાયે ! વાલમા ! વિનતિ ૦

—૦૦૦૦૦૦—

૩૮ વિનતાવૃન્દ વીંટી વળ્યું !

—૩૬—

(પ્રભાત)

વિનતાવૃન્દ વીંટી વળ્યું વરવચ્ચે !

જેજેકાર કરે અને જશ જોલે !

સ્તુતિ કરે સ્વામિની ! મૂલમહિમા લહી !

નર ડો જ નિર્મ્યો નથી તમ તોલે ! વિનતાવૃન્દ ૦

મિથુન માટ પધરાવીઆ પર્થકે !

રુચિર મનોહરા ! દેવદયિતા !

ખાલિકા વિમલ જીવન જશ ભાળતી !

દાળતી કેવિતરસ કામસહિતા ! વિનતાવૃન્દ ૦

નેનવેણે રસ આળતી ! ગાયતી !

પાયતી આળકે રસ રમણે !

અશંસતી પિયુને ! એમે પ્રમદા વણું !

દિવ્યરૂપા ! નથી નીકી કરણે ! વિનતાવૃન્દ ૦

ચોળીના ધ્યાનની દેયેય ભૂખુશાનની !

નિગમ ને અગમ વસ્તુવિહારી !

મહત્તા રૂપવાન સ્તવતા હવા શ્રી હરિ !

ગોપિકા નામ ! પણ તેજ ભારી ! વિનતાવૃંદ ०

ભુજદહ ભીડતો હવે ભાગિની ભાગ્યનિધિ !

નારિં વળુંધિઓ અલિ જ ઉરે !

અનન્ત આનંદ આઠ્યોજ ઉરમાં, અખા !

અખી મહગયે સહુ સુરતશું રે ! વિનતાવૃંદ ०

—૧૨૬૨૬૨—

૩૯ શ્રી હરિ શ્રીમુખે

—૧૨૭—

(અભાત)

શ્રી હરિ શ્રીમુખે એમ સ્તવતા હવા : -

“માનિની ! મુગટમણિ તું જ રહારે !

“તુજ કારણ, ત્રિયા ! વૈકુંઠે વિરમીજી !

“વસિયો વૃન્દાવને કાજ તહારે ! શ્રી હરિ ०

“ગાન મુજ ઠેરડું હું નથી જાણતો !

“શેષ, શંકર લહે બુદ્ધિમાને !

“તેજ હું ! તારણી ! તુજ વિના નવ સરે !

“મુખથી જો મૂકું તો આજું ધ્યાને ! શ્રી હરિ ०

“ માહરૂં મન માન્યુ ! મૃગલોચની !
 “ હારદ પ્રીછયુ તહે , હેમવરણી !
 “ ચિંતની ! ચિત્ત માંહેજ ચમકી ગઈ !
 “ ભાત ભાસે નહીં ! પ્રહસરણી ! શ્રી હરિ ०
 “ જ્ઞાનવૈરાગ્ય ને ભક્તિ ને યોગથી,
 “ પ્રેમદા ! પ્રેમની વાત આધી ! ”
 મૃત્યુ આ વચનને સુણતી થકી સ્વામિની,
 કામિની કૃપાણુને કંઠે લાગી ! શ્રી હરિ ०
 રૂમનાં રૂમતા કુસુમનેજે ચહે !
 રાજવલોચન બહુ જ રંગે !
 વપુવિલાસ તે જીવ જોવા લગે !
 અખે અવિલોપીજ વસ્તુ અંગે ! શ્રી હરિ ०

—૦૦૦૦૦૦—

સમરસયોગ સાધે સ્વરૂં શ્રીધરા !

(મહાત્મ)

સમરસયોગ સાધે ખરૂં શ્રીધરા !
 દેહ ધરે દેવ ! એ કામ મહોહ !
 અવ્યકત હુતો ત્યારે આજયે! ઈશ્વરા !
 વ્યાકત અવ્યકતાનું ચિહ્ન જોહું ! સમરસયોગ ०

‘ નેતિ નેતિ ’ નારાયણ નિગમ કહેતા હવા !

તેહ તું, ત્રિકમા ! જો વિચારી !

વણ વિચારે તું તો વિશ્વવત્ થઈ રહ્યો !

જીવજંતણ મૂકો, સુરારિ ! સમરસંયોગ ૦

અંશય પડયે શિવ થવા, સર્વ સાધન કરે !

નિઃસંશયે જોહ ! તે વસ્તુ બેઠા !

દાન્તનું સાર :- કૃત્સ્થ કરુણાકરા !

આમલ તું ! આતમા તું જ, મીઠા ! સમરસંયોગ ૦

જાગ્યો જગદીશ જ્યમ અર્ક ઉદય થયો !

અધમજ્યાં નેત્રથી આપ નિરખે !

સુન્દરીશ્રમ, અહા ! સફળ કર્યો રયામણે !

આપ આપે જોઈ આપ હરખે ! સમરસંયોગ ૦

નિત્ય વિહારિણી નંદનંદન તણી !

સુન્દરી ! સુરતરસ રવે જ જૂકતી !

ભૂતલવિધ્યનો ભેદ ભાજ્યો, અખે !

લીતર નિત્ય તોરણે મંન ધરતી ! સમરસંયોગ ૦

રામ દુર્લભ સદા !

(અભાત)

રામ દુર્લભ સદા ! રામ દુર્લભ સદા !

‘રામ દુર્લભ સદા !’ સદુ જ કહે છે !

પેર પ્રીછ્યા તણી ! તે નથી જાણતા !

માટે તે રામજી દૂર રહે છે ! રામ દુર્લભ સદા ! ૦

કોઇ વર્ણાશ્રમે પેટ ભરી રહ્યા !

‘ઉત્તમ મધ્યમ અમે પ્રહ્લકાયા !’

‘જગત તે નીચ ! ને ઉચ્ચ અમે ખરા !’

એહને એ રૂપે લાગી માયા ! રામ દુર્લભ સદા ! ૦

કોઇ કહે ‘લેખ લગવતનો છે ભલો !’

પૃથ્વી મધ્યે દે ઉપદેશ ડાહ્યા !

વૈરાગી વૈષ્ણવ કહે , ‘અમ તમું કો નહીં !’

એહને એ રૂપે લાગી માયા ! રામ દુર્લભ સદા ! ૦

એવાં એવાં આવીને , આળ આડાં વળે !

ત્યારે તે પંથનો પાર ના ’ વે !

નિદાવિ જ નરને નારાયણ મળે ,

તે તો જગતને મન ના રે લાવે ! રામ દુર્લભ સદા ! ૦

શાહ હુના તેઓ શત્રુ થઈ નીમડયા !

જેમ બ્રાહ્મણીઆ , વાટ પાડે !

આ જ પગલા વિના , આતમા નહીં મળે !

વાત મ્હોટી અખા છે , મ્હરડે ! રામ હુલાલ સદા ! ॥

—૧૨૮૨૬૮—

લોભે લાગ્યો -

(મલાત)

લોભે લાગ્યો અલિસાજ નડાના ધરે !

ભોગ મ્હજે કે ભગવાન મ્હજે !

લોભનો મોભ તે ન્યારે ભાગી પડ્યો ! -

હું જ આકાશ ! તો ન્યૂન શી છે ? ! લોભે લાગ્યો ॥

વસ્તુ ના લીધું તે વસ્તુ માંહે થડો !!

અજગો પડીને દારિદ્ર દાજો !!

(નયમ) પાણીપરપોટડો પાણી પેળે નહીં !!

શુદ્ધ મ્હોળો મુરત બહાર રાજે ! લોભે લાગ્યો ॥

અર્થ મ્હજે તે તો આધને ભોગવે !

અર્થ નહીં ત્યાં તો અનર્થ જાનો ? !

જે રહે બહાર તેને વ્યાધિ વાધે ઘણી !

પવંછને કાંઈ ના હોય પાનો ! લોભે લાગ્યો ॥

જીવ જાણે તે તો જતન કરવા ધને !
 ઈશ્વર અગામે કરી આરાધે !
 (પણ) જીવને ઈશ્વર એક તેના ઘડયા !
 જેહને લેખું આગ્યુ રે બાધે ! લોભે લા-યો ०

આધે ॥ એ નથી ! બ્રહ્મ યથારથી !
 ઉપજાણુ નહીં ! તહા આગ કેની ? !
 આશના લીધા તે દાન થયા ફરે !
 (પણ) આખો નખોલે એવી વાત બેની ! લોભે લા-યો ०

—૯૭૯૬૭૭—

વસ્તુ ને વિશ્વનો

—૨૪—

(પ્રભાત)

વસ્તુ ને વિશ્વનો નથી દશે આતરો !
 અંતરદષ્ટિ અવિલોકી જોને !
 એ અટપટો ખેલ જોનાર ભકતો ભજે !
 એહને ઈચ્છા તે 'આપ' ખોજે'. વસ્તુ ને ०

ત્યમ કૃષ્ણને કુંવર જાણી જશેદા બદી !
 તેહને બ્રહ્મશિવ બ્રહ્મ જાણ્યો !
 ત્યમ વિદ્યજ્ઞન વિધને વસ્તુ જાણી ભજે !
 (જેતો) સમ, વિયમના તણા બેઠ ના'જ્યો ! વસ્તુ ને ०

વહ્નિદર્શનું દદાન્ત જોજો તમો !
 અગ્નિ દેખીને જે દર નહાસે !
 ચક્રોરની દૃષ્ટિએ અનલ આવે નહીં !
 અમૃતપ્રાશ કરી તેજ થાને ! વસ્તુ ને ૦
 જો રે લણે તો સ્વે શિવરૂપ છે તમો !
 ભૂપ થઈ ભરમનો ભેદ ભાને !
 વસ્તુનો ખોજ ઓ વિશ્વ વ્યાપી રહ્યો !
 સમરસ થઈ તમે મધ્ય ખિરાને ! વસ્તુ ને ૦
 દેહધારી સહુ ' દેહ દેહ ' દેખશે !
 વિદેહીને સર્વ તે વસ્તુ ભાસે !
 અન્તરદષ્ટિ અવિલોકી જોયું અખે !
 ભગ બંધવો નહીં કોઈ પાખે ! વસ્તુ ને ૦

—૧૭૭૭.૧૭—

જોડતા જોગીને

—૭૭—

(પ્રભાત)

જોડતા જોગીને ઘરમાં ના ધાલશે !
 ઘરમાં ધાલશે તો હાણુ થાશે ;
 એને વરતો તે સર્વે કોઈ વરતજો !
 ' એનો અનુભવ કોઈ ના જ કરશે ! જોડતા જોગીને ૦

એ રે વરત્યા તે તો બહુ જ વિસ્મય થયા !
 વાત વિકટ ! પડી ગાંઠ ગાદી !
 સદ્ગુરુસંગ મળી , સદ્વિચારે કરી ,
 મૂળ થકી એ તમે નાંખો કહાડી ! જોઈતા જોગીને ०
 જીવો ! એમ જોતે થકે , એ જ ભાસ્યું મુને !
 છતે થકે આણુછતા તે જ કહાવે !
 વસ્તુવિચારે અખેષદે તે શમ્યા !
 દ્વંત ટાળીને અદ્વૈત થાયે ! જોઈતા જોગીને ०

આજ આનન્દના ઓઘ વરત્યા !

(પ્રભાત)

જોગ ને ધ્યાન જ જાળ કરવો દળ્યો !
 મૂર્ત્તવન્તો જ્યારે માવ પામી !
 ગુણ તણો નિધિ ગુરુવો જ ઘરમા મળ્યો !
 વેદની વેદના સકલ વામી ! ! જોગ ને ધ્યાન ०
 અન્યઆશય કરી લોકમા આવીઓ ,
 કોટિ પ્રહ્લાંડનો દર્શ કર્તા !
 નિર્ગુણ - સગુણ અંઆઁ અલવ નહીં !
 ભાળીઓ ભામિની ! વેદ વગ્યા ! જોગ ને ધ્યાન ०

સ્વર્ગ - વૈકુંઠની વાત મુને નવ ગમે !

સમ કરી કહું છઉ મર્વ તુજને !

જગતનુ જીવન તે હાથ આગ્યુ હવે !

મન માને નહીં અવશ થજને ! જોગ ને ધ્યાન ૦

લટકતા લાલની લટકે ! તે શુ કહું ? !

(હસા !) વર્ણ જોતા અલખ લભ્ય લાગે !

લલિત, ત્રિલગી લઘુલાઘવી પ્રીછતાં,

અલખ લખમાં જઈને જ વાગે ! જોગ ને ધ્યાન ૦

જ્ઞાન ને ભક્તિ, વૈરાગ્ય, નેહ, તે સકલ -

એકઠાં મર્વ મેં આજ વરત્યાં !

જેમ જાણે જ ત્યમ લોક કહેજો, અખા !

આજ આનન્દના એઘ વરત્યા ! જોગ ને ધ્યાન ૦

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अभाञ्जुं अवस्थानिर्मुक्त

१ : शरीर अवस्था

२ : अज्ञान अवस्था

३ : ज्ञान अवस्था

४ : ईश्वर्य अवस्था

॥ ॐ सद्गुरु ॥

अवस्थानिरूपण

१

शरीरावस्था

अवस्था ચાર જે શરીર જ તણી , મિશ્રવર્તી મૌ થોડી ઘણી ;
સર્વ ન જાણે તેનું રૂપ , (એ) સમજાયે અનુભવ થાય અનુપ-૧
જાગ્રત , સ્વપ્ન , સુષુપ્તિ , તુરી , તેનો વ્યવહાર કહું ઉચ્ચરી ;
જાગ્રતમાં મંકટપતરંગ , એહ સ્વપ્નનું જાણો અંગ . ૨
મંકટરૂપે ચિત્ત જાહું થાય , ત્યારે શરીરનું મુરુણુ જાય ;
મુરુણુ ગયું ત્યારે થઈ સુષુપ્તિ , હવે તુરિયા જોજો આવતી . ૩
અકસ્માત નર થેતી ગયો , એ આવેશ તુરિયાનો થયો ;
હવે સ્વપ્નનું જાગ્રત ત્યાં એહ , પ્રગટ પ્રમાણુ દેખીજો જોહ . ૪

સ્વપ્ન માંહે સુપુત્રિ કહી , જે વર્તે સ્વપ્ન પણ નહીં નહીં ;
સ્વપ્ન લાધે તે સ્વપ્ન જણાય , એ તુરિયા સ્વપ્ન જ માંહે . ૫

એ સુપુત્રિ માંહે જાગતનો ધર્મ , જે હલ્યાસી વિદ્યાનો રહે અનુક્રમ ;
સુપુત્રિ માંહેનું તેહ જ સ્વપ્ન , એ અકરમાન ઉચ્ચેડે તન . ૬

એ સુપુત્રિના ઉદરની તુરી , જે વણ જગાડયો જાગે ફરી ;
હવે તુરિયાનાં ઉદરમા ત્રણ , તેહ તણું તો એ આચરણ . ૭

તુરિયામાંનું એ જાગત , જ્યાં લગી ભોગવે દેહવૃત્ત ;
અહીં ધ્યાતા ને ધ્યે કા અત્ય , એ તો તુરિયાનું જ સ્વપ્ન . ૮

તુરિયામાંની સુપુત્રિ એહ , જ્યારે મરણ પામ્યો આ દેહ ;
એ ચારે અવસ્થા વરતવા ભણી , સદ્ગુરુદ્ધરે કાઢે કળી . ૯

જાગત સ્વપ્ન સુપુત્રિ જે કહી , તે સહજે તુરિયા ઘર રહી ;
અખો કહે તે તુરિયાતીત , એમ સમજી આણો પ્રતીત . ૧૦

૨

અજ્ઞાનાવસ્થા

અવસ્થા ચાર જીવ જ વિધે , તેનું ચર્ણન સદ્ગુરુ લખે ;
જાગ્રત , સ્વપ્ન , સુપુત્તિ , તુરી , તે જોજો ગુરુદષ્ટે કરી . ૧

મિથ્ય વર્તે છે એકમાં રણ , તેનું કહું લક્ષણ આચરણ ;
જાગ્રતમાં સ્વપ્ન ત્યાં એહ , “ હું મત્ય ને મહારી મત્ય દેહ ! ” ૨

જાગ્રતમાં સુપુત્તિ એ જાણ , જે સ્ફુરણ ગયુ , થઈ આત્માહાણ ;
હવે જાગ્રત માંહે જાણે તુરી , જેની મુરત ચેતીને ફરી . ૩

એ જાગ્રતમાં સ્વપ્નવૃત્તિ , જે કર્મફલ ઉપર લાગે રતિ !
નિર્મલ કર્મનો એ જ સુપુત્તિ , કર્મજલ જીવ તે એટલા વતી . ૪

દેહની વૃત્તિ પહિરી બેઠા વેશ , એ સ્વપ્નમાં તુરિયાનો વેશ ;
હવે સુપુત્તિ અવસ્થા ત્રીજી અમી , જે સૂઝે નર્કી કે કાલે કમી . ૫

મન્ત્ર જન્ત્ર ને દેવ ઉપાસ . એ સુપુત્તિમાં જાગ્રતનો લાભ ;
તેની મિદ્ધિ કોઈ પામ્યો જન , એ તે સુપુત્તિમાંહેનું સ્વપ્ન ! ૬

ભજન ગોપ ભરમાં ઘણા , એ આલાય તે તુરિયા તણા ;
હવે તુરિયામાંનું એ જાગ્રત , જે ક્યે મત્ય ને હું ધ્યાતા મત્ય . ૭

તેની કૃપાએ મુજ વંદુલવાસ , એ તે સ્વપ્નાંતર કેદા ઉદ્ધાન ;
તુરિયામાંહે એ જ સુપુત્તિ , જે જન્મોજન્મ લાગી રતિ . ૮

એમ અવસ્થા વરતે ચાર, એક એકમાં સમરમ વ્યાપાર;
 તુરિયાતીત પદ ત્યમનું ત્યમ, એ ચારે અવસ્થા જીવનો ધર્મ . ૯
 નિરન્તર આશય અતિ સાર, તેમાં ન મળે આશોદ્ધાર;
 એ વાંઝપુત્રનું આચરણ કહ્યું ! અખા બ્રહ્મ ભરાઈ રહ્યું, ૧૦

'૩

જીવધ્વિરજાન

હવે માની જે ચાર અવસ્થા તથા, જેને અનુભવ દેહનો ઘણો;
 જીવિતવ્ય માથે મોહ્યો સદૈવ, તે માટે નામ પડિયુ જીવ . ૧
 સહજ જેલ ચાલે છે મદા, જ્યમ સાગરતરંગ ખુદખુદા;
 દેવ, નર, નાગ, સ્થિર ચરખડું જાન, અકસ્માત ઉપજે દિનરાત . ૨
 દેવ દેવ તણું રાજે અભિમાન, મનુષ્ય મનુષ્યનું રાજે માન;
 નાગાદિ ચોરામી લક્ષ, જીવ અહંકાર ન મૂકે પક્ષ . ૩
 સહજ રાજિ પડે ખડું ભાત, પણ ચેતન્યથી નહીં અજગી જાત;
 ખડું સામર્થ્ય ત્યાં ઈશ્વર એ જ, અત્ય જીવપણે પરતત જ તેહ . ૪
 ઈશ્વર અજિ તે ચેતન્ય રૂપ, અને જીવ મિથ્યા તે સાથે પૂષ;
 ઈચ્છાક્રાંતને વળગ્યો જદા, એ પદનો ભોગી થયો તદા . ૫
 એમ જીગમ પદ જોયાં મહી, ત્યારે ખુદિ કેવલ્ય પદે ગઈ;
 તે અસિ પદ અવસ્થા નથી, ચાર કહી તે જોની કથી . ૬

તુરિયા તે સ્વે ચૈતન્ય માત્ર , અધ્યાત્મકમે હુઃખ સુખ પાત્ર ;
અવાચ્ય કહીએ જ મહાપરબ્રહ્મ , સર્વે જે ત્યાંનો અનુક્રમ . ૭

તે પદ તેમનું તેમ સદા ય , ચારે તેમાં થાય , રહે , જાય ;
જે ચાર અવસ્થા ધરતો માન , તેણે તુરિયાતીત રાખ્યું ધ્યાન . ૮

સૂરત એક થઈ તદ્રૂપ , ત્યારે તે તે કૈવલ્યભૂપ ;
કૈવલ્ય નહીં અજગો કો કાળ , એ તો નિજ ઈચ્છાએ વધ્યું હતું જાળ ! ૯
જે ઘર ઉપજે એવું જ્ઞાન , ત્યાં ન રહે જીવ ઈશ્વર નામ ;
અન્ધ મોક્ષ ન કરવો ઉચ્ચાર , આખા અમળવું એ જ ભવપાર . ૧૦

૪

કૈવલ્યજ્ઞાન

હવે હું પદ પૂર્ણ અનુપ , જે વહે સત્ય નિત્ય જે રૂપ ;
જે દેહધારી થયા ભવ વિષે , તે ત્રિપદ જોઈ વિચારી લખે . ૧
અતિશય બુદ્ધિનો સાગર માટ , નિજ અનુભવે ખેસાડ્યું ઘાટ ;
અબ્યો પદારથ ચિત્ત ચિન્ત્યો , પણ અચ્યો નવ જાયે અનુભવ્યો .
ત્યારે મન બુદ્ધિ કરે વિચાર , ત્યારે તે વસ્તુ પોપણહાર ;
પણ પ્રેરકને ક્યમ પેખે મન ? ! ક્યમ પૂછ ન જાણે હુતાશન . ૩

ક્યમ ધૂમ્ર અગ્નિથી અગ્નિનો જાય , ત્યમ મન કારણે સામું નવ થાય ;
 કદાચ કિંચિત્ પાછું વળે , ત્યારે રૂપ પોતાનું ટળે . ૪
 પાછો વળ્યે અક્ષાદિક બુદ્ધ , મહાને ત્રિ-ધુમાં રહે સુત :
 સુવેનું કારણ તે સહી , અમન મન તે ઘરમાં રહે જઈ . ૫
 અટપટી રહેણી તે ઘર તણી , ચબ્યાથી મતવાડી ઘણી ;
 અચબ્યા માંહે થઈ કુંચ , ત્યાં ધ્યે-ધ્યાતાનું ન રહે રૂપ . ૬
 જે કહેવા મુણવા સરખું નહીં , તેની ખોળી પ્રવૃત્તિ કયમ હોય અહીં !
 અને જેની પ્રવૃત્તિ પરપંચ માંહ , ઉપજે ખર્ચ તે મિથ્યા પ્રાય . ૭
 અને મિથ્યા તે સત્યને કયમ રહે ? અને સત્ય આવીને શામાં રહે ?
 આજળ કહી આવ્યા અણચબ્યો , તે એમ સમજ્યો તેણે અનુલબ્યો .
 એ અનુલવ આદ્યુત અમાન , ઘૌને દેહે કરે ઉપાન !
 અવિરલ ધારા જ્યાં ઉતરે , કિંગ વિના શું ઉપજે મરે ? ! ૮
 પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ સત્ય નિન્ન સર્વેશ , પ્રપંચ મધ્યે અવિચા શેષ ;
 અહં શબ્દ વિના જેમ તેમ , અખ્યા સમજી લેજો મર્મ . ૧૦

॥ इति श्री अग्वार्जाकृत अवस्थानिरूपणं संपूर्णमस्तु ॥

ॐ

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अखाजीनी जकडी

हिन्दी

ॐ

॥ अनुभवात्मने नमः ॥

१ ये मनका कैसा इतवारा रे ?

ये मनका कैसा इतवारा रे ? !

ये तनके डोई मन रहो आरा रे !

ये मनका कैसा इतवारा ? ! ये मनका ०

छिन छिन ढंग पलटे ये मनका !

छिन इतवारा नकी ये तनका ! !

ताते अर्थ होवे क्यै ननका ? !

ये मनका कैसा इतवारा ? ! ये मनका ०

न ही भशासा है वा , पानी ,

तिसके तो लव सके ना लनी !

मोहो आनान कीरतकी जानी ! !

ये मनका कैसा इतवारा ? ! ये मनका ०

काय , कर्म जादवकी छाया !

तिसके 'सत्' माने मोह माया ! !

कुल छटकी ! और जाय गिज्ञाया !

ये मनका कैसा इतवारा ? ! ये मनका ०

सत् और नह , न होवे दाया !

तिसके हुं ना मानुं आया !

आप आभा अभन्या रे अभया !

ये मनका कैसा इतवारा ? ! ये मनका ०

૨ અગમ અગોચર આશય મેરા

અગમ અગોચર આશય મેરા ,
નહીં ચારા મન , બુદ્ધિ કેરા !

અગમ અગોચર આશય મેરા ! અગમ ૦

યે સંસાર હૈ મનકા માન્યા ,
તિસથેં નિજ ઘર જાત ન જાન્યા !

મન છૂટ્યા , તો નાહીં જોજાના.

અગમ અગોચર આશય મેરા ! અગમ ૦

સખડો ચલે મન કેરે પીછે !

તાતેં દુની દુનિયાડો ધરછે !!

તો , ક્યાં નિજ ઘર સો નર પ્રીછે ? !

અગમ અગોચર આશય મેરા ! અગમ ૦

‘ આપા ’ , ‘ પર ’ બિન જૈસા તૈસા !

તિસડો રસના ક્યાં કહે સૈસા ? !

યું મુખને બિન સૂતા જૈસા !

અગમ અગોચર આશય મેરા ! અગમ ૦

જે ઘર નિજ ઉપજી પરતીતા ,

સો કછુ જાને તહાંકી રીતા !

નાહીં સોનારા દૈતાદૈતા !

અગમ અગોચર આશય મેરા ! અગમ ૦

૨ સહજે સહજે સાંસા સત્ય હુવા !

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ !

જેમે નક્કીઆ બાંધ્યા મૂઆ !

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ ! સહજે ૦

ચાંચ, પાંચ, ૫૫, ૬૬ ની બાંધ્યા !

ગિન ગિચાર પુકારે અધા !

એસે જીવ પર્યા અધ ધધા !

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ ! સહજે ૦

પ્રગટ પારધિ માર્યા પાગા,

ઇલોલોક, પલોલોકી આગા !

ન મમને મર્મ ! ન છટે આપ્યા !

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ ! સહજે ૦

ને હી જાન નાવે ગીન ત્રાટે,

કોઈ કહે 'અજાની' મારે ! -

(તો) કુચુદ્ધિ કીર તાકે કા કાટે !!!

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ ! સહજે ૦

સહજ ઉપજે કરે જન હરિકા !

સહજ સ્વભાવ પર્યા સો નરકા !

પિયુ સોનારા નીર સહજ આગતકા !

સહજે સહજે આપ્યા સત્ય હુઆ ! સહજે ૦

૪ મૂરખ વોધ્યા ઉલટા રે ભાજે !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે !!

તિસકે હુદે, આજાં ક્યાં રાજે !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે ! મૂરખ બોધ્યા ૦

બાવન બાણ ગમે મુજ પ્યારા !

મન, બાણીકા નહીં તકા ચારા !

તજ પાઈયે જળ નાઈ અહકારા !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે ! મૂરખ બોધ્યા ૦

મૂરખ આપન કોટે પહિલા,

વાદ કરે ઉર લાવે જેલા !

* ત્યુ ત્યુ મન હોતા નાઈ મેલા !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે ! મૂરખ બોધ્યા ૦

આથે મેથી લાવે હાંસી !!

ગલ્લે માયાકી બેડી ફાંસી !

યૂં બિચરે દોઝબકે બાસી !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે ! મૂરખ બોધ્યા ૦

સત્ય બાતાસ આનાકાની !

નિનૂં પ્રીતમકી બાત ન બની !

ચે હી સોનારા મીઠં નિજાની !

મૂરખ બોધ્યા, ઉલટા રે ભાજે ! મૂરખ બોધ્યા ૦

५ कुमतिया कच कूडी रे लावे !

कुमतिया कय कूडी रे लावे !

और ठेके ! अपणा गावे !

कुमतिया कय कूडी रे लावे ! कुमतिया ०

भूख भर्म न जाने साया !

भेदया आडे न पूजे माया !

तिशये जेल पडे सण काया !

कुमतिया कय कूडी रे लावे ! कुमतिया ०

पार पावनडी पेर न पूजे !

भूखके मति डिलटी सूजे !

नमे नडी और गणसें भूजे !

कुमतिया कय कूडी रे लावे ! कुमतिया ०

गुण छडे और अवगुन थापे ! !

परगुण देणी जले सो तापे ! !

वे भूख अपने पर कापे !

कुमतिया कय कूडी रे लावे ! कुमतिया ०

ये बोके होअण है तिसके !

पियु पडिछान दुआ नडी निमके ! ! -

न जाने सोनारा मे डरिअके !

कुमतिया कय कूडी रे लावे ! कुमतिया ०

૬ સાચા સાજન મેરા રે !

સાચા સાજન મેરા રે !
 તુજ આવન ગયા અધેરા રે !
 સાચા સાજન મેરા રે ! સાચા ૦
 જળ આયા મુજ લાલા રે !
 પાયા પ્રેમકા ખાલા રે !
 તળ નાળંડ લયા ઉત્તલા રે !
 સાચા સાજન મેરા રે ! સાચા ૦
 જળ દેખ્યા મુજ ખ્યારા રે ! -
 તન મનમેં હિ પરવાયાં રે !
 હં બૂલ ગઈ કરત જોડારા રે !
 સાચા સાજન મેરા રે ! સાચા ૦
 જળ દી પ્રીતમ ગલે બાંધાં રે !
 વળ કામ રહ્યે ઠાંધાં ઠાંધાં રે !
 હં દેખું તો પિયુ મુજ માંધાં રે !
 સાચા સાજન મેરા રે ! સાચા ૦
 અળ કહુ એસા હુઆ રે !
 મેં પ્રીતમ નહીં જૂઆ રે !
 જિયે અખા કયા હુઆ રે ? !
 સાચા સાજન મેરા રે ! સાચા ૦

૭. મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે !

મેં પાયા સાથી જૂના રે !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના ! મેરા ધૂરત ૦

જળકા લાગ્યા હાવા રે !

ફૂં હૂંઈ નિરહાવા રે !

તો પ્રીતમ લાગ્યા આહાવા રે !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે ! મેરા ધૂરત ૦

ચે સળ ઠણગણ , પિયુ ! તેરા રે !

તું ભાવ કરે બહોતેરા રે !

ફૂં ભૂં નહીં ! શી સેરા રે !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે ! મેરા ધૂરત ૦

અળ દૂઈ ગઈ ! તું મિલિયા રે !

પરગટીયા તું ગલીગલીઆં રે !

એકમેક કડ રહીઆ રે !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે ! મેરા ધૂરત ૦

તું ધૂરત ! તોહો મેરા રે !

તું બાણગર ! હું ચેરા રે !

(તો) અખા બૂલે કયા તેરા રે ? !

મેરા ધૂરત મીત સલૂના રે ! મેરા ધૂરત ૦

૮ મેરા નેન સલૂણા સાથી રે !

મેરા નેન સલૂણા સાથી રે !

મેરા મલપતા મદગલ હાથી રે !

મેરા નેન સલૂણા સાથી ! મેરા નેન ૦

પિયુ ! પલું પલ તુજ પર વારી રે !

તેરી ખાત મુઝીકો ખ્યારી રે !

હું તેરી ચે મનોહારી રે !

મેરા નેન સલૂણા સાથી રે ! મેરા નેન ૦ .

જિનકો પિયુ ! તું રાવે રે !

સો કયા કયા સાંવન પાવે રે !

જ્યાં તું સન્મુખ હો આવે રે !

મેરા નેન સલૂણા સાથી રે ! મેરા નેન ૦

હું તો નાહી ! તું હી સાંઈ રે !

મેં તો તેરી ઉઘાંહી રે !

ચે દૂઈ ખેલન તાંઈ રે !

મેરા નેન સલૂણા સાથી રે ! મેરા નેન ૦

મુણો ! લટકણુ ! મીતા રે !

મુજ ણિના તું રીતા રે !

ખાણ અખા કોણુ જીત્યા રે ? !

મેરા નેન સલૂણા સાથી રે ! મેરા નેન ૦

૧ ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે !

લાડૂ દોનો બાજુ રે !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે ! ધન ! ધન ! ૦

તું કીસી મરખા નડીં મીઠા રે !

મેં તુજ સા કોઈ ન દીઠા રે !

મળ જગમેં તું જોઠા રે !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે ! ધન ! ધન ! ૦

તું નેન સલૂણે મેરે રે !

ઔર છદ લાવ અનેરે રે !

ઓ મળ , મીતા ! તેરે રે !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે ! ધન ! ધન ! ૦

મેરા વેપ તું લાયા રે !

તેં બહુવિધ સાંજ બનાયા રે !

દૂં તેરા લટકા પાયા રે !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે ! ધન ! ધન ! ૦

જળ તુહિ મીલ્યા મુજ માહાં રે !

અળ તુંહિ હે ! ધૂ નાહાં રે !

તો , ડોહો ! અપ્પા કિમ ઠાંહા રે ? !

ધન ! ધન ! મેરા આજુ રે ! ધન ! ધન ! ૦

૧૦ મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા રે !

ફૂં ફૂં ધોવુંગી પાયા રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા !! મેરા ઢોલન ૦

ફૂં આપ ત્રીખી કીતી રે !

દોઢ જગમેં હું જીતી રે !

ફૂં એકમેક કર લીતી રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા ! મેરા ઢોલન ૦

સળ સહીજમે મેં રાની રે !

જળ લાલનકી ઠકરાની રે !

તેં રાખ્યા મુંહુકા પાની રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા ! મેરા ઢોલન ૦

લેસા ધા મોઢે હાવા રે !

શાહી રંગમે મિલ્લી જાવા રે !

તુજ મિલતે ગયા દાવાં રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા ! મેરા ઢોલન ૦

ધૂધરી મોતનકી ખાઈ રે !

જળ સાંઈ મિલ્યા મુજ ધાઈ રે !

તળ ઉમગ્યા અપ્પા જગ માંડી રે !

મેરા ઢોલન ઢલ કર આયા ! મેરા ઢોલન ૦

૧૧ ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા રે !

ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા રે !
 ચતુર શયાના પાકા રે ! !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા રે !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા ! ભલ ભીરુ ૦
 અચાનક ફં જગાઈ રે !
 સંભોગ કરી રમ પાઈ રે !
 નેનં નેન મીલાઈ રે !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા ! ભલ ભીરુ ૦
 નેન મીલ્યાં ! ફં લાજ રે !
 મેરે મન ગમ્યા શાહ રાજ રે !
 તજ ભઠી નવસત આજ રે !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા ! ભલ ભીરુ ૦
 અજ ઇંચ ભાંતિ ફં જોલૂં રે !
 ચિલૂં રે પ્રીતમદ્રી જોલૂં રે !
 પવ ફં પિયુકા ન મેહોરુ રે !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા ! ભલ ભીરુ ૦
 તું ખ્યારા ને ફં ખ્યારી રે !
 તું પત્રપત્ર કરે મનુકારી રે !
 ભાગ્ય બાગ્યા અખા ભારી રે !
 ભલ ભીરુ હૈ રી સદાકા ! ભલ ભીરુ ૦

૧૨ મુજ કામિનકા તું કામી રે !

મુજ કામિનકા તું કામી રે !

તું બહુરૂપી ! ઘનનામી રે !

મુજ કામિનકા તું કામી રે !

મુજ કામિનકા તું કામી ! મુજ કામિનકા ૦

લટકાળા ! તું મીતા રે !

તેં બહુવિધ લટકા કીતા રે !

તેં અળમેં દરસન દીતા રે !

મુજ કામિનકા તું કામી ! મુજ કામિનકા ૦

હેજ દીઆ મુજ સાંઈ રે !

મુખેમુખ નેન મીલાઈ રે !

તળથે લાક્ષી ખાઈ રે !

મુજ કામિનકા તું કામી ! મુજ કામિનકા ૦

મુજ રૂપે તું બોલે રે !

ધન કરતે પિયુ ડોલે રે !

કોન મુઝીકે તોલે રે ?

મુજ કામિનકા તું કામી ! મુજ કામિનકા ૦

મહાપતડી ફૂં ચાલૂં રે !

મનમોજે ફૂં મહાલૂં રે !

પિયુ હૈ અળાકે ખ્યાલૂં રે !

મુજ કામિનકા તું કામી ! મુજ કામિનકા ૦

૧૪ કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી રે ? !

પ્રેમગલીછી ખેલાડી રે !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી રે !!

કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? ! કોઈ હે રે ૦

પ્રેમગલી હે ઝાંસી રે !

સીર સાટે પગ દેસી રે !

તો શાહી મુખડા જોસી રે !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? ! કોઈ હે રે ૦

હાવે જોળનછી મતવાલી રે !

પિયુકી રૂખમેં ચાલી રે !

સો પાવે લાલનછી લાલી રે !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? ! કોઈ હે રે ૦

પ્રેમ ખેલ હે ઝાંચા રે !

સો સીર વત અંદેસા રે !

તો એક ખીર તેજ દેસા રે ? !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? ! કોઈ હે રે ૦

તો લી સાળાં સેં હેલા રે !

ના છોડું પ્રીતમ ગેલા રે !

મગ હુઆ અખા ઘેલા રે !

કોઈ હે રે સોહાગન નારી ? ! કોઈ હે રે ૦

૧૫ જો લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા રે !

ને લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા રે -

તો તનમનકા કયા હાવા રે ? !

ને લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા ! ને લાગ્યા ૦

પિયુષે કયા હે આછા રે !

સીર જાતે ન ગહે પાછા રે !

ને રક્ત તો રૂહેવે લાછા રે !

ને લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા ! ને લાગ્યા ૦

બહુરંગી લટકાળા રે !

મુરત બહુત જમાલા રે !

તિનકો છોડે અભાગી કાલા રે !

ને લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા ! ને લાગ્યા ૦

દાના દોનત અધ્યાગ રે !

આ તનમન પિયુ પગ વાયા રે !

વળી વળી પ્રાણ પિયાગ રે !

ને લાગ્યા પ્રીતમકા હાવા ! ને લાગ્યા ૦

સહિ સગીમહોગ મેરે રે !

ઓ સગ વારે ફેરે રે !

કાક અખા બહોતેરે રે !

૧૬ આજ દૂધે વૂઠયા મેહા રે !

આજ દૂધે વૂઠયા મેહા રે !
 ચોલા સાકર કેરા રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા ! આજ દૂધે ૦
 ગ્રેમ કરી પિયુ આયા રે !
 મેં કિસ કિમ આવુ પાયા રે !
 અળ મેં છોડયા ન જયા રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા ! આજ દૂધે ૦
 પિયુ દેખત રંગ ધૂલીઆ રે !
 યૂ દૂધે નોળાતા મીલીયાં રે !
 તળ સહીઆછી રળીઆ રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા ! આજ દૂધે ૦
 સુગ્ગિન લાડ ઘેલા રે !
 ચોલા લાલ હમેલા રે !
 ઇસ લાતિ આહ્યા પહિલા રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા ! આજ દૂધે ૦
 ધન વૈ સોહાગન નારી રે !
 પ્રીતમ પ્રાણુપિયારી રે !
 છત્યા અખા હું હારી રે !
 આજ દૂધે વૂઠયા મેહા ! આજ દૂધે ૦

૧૭ સુરિજન સવ ઠાંહાં પૂરા રે !

સુરિજન સખ ઠાંહાં પૂરા રે !

દેખો હાજર હજૂરા રે !

સુરિજન સખ ઠાંહાં પૂરા રે !

સુરિજન મળ ઠાંહાં પૂરા ! સુરિજન સખ ૦

મહિમાવંતા મદ ભરીયા રે !

મોહ મોજકા દરીઆ રે !

તે ભેસ અનેરા કરીઆ રે !

સુરિજન સખ ઠાંહાં પૂરા ! સુરિજન મળ ૦

કહીં નારી ! કહીં પુરુષા રે !

કહીં દીસો છોકર સરખા રે !

સખ ખ્યાલો મેં નિરખ્યા રે !

સુરિજન સખ ઠાંહાં પૂરા ! સુરિજન મળ ૦

યે તુજથેં હે મળ , માંધ રે !

તૂં નાવે કીસી માહી રે !

તેં ન્યારી રીત ચલાઇ રે !

સુરિજન મળ ઠાંહાં પૂરા ! સુરિજન મળ ૦

જે તુજે દેખ્યા આહે રે ,

તે ખેલુ બહ્યા ન જાયે રે -

તો તુજ દર્શન પાયે રે !

સુરિજન સખ ઠાંહાં પૂરા ! સુરિજન મળ ૦

૧૮ અલખ પિયુકો લખીઆ રે !

અલખ પિયુકો લખીઆ રે ! -

તો એ સાચી અખિયાં રે !

અલખ પિયુકો લખીઆ ! અલખ ૦

તૂં નેતું દેખણહારા રે !

રાગ રંગ તુએ પ્યારા રે !

તૂં જામકા લેવણહારા રે !

અલખ પિયુકો લખીઆ ! અલખ ૦

તૂં મીઠા મધુરા ભાખે રે !

સાવ કોણ અખિ તુજ પાખે રે !

તૂં કયું સીર મેરે નાંખે રે ?

અલખ પિયુકો લખીઆ ! અલખ ૦

કયા ચારા હૈ મેરા રે ? !

લખ ખેલ રચ્યા હૈ તેરા રે !

મેં જ નહીં મુજ કેરા રે !!

અલખ પિયુકો લખીઆ ! અલખ ૦

યૂં સમજ્યે પિયુ પાઘ્યે રે !

આપે વ્યાપ સમાધ્યે રે !

એક અખા હો જાધ્યે રે !

અલખ પિયુકો લખીઆ ! અલખ ૦

૧૧ પિયુ વોલંતે મૈં હિ રે વોલું !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું !

સાંઈ જિના ઘૂંઘટ નાહીં બોલું !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું ! પિયુ બોલતે ૦

અંહનિશે ખેલું સાંઈ સેંતી ,

બોલું બાત પિયુ કહે તેતી !

સો જાને જીમે જિયે એતી !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું ! પિયુ બોલતે ૦

નહાવકે શ્વાસું મેરા સાસા ,

મુજ મીતમ જિય નાહીં અકાસા !

એસે સમરસ લોગ વિલાસા !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું ! પિયુ બોલતે ૦

સખ સહીઆં મુજ મીતમ કેરી ,

મુજધી સખમેં લીલા ધણેરી ,

ફૂં ગુણહીણી ઝોરફી અધિકેરી !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું ! પિયુ બોલતે ૦

ફૂંખણા પિયુમેં જોયા સારા !

જન આપસ સેંતી કિયા બિચારા !

તબ બાયુ બાદલ ગયા સોનારા !

પિયુ બોલતે મૈં હિ રે બોલું ! પિયુ બોલતે ૦

૨૦ સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા !

જે બેદ કિતાબુ નાહી લખાયા !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા ! સહજે ૦

મીઠી ખાતાં સુરિજન કેરી !

કેરી કેરી બાણું સુણું ધણેરી !

સો સાજાં ગાધાં પૂરી ગેરી !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા ! સહજે ૦ .

અગમ અગોચર કહિતે આરે !

પઢતે પઢતે પંડિત હારે !

સો સુરિજન સુધ લીધ રે સવારે !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા ! સહજે ૦

સાથે આવત હું ગલે લાગી !

મેરે શાહને કીતી સોહાગી !

છોડી નિદ્રા ! તળ ખરી જાગી !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા ! સહજે ૦

લાગે ઢોલનકી આંખ નિરકો ,

ઉલ્લખત સારી ભાગે તિસકો !

સો ચોર સોનારા કહિયે કિસકો ? !

સહજે સહજે સાજન ઘરું આયા ! સહજે ૦

૨૧ આજ બની શાહ મેરે સેંથી !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી !

ગઈ મો ખાત પહિલીથી લેતી !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી ! આજ બની ૦

મુઝમેં ધા મો પ્રગટયા મેરા !

અળ મળ કરણા સાથી કેરા !

‘હુ’ મીટતી ગઈ ! પિયુ ઘણેરા !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી ! આજ બની ૦

કો કયા લને ગત પરાઈ ? !

નયુ લોહ ઉપરથી ઊતરી કાઈ !

લેગા યા મુખ , દીઆ દિખાઈ !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી ! આજ બની ૦

નયુ પૂતલડી બહુ લટકેં કરતી !

મળકો દેખે હરતી કરતી !

ત્યુ આંધ્યા માથમુ હે છે ભરતી !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી ! આજ બની ૦

મુજકો આગે કરી કરી ઢોલા !

મીઠા , કરવા બોલે બોલા !

પહિન્યા પિયુ સોનારા ચોલા !

આજ બની શાહ મેરે સેંથી ! આજ બની ૦

૨૨ ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા !

લેસ લિયા તે' હું-તું કેરા !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા ! ભલા ગિરાળ્યા ૦

પિયુઈ નારને સળકો કલીઆં !

તીસમેં આડી અવડી ગલીઆં !

એક ડીંટ કેરાં પાની મિલિયાં !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા ! ભલા ગિરાળ્યા ૦

ઠોર ઠોર તું બાધે દાવા !

હોંટે આપરા નામ સરાવા !

એ લી પ્રીતમ તેરા ભાવા !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા ! ભલા ગિરાળ્યા ૦

વહમ ફહમ સળ તેરા ખ્યારા !

તો કિસકો કહૂં હેવાન ગિયારા ? !

જો આપે આપ રગ્યા હૈ સારા !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા ! ભલા ગિરાળ્યા ૦

દૂઈ ગિના ચે ન ચલે ખેલા !

બહુનામી પણ હૈ તું અકેલા !

યૂં સોનારા સમળ્યા સહેલા !

ભલા ગિરાળ્યા સાથી મેરા ! ભલા ગિરાળ્યા ૦

૨૩ નોહો અકાજ કદી સો ધનકા !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા !

જિજ્ઞાસુ પર ચ્યાર સાજનકે મનકા !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા ! નોહો અકાજ ૦

જો આતશકા વરસે મેહા ,

તો ભી ત્યાંહાં ન દાઝે દેહા !

. તો ઓર ઘાતકા સાંસા કેહા ? !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા ! નોહો અકાજ ૦

ચાર ખૂટકા ઘાયુ ધમે ,

બાર મેઘ આઈ જો મૂમે ,

તોભી તલક નહીં તીસ કમે !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા ! નોહો અકાજ ૦

સાંધ મેરા તો સલરા ભરીઆ !

લોક તીન તીસ ભીતર ધરીઆ !

દુઃખ દેનેકા કે ના કરીઆ !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા ! નોહો અકાજ ૦

ટૂક ભી જીવ સાજનકા હોવે ,

તો જિન લાલન એ ઓર ન જોવે !

તો સેહેજે સોનારા મુખસો એવે !

નોહો અકાજ કદી સો ધનકા ! નોહો અકાજ ૦

૨૪ વાત વઢી જો સુરીજન સૂઝે !

બાત બઢી , ને સુરીજન સૂઝે !

નહીં તો લોકા બિલટા લૂઝે !

બાત બઢી ને સુરીજન સૂઝે ! બાત બઢી ૦

ટેદી સો સખ હોવે સીધી ,

જખ ખ્યારેને બાહા દીધી !

નહીં તો બારે કાચી કીધી !

બાત બઢી ને સુરીજન સૂઝે ! બાત બઢી ૦

પઢતે પિયુ ન પાયા કોઈ !

જયુ પઢીએ ત્યુ દીસે દોઈ !

ત્યુ ત્યુ લૂઝ ઘભેરી હોઈ !

બાત બઢી ને સુરીજન સૂઝે ! બાત બઢી ૦

૨૫ ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા !

સખડો દીસે ફેરતા ફેરા !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા ! ફૂદડી ખાતે ફેર ૦

અનનુકા મન ફિરને માંહાં !

તબ સુખ પાવે ફિરે જે વાંહાં !

મો નર સુખમાં જૈઠે કાંહાં ? !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા ! ફૂદડી ખાતે ફેર ૦

ખાલક ઝોલીમે જુલાવે ,

જૂઠં કહાણી હાલો ગાવે !

ખુદ્દિ વિહોણા મુણતા નિહાવે !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા ! ફૂદડી ખાતે ફેર ૦

કાંકરે પથરે દેખી ઝીઝે !

જે મેલાવે તીન પર ખીજે !

તીસમેથી બોલી કયા કીજે ? !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા ! ફૂદડી ખાતે ફેર ૦

બાધપણે કાટે ધન બાધા !

નાહીં સોનારા આતમલોગા !

પિયુ પિછાન્યે જાવે રાગા !

ફૂદડી ખાતે ફેર ઘણેરા ! ફૂદડી ખાતે ફેર ૦

૨૬ અજવ खेलारा लाल हमारा !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા !

ખેલે ખેલ , ન્યારેકા ન્યારા !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા ! અજળ ખેલારા ૦

ખેલે સો દો રૂખ ખેલે મીતા !

જીત ખૂશી કંઠી હારકી ચિંતા !

કાલખૂત પર ખેલ સો દીતા !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા ! અજળ ખેલારા ૦

એકપણામે કરતી ફૂઈ !

સળકી ચાલાં જૂઈ જૂઈ !

ખેલ રહી જયુકી ત્યુ ફૂઈ !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા ! અજળ ખેલારા ૦

જીસમ ઇસમકા કરી કરી પદો ,

લાંત દીઈ ! માદા ઓર મદા ,

પણ લેસકા ભાવ ન ભેડે હદો !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા ! અજળ ખેલારા ૦

હંપણા વાચાં તુજ પર , સાથી !

ખેલ ચરિત સાજનમે કાંઠાંથી ? !

કહે સોનારા સાંઈયામાંથી !

અજળ ખેલારા લાલ હમારા ! અજળ ખેલારા ૦

૨૭ ફૂલ હૂ આપણ ! ફૂલી કલિયાં !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયા !

દો દિન વાસ કિયા ! ફિર મિલીયા !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયા ! ફૂલ હૂ ૦

વાગ કલીકા ફૂલ માહા !

શાહી , મદેતી રંગ જે વાહા !

પણ , કલી વિના કછ હોવે નાંહા !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયા ! ફૂલ હૂ ૦

જે થા ધાસ કલીમે ભરીઆ ,

તળ મેહેક્યા જળ ફૂલ પસરીઆ !

મીઝ મિટી ! તળ નિજરૂપ કરીઆ !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયા ! ફૂલ હૂ ૦

ફૂલ , કલી ના દેખૂ દોઈ !

ગહોત ગિઆર્યા નેઈ નેઈ !

હું આપ સારા ! આપે વોહી !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયાં ! ફૂલ હૂ ૦

કલિયા મીત ! સાધ સો ધાગા ,

ફૂલ સોનાગ કીયા રાસા !

જગડે લેસો ભોગ-ખિલાસા !

ફૂલ હૂ આપણુ ! ફૂલી કલિયા ! ફૂલ હૂ ૦

૨૮ સો ધેન સુખ સાજનકા જાને !

સો ધેન સુખ સાજનકા જાને ,
 જો પહિલે અપના આપ પહિછાને !
 સો ધેન સુખ સાજનકા જાને ! સો ધેન ૦
 મૈત્રી મીતમકો ના ભાવે ,
 હસમેં બાત્ર ખુદીકી આવે ,
 તીસકો પ્યાર ક્યૌ રંગ રાવે ? !
 સો ધેન સાજનકા સુખ જાને ! સો ધેન ૦
 પડે પડ કેજ ઉખેળી દેજે ,
 તીસ ભીતર ગર ના હોવે રેજે !
 ઐસે આપ પખાળે લેજે !
 સો ધેન સુખ સાજનકા જાને ! સો ધેન ૦
 ઐસી જે કો નિર્મલ નારી ,
 એકું એજ સદા સુખકારી ,
 પલ ભી પિયુથેં ન રહે ન્યારી !
 સો ધેન સુખ સાજનકા જાને ! સો ધેન ૦
 કુલવંતી તન પહેલાં ત્યાગે ,
 પીછે કરણા , સો કરે આગે ;
 તો જ સોનારા પિયુ ભોગ લાગે .
 સો ધેન સુખ સાજનકા જાને ! સો ધેન ૦

૨૧ વ્યા જાને લોકા કાલા રે ? !

ક્યા જાને લોકા કાલા રે ? !

ધેન ભયી સો લાલ ગુલાલા રે !

ક્યા જાને લોકા કાલા ? ! ક્યા જાને ૦

મોઢે પિયુ સેજું પર મીલીયા રે !

તળકી બહોત મેં રળીયા રે !

ઉમગી સો રમ ઉજળીઆ રે !

ક્યા જાને લોકા કાલા ? ! ક્યા જાને ૦

લાલન ! તું રાતા ! મેં માતી રે !

લાલન ! તું દીપક ! મેં જાતી રે !

તું તો ન્યારા ! નહીં સંગાથી રે !

ક્યા જાને લોકા કાલા ? ! ક્યા જાને ૦

લાલન ! તુજ ચલતે મેં ચાલુ રે !

લાલન ! તુજ હલતે મેં હાલુ રે !

મેં તો એકમેક હોય મહાલુ રે !

ક્યા જાને લોકા કાલા ? ! ક્યા જાને ૦

લાલન ! તું મેં મેં તુજ માંહી રે !

તળ જીત પડી આ દાંહી રે !

તળ અખા આપ સરાહી રે !

ક્યા જાને લોકા કાલા ? ! ક્યા જાને ૦

૩૦ જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે !

જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! -

સો ઘેણુ મુળ ફં ફંમેં પાવે !

જિમ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! જિમ ઘર ૦

મહારાજાકી મળકે નારી !

મારી જાને મેં હું પ્યારી !

માંગ ભરી રહે અંગ સમારી !

જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! જિમ ઘર ૦

મળ શણગાર સજે દોલનકા !

નખ સીળ ભારી બહુ મોલનકા !

નહીં અધિકારી મુળ મોલનકા !

જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! જિમ ઘર ૦

કોઈકે ધન જોળનકા જોરા !

કોઈકે પદે ગણેકા તોરા !

ઈતથેં મન ભીંગે નહીં ! રહે કોરા !

જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! જિમ ઘર ૦

જો મન ઉતરે ભરમ અંતરસેં !

તો દૂર નહીં પિયા તલ માતરસેં !

મિલે સોનારા શાહ અંતરસેં !

જિસ ઘર નહાવ આપે ચલી આવે ! જિસ ઘર ૦

૩૧ છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! ! -

સાચી સોહાગન કંથ ન મેલે ! લાલ !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! ! છોકરીઆં ૦

ગુડિયાંકો પહિનાવે ગહેનાં !

ભાને ચહ બોલેગી ખેનાં ! -

સું જન્મારે ખોવે રેનાં ! લાલ !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! છોકરીઆં ૦

કંથ ગિછોહી કાગઢ ખાંચે !

ગચન સુણે ચોર મનમેં રાચે !

(પણ) પ્રત્યક્ષ લોગન હાવે સાચે ! લાલ !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! છોકરીઆં ૦

પિયુ સોહાગન નારી હાવે !

પિયાસંગે રૂહેવે ! પિયાકો ભેવે !

હંસત ખેલત ફિર પિયાસંગ સોવે ! લાલ !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! છોકરીઆં ૦

અસનપણમેં લોગ ન ભેટે !

તજ પિયા પાવે જળ ખેલ સમેટે !

સાચી અખો કહે પાવે નેટે ! લાલ !

છોકરીઆં ઢીંગલીઆં ખેલે ! છોકરીઆં ૦

૩૨ લાજુ ! લાજ ન રહીયે ! સહીઓ !

લાજુ ! લાજ ન રહીયે ! સહીઓ !
 એસા લાગ ગયા ફિર ન આવે રે !
 નીકર હોય કે ને લય લાગી -
 સાંધ અનેરા પાવે રે !
 લાજુ ! લાજ ન રહીયે ! લાજુ ! ૦

ચલે સહીઓમાં હરતી ફરતી ,
 લહાવા લે પણ ભૂખી રે !
 આછા અંગ દેખાવે લોકા !
 ભોગ વિના રહે ભૂખી રે !
 લાજુ ! લાજ ન રહીયે ! લાજુ ! ૦

લટકા લાલનજીકા , લહાવા-
 લીતા નહીં જસ ન્યારા રે !
 સો રે ભૂલી ભરમમાં લટકે !
 તો કહત આખા સોનારા રે !
 લાજુ ! લાજ ન રહીયે ! લાજુ ! ૦

૩૨ હલકી વાત ન કીજે ! સહીઓ !

હલકી ખાત ન કીજે ! સહીઓ !

ગુરુઆમા ગુણ ભારી રે !

નિશદીન કામ કરે બહુ ખાંદી ,

પણ , બીબી સો બહુત પિયારી રે !

હલકી ખાત ન કીજે ! હલકી ખાત ૦

મનડા એક હુવા પ્રીતમમેં !

તન બિના રહ્યા ન્યારા રે !

તન પીડે ! મન એક ન હોવે !

દલકા ભેદ હે મારા રે !

હલકી ખાત ન કીજે ! હલકી ખાત ૦

પાતું પાત ચલે નયુ પાની !

જો તું પેડ ! ડાન પોખે રે ?

પાત ભીગાવે ને થડ તજે કોરા !

યુ તું દેહકો દોખે રે !

હલકી ખાત ન કીજે ! હલકી ખાત ૦

સેજ એકકી તું રમનારી !

કહા તું આપ લલવે રે !

કચન કહા કથીરો માલ !

તુઝે એકપના ના આવે રે !

હલકી ખાત ન કીજે ! હલકી ખાત ૦

સ્નાનસંગ સદા મુખકારી !
 મુખ ફિરાયે કયા બેઠી રે !
 સ્ન-મુખ હોય કે દેખ અખો કહે !
 ખાત રહી સળ હેઠી રે !
 હલકી ખાત ન કીજે ! હલકી ખાત ૦

૩૪ પૂરણ સોલ કલાકા દેશે !

પૂરણ સોલ કલાકા દેશે ,
 સો બીજી , તીજી ન ગણે લેશે !!
 પૂરણ સોલ કલાકા દેશે ! પૂરણ સોલ કલાકા ૦
 ને પહિલી પીછલી આથમે , ઉગે ,
 પૂરા આકિયે , તીસે કયેાં પૂગે ?
 મેરા ચાંદ તપે યુગ યુગે !
 પૂરણ સોલ કલાકા દેશે ! પૂરણ સોલ કલાકા ૦
 મુજ ચાંદાકે ચાંદણે માંડાં ,
 ખટ દર્શન ખેલે તિલ છાંડા -
 પણ કોન બુઝે કે ચંદર કાંડાં ? !
 પૂરણ સોલ કલાકા દેશે ! પૂરણ સોલ કલાકા ૦
 ને કો અચાનક જિંચાં બેવે ,
 તીસકે નેન ન નીચે હાવે ;

તેજ રહે, ને આપા ખોવે,
 પૂરણ સોલ કલાકા દેખે ! પૂરણ સોલ કલાકા ૦
 સૂરકા સૂર ! ચાંદેકા ચાંદા !
 નિશ દિનકા તહાં ન રહે વાંધા !
 દેખ સોનારા ભાગી બ્યાધાં !
 પૂરણ સોલ કલાકા દેખે ! પૂરણ સોલ કલાકા ૦

૩૫ મેસ ઘણા !

લેસ ઘણા ! પણ એક જ દાણા !
 ૩૫ દિશને આપ છિપાણા !
 લેસ ઘણા ! પણ એક જ દાણા ! લેસ ઘણા ! ૦
 શીરીઆં, સાંડા, મૂલ, પાનોઠાં,
 બીજ તપાસ્યા, તખ નાહી દીઠા !
 સ્વાંગ દિયાં, તું આયા, મીઠા ! લેસ ઘણા ! ૦
 છુપ દેખ્યા, પણ છુપ્યા ન પાયા !
 એક છુપ્યા ! ને બહોત હો આયા !
 સાવ ઘણેશ - જેતી કાયા ! લેસ ઘણા ! ૦
 દેશ ' દાણા ભૂમે ખોયા,
 તેશ દિરને ટોચે સોદ્યા !
 મૂરખ સોચ મુઆ ! કહે ખોટા ! લેસ ઘણા ! ૦

જેસેકા તૈસા તું , મીતા !

આવણા નાવણા લોક વદિતા !

સમજ સોનારા સુધારસ પીતા ! લેસ ઘણા ! ૦

—૪૬૭૭૭૭૭૭—

૩૬ પહિલી પીછલી સઝે વરવાને

—૩૬—

પહિલી પીછલી સઝે બખાને !

પણ , જયુંકા તું મીતમ નહીં જાને ! !

પહિલી પીછલી સઝે બખાને ! પહિલી પીછલી ૦

કે ઉંચા , કે તાકે નીચે !

હાજર દેખી , અખીઆં મીચે ! !

ઇસ બાતે સો કયીં ન બિગુચે !

પહિલી પીછલી સઝે બખાને ! પહિલી પીછલી ૦

સળકે રાતા બુઝણ કેરા !

જાણે જયું તું હોઉં અદકેરા ! !

તું તું લૂઝે આપ ઘણેરા !

પહિલી પીછલી સઝે બખાને ! પહિલી પીછલી ૦

‘ હું ’ ‘ હું ’ કરે પણ હું ના હુંડે !

જયું હાથી પગ હાંપ્યા કુંડે !

પણ , હુંકા અમલ ન જાન્યા લૂંડે ! !

પહિલી પીછલી સઝે બખાને ! પહિલી પીછલી ૦

ધિયુ મેરા વહદતકા દરિયા !

તીસમેં જગ પંપોટા કરીઆ !

અમજ સોનારા આપા બિચ ધરીઆ !

પહિલી પીછલી સળે બખાને ! પહિલી પીછલી ૦

૩૭ જિસ્કો તો શાહસેંથી વાતાં !

જિસ્કો તો શાહસેંથી બાતાં ,

તીસકા કેશ ખસે નહીં નહાતાં !

જિસ્કો તો શાહસેંથી બાતાં !

જિસ્કો તો શાહ સેંથી ૦

જિસ્કો શાહકા મુખડા ભાવે ,

ઝોંકા ગુન સો કયોં ગાવે !

લોક અજણયા ભેદ ન પાવે !

જિસ્કો તો શાહસેંથી બાતાં !....જિસ્કો તો શાહ સેંથી ૦

ચલે દોહાગન રેતી નારી ,

સખકો કહેવે અનાથ બિચારી !

સો દુનિયાકો ભાવે ભારી !

જિસ્કો તો શાહસેંથી બાતાં !....જિસ્કો તો શાહ સેંથી ૦

અહર્નિશ ખેલે નહાવ નિસ સેંથી ,
 સો કયેં ન કરે આહિ તેતી ! !
 કયા લોકોંકી પરવા એતી ? !
 નિરુકો તો શાહ સેંથી બાતાં !....નિરુકો તો શાહ સેંથી ૦
 હું મેરે ઢોલનકો લેઈ ,
 સુખસોં ગૈઠી સંગ સનેહી !
 અળ કહે સોનારા બનો ચે હી !
 નિરુકો તો શાહસેંથી બાતાં !....નિરુકો તો શાહ સેંથી ૦

—૯૯૯૯૯૯—

૩૮ છંદ મર્યેકો છંદડેં ભાવેં !

છંદ ભર્યેકો છંદડેં ભાવેં !
 છંદ કિયે બિન રહ્યા ન બવેં !!
 છંદ ભર્યેકો છંદડેં ભાવેં ! છંદભર્યેકો છંદડેં ૦
 પાઉ આધા રે અંદપણા આખા !
 તીનકા આધુ ! આધન ઝાંખા !
 પડવે ઇતના લી ગોપ રાખા !
 છંદ ભર્યેકો છંદડેં ભાવેં ! છંદભર્યેકો છંદડેં ૦
 જગ જગકી આણાં મળ જૂઈ !
 કહીં અધિકી ! કહીં ઝોછી ફૂઈ !
 બાત હી એક ! અક્ષતાં ફૂઈ !
 છંદ ભર્યેકો છંદડેં ભાવેં ! છંદભર્યેકો છંદડેં ૦

જાત બિના રે સફાત ન હોવે,
જાત ચહે સો સફાત ન જોવે,
સો વહદતકા દરિયા ડોહોવે !

છંદ ભર્યેકો છંદડે ભાવે ! છંદ ભર્યેકો છંદડે ०

જસમ ઇસમકે કીતે મહોરે !
'ફ' 'ફ'કે બિચ બાંધે દોરે !
યે લોહ મોનારા જાને કો રે !

છંદ ભર્યેકો છંદડે ભાવે ! છંદ ભર્યેકો છંદડે ०

૩૧ છાના પરગટ ફૂવડા મીતા !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા !
સાવ અપણુડા આપે ભીતા !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા ! છાના પરગટ ફૂવડા ०

જે છાના જાણી દૂંદન જાવે,
સો ગગન પતાલ કહી ના પાવે !
પરગટ હાથ કીસીકા સાહાવે !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા ! છાના પરગટ ફૂવડા ०

બાતિનમેં હી કરે ડેન બાતાં ? !
જ્યાંહાં હૈ જ્યુકી ત્યું હી જાતાં !

વેપ પહોર ! દૂધ સફાતાં !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા ! છાના પરગટ ફૂવડા ૦

યુ સળ પડીયા ઘાઘર ઘોલે !

કરણે લાગ્યા , ટાલે ટોલે !

દેખે નેન સદ્ગુરુકે ખોલે !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા ! છાના પરગટ ફૂવડા ૦

ફૂકે થોથે જયુ જયુ કહાડે ,

તળ ચાવલ અપણા રૂપ દેખાડે ,

યે સમજ સોનારા ખાત સરાડે !

છાના પરગટ ફૂવડા મીતા ! છાના પરગટ ફૂવડા ૦

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अखाजीना झूलणा

हिन्दी

શ્રી અખાજીના જૂલણા

(પંજાવી)

દેખો ! ચમડે ઠેરી પૂતલી મીને
 કયા ખ્યાલીને ખેલ રમ્યા હે !
 દેખતે , સુનને , જાને , મીને
 સો હિ ખેલે જો આપ સમ્યા હે !
 દો દિન પૂતલલી લટકે કર ,
 ફિર કર સો જયુકી ત્યુ હોવે !
 મકરાએકે છંદ દેખો -
 પીઠ પુકાર કર આપ રાવે ! ૧

જો ! ચમડા દેખતે ચમડા નાહી !
 કોઈ કામ હે મશાફૂર કેરા !
 કુદગત તેરીકો દેખતેમેં
 ફિર જેળ ગયા હે મન મેરા !
 આળ , આતશકો એકઠે કર !
 ખાક , વાયુકા પૂતલા રાસ્ત કીતા !
 વારણે ઈમ ફિરતારકે , અખા !
 સાના સખ અખણુ જ દીતા ! ૨

કયા તેરા , ફિરતાર ! કામાનું !

મેં મતા કોઈ ઔર પાયા !

ચેન ચરિત્ર ચળ હે જ તેરે !

મેં સો જૂઠા હોઈ જ સાયા !

જળ લહે તળ તાંઈ રાખે -

મોજ મિટી તળ નાંખ દિયા !

‘ મેં ’ એ મુજમેં ફૂં જ નાહીં !

ઔર નામ અખા મેરા જ કિયા !!

૩

કાતકા આળ આતશ , કીતા ?

ઔર કાતકા કીતા ખાક , ખાસુ ? !

કોન મશાલા ઉસ ચાઈ કેરા ? !

ઉસે ફંદ કાદો ને એન ચાહુ !

ગેન નઝરકો ગૈર હે રે !

• ઔર સાફ નઝરકો સાંઈ સારા !

કયા પંડિત પૂછે ? અખા !

આયા આપો આપકા પતિહારા .

૪

પદા આલિમ ઉસકો કયા કહે ? !

આંખી ન આયા આપો આપસેંધી !

ફિરતાર આગે કબૂલ પડી -

સો નેહ નિલી યડી ખાત તેતી .

માસેકા લલા મન રીઝે ,

મોતી મણુકા ના કોઈ કંઠ લાવે !

વારણે ઉસ ફિરતારકે ! અખા !

જે બોલે સો ભાઉ જાવે .

૫

આલમ મીને પિયુ ઈન્ન લાતું -

જયું પાનીકા ચોલા જ હુઆ ,
બુડયા પથર સો ખ્યાસા જ રહેવે ,
જિનું નીર બુઝયા , ઘટઘટ પીઆ .

પૂરવ પચ્છમ કો કયા નમે ? !

જિનું અવબુદ મીને મૌબુદ દેખા,
ઐન દી અખલ અપણી છ !

અખા ! ઉઘડી ભાગ્યરેખા .

૬

પિયુ ખ્યારા , સો મળ કોઈ કહે ,

પણ પિયુકો ખ્યારી ઘણી ભલી !

જહિં જહિં ખેલે સાંધસેથી ,
ઐસી અન્તરમું એકમેક મિલી .

જયુ આરસી મીને ફારસી સી !

એકકા દો હોય આપ અંખે !

કાલખૂત મીને કોઈ કલ કીતી !

મમજ અખા કેતીક લાખે ? !

૭

અંખતેમેં ઝોળાઝોળ હુઈ !

મુખ ભાખતેમેં ભલી ખાત ખની !

રાવતેમેં રંગ રેલ ચલી !

એક સો દો દો એક ગની .

ધૂત કેરે તુમ હંગ દેખો !

કિસ કલૂં આપો આપ ખેલે !

જયુ જેવરી જલતી દેખ ! અખા !

કુંડાલા ફિર તેજ મેલે .

૮

લલ લીરૂતે લાવતી કીતી !
 નાહિં તો બહેથી બોહું જ મીને
 હંકે ઓર ગૈર કહેણા જ રહ્યા
 અળ કોણ પતિને લોક બેને !
 જયું સુપનેમેં સુખ હુઃખ દેખા ,
 સો જાગતમેં જરા જ નહીં ;
 દેખ કલા કિરતાર અખા ,
 જે દૂર સૂણ્યા દેખ્યા જ અહીં . ૯
 મન પાયા જિનું મૌલેકા ,
 સો તનકે બોલડે કયું આખે ?
 જયું પેચા પરસા પારમું છ !
 સો કયું તાંબાકા મોલ રાખે ? !
 તળ તૈસા ઓર અળ ઐસા ,
 જયું જાન્યા ત્યું તેં જ ક્રિયા ;
 ખીચ પડા થા ' હું ' જ , અખા !
 સો સાંધ્યા આપમેં જ લિયા . ૧૦
 નહાવકે નેનકી કયા કહું ? !
 સો જાને જિસ પર આવ પડે ,
 ખાતું બેદન ખાત જોતી ,
 સો ખૂડે જિહુ આપ લડે ;
 પ્રેમકા કાંટા જિસે ચૂસ્યા ,
 સો કિર ન હવે હવપણે ;
 ચાંદ દેખા પૂનમેં , અખા !
 સો હુલ તીલ કયો ગણે ? ! ૧૧

શરીઅતકી હેડ હે હીરો કી !

આવ હવા હીરસકા પાઉ પડા ;
ના મન છૂટે ના માલ કાવે !

જ્યું કીચ મીને ગાડા જ અડયા !
હકીકતકા હાસિલ નો હોવે ,

તો કછુ જીવડા પાર પાવે ;
નહિ તો સુડલા જ્યૂ નલી જ કેગ ,

ગિન ગાધ્યા લી બધાવે ! ૧૨
હું નિકવી પિયુજી ઢઢનેકો ,

જાય ઇટ પચ્ચરમે જોજ દેખ્યા ,
પૂછ્યા પૂરવ પચ્છિમકે નમનારેકો ,

વો લી કહે , હમ નાહિ પેખ્યા !
હાર પડ્યા ! હાસિલ હુવા ,

જળ મુશિદને કલ કહી ;
રહ્યા આપોઆપ સાંઈ જ , અખા !

ઇતની સો તિનુ કહી . ૧૩
કુલ બલકો જીવડા છોડ ગૈઠે ,

તો હીરાન મીને હામિલ હોવે ,
કયા કિરતારકો હે જ કાયા ?

જે હાથ પકડે કે નૈન જોવે !
ઐસો ભેદ ! ઐસા અખા !

આપ આપણા નફેજ કરણા ;
જ્યું મોમકા કાલખૂન જવ જાવે ,

સોના ઉમકી ઠોર ભરણા . ૧૪

ખાલિકમેથી ખરાખર હુઈ,
 ખેલ મીને સો ના ભૂલે;
 ગુરુ કુતખકા મરતળા દેખને,
 દક ના ઉસકા મન કૂલે.

ખલલ હે રે ખુદાઈ મીને!
 નાહતકે ઘરમેં ના ખપે,
 વાજળ નહિ કોઈ ખાત, અખા!

હોય અકેલા જાપ જાપે. ૧૫
 પિયુકી ખાત જિસે પૂછ દેખૂં,
 સો જીવકી ખાત આગે કરે!
 એસા દેખું નાહિ, અખા!

જો મરતે પહોલે આપ મરે.
 મુગેકે મુકામ મીને કછુ પાવે,
 તો વહાં જ પાવે;
 હવાહીરસમું છુટ સકે,
 સો વહદતકી સીદી જોલ જાવે. ૧૬

ચેચ પકડ તું પ્રેમ કેરા,
 જો સાંઈયાકો સાવ ચકાવે,
 દેખ જશું પારેવા પામ મીને,
 માદા દેખતે નર આવે.

ઇલમી લાયકીન હોવે જ હોવે,
 ઔર એન યકીનકી ખાત ખડી,
 જોડ લાગ્યા, અખા! પ્રેમ કેરા,
 તિસકુ ગુનકી ગાંઠ પડી. ૧૭

યકસાનકે મહલમેં એકપના થા ,
 જગ ના જાનતા એક ઘડી ,
 અલહદશત કહેતેમેં આપ હુઆ ,
 તળ મન ખુદીકી જડ જડી .
 જાહિર હુઆ તળ જાત ખોઈ ,
 ઔર એન મસ્તી વહાં જ રહી ,
 પિછે દીન હુનિયાસુ દૂર હોવે ,
 તળ અખા મૂલગી જાત લહી . ૧૮

જીવડા પડિયો જંગિર મીને ,
 અકલ ખોઈ ઉસ ઠોર કેરી ,
 કોન સો મેં ? ઔર કહાંસૂં આયા ?
 આગે સો કયા ગત હોય મેરી ?
 ચેહ તો ટપકે કરને ગેન હુઆ હે !
 એનપણા સળ ભૂલ ગયા !
 ફિર ટપકા ખોવે જળ ખુદીકા ,
 તળ , અખા ! આપોઆપ રહ્યા . ૧૯

જાહિર મીને જાહિર હુઆ !
 ખાતિન કેરી સળ જાત ભૂલી ,
 જાહિર કો ભી ખાતિન રેખે ,
 તળ જાત સફાત સો એક મિલી .
 જયું ખીજ ખોયા થા એક , અખા !
 પેડ , પાત , ફલ , પુલ હુવા ,
 આરિકકો તો આપોઆપ સાંધયા ,
 ગાફિલકો ગેર જુવા જુવા . ૨૦ .

પાણી પવનકે કોઢકે મીને ,
 આપો આપસેથી સો કિસ કલે ,
 જયું આતશનાજીકા ઘોડલા મીને ,
 મરદ ખેલે સો નાહિ જલે !
 ભડ ભડ સો ઝગા જ્યોત દીપી !

જલ જલ કર ફેના હોય ગઈ,
 બીચ ખાલી જયુંકા ત્યું ! અખા !
 ચહ ખૂમસા બાજી હોય રહી ! ૨૧
 કલ ખૂબી ફિરતાર કેરી ,
 પરગટમેં છાના હોય છુપ્યા !
 બોલે બોલાવે આપ તુંડી !
 આપ તસ્ખી લે જાપ જાપ્યા !
 જહાં દેખું કહીં કોટિ કલું !
 ઘટ ઘટ મીને રંગ જુવા જુવા !
 ગાફિલ હુઆ , ગમ ખોઈ ,
 અખ અખા કહે તું જ હુવા . ૨૨

જવકો કયા કુમત લાગી !
 ફેર ફેર , સો જયુંકા ત્યું હોવે ,
 કુદરત સબે ફિરતાર કેરી !
 જવ 'હું'કા રોણા નિત્ય રાવે !
 ખુદાઈ મીને ખલલ દીતી !
 હીરસ હવાકે હાથ આયા ,
 ખુદી છોડ સો ખાલી ઘર કિયા ,
 તળ અખા શાહી મુખ પાયા . ૨૩

‘હું’ કહેજોમે પેચ પડયા ,
 ઉલટા અમલ કર બેઠા !
 હું પિછાણી નિસ ઘડી ,
 તળ મૂલગે ઘરમેં જાય પેઠા !
 ગેળ હુણિયત જાત મીને !
 ખીચ આવ પડા થા ખતરા છ !
 થુ’ જાને મીને જાત જડી !
 અખા જાવે કિન જાતરા ? છ !!

૨૪

હજજ તીરથ હજર હુવે ,
 ઝૈન અખડ નિસ ઘટ આયા ,
 ઇમ ખીન ફિરતે બહુત મુવે ,
 કહા ? કિનુ ? કિસ ઠાર પાયા ? !
 તે કયાસ કિયે જિન તપ કરે ,
 જાપ જપે ! ઝૌર જાત કહા ? !
 જહાં ઉલાળા ‘આપ’ દિયા ,
 સાંઈ સાંઈ અખો કહે જહા તહાં !

૨૫

ખારીકમું બહુત ખારીક જના !
 જો ખારીક હોય કંઠ લાગે !
 તારીફ નહી ઉમ ઠાર ઠેરી ,
 જહા ઝૈન મસ્તીમેં જાત જાગે .
 અજળ કહા કોઈ જાણ જાને !
 ગાફિલકી વહાં ગમ નાહિ !
 દર જાને તિમે દૂર હે રે !
 અખા ! ઝૈખાઝૈખ આહિ .

૨૬

ઈનસાન મીને કયા કલ રચી ,

જયું ફિરે ફિરાવે વાયુ ચક્રી !

કી ઈશારત સો અલગા રહ્યા ,

આપ કિસ આગે નાળાંત બકી !

કોહાડે મીને કલ ભરી ,

સો ભાંતકી ભાંત ચલી જ નવે !

કુદરત તેરીકો દેખ , અખા !

બોલતે સુખસું બોલ નાવે . ૨૭

ખાંખત લગી તુજે ખ્યાલ કેરી !

ખ્યારો નિત્ય કરે , ઔર નિત્ય ભાંજે !

કચ્ચે પકે એકુએક જડે ,

ચે હી ના ખૂઝી કોઈ દાને !

રાખે તળ તાંઈ રંગ રાવે

જે જે આપ ઉમંગ ઉઠે ,

કોન કહેવે તુઝીકો જ , અખા !

જે કોઈ ના રહેવે પહલપૂઠે . ૨૮

તુજ પહેલે કોઈ નહીં જ , ખ્યારે !

ઔર સાથી ભી કોઈ નહીં તેરા !

કુરાન પુરાન કેતે કતાઈ -

સળ ક્રિયા હે આકિલ કેરા !

અત અકલ નિસકો દુઈ ,

સો કહ્યુ તેરા પેચ ખાયા ,

મીઠી સળકી ખાત ! અખા !

સુણ્યા સુણ્યાયા સળ ગયા ! ૨૯

કાંકાં જાઉં ટાલનકો , ફૂંઠનકો ,
 જો જહાં દેખૂં વહાં આપ ગની !
 તુંમાં જ મીને હું તુજ માંકાં !
 એસી મુજકો આવ ગની !
 જયુ દરિયાવકી મછલીકો ,
 નેન જૈન જેલે સો નીર માંકાં -
 યુ મુજકો ગની રહી , અખા !
 સો સાંઈ ગલોગલ હૈ જ ગાંકાં .

૩૦

ધોયે ધોયે કયા ધખ ધોવે ! -
 જો મેલ પેઠા જય મન માંકાં !
 આપણા ખાસ ઔર સો ખૂસ !
 ઈસ ખાતું સાંઈયા જ કાંકાં ? !
 હાડમાંસ ઔર નખ નિમાલા ,
 મૂછ , દાઢી પર હાથ બહાવે !
 મૂરખ મન ચેતે નહીં !
 તો , જક અખા કેતીક લાવે ? !

૩૧

સમજ ગરાગર ખાત નાહીં !
 જો સોચે આપસ આપસેંથી ,
 મૈ સો લલા ઔર સો ખૂસ !
 દેખું ખીચ તવત હૈ જ કેતી ? !
 જેહી જહાં ઘડયા મોહી તહાં જ સોહ્યા ,
 તો ભાંજફોડ શવ કયા કરે ? !
 જે હી સમજે મો હી સલૂજ ગયે ,
 ઔર અખા લડતે જ મરે .

૩૨

કયા આળ આતશ ચિરકીન હુએ ?

કે ખાકે વાયુમેં ફેર પડયા ? !

સળ મશાલે એકેઠે કર

આદમ ઈદમ સળ ઘડયા ;

મત તાણો , મજહબ ખેચો ,

કમ જ્યાહા દૂકે લિ નાંહિ !

દિલકે દીઠે જળ રહેજે ,

તળ સાંઈ અખા મિલે જ આંહિ !

૩૩

સુણ્યે શળદ પર ચળ ચલે !

ઔર હામકે દીઠે મુંદ રાખે !

રંગ , લગ્નૈત , ખૂશો જ ખોઈ -

જળ ખીડે પાન પીંગલે જ આખે !

નેનવાલા નિશદિન ચલે ,

ઔર અંધા અટકે સૂર ચઢે !

અશંકી અચલ જે હી , અખા !

કદિ ન આવે બહુત પડે !

૩૪

ભાવતી હોતેં ભક્ષિ હુવા ,

પ્રીયા કરાયા ઠોર પડયા ,

પિયુ ઘોરીનેં ધુર ખેંચ્યા !

કાઢયા ગાડા જે હી થા જ અડયા !

‘દૂં-મેરા’ ગળા જાનતા થા ,

સો અમલ હુવા ધૂલધાની !

અખા પિયુનદીમેં મિલ ગયા -

સો કિનું ધકેલી કિનું તાની !!

૩૫

પિયુકે હો કર પડ રહીએ ,
 ઓર છવપણે જંગલ ઘણા ,
 દીન દુનિયાકે દાવે મીને
 કેદિ ન આવે એકપણા ;
 જ્યું ગર્ભ પડા થા પેટ મીને ,
 નામ ન ઉસ્કા કોઇ ધરે ,
 અલગ પડે તણ આવ લાગે ,
 બિન માર્યો નિત નિત મરે ! ૩૬
 ગત ન હો ઈશ ગાફિલકો ,
 પિયુ આપમેં જાણી ના જુએ !
 એન સ્ત્રાંઈ સો આશકારા ,
 હક જોલતા ટોલતા ના મુએ !
 વહમકો ફ્રામ મન માન બેઠે
 વો ખેત જજુકા કયા જુએ !
 હક હકીકત હાથ ના આઈ
 ફિર ફિર અખા મન ગેન જુએ ! ૩૭
 ચટપટયું ચમક આવ લાગી
 ચિત્ત ચેતા ઓર ચમક મિટી !
 ધરમું ધોખા ધૂલધાણી હુવા
 અળ પીઠ સકે કીસ લાંત કટી ?
 દિલ હાજર નાજર જાંહાં-
 ગેરકી ખતરા જાય વટી ,
 ગેજકી ખાત સો હાથ ગેખી જ કે ,
 અખા ! કુદરત કયું જાય જટી ! ૩૮

તો જ ઈશકે આપ્યા , આખા ! ,
 જે આશકે બગેરે આશકે મરે ,
 તળ આશકે સો ફિર આશકે હોવે ,
 આવ તાલી મીને આપ ધરે !
 ઉપદેશકા આતશ તળ લાગે ,
 જળ પ્રેમદાર સાંઈ ઠોક ભરે ,
 આશકે ગોલા સો ગેળ હોવે ,
 પીછે નાલ રહી આવાજ કરે . ૩૯

આપસકા દોષ આપસે લાગ્યા ,
 દૂક આવરણકા ઔર ઠોર ન થા ,
 ખાક ઔર નૂરત કાર્શ દેખા ,
 આખર અવલકી થી જ કથા !
 બાજ તુઝી કોઈ થા જ નહીં ,
 તો ગેર કાંઈંસુ આવ પડયા !!
 મેં તુંકા લેસ સો તુંહી જ લાયા ,
 આખા અસમાનકા ફૂલ જડયા . ૪૦

ખ્યારે ! કિસ કલુંતું 'હું' હુવા હે ? !
 હું જાણતા થા કે હું જ સહી !
 હુંકો હું જળ હુંંદ દેખૂં -
 તળ મેરી ઠોર સો મેં જ નહીં !
 નિત કસી કસી ચે હી ચલે ,
 ખ્યારે ! કિ તુઝે ચે ખ્યાલ લાગા ,
 કસરત મીને મુઝે કલ પાઈ ,
 મુઈ સાંઈયા , આખા જ ધાગા . ૪૧

ખોજતે ખોજતે પાર પાયા !

આવ નિકલા ઇનસાન મંહાં !

બોલણા ડોલણા તુજમુ રે,

દેડ દેખ્યા તણ હું જ કાંહાં ? !

કહી કોટિ દિનોંકા રહ્યા જ અખા -

મો દિલ દરેદર હાલ પહોંચ્યા !

યા સપને , સો સાચા હુવા ,

અળ સાચી-સપને નાહીં સોચ્યા . ૪૨

હૈ કિસકા ? કોઈ અમલ કરે !

યે હિ ગફલતકો કોન મેટે ?

હંક હાઝર હર હાલ માહા ,

પીવ જીવ કાગદકે નાહીં છેટે !

જયુ તખ્તેકા કોલકા ગા !

કલ ઉલટા સુલટી હોય ફિરે ,

હૈ સચ સાંધયાકે દોરકુકા ,

તું ફેક અખા ગિય આપ ધરે ! ૪૩

કરામત ચલે કહી કોટિ કલા ,

જીવ ! તુ કયા ગિયમે સિરળહાવે ? !

હૈ ખાતિન ઔઁ અહિર દેખે !

અહિર ખાતિન હોઈ જાયે !

તું દાવા ધરે સાંધસેથી !

તેરે મૂલ , મૂરખ કેતે ? કતાઈ ? !

લુકમાનસે જાહુત ગુમરાહ જાયે !

તું અખા નાહીં પરછાઈ . ૪૪

કરામત હુઈ વહાં કેહેર આયા ,
 કેહેર તાહાં સાંઈકી મેહેર નાહી ,
 મેહેર વિના ખુદી હોય જાવે ,
 જાયે ફર દરાજ પડયા જ કહી !
 જયુ આરસી પર ચિત્તર લિખા ,
 રંગ રૂપ દેખા , મૂલ તેજ ગયા ,
 સો આપા ખોવે સાંઈજ માંહાં
 જિન અખો કહે ભેદ લલ્યા . ૪૫

ગેળ દરિયાવકે સળ પંપોટે ,
 ફાટે ઔર ફિરફિર હોવે ,
 આપ કારીગર અપણા છ !
 આપોઆપ સમાર કર આપ જોવે .
 આળ , આતશ , ખાક , વાયુ તુંહિ ,
 લેસ ફેર કર તુંહિ આયા ,
 છંદડે કર કર છુપ જાતા થા !

અળ અખા ન જાયે વાહ્યા ! ૪૬
 ફેર ફેર સો અંદા એક આવે ,
 કદિ અધિક આછી હોય કલા ,
 તું પરદાપોશી કર જોલે !
 દેક જાતમેં નહીં ખૂરા ભલા !
 ગફત મીને કંઈ કોટિ ભાતાં ,
 ઔર આપ સો જયુંકા ત્યું ધની !
 ટાંક ઔર સેર પાસેર યાહુતેર !
 અખા આખર સો એક મની ! ૪૭

સર શુર સરદાર હોઈયે !

ઔર ભાંજણા નાંહિ ભંગાર, ભડે !

સાંઈ ણિના સુખ નાહીં જ પાવે,

લે ઝંડા ઉતર કુટે !

ળાંધ બાકરી લટ મેદાનમેં,

જીત ખટી, અવસર આયા !

ખાઈ ચુપ ઓર ચુપ રહ્યા જ અખા !

નાહીં તણે ન ભે મન નાયા . ૪૮

ખરાખરી કીઆ ખરાબ હુવા ,

ખાલિકકી તુઝે ખબર નાહીં ,

આ વૈતાલ હુવા સો હુવા !

કયા જાણીએ કે કેસી જ ગ્રહી !

તેરા દિલ દુનિયા પર હે જેતા,

હોવે ખીસમા યુખરા સાંઈસેથી ,

ગેન ગેન જાવે એન એન આપે હોવે ,

કહે ન સકે અખા જાત તેતી . ૪૯

સાંઈકે હોકર સુખ સાંઈયે ,

કામ નહીં ઓર જાત કેરા ,

રજક સો હાથ રજકકે હે ,

સો તો હે ખાવંદ તેરા ;

ળાંક તેરા તુજમાંહાં જ , અખા !

હીરસ હવા હર દિલ દમે !

આનાકાની જાત સાંઈસેથી ,

તુઝે લાક દુનિયાકી મન ગમે ! ૫૦

ગર્જ કિકર સો ફૂકીર હુવા ,
 ઝહુ પેવદમે પિયુ નાહી પેઠા ,
 આઠ દેખણે ગરજ હે રે ,
 કોણુ ઉઠ નેવે ને દેખે જ બેઠા ?
 નિલકી મજલ પહોચે , અખા !

ઔર સોક ચન તું મત કરે ,
 આર્જ ફૂકીર ઈસ રાહ પહોચે ,
 તું મનકે પીઠે મત ફિરે . ૫૧

મનકે શિર મહાર ગાન ,
 તન તાઈ કયા જાત તુઝે ,
 મન માગ તળ મૂલ પાયા ,
 ફાના ફૂકીર એતના જુઝે ;
 ગાપ મારનેસુ ગરજ હે રે ,
 દર તોડયા , ના નાગ મરે !
 સીધી જાત સમજ , અખા !

આઠા અવજા કયા નતા ફિરે ? ૫૨
 સાંઈ તો હાઝરા હુઝર હે રે ,
 ને કોઈ હોય તાલીળ સાચા ,
 લલોપતોસુ રીઝ નવે ,
 એમા કાહા હે કાદર કાચા ? !

તાલીળકો સાંઈ તુરત મિલે ,
 ને હુમેશ તલળ લાગી રહે ,
 અખા ! મનીકો છોડ દેવે ,
 સાંઈ કદમકો નિત સેવે . ૫૩

તકળ મિલે તાલીળ ઝિગડે ,
 ઇસ ળગેર ના એન હાવે ,
 મનકો મેલ મલામત લાગી ,
 કયા હાથપાંવ મલમલ ધાવે ?
 ઝિન હાવા હાંસલ નહીં ,
 હાય ! કેતેમેં મન મરે ?

અખા ! અવાંક વહાં લોલ કેસા !

ને હવ ખોયા તે ભક્તિ એમ કરે . ૫૪

અખે સો આપ ઝિચાર દેખા ,
 મુજકો હવ અવલ દહાં થા ?
 સૂરત સો સાંઈસહેળું સહેળ યુ જ કીતી ,
 બાણપણા દીયા આપમાંહાં !

હસમ ઇસમ લિ તેરડા હે ,
 ઇસ્મેં મેશ કયા લાગે ?

એન ઇશારત ઇતની હે ,
 ને સુનતે મીને જાત જાગે . ૫૫

મન લાગે તળ મૌલા મિલે ,
 લાખ બાતુંકી બાત ચેહી ,
 મન ભટકા દહાંદિસ દિરે
 તો કયા કસે મૂરખ દેહી !

નયું આંખોકા કાચ દિરા ,
 તો સૂર એ તિસકો કયા કરે ?

અખા નેન નિર્મલ હાવે
 તળ સળમેં મીને આપ ધરે . ૫૬

સાંઈ મીલન મુશ્કેલ હે ! રે !

ઔર પ્રેમીઓકો હે રહેલા ,
વિરહસરાણુ , ઔર આપ હીરા ,

નેહકી રજ લે ઘસ પડેલા ;
પ્રગટે જાત ભીતરમેયુ ,

તબ હીરાકા મોલ જાણી ,
એસી ઉપજ ગિન , અખા !

બહુત જોવે આપણા જ પાણી ! ૫૭

ધાતકી ધાત હોવે જ અખા !

ઔર કાઠ પથરકા ના હોય સોના ,
પ્રેમ પ્રીછા કર પિયુ મિલે ,

ઈસ ગિન ઔરહ લાખ હોના !

દૂધ શરણત હંઝાર પીવે ,

ઔર ધ્યાન ન લાગે ગિન પાણી ,
ગોલતે કો ખુઝયા વિના ,

ઔર સળ એસા જ જાણી . ૫૮

‘આપ’ મિટા ઔર આપ રહેવે ,

આપ બઢયા વ ધૂલધાણી ,
સાંઈ સદા સભર ભર્યા ,

તિસમેં દૂન ગેર જાણી ;
અવલ આખર આપ ભર્યા -

તો ખીચમેં દૂન કો કહીએ ?
જેઆતાણી છોડ દે કર ,

અખા ! યૂં સમજ રહીએ . ૫૯

સારે દીનકા દીન ચેહી :-

જે આપ ખીચમેં મું ટલ જાવે ,
ટલતે અખા ઓર હોવે ,

દીનકી માહાત તળ પાવે ;

લેહકી લાહારસુ લેહ બલે ,

ધૂં અખા ના ઠર બેઠે ,

લેહ બિના લેહ હાથ ના આવે ,

આપ છોડે પિયુમાં પેઠે . ૬૦

આપકો અત કમર્ષ જેતા ,

સાંઈ પાસ સળ નેગ માગે ,

લેહ સો લેહ ઉલટા પાયા ,

દર્ધસુ કાટા ચાલ આગે ;

બેટેકા ઉમડે બાપકા સળ ,

ખીગલે સો આ હોય ધણી ;

અખા ! સૂજકી ખાત ન્યારી

ઔર બારુંસું હોય મની . ૬૧

આરક્ષાનકા ગ્રહા કોઈ નહીં ,

નિસકો હોવે સો હિ જાને ,

અકલ જાયે , કલ એન મિલી ,

બધૂં નીરમેં નીર એક સાને ;

તળ સળ કરણા ઉસકા હે ,

નિસકા ક્રિયા સળ હોવે ,

‘ શય ’ કી ઠોર સાંઈ હુવા ,

અળ અખા ક્યા ઔર જીવે ? ! ૬૨

સાંઈ સો સરવસું મિલ રહ્યો હે,
 ગિન ખાલેક ઠોર નાહી ખાલી,
 અલગા હોય, સો આવ મિલે!
 ગિચસું મની દે ડાલી!
 જયું હોર ભૂલા થા કંઠ મીને,
 કામ હુઈ તખ પાસ પાયા,
 આપુ આપકો ભૂલ ગયા થા!
 સો અખા ફિર ઠોર આયા. ૬૬
 બાણુ બુઝતે છલ ઉછંદ કરે!
 આપ સ્વાદકું હોય ઘેલા!
 વહમ ઝોર કામ સળ ઢંગ તેરે,
 ઉસ્તાદ ન થા કોઈ તુજ પહેલાં;
 ખયાલ કરે ખલકતમેં સું,
 જયું છાંય ખેડે મેં નટ બાણુ,
 આપોઆપ ડેહકે! હિરાન હોવે!
 હે અખા ઇસ બાત રાણુ! ૬૭
 આપસદી બાત સો આપ બને,
 કે ટૂક બુઝે ભેદુ જ કોઈ,
 દૂધકા લેમ ખેલાર ચે કીજે,
 રૂપ નામ બહોતેરે! એક હોઈ!
 સાંઈ કહેતે ના બોલ દેવે!
 સળસોં 'મેં-ફૂં-ફૂં' કહે!
 કુરાન પુરાન કહે માપમેં કી,
 અમાપ અખા ભેદુ જ લહે. ૬૮

ચુપકા લેશ લિ લે રહ્યા હે !

ઝોર કોઈ ઘટમેં બોલતા હે !

બિન હે ઘર ખામોશી ચુપ નહીં !

ઝોર બોલે , સો ના બોલતા હે !

જહાં જૈસા , વહાં તૈસા હે જ તૂંહી ,

દુક જરા લેહ માલૂમ !

સો લિ ઇશારત તેરહી હે ,

ચે તન , ત્યું અખા ! આલમ .

૬૯

કોઈ પંડિત , મૂરખ કોઈ ,

કોઈ ગુની , કોઈ હે જ દાનો ,

કંઈ ખમાલ ખુશીસૂં કરતા હે ,

ઝોર ચાંસૂં રહેં છુપ છાનો !

સૂરજકા તેજ સળપર પડે ,

ઝોર સૂરજ પર કોઈ નહિ સાયા !

ઐસે ઢંગ ધૂરત ફેરે !

સો અખા તેરા પેચ પાયા !

૭૦

ચે હિ અજબ કલા તેરી ,

તૂં પકડાવેં નાહીં જ ' આપા ' ,

ખેલે ખેલાવેં આપ તૂં હિ !

ઝોર શિર મેરે પર હોય ધાપા ! !

જયૂં બાણગર ખેલ ખેલે ,

સો કાઠકે નર સિર ઠોક ટવેં ,

દક લિ સામ હોયે તેરા ,

તળ અખા નર સળ લેવેં .

૭૧

એક ઠોરા ના તાણ , ખ્યારે !
 બહોત તાણેમુ ટટ નાવે ,
 ટક જેવે , નરમ છોડે ,
 તળ દોનોકો સ્વાદ આવે ;
 તૂંકકે મદા , મે નાહીં સા ફૂં ,
 તો નાહીંકા કયાસ હુવા ,
 હે દર્પનમેકી છાંહિ ! અખા !

ચોર મુળ ચંગા , ઉસ સૂઝ હુવા . ૭૨
 એક સો અવલ થા હિ થા ,
 ચોર સાવ ચાહ્યા , તળ 'ફૂં' કીતી ;
 છાના સો પરગટ હુવા ,
 તળતે આગે ફૂં દીતી !
 એક સો દો , ચોર દો એકી જ ,
 બહાજેસા , વહાતૂં જ , મીઠા !
 ખાલેક - ખલકે આપે હિ !
 અખા ! અમિ સો હિ દીપક દીઠા . ૭૩

અવલ સો કામ ફિકર કરો ,
 માંઈ કેસા હૈ ? ચોર કહા રહેતા હૈ ?
 મેં સો કયા ? અવજુદ સો કયા !
 ચોર કિસ કલૂં આવાઝ હોતા હૈ ?
 આપ વિચારે સો હિ આલિમ ,
 દર્વેશ ભિ દાનેશમંદ મહી ,
 ખંદા સો હિ ખતૂલ નને ,
 અખા ! ઝાહેર સો સળ કહી . ૭૪

કોઈ પૂરવ પચ્છમ નમે,
 કયા ઓર એક દમ હે જ ખાલી ? !
 ખૂનકાર સો સળ વહાં હે જ પૂરા,
 અસાન અછલ ધાધલ ધાલી ;
 મિરઘકે પાસ કસ્તુરી હે,
 સો જાયે પથરકો સૂંધતા હે !
 અખા ! આપ પિછાન ગિના,
 સળ કોઈ એસે ભૂલતા હે ! ૭૫
 ન્યૂં હે ત્યૂં દરસ હે રે,
 જેઝા તેઝા રાસ્ત જાણી,
 ખલેલ ન કર ખુદાઈમેને,
 તેરા કરણા ધૂલધાણી !
 પડિત દાના હોય, હોય ગયે,
 ઉન આકિલ હોય અમલ કીઆ,
 આખર, એન તબે હુવે,
 અખા ! જળ નફીકા કરાર દીઆ . ૭૬
 જીત દમામાં જહુત દેવે !
 ઓર મેં સો છૂટયા હાર ખાઈ,
 જીતજીમે જંજલ દેખ્યા,
 હારજી મીંને મીજ પાઈ ;
 આપજી જોઈં જે જીતતા હે,
 તીમકો, અખા ! કાલ ખાવેં,
 સો વાંહા અમલ ન કર મકે,
 હાર ગયા, સો હાથ ની આવે . ૭૭

યેક હારણેમે લિ જીત હે , રે !

ભે ખાચકમુ હાર જાણે ,
હારતે મેં હાક જ હોવેં ,

અપની મો ના તરફ તાણે ;
જ્યૂ પારા સહી મરણા હે ,

સો રોગ ગુમાવે જીવતોંકા ,
ત્યૂ , અખા ! સહી હારણા હે ,

હાર્યા દેવ હે દેવતોંકા . ૭૮

ઉરમોદાં દુનિયાજકા હે ,

કદિ જીતતા હે , કદિ હારતા હે !
હરદમ સો હાલ હોવે જ નયે ,

કદિ મરતા હે , કદિ મારતા હે !
કચરત કરતે કરામત ગલે ,

કદિ મલામત આવ લાગે !
પાસળાન પચી મચી ફેર પડે ,

અખા ! એન સો સળ આગે . ૭૯

સો માંઈ સો એક હે , રે !

કોઈ જાનેમે જજલ પડ્યા !
'હુ' હો કર જળ દેખતા હે ,

તળસો ફઈમે મન ગડ્યા ;
તીગમે ગમ જળ હોત હે , રે -

હોય લાલચકી લાક પ્યારી ,
એનનુ' અવલા ફિગતા હે ,

વહા અખા હે જીવ ભારી . ૮૦

અનમાન મીને જે ફિરતા હે,
 કીચ્ચડ કાટા ના તીસેં,
 પાઈ વસ્ત હોવે સો પિયુસેથી,
 મૂલગા ભેદ પાયા છસે;
 દરિયાવકો આગ લગતી નાહીં,
 જો લગે સો ઉપરછલી,
 ત્યું, અખા! ભેદુ આવ મીને -
 જયુ જલે નહીં મછલી. ૮૧

કેઠ કસરતમે આવતી નાહીં,
 સૂઝ, સમઝ ઉપર ચલે,
 જયુ સાયા દેખીએ જાલ મીને;
 ઝોર આ પંખેર નાહીં તલે;
 હું હોવે તબ હાથ આવે,
 'હું' ણિના, કાલ કયા કરે?
 અખા! સૂઝકી જાત ન્યારી,
 ઉપજે નાહીં, સો કયું મરે?! ૮૨

જયું સો સૂઝ હુરં હું આવે હે,
 ચેહિ જલવા વહદતકા હે,
 ચે હિ ખૂઝયા તાસેં વસ હુઈ,
 ઝોર કબ્જા મહતકા હે;
 હુંકા ખતરા ણિચમેં થા,
 તિનૂ માન્યા થા, આપ દૂન!
 અખા! આપ મો એન હે, ર!
 આપુ આપકી ઠર પૂન: ૮૩

જ્યૂં કરે ત્યૂં તૂં હિ કરે ,
કલમ તો જ્યૂં હરફે લિજે ,
જળ હાથ ચલે દૂરસ ખરા ;
મેરા ચારા નાહીં જરા ,
મેં કલમ , તૂં હાથ , ખ્યારે !
મેં કરું , સો તેં જ કીઆ ,
અવલ આખર તૂં જ , અખા !

ગિયમેં મેરે સિર દીઆ ! ૮૪

સ્વર્ગ પાતાલ તપાસ દેખ્યા !
સળસોં ખેલે છુપ ધાના !
આપ ઈશારત સાંઈ મીને ,
ઝોર સો ખોલી ઝોર ધાના !
જયુ સૂર તખ્યા મહલ કાચકે પર ,
સળ દેખાને રંગરૂપ જુદા ,
ચૌદહ તળકમેં તૂં હિ , મીઠા !

ઝોર અખા સૂર કીતા દલ સુધા . ૮૫

અલગસા હે , ઝોર સલગ સહી ,
કોઈ પ્રેમદીવાના જાનતા હે ;
ના ઉસકી ખોલી ઝોર જુઝે !
વો સળકી પિછાનતા હે !
ચીજ મન લીઈ , જિતું નૈન ધરી ,
સો દૂરકા સળ નજીક દેખે ,
કલ ખગેર આલમ , અખા !
પાસે કો લિ ના પેખે !! ૮૬

અનાણુનું તો મુનાણુ ભલી હે,
 ઔર નાણુ આખર અનાણુ જેસા;
 એકસોં એક આકિલ મિલે,
 તેસો હોવે, યા તેસા!
 નાણુપણુકા ફલ વેઠે,
 જળ નાણુનહારેકો જ નાણુ,
 વહાં સો, અખા હે એસા: -

આકિલ, અપઠ સો એક થાને. ૮૭
 આકિલ સો ઇતને કતાઈ,
 જે ઇલમ પઠાવેં, પઠ જાને,
 કહે, મુન્હેસું ચો હે જુદા,
 જે સળમેં ખાલે હર જાને;
 સો હિ સો આપ અનાણુ હે ર!
 સો હિ લેવે જે લે સકે,
 અખા! “આપ” ફના હોવે,
 કછુ ઇશારત સો હિ જકે. ૮૮

પઠતે બહુત પંડિત હોવે,
 ઔર ખાત મહોખતકી બહુત બડી,
 પલ ન રહે ન્યાસ પિયુ,
 અવલ મહોખતકી રાહ જડી;
 જયુ મેહ દેખ્યા લૂત હોય પાની,
 સો નીરમેં નીર હોવે જ હોવે,
 અજબ આરફાન હોવે, અખા!

સો અવલ મહોખતકી “આપ” જોવે. ૮૯

અવલ સો ઉલઝણુ ચે હિ ભારી ,
જે એક , કે દોઉ , કેહેરાવ નહીં ,
ચે આરજીને અટકલ કીતી !

દૂધકા ભાવ રાખ્યા , સો સહી !
જથૂં કપડે મીને ઝાઝ બન્યા ,
પેડ , પાત , ફેલ , ફૂલ ન્યારા ,
હાલકા ભાર ના પેડ લગે ,
અખા ! હે કપડા જ સારા . ૬૦

આપુ આપસોં ઉગી નિકલ્યા હે ,
તહરે સમેત વોહિ જ સદા ,
આપ સો જમીં , ખીજ લિ આપે ,
દેખતેં નાહીં કિરતાર જુદા ;
નિત ઝડે નિત આવતા હે ,
હે પુરાના , નિત્ય નવા !
' બાખા ' આદમ કહો , અખા !

કે દોઈ કહો ' માં-માં ' જ હવા . ૬૧
જગકા ચે હિ જંગલ બડા ,
કે અવલ આખરકો જ ચહાવે ,
છાના મોહિ પરગટ હુવા જહાં ,
તહાં , જહાં કયા હાથ આવે ? !
મમતા હો કર સોચ દેખે ,
તળ નીર પંપોટા નાહીં જુદા ,
અખા ! ખુઠકો મત મારે !
માર ' ખુદી ' મિલે જ ખુદા . ૬૨

અવલ સો ચે હિ વિચાર દેખો :-

કે કયા ન હોવે બાંહેકા ? !

કરે કોઈ, કોઈ પેળ બાંધે !

કામ દેખો ઈસ ગંદકા !

હાથ જોડસાં હાર બેઠે,

તળ તુરત મિલે પાસે જ પિયા,

અબા ! એ જ બલા બાડી :-

જે ચહાવે ' અપણું ' સિર લિયા ! ૬૩

ભત, સફાત દો ચેક હે, રે !

બ્યૂં પૂતલડી નેન મીંન -

બિંબ વિના લોચન નહીં,

આર બિન લોચન ઠોર નહીં રહેને ;

સો સાંઈયા, દોઉ નામ કહેનેકો,

બયુ હે ત્યુ તૂં રાસ્ત જાણી,

છાનોં સો પરગટ, અબા !

મનમેં કિસીકો ગૈર ના'ણી . ૬૪

કોઈ જાંચા અસમાન તાકે !

આર કોઈ કહે પિયુ પાતાલ પેઠા ! !

હરદમ હાઝર હુઝૂર કહેવેં,

કૈસે ન લાગે સો મીઠા ? !

દૂર કહેવેં, સો દિલ ભાવેં !

પાસ કહ્યા ' પ્રતીત નહીં !

કયા કહેણા તિસકો જ ? અબા !

તૂં જ તેરે મન જાણ રહી ! ૬૫

સૂઝ , સમઝ ઔર નેહ ણિના ,
 પિયુમી ખસ્ત ન હાથ આવે ,
 દેહ પથર , ઔર સાંઈ સોના ,
 અલગા પડે , ને તાપ ખાવે ,
 ખિરહકી આગ , ઔર પ્રેમ સોહાગા ,
 ગુરુ રાખદ લે , ધમ વહેલા ,
 લવકી લાવઠ તખ જાવે ,
 રીઝે , અખા ! ચેતે જ પહેલા . ૯૬

જિસકો નેહ નિત નિત નવા ,
 સીધી રાહ સો નર પાવે ,
 જે કોઈ નીર મિલે જ નદી ,
 સો સારા સમન્દર મિલ જાવે ;
 નેહનદીકો ના મિલે ,
 સોહિ સૂકે જોહ જહા પડયા ,
 લાખ ખાત્રકી ખાત , અખા ! :-
 લાયગ ઉરકા જીસે નેહ જહયા . ૯૭

ખંદગી સો બહુત કરત હે ,
 સો રાસ્ત કરાસ્તકી રાહ ચલી !
 નેહકા ભૂત જિને લાગ પડયા ,
 વો ના છોડે ટક વલી ;
 ઉરકે જીવણે ભૂત જીવે !
 આખર લેવે આપ માહા ,
 નેહકી ખાત ઐસી જ અખા !
 જિરકી પકડી સાંઈ ખાંહા . ૯૮

કમાઈ 'રે તિસે કછુ લલા ,
 કોઈ દિનું કરામતે ચલે ,
 જયું કુવા ખોદતે સીહીર આવે ,
 આડા અવલા નીર મિતે ;
 પ્રેમપાતાલ જાહા કૂટતા હે ,
 નીકટે નહીં સો નીર કદિ ,
 અખા ! સો આખર એન હોવે ,
 મળસું નેહકી ખાત ખડી . ૯૯

છાની છતકા છાક ચડે ,
 જે લાગ્યા હોય નેહ છાના ,
 જયું ઘાસ ધસોટી આગ ન રહેવે ,
 સુલગતે સુલગતે જગ જાન્યા ;
 પ્રેમકા નાગ જિસે ડસતા હે ,
 લીમ ઓર લૂણ તિસે હોય મીઠા ,
 યું સારા આલમ , અખા !
 પ્રેમ લાગ્યા તિનું આપ દીઠા . ૧૦૦

તીર કરડી કમાનમેંકા ,
 કસરત નૂરત નિશાન મારે ,
 ખિરહ કમાન , ચોર સૂરત માડા ,
 પિયુ પાયે ખિન રહે ન ખારે ;
 ખિરહકા કમ કિરતારકા હે ,
 કદિ બંદે પર આવ પડયા ,
 અખા ! મો નર એન હોવે
 જયું લોહા પારસ '

નેહ ગિરહા પહેલવાન પિયુકા ,
 છોડે નહીં જિસે આવ લાગે ,
 નૂરુત્તુ જાય નિકાહ કરે ,
 બનાબની હોય એક જાગે ;
 રંગકી રેલ સો તો જ ચલે ,
 બે દોનૂ અચારી દે લલી .
 સૂઝ , સમઝ ઉસ ઠોર હોવે ,
 અખા ! પઢેકી વહાં કયા ચલી ! ૧૦૨

મળકો દૂર દરાજ પિયુ ,
 ઓર સૂઝ , સમઝકો દૂર નહીં ,
 સૂઝ , સમઝ વહાં જ હોવે ,
 નેહ ગિરહા લાગ્યા જહીં ;
 મુશિદકી મહનત ઠોર પડે ,
 બે મુકેઅદ હોય તેમા ,
 અખા કરમ કિરતાર કરે ,
 તબ સગ પાઈયે સાજ ઐમા . ૧૦૩

મત મઝહબકો ખેંચતા હે ,
 ઓર હંઠતા નહીં કિરતાર કોઈ !
 હા ખુદા , કિસ્માત હોવે નાહી -
 આવણું જવણું ઠોર દોઈ ;
 જિયમીને મગ ઉલજતા હે ,
 માન મની કર હીરસ હવા ,
 અખા લીતર પેઠ દેખે ,
 કધુ લિ કહેણા નાહી હુવા . ૧૦૪

કેમઘં દરે તિસે કછુ ભલા ,
 કોઈ દિનું કરામતે ચલે ,
 જ્યું કુવા ખોદતે સીહીર આવે ,
 આડા અવલા નીર મિલે ;
 પ્રેમપાતાલ જાહાં ફૂટતા હે ,
 નીકટે નહીં સો નીર કદિ ,
 અખા ! સો આખર એન હોવે ,
 મળસું નેહકી ખાત ખાલી . ૯૯

છાની છતકા છાક ચડે ,
 ને લાગ્યા હોય નેહ છાના ,
 જ્યું ઘાસ ઘસોટી આગ ન રહેવે ,
 સુલગતે સુલગતે જગ જાન્યા ;
 પ્રેમકા નાગ જિસે ડસતા હે ,
 લીમઝોર લૂણ તિસે હોય મીઠા ,
 યું સારા આલમ , અખા !
 પ્રેમ લાગ્યા તિનું આપ દીઠા . ૧૦૦

તીર કરડી કેમાનમેંકા ,
 કસરત નૂરત નિશાન મારે ,
 ખિરહ કેમાન , ઝોર સૂરત સાડા ,
 પિયુ પાયે ખિન રહે ન ખારે ;
 ખિરહકા કેમ ફિરતારકા હે ,
 કદિ ખંદે પર આવ પડ્યા ,
 અખા ! સો નર એન હોવે ,
 જ્યું લોહા પારસ અડ્યા . ૧૦૧

નેહ ગિરહા પહેલવાન પિયુષ ,
 છોડે નહીં જિમે આવ લાગે ,
 નૂરમુ બય નિકાહ કરે ,
 બનાબની હોય એક બાગે ;
 રંગકી રેલ સો તો જ ચલે ,
 બે દોનું અચારી દે ભલી .
 સૂઝ , સમઝ ઉમ ઠોર હોવે ,
 અખા ! પઢેકી વહાં યા ચલી ! ૧૦૨

મળકો દૂર દરાજ પિયુ ,
 ઓર સૂઝ , સમઝકો દૂર નહીં ,
 સૂઝ , સમઝ વહાં જ હોવે ,
 નેહ ગિરહા લાગ્યા જહીં ;
 મુશિદકી મહનત ઠોર પડે ,
 બે મુકેઆદ હોય તેમા ,
 અખા કરમ કિરતાર કરે ,
 તબ મગ પાધયે સાજ એમા . ૧૦૩

મત મઝહબકો ખેંચતા હે ,
 ઓર હઠતા નહીં કિરતાર કોઈ !
 હા ખુદા , કિસ્માત હોવે નાહી -
 આવણું બવણું ઠોર દોઈ ;
 બિચગીને અબ ઉલઝતા હે ,
 માન મની કર હીરસ હવા ,
 અખા ભીતર પેઠ દેખે ,
 કહુ લિ કહેણા નાહી હુવા . ૧૦૪

ના સરમેં ઘટ બઢ હોતા ,
 કે હોતી નૂરમેં જ કમી ,
 જવ ઘટે ના તિલ બઢે ,
 ઉમનગને અસ્માન જમી ;
 આપ બેહિરત , દોઝબ ફજે ,
 ચે ખતરા સો મનકા હે ,
 કયા મુસલમાન , કયા હીન્દૂ ,
 અખા ! વિચારે તિસકા હે . ૧૦૫

પઢતે આયા પેચ મીને !
 અટકાવ હુવા ઈલમ કેરા !
 આદિ અંતકી સીદી ખોલણી થી ,
 વહા ખુલાસા હે જ તેગ ;
 નઝર કરે , એ નિહાલ હોવે ,
 દિલકે દીદે જળ દેખે ,
 પઢા હો કે અપઢ , અખા !
 “આપ” ટલ લખ્યા રેખરેખે . ૧૦૬

જેસા તેસા સો હી જ હે રે !
 જિરકા કિયા સળ હોવે ,
 અબ્વલ આખર ‘તૂં’ જ નહીં ,
 ખિચ ફજા હો કર શિર લેવે !
 આખર “હૂં” મિટાવણા હે ,
 આલિમ હોય પઢ રહે !
 જળસેં , અખા ! મન મિલ્યા ,
 તળ ત્રકે સાંધ્યાં ડોણ કહે ? ! ૧૦૭

પડે ગણે બોજ ચડે,
 હે કછુ હલકા જ હોણા,
 અજાનકી જીદ મિટાવણી હે;
 ન્યૂં ત્યૂં મૂલગા આપ જોણા;
 દારકા દર્દ હોવે તો,
 મૂલગા રોગ સોકું નવે,
 અખા! “મે” ને મિટ નવે,
 સો સાંઈયા તુરત પાવે . ૧૦૮

‘હું-તું’ અં સખ મરતા હે !
 બિન ‘હું-તું’ મરણા જ નહીં,
 માલ પરાયા, પિંડ તેરા,
 તું માને ‘મેરા’ જ મેં હી !!
 પઠ પઠને કયા પેચ બાંધે ?!
 ગામ નહીં તો સીમ કેસી ?!
 રાહા ઉપરછલા હોવે,
 કરમ સાંઈકા, સો માન લેસી . ૧૦૯

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अखाजीना कुंडलिया

हिन्दी

१ - २५

ज्ञान , भक्ति अरु जोगके
मार्ग तीन , अरु तीन लक्ष .

શ્રી અખાજીના કુંડલિયા

તત્ત્વવેત્તા તત્ત્વ જાનકે , પદ આરૂઢ ભયે એન ,
 પદ આરૂઢ ભયે એન , એન એસે સેવાકે ,
 સૂર સુભટ ભડે ભોમ , સળસ્થ ખોલત વાકે ,
 ‘ આપા ’ ગયા બિલાય , કાયાકા કહ્યુ ન કારન ,
 ‘ લિંગી ’ બિનાકી ગાય , સાચ ! નહીં તરન , ન તારન !
 મહાજ મુલાય , ‘ આપા ’ બિના , અખા ! ઝંસીસી સેન ,
 તત્ત્વવેત્તા તત્ત્વજ્ઞાનકે પદ આરૂઢ ભયે એન . ૧

તત્ત્વ પુરુષકા મંગ લિંગકા લેખ ન રાખે ,
 લેખ ન રાખે લિંગ , રંગ વાકે સખ ફિરહી ,
 લયૂં મની મનીકાર નારુકા મૂલ સોર રહી ,
 નેસો હીંગકો બાસ કણકકો સત્ત્વ ગુમાવે ,
 મણી લાગે તે દંપ , મોહોર સુખ જહર ગુમાવે ,
 બીજમંત્ર રાદે , અખા ! પૂરા નર જે જે લાખે ,
 તત્ત્વ પુરુષકા મંગ , લિંગકા લેખ ન રાખે . ૨

જીવ અપનો અજ્ઞાન, માન બેહેત હૈ મિથ્યા,
 મિથ્યા બહત હૈ માન, કાન ગુરજ્ઞાન ન લાયગો,
 ભયો ના મૂલ ઉઘોત જયોતિ આત્મ નહીં જાયગો,
 ભયો ભુવન સો તીન ! કીનો નહીં કબજૂ જિયારા, !
 મેં સો કોન, કવન ઓ થે હૈ પિંડ ચલાવનહારા ?
 ણિના બસ્તુજિયાર, આખા ! દર્શન બહુ પંથા !
 જીવ અપનો અજ્ઞાન, માન બેહેત હૈ મિથ્યા ! ૩

ઔર નહીં ઉપાય, સહાય્ય ણિના ગુરુ જ્ઞાની,
 જ્ઞાની હૈ તો સહાય્ય, કલા સો દેત અનેરી,
 જ્યૂં બૈંધ શલાકા મેલી, પડલ ઉતારત ફેરી,
 નેનાં નિરમલ હોત, ઉઘોત આત્મ હોય એસે,
 અનુભવ હોત સાક્ષાત, પાતપક્ષ રહત ન લેશે,
 નિજ પ્રતીત ઉપજે, આખા ! પૂર્ણતા અપની માની,
 ઔર નહીં ઉપાય, સહાય્ય ણિના ગુરુ જ્ઞાની . ૪

કરને શુદ્ધ જિયાર, પાર નર તત્ક્ષણ પાવે,
 પાર પાવનકી બિઘા, શુદ્ધ થે હિ અનુભવ કીજે,
 જેતો દેહિવિકાર, લાર સગ દેહશિર દીજે,
 મેં તો અવ્યય, અનુપ સદા, અલોપક સાક્ષી,
 પાંચ, પચીસ મેના થે ચાલત મુજ આખી,
 પ્રકૃતિપુરુષ વિવેક, છેક લૂં નીકે આવે,
 આખા ! થે પરનાલિકા, પાર નર તત્ક્ષણ પાવે . ૫

ખંધ મોક્ષ નહીં પ્રાપ્ત, ભાર અપને શિર લેવે,
અપને શિર લેવે એક હૈ સખ દેહકો કરનો,
પાયા બિના બિબેક માનત 'અપનો' આચરનો,
દેહ મલિન જડ રોગ ભોગ સુખ દુઃખકો ભાડો,
આત્મ અખંડ, અવ્યય, અવિનાશ, પ્રકાર કહ્યું છુપ્યો ન છાનો,
અખા ! ખાત બિચાર :- દેહદોષ દેહશિર દેવે,
ખંધ મોક્ષ નહીં પ્રાપ્ત, ભાર અપને શિર લેવે ! ૬

સ્વે સ્વરૂપ ભક્તી ભાત, કાન્ત નર ચે હિ બિચારે,
બિચારે એસે :- ધરણ - ધરણસે સૂક્ષ્મ નીરા,
નીરતે સૂક્ષ્મ તેજ તેજસે સૂક્ષ્મ સમીરા,
સમીરતે સૂક્ષ્મ વ્યોમ, વ્યોમતે સૂક્ષ્મ મુલાવા,
મુલાવતે સૂક્ષ્મ અર્ધમાત્રા, માત્રાતે સૂક્ષ્મ અવાચ્ય કહાવે,
ચે હિ પરિપાઠી આપતે, અખા ! સત્ કરકે ધારે,
સ્વે સ્વરૂપ ભક્તી ભાત, કાન્ત નર એસે બિચારે . ૭

દેહી - દેહકા વિવેક, છેક લૂં કરે સો જ્ઞાની,
જ્ઞાની કરત વિવેક, આપ બિચારત ન્યારો,
અળકો જીવન આપ, આપકો ના કોઈ સહારો,
ઇન્દ્રિય દશ, દશ દેવ, ભૂત પંચ, ચતુષ્ઠ ચે માયા,
તન્માત્રા સમેત, કલ્લો સખ કારન કાયા,
પ્રવર્તક સળનકો, અખા ! હોત ન કબહુ માની,
પ્રકૃતિપુરુષ વિવેક, છેક લૂં કરે સો જ્ઞાની . ૮

એસે કરત બિચાર, સોહિ નર જઠર ન આયો,
 જઠર આયા સો કૌન ? આવનીએ આવનીને જન્મી,
 નીરે જન્મ્યો નીર, તેજ તેજદી દરણી,
 પવને જન્મ્યો પવન, ગગન કીનો આકાશ,
 અચરજ સો હે ચેહ, 'દેહ' દેખત લયો સાંભા !
 અખા ! શુદ્ધ બિચાર બિન, એસે સખ બોલ્યો ગાયો,
 એસે કરત બિચાર, સો હિ નર જઠર ન આયો . ૯

આપ પૂર્ણતા ચિન્હે બિના, કંઈપે દૂલ બાતાં !
 કંઈપત દૂલ બાત, આપ ભૂલેકી બાની !
 દૃષ્ટ પદારથ જેહ, સૂરત હિ જે જે ઠાની,
 ચિત્ત ચેતનકો અંશ, ઘેન તામેં ગરકાવે,
 મણુ તાંબેમેં હેમ, પડ્યો એક હાથ ન આવે,
 અંતર આપા ભૂલકે, કુંસકાસાસું રાતા !
 અખા ! પૂરનતા ચિન્હે બિના, કંઈપત દૂલ બાતાં ! ૧૦

મૂલ, તોલ, રૂપ, રંગ, ચિકનતા કહુ ન બતો,
 કહુ ન બતો હેમ, ખેમ નિત અપનો ઔર,
 ઘડત લાંજત હે ઘાટ નિત્ય દુઃખ પાવત લોડ !
 કારજ, કારણ એકે, નેકતા હોત ન ન્યારી,
 કારજ દુઃખ સખરૂપ, કારણ સત્તા તિહારી,
 'ચિત્ત', ચિદ્ ! ભિન્ન ના હોત, પોતકો દેખત નાતો,
 મૂલ, તોલ, રૂપ, રંગ, ચિકનતા કહુ ન બતો . ૧૧

અંતરની અવિલોક , બાહર રૂપકે લાલ મળ !
 બાહર રંગકે લાલ , નામ અરુ રૂપ કે રાગી !
 લયો ના ચોતપ્રકાશ , પરાતીત દેખ્યો ન જાગી ,
 કલ્પત દૂર કિરતાર ! આપ કર્મકે વશ જતા !
 એસી ચલી અનાદિ !! નહીં કો કાલે અંતા !!
 શિખ શૂરા પૂરા ગુરુ મિલે , અખા ! યોગ હોય તબ ,
 અંતરની અવિલોક , બાહર રૂપકે લાલ મળ !! ૧૨

જ્ઞાની નર પરમેશ્વરઅં , રસખસથેં વરતે સદા ,
 સદા રહે રસરૂપ , આપ ના દેખે અલગુ ,
 મુકુર મધ્ય ભાસ્યો તૂંજ , બિંબ ના અલગુ વલગ્યું ,
 તુજ અલભે મુજ ચાલ , ફાલ તુજ ખોલે ખોલું ,
 સખે તેરા ચેન , ઘેનગતે કરી ભૂલું ,
 નિત્યાનિત્ય જાણે અખા ! તજ પુરુષ માને મુદા ,
 જ્ઞાની નર પરમેશ્વરઅં રસખસમેં વરતે સદા . ૧૩

સહી કરી સાક્ષાત , પૂરા નર તે પદે રહ્યા ,
 પદે રહ્યા પરમાણુ , અદ્રિવત આશય અચલ ,
 લોક ચૌદ લગી માય , પૂર્ણ પદ તે નિશ્ચલ ,
 જ્યમ પારમ પરસે ધાત , સાક્ષાત તે સોનું ધાયે ,
 તેમ પ્રકૃતિ કરે ચૈતન્ય , અતે તે માંહી અમાયે ,
 માયા કેરા રંગ , માયા માંદ થયા ગયા ,
 અખા ! આપોપું એન , પૂરા નર તે પદે રહ્યા . ૧૪

સકલ કૃત્યનું સાર, ભાર સમજણમાં બણો,
 સમજણમાં બહુ વાત, મત હોય પુરુષ જનની,
 બોલણહારો આપ, બીજું સર્વ શંકા મનની,
 બણી રહે સાક્ષાત પાત કર સંશય મુણીયા,
 ભરમ કવચ કર દૂર, જે જે ઋષિ મુનિજન લણીયા,
 જન સ્વે થઈ વર્તે અખા, એ નેહો દૂર આણો,
 સકલ કૃત્યનું સાર, ભાર સમજણમાં બણો. ૧૫

વિના કરે વિચાર, ભાર બંધન નર પામે,
 બંધન પામે જન્તુ, તન્તુ નવ પામે અંતર.
 હતા ન પિંડબ્રહ્માંડ, પ્રોથા રહે અણ્યંતર,
 દેખીતો સ્થૂલ હાર, સાર સૂક્ષ્મ મધ્ય એસે,
 ત્યમ તે ત્રિગુણવ્યાપાર, સાર પ્રવર્તક તેસે,
 અખા! એને એન છે, જે ગુરુવચન ઉર જામે,
 વિના કરે વિચાર, ભાર બંધન નર પામે. ૧૬

બીજો નથી બોલણહાર, અજ્ઞાનરૂસે બંધાણો!
 રૂસે બંધાણો જન્ત, ફરી નિત નિત પાશે,
 શાને વાવે પોત્ર? રહે ખસખસને આશે,
 ઉગ્યે થાય અપ્રીણ, બ્યાહારે જડતા આવે,
 કાચી ખસખસ ખાય, ના તો ઝેર જણાવે,
 આત્મબીજે રહે, અખા! સ્વે સચરાચર બણો,
 બીજો નથી બંધણહાર, અજ્ઞાનરૂસે બંધાણો! ૧૭

આત્મચર્ક ઉદિયા બિના , કહો , ઉદ્યોત કીનકો ભયો ? !
ભયો નહિ ઉદ્યોત , ત્યજીને શ્રેષ્ઠની સ્વારી ,
ભયો નહિ ઉદ્યોત , સૂર્યસે અર્ધા ધારી !
ભયો નહિ ઉદ્યોત , જીને આગે જુગજુગ બિચરણો !
ભયો નહિ ઉદ્યોત , જીને અર્જુન ઘટ આચરણો !
ભયો નહિ ઉદ્યોત , જીને કૈલાસ અકમે લિયો !
અખા ! આત્મચર્ક ઉદ્યાબિના , કહો ઉદ્યોત કીનકો ભયો ? ૧૮

બ્રહ્મકવચ પહેન્યે બિના , કાલ લતાડે કો બચ્યો ? !
બચ્યો ના શિવ , બ્રહ્માય , ઉડાયણુ નવ ગ્રહ તારા ,
શ્રેષ્ઠ , ગણેશ , દિનેશ , વક્ષ કિન્નર , નર આરા ,
ઈન્દ્ર , ચંદ્ર , નરેન્દ્ર , ઠોર દિવીકે ઉત્તે ,
વીર દશ દિગ્પાલ , જાહેર પેગબર જેતે ,
જે ધરી આયો કાય , સો મળ માયારંગ રચ્યો ,
બ્રહ્મકવચ પહેન્યે બિના , કાલ લતાડે કો બચ્યો ? ! ૧૯

સર્વ અંગ શમે બિના , જીવ જન્મલ જતો નહીં !
જતો નહીં જન્મલ , માન બડાઈ મનમે ,
અંતર રહત છુડાઈ , જયુ દામિની છુપે ધનમે !
અવસર દેત દિબાય , જળ પાવત પ્રમંગા ,
સ્થૂલ લિંગી નર એહ , દેહીકે આવત મગા !
અંતરમે ભયો લીન , સો અંગઅંગ આતો નહીં ,
સર્વઅંગ શમે બિના , જીવ જન્મલ જતો નહીં . ૨૦

ખરી રતિ ઉપજે બિના, ખરો કારજ સરતો નહીં,
 સરે ખરો તબ કાર્ય, વિરહ અંતરમેં ધીકે,
 જ્યુ પળવા આજ્ય, લાલ રંગ હોયે નીકે,
 જ્યુ ઉઘાઈ ખાત કાષ્ટ, મલીઆગર હોત તેસે,
 જેસે પારા શુદ્ધ, બ્રહ્મત યાન ઉભગર,
 વિરહ વૈરાગ્ય આતુર ખરા, તાકે બિન પાય દીકે નહીં,
 ખરી રતિ ઉપજે બિન, અખા! ખરો કારજ સરતો નહીં. ૨૧

પરમેશ્વરકો પાયેબો, એસો સો જાણત નરા,
 નર જણો નિરધાર, અહંકાર પલાયે અંતર,
 કથની હોય, કે ના હોય, શિથિલ ગત હોયે અંતર,
 ઉપજત નહીં અંદેશ, ગહે બિન જેસો તેસો -
 ન કહે, ઈશ્વર-જીવ, અંતર ગયો અંદેશો,
 અખા! બેનકો બાજવો, છેડે સો બાજત ગિરા,
 પરમેશ્વરકો પાયેબો, એસો સો જાને નરા. ૨૨

પિંડ પિંડ પરતીત, માને સો હિ મૂઢ નર!
 નર કરે નિરધાર, જીવત હિ એ દેહકો,
 તરવરતિમેં સાર, સમુદાયે એહ છેડકો,
 ઉપજત વિણસત કાય, પ્રાયે પિંડકો હે ધરમ,
 એ તો ઇન્દ્રિયભાવ, આપે તો પદ હે પરમ,
 એસો જાનત હે, અખા! દેહ છતે હિ એહ પર,
 પિંડ પિંડ પરતીત, માને સો હિ મૂઢ નર. ૨૩

અજળ , અખા ! સો જાન હે , ઐસે હિ વરતત સદા !
 વરતત નહીં દેહસંગ , ધ્યાન નહીં રાખત દ્વંજે ,
 અદ્ધર રહત અમાન , અકલ કોઇ અનુભવ મુઝયો ,
 દેહ , ઇન્દ્રિયાપાર , આપતે દેખત ન્યારે ,
 ધૂલી ધૂમ દીન હોત સૂર , સૂર લગે નહીં ગિકારે ,
 દેહગિકાર દેહશિર દીયો , નહીં ચોક , માનત મુદા ,
 અજળ , અખા ! સો જાન હે , ઐસે હિ વરતત સદા . ૨૪

જ્ઞાન , ભક્તિ , અરુ જોગકે મારગ ત્રીન , અરુ ત્રીન લક્ષ !
 ત્રીન લક્ષ ઉર ધાર , સંસારયે રહત બેરાગો ,
 અંતર ' આપા ' ટાર , તત્ત્વસું રહત હે લાગો ,
 યોગી ' આપા ' ટારત , જો લહે લાગત તારી ,
 ભક્તાકું ' ધ્યે ધ્યાતા ' ચ , જળ હિ મીલત બનવારિ ,
 જ્ઞાનીકું સબે બિચાર , અખા ! ના રહત પક્ષાપક્ષ ,
 જ્ઞાન , ભક્તિ , અરુ જોગકે , મારગ ત્રીન અરુ ત્રીન લક્ષ . ૨૫

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अखाजीनी एकलक्षरमणी

हिन्दी

पूरण ब्रह्म गाइए हो !

॥ અથ શ્રી એકલક્ષરમણી ॥

જગત 'કહો ! જગદીશ કહો ! માયા કહો કોઈ 'કાલ' !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! "દ્વૈત" નહિ કોઈ કાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

સત્ , ત્રેતા , દ્વાપર , કલિ ચાઃ ન્યારે ચાલ !
સદા મતે વિજ્ઞાનકે , રામ રમત એકે ચાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

ઉત્તમ , મધ્યમ , અધમાધમ , ગો , બ્રાહ્મણ , ચંડાલ !
સદા સ્પર્શકે મતે , ચાતું નાત એકે ચાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

મદ્ર , મરુવાડ , વણારસી , શ્વેપચગૃહ , દેવાલ ;
સદા મતે આકાશકે , શુદ્ધ , અશુદ્ધ એકે ચાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

આઠમ , ચૌદશ , એકાદશી , નહીં ગણત દેશ કાલ !
સદા મતે જય મૃત્યુકે , સકલ તત્ત્વિ એકે ચાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

માણિક્ય , માતી , હેમ , વીંટ , ઉત્તમ , મધ્યમ , નિર્માલ્ય !
સદા આર્ણવકે મતે , ત્યાગ , ભોગ , એકે ચાલ !
પૂરણ બ્રહ્મ ગાંધએ હો ! ૦

ધૃત , દાવાનલ , હિમગિરિ , ઘાટ , ઉઘાટ , જલ , માલ ;
 સદા અનિલકે મતે , સળ અવની એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ઘટ બઢ હોય દિન , રેણુકી , ગ્રીષ્મ ઋતુ , શીત ઢાલ ;
 સદા મતે જ્યુ અર્કકે , સકલ ઋતુ એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

નીલ , પીત , મરકતમાણુ ! શ્વેત , મિશ્રિત અરુ લાલ ;
 રક્ષાટિકકે મતે સદા , અસંગતા એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

રિપુ , હિતકારી સળકો દહે , શઠ , ચહાના , જાલ !
 સદા હુતાશનકે મતે , સકલ વયુ એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ઉઠત શબ્દ ઉત્તમ , મધ્યમ , સ્વરવીણા , સ્તુતિ , ગાલ !
 સદા મતે જ્યુ ઘોષકે , સકલ કાન એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

શ્યામ , સફેદી , પીત પટ , અરુણ ભાત , હરિયાલ ;
 સદા મતે ઓછાંહિકે , સકલ રંગ એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ખડ્ગ હણે શાહુ , ચોરકો ! સળકો ઉગારે ઢાલ ;
 સદા મતે આયુધકે , રક્ષા હનન એક સાલ !
 પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

અમૃત , હલાહલ , ગંગજલ , હૈ મૂત્ર , મશી , ગલીચાલ !
સદા મતે ઈન્દુબિમ્બકે , ભાસનકો એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ચંદના ચાર ચારી કરે ! ચંદના ખોજ નિકાલ !
સદા મતે દો દીપકે , દિખાવનકો એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ચંદ , સૂર , ગિરિ , ગડ્વરા , શાર્દૂલ , સર્પ , મરાલ ;
સદા દર્પણકે મતે પ્રતિબિંબનકો એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

શર્કરાકા શ્રીફલ કીયા , કુછ ખોપરા ખાલ !
સદા રસનાકે મતે , સકલ ખાંડ એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ગજૂકા કરી મૃગ ટહેકીઆ , ખટાયો ખેતપાલ !
કર્તવ્ય નરમતે સદા , પુરુષ , પશુ એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

સૂર્ય પ્રકાશત જગતકો , નિમિર કરત બેહાલ !
જન્માન્ધ મતે સદા , રેન , રવિ એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

સર્પ ઉચ્ચો કોઈ અગકો , પાદ , પાણિ , ગુદ , ભાલ !
સદા મતે બધું ઝંકરકે , ચડનેકો એક માલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

કર્મ , ધર્મ , મન માનીનતા , ચર્મ , ચરિત્ર સખ ચાલ !
તત્ત્વદર્શી મતે સદા , સખ હૈ આલ પંચાલ !

પૂરણ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

અંકડાહ લેદી ચલી, નિર્મલ સુરત નીરાલ !
 એસા મતા તરવજ્ઞાનકા, તાથેં સળ એક સાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

દશો દશા બા બીતરે, અન્યતાથેં ગિશાલ !
 તહાં મતામત કાહેકા ?! તાથેં સળ એક સાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

જ્યાંહાં અંકુર ઉગ્યા નહીં. તો પત્ર, પેઠ કહા છાલ ?!
 સત્ મતામત બાહરે ! તાથેં સળ એક સાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

મુખ નહીં ! મનસા નહીં ! તો કહા બેળરી ફાલ ?!
 તહાં કૌન કહે કૌનકો ?! એસાસા એક સાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

દ્રષ્ટ, દ્રષ્ટા, દર્શન નહીં ! ત્યાંહાં ચક્રે ચાલ !
 સ્વસંવેદ બી કહનકો ! એસાસા એક સાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

ચયે દયાન્ત સળ હી હીયે ! અચયે લક્ષ અટાલ !
 અખા અચયે લક્ષકો, ચક્રણેવાલા નિહાલ !
 પૂરણુ બ્રહ્મ ગાઈએ હો ! ૦

• ॥ इति श्री अखानी कृत एकलक्षमणी संपूर्णमस्तु ॥

॥ ॐ सद्गुरु ॥

श्री अखाजीनां भजनो

हिन्दी

॥ ॐ सद्गुरु ॥

अनुक्रमः—

- १ अंधधध तत्र भागे
- २ अजब कला हरिजनकी !
- ३ आपे सो गैबी अवान्य !
- ४ आलम फुल असमानका !
- ५ आली ! अबको फाग !
- ६ इस नगरीमें ना सुखे सोणा !
- ७ इसी विधि धोखा भाजे !
- ८ एरु अचरज ऐसा !
- ९ ऐसे गैन गँवाया
- १० ऐसे वस्तु विचार्या
- ११ खेलत जोगी जोगणी हो !
- १२ खेलो खेल आपमें हो !
- १३ गैन गया , ऐन सूझा !
- १४ जनम मरणशंका सब भारी
- १५ जागो जागो रे म्होटा मुनिवरा !
- १६ जिन जान्या , तिन प्रपंच जान्या
- १७ जीवनको पाया वस्तुविचारा

- १८ तुम मत जानो हरि दूर है
 १९ तूं हि तूं हि तूं हि राम
 २० तूं हि तूं हि भरपूर है
 २१ बाबा सोहि पंडित साई दाना
 २२ बूझे बात बनी सब आवे
 २३ भेदु कोइक जाणनदारा
 २४ मत कोइ मरो भरमके धोखे
 २५ मतामत छांड रमे नर ज्ञानी
 २६ सब कहे मान तज्या हरि
 २७ सुमरन कौन करे ? कहाको ? !
 २८ स्वपद संभाले विना
 २९ दम सोही नगरके वासी
 ३० द्वार बड़ी महाविद्या !
 ३१ हुं हेरत गई हेराई !
 ३२ संशयदहन
 ३३ अस्वा ! ए पूरण पद !
 ३४ गगनगंगासां न्हाये छे !

૧ અંધધંધ તબ ભાગે

મનુવા ! અંધધંધ તબ ભાગે -

જબ સદ્ગુરુકે મુંડ લાગે ;
ના , તો પચી મરે સંસારા ,
આતમજ્ઞયોત ન લાગે !

મનુવા ! અંધધંધ તબ ૦

ત્યાસી લાખ હંબર નંવાણુ -

નવસેં ઓર નંવાણુ ;

બિન હરિ જાણ્યે સકલ સરીખા !

તો મનુષ્ય અધિક કયોં જાણુ ?

મનુવા ! અંધધંધ તબ ૦

આહાર , નિદ્રા , લય અરુ મૈથુન ,

બોલી ચાલી ચરણા ;

માનવ દેહકી ચે હી બડાઈ :-

કે રામ જાણિકે તરણા .

મનુવા ! અંધધંધ તબ ૦

રામ ન જાણ્યા , 'આખા' છાણ્યા ,

તો સકલ પશુતેં નીચા ;

કહત આખા , એકે રામ જાણ્યે બિન -

હીંબ દૂધચં સિંચ્યા !!

મનુવા ! અંધધંધ તબ ૦

૨ અજવ કલા હરિજનકી !

અજળ કલા હરિજનકી -

હોવે અજળ કલા હરિજનકી !

તાકા ભેદ ન પાવે દુનિયા ! -

જાકો તીક્ષ્ણતા તનકી ! હોવે અજળ ૦

જાકી જડ પાતાલ લગી હે ,

સો પીએ ધૂરકા પાની ;

સો તરુવર કૌન હોવે હરિયા ? -

જાકો હરિ સાથે એકાની ! હોવે અજળ ૦

જયું જલ જામે નર માદેકા ,

મન એક , તન દોઢ દેખે !!

પિંડ વિહીન રહે થક લોકા -

તાકી સૂરત રહે ! ચે કહાઈ ! હોવે અજળ ૦

તરોંકા તન ભિન્ન ન હરિયું ,

જયુ તંતુકા પટ કીન્હા ;

જયુ કપડાતેં સૂત જયુંકા ત્યું !

એસે આપા ચિહીન્ચા ! હોવે અજળ ૦

ચે પદકો ને ખોલે - ખૂઝે ,

અર્થ બેઠાવે લેખે ;

વસ્તુ વિચારે વસ્તુ અખો રહે ,

મત કોઈ રીઝે ઉવેખે ! હોવે અજળ ૦

૩ આપે સો ગૈબી અવાચ્ય

આપે સો ગૈબી અવાચ્ય ! નામ વાકો કયૌ ધર ? !
 બોલત બોલાવે આપે ! જાને મૈં હિ ઉચ્ચર !
 આપે સો ગૈબી ૦

મારુત જયુ ફિરાવે દ્વળ , એસે હિ મૈં ફિરે હર !
 મોહમેં મેરા હે કહા ? ! ગ્રહુ કે મૈં પરહર ? !
 આપે સો ગૈબી ૦

સિન્ધુમેં ચલત નાવ , જાત કોઈ બંદર !
 સકલ વાયુકો જોર ! એસે મૈં હિ સંચર !
 આપે સો ગૈબી ૦

રામકો મૈં પકડું તળ , આગે ' આપ ' સહી કર !
 લવણુ ઘટમેં નીર — કહો ! કેસે લે લરે ? !
 આપે સો ગૈબી ૦

મૈં તો જૈસે ધનસાર ! મારુતકો કયુ અંક લર ? !
 રંચ આપા રહે નાહી ! એસે હું દેખ્યાં મર !
 આપે સો ગૈબી ૦

ઇત , ઔર મૈં રંચ નાહી ! ઉત ઔર કેહેતાં હર ! —
 ઇત , ઉત કેહેવેકો અખા ! સહજે ગૂન્ય જો વર !
 આપે સો ગૈબી ૦

૪ આલમ ફૂલ અસમાનકા

આલમ ફૂલ અસમાનકા !

ખીસે ! ખર જાવે !

અન્વલ , આખિર નહીં ક્રેડેનેકો !

ગૈળી આપ સહરાવે ! આલમ ફૂલ ૦

પુતલી જની હે ખરાસકી !

છતુ છતુ ઉડ જાવે !

તોલ તક્ષવત હો રહા !

હંદયા ઠોર ન પાવે ! આલમ ફૂલ ૦

નઝરે ન આવે નિરખતાં !

કારીગર હોઈ !

અનામુરસેં સળ નીપજ્યા !

ફીર અનામુર હોઈ ! આલમ ફૂલ ૦

એ રે અસમાનકે ઉરમેં ,

છુપા સાંઈ દેખું !

અટકલ સી આઈ મુઝે !

મીલતા હે લેખું ! આલમ ફૂલ ૦

હંડત મેરા મન , અખા !

વહાં જાઈ લાગ્યા !

અળ તો છોડ્યા ન છુટીએ -

સૂઈ પડેગ્યા ધાગા ! આલમ ફૂલ ૦

૫ આલી ! અવકો ફાગ

આલી ! અળકો ફાગ ! મેરો મન સહરાત !
નહિ તો , જોળન મેરો યૂહિ જાત ! ! આલી ! અળકો ફાગ !
સકલ મહતુમે ધન્ય વસન્ત ! -

સળકો સાર મે પાયા એકાન્ત ! આલી ! અળકો ૦
સમજ કેસર , કુંકુમ ગુલાલ -

ઉમગે ઉડત નલ લયો હે લાલ !
ઝૈનસે સખી કગત કુલોલ !
મેરે પિયાસંગ દે ઝલોલ ! આલી ! અળકો ૦

અખિલ મંડલ લયી રંગભોમ !
દીપક દિવાકર ધગત હે સોમ !
અનત કોટિ એમે દે રવિ આક્ષાત !
હોત નહીં જ્યહા ઝગાપાત ! આલી ! અળકો ૦

પ્રીત કઠિન , કાટે બહુ ગાઠ -
આપે અમૃતગ્રસ ! મોહે અચાઠ !
મેં ચફ પીચકારી વેના
પિયુ ન ચાહે નીકસ દેના ! ! આલી ! અળકો ૦

સખ સખિયન મિત્રી ગાવે ગાન ,
અંતર આપ મિત્રાવે તાન !
કહત અખા પહુચી ઉમગ મેગ !
પિયા પ્યારી દે નવવ કિયોરા ! આલી ! અળકો ૦

૬ इस नगरीमें -

ઈસ નગરીમેં ના સુખે સોણા -

નિત લાંગે ! ઓર નિત હોય રોણા ! !

જિસ નગરીકા રાજા નહંગા -

સર્વે લોક ચલે “આપ” રંગા !

ઈસ નગરીમેં ના સુખે સોણા .

કાલમેવાઝી નિત્ય સો લૂટે -

પાડે કોટ , દરવાજો તડે ;

રાજા સદા યે રહે અબુધા ! !

વઝીર સ્વતંત્ર ! ન ચાલે સૂધા !

ઈસ નગરીમેં ના સુખે સોણા .

શાહલોક ધુપા રહે છાના -

ફિરે નગરમેં લોક શુમાના ! !

તુજ લગતા જાય પેર ઘણેરા ! !

કરે ફેલાવ તું નિત્ય નવેરા ! !

ઈસ નગરીમેં ના સુખે સોણા .

આપ સમેટી , રહે તું જૂટા ,

તુજકો કયા જો જાવે લૂટા ? !

આખે આખા હુમ ક્રિયા ખિચારા ,

નગર અવિનાશી ક્રિયા અધવારા .

ઈસ નગરીમેં ના સુખે સોણા .

૭ ઈસી વિધિ ધોખા માજે

ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે ,
 સન્તો ! ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે .
 કરકં પંચભૂતકી રચના , આપે આપ બિરાળે !
 સન્તો ! ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે .

ના મો જીવ , ઈશ્વર પુનિ નાહીં !
 ના સેવક ! ના સ્વામી !
 ના હમ બદ્દ , મુકા , કહો ! કેમે ? !
 જયું હી ત્યું હી અનામી !
 સન્તો ! ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે .

દિનકર તેજ કેમે દો કહીએ ? !
 સહજ સુભાવ હે વાકે !
 વસ્ત્વાભાસ , તત્ત્વ ત્યમ જાનો ,
 રમે , શમે જે જાકે .
 સન્તો ! ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે .

કોન ખૂટે ! કોન તારે ? કહાં ? કોન ?
 અદખદ આપ નિધાના !
 ચે હિ બિધિ અખા મરમ ગત ખૂટે -
 જયુંકા ત્યું હી સમાના .
 સન્તો ! ઈસી બિધિ ધોખા ભાળે .

૮ એક અચરજ એસા !

સન્તો ! એક અચરજ એસા !

ઘટ મેરમે ચૌર ખેલે કો !

કિન્હા નિયતિન વાયા !

સન્તો ! એક અચરજ એસા !

જળ લગ મેં થા તળ તૂં છાના !

અળ રગગમેં સો આપે !

ખોલે ચાલે મુણે સો દેખે,

શીર મેરે હિ થાપે ! સન્તો ! એક ૦

મુજ ટેરત ખોલ વો હિ દેવે,

મેં બાણુ : - હુ બોલું !!

એસા ખેલ લયા તન બીતર !

વ્યાખ્યા અથે સોલું ! સન્તો ! એક ૦

જેસે પેમા હુમ હોત હે,

પિંડ રહ્યા, લિંગ છૂટા !

તાંખાપણુ ખોળ્યા ના પાવે !

તોલ ન આયા તોટા ! સન્તો ! એક ૦

મુજમે તૂંહિ ૫ તુજ બીતર !

તામે નહીં કછુ સાંધા !

ચે હિ બિધિ સાવ નિરતર જુગ હે -

નહીં, અખા ! કછુ વાંધા . સન્તો ! એક ૦

૧ અબધૂ ! એસે ગેન ગૈવાયા !

અબધૂ ! એસે ' ગેન ' ગૈવાયા ! -

જૈસેકે, તેસા હોય રહીએ ,

આપે આપ - સમાયા !

અબધૂ ! એસે ગેન ગૈવાયા ! અબધૂ ! ૦

ગેળ ખેલ ! ગેળી ખેલારા ! -

ગેળી ગેળડા મેલા !

મેં નહીં , મેં નહીં મધ્ય નિરંતર !

આપે આપ અકેલા ! અબધૂ ! ૦

પરમેં પંચ , પંચમેં પર હે ,

હે સમરસ , નહીં આના ;

ભિન્ન પયો કૌન ? કહો , કહાતેં ? !

વયુ નલમેં દીપ મુમાના ! અબધૂ ! ૦

કહત બાહ્ય , અન્યંતર કહાતેં ?

કહાતેં દૂર ? ન નેડા !

કહાતેં રચલ ? સૂક્ષ્મ , કહો ! કહાતેં ? !

ચે હિ મમજે , ભરમ નિવેડા ! અબધૂ ! ૦

કારજ શાન્ય , શૂન્ય સો કારન !

કૃત્ય અકૃત્ય સો શૂન્યા !

ભૂત , ભવિષ્ય , વર્તમાન રત્નતતર ! -

મૂન , અખા ! ઉનમુના ! અબધૂ ! ૦

૧૦ એસે વસ્તુ વિચાર્યા

સન્તો ! ઝંઝે વસ્તુ વિચાર્યા : -
 ના મોહે આત, એત નહો' કળકૂ
 બનો લેવ હમારા !
 સન્તો ! ઝંઝે વસ્તુ વિચાર્યા .

આનમ ગુગન , ઝગનમેં આતમ ,
 ઝંઝે સમસ્ત વાસા !
 તહાં કછુ વધે ઘટે , કહો ! કેમે ? !
 વસ્તુ વરતે ! સમાસા !
 સન્તો ! ઝંઝે વસ્તુ વિચાર્યા .

ઝંઝે દુમ સરિત્ત ઉપકઠે -
 વહેતે દેતા દિખાઈ ,
 સ્થલ તે ચલ વિચલ નવ હોયે ,
 જૂઠી સકા પાઈ !
 સન્તો ! ઝંઝે વસ્તુ વિચાર્યા

અદખદ એલ ચે હિ વિધિ ખૂઓ !
 ના આયે , ના જાઈ !
 બ્રહ્મસાગરકી લહરી સળ ચે -
 અખ્યા ! બનક ણની આઈ !
 સન્તો ! ઝંઝે વસ્તુ વિચાર્યા .

૧૧ ચેલત જોગી જોગણી ! હો !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

દેખત હે હરિ આપ !

ખેલત-જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

આપે મો માયા લયી હે જોગણી ,

જોગીં લયો મો કાલ ,

નવ સત આઠે શણગાર સત કર -

કમિની લાલ ગુલાલ !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

લેખ મર્યો મન મોહન માની -

તીનું લોક વશ કીન્હ !

જહાં જૈસી , તહાં તૈસી માયા !

લાગી ગઈ લો લીન !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

કૌતુકકો દેખત જો લાગે -

બ્રહ્મા , વિષ્ણુ , મહેશ !

જિતે દેખ્યા મો પાગ પડત હે -

તનુ તનુ કછ હે ભેષ !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

સુર , નરં , નાગ , મુનિ ચળ મોહે !

તહાં તૈમી તદ્રૂપ !

ચૌદ ભુવન લંગ જેલ રચ્યા હી -

અટપટી અંગ અનુપ !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

પંડિત , જાણુ , ચમુર , ચિતેરા -

સો કંકની કીન્હે પાઈ ! !

તાકે શબ્દ મળ મોહન લાગે !

તે નિત્ય નવો નેહ ચાહી ! !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

હાવ , ભાવ , છંદ , ભેદ , મૂર્છના ,

લલિત તાન આલાપ !

ચે હિ બિધિ નાચ જુગોજુગ નાચત !

હેત સખે સીર થાપ !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

આહ , મમત કર , ગેંદ પ્રહો હી !

તીનું લોક ઉછાલ !

ઝીસે ખેલ અખિલ હોઉ ખેલત !

કીડત ખોવેગી કાલ !

ખેલત જોગી જોગણી હો ! હો મેરે લલના !

ઠગ ઠગનીને ઠગે મળ ઠાકુર ! -

ચાકરકી કેહા ખાત ? !

યાક રામ માંહે અખો કહે ખેલન -

સો દેવ માયા સીર લાત !

ખેલત ભેગી ભેગણી હો ! હો મેરે લલના !

૧૨ खेलो खेल आपमें हो !

ખેલો ખેલ આપમે હો ! હો ! મેરે સાધો ! -

આયો હે ફાશુન મામ ! -

ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ૦

નહીં દર આત્મા હે આગે ,

મન લટકો બન કુચ્છ ;

બકો શ્રુતિ ગાવે સત્ સેના -

દેખ સકો તેજ પુચ્છ .

ખેલો ખેલ આપમે હો ! હો મેરે સાધો ! ૦

સ્ત આઈ બને મોરે ! મધુક -

કરત ગુનરવ આય ;

રૂપ બિના રૂપ આય ને પ્રગલ્બો હે -

કુસે અન્યકો ધ્યાય ? !

ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ૦

બકો રંગ રૂપ નહીં રેખા ,
 સો તો બણો ચે કાલ ;
 નિર્ગુણ સો ગુણરૂપ લયો હે ,
 લોક સકલ લોકપાલ !
 ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

પંચ પંચકી પળ હમ દેખી ,
 ચે આપે ઉપાવનહાર ;
 આપ અકાર ઉત્પત્તિ લે પાવે ,
 આપમેં આપ વિસ્તાર !
 ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

મન સો મન નહીં , ચિત્ત સો ચિત્ત નહીં !
 નહીં બુદ્ધિ , નહીં અહંકાર ;
 પંચ સો પંચ નહીં , હે આપે ,
 દેખો તુમ સોચ ગિયાર .
 ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

નહીં વિષય પંચમૂત નહીં ઇન્દ્રિય ,
 હે હરિ આપોઆપ ;
 સુરત ચલી આપે ઉર અન્તર ,
 તળ હી રેહે અમાપ !
 , ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

કોટિ પચાસ ફિરે એવ બુદ્ધિ ! -

રટે કલ્પનાકી કોટ !

ગગન પતાલ ભટકે જ્યું મૂલે !

આત્મા હે આપ ઓટ !

ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

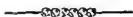
અધાધંધ આત્મા ઝિન લાણ્યો !

દેખી ખોચી ગેવાર !

ખહોતુંમેં સળ સન્ત અખો કહે ,

આપમેં આપ કો પાર !

ખેલો ખેલ આપમેં હો ! હો મેરે સાધો ! ०

૧૩ ગૈન ગયા, ઐન સૂજ્યા !

અન્તો ! “ગૈન” ગયા, “ઐન” સૂજ્યા !

મેં સો તું, નહીં દૂળ !

મેં ગુલતાન ભયા તુજ લીતર !

ચે હી સેવા પૂળ ! સન્તોં ! ગૈન ગયા, ઐન ०

‘મેં’ યા, તજ તો તું નાહીં યા,

“મેં” ગયા, તું હી ધિરાળ !

આપે આપ તું ભયા સ્વતંતર ! -

ગયા દૂરકા સાળ ! સન્તોં ! ગૈન ગયા, ઐન ०

ભાત , ભાત , કુલ , કરમ બિલાના !

હરિસાગરમે પૂતા !

અગલી પિછલી લીન ભયી ગ્રાળ ! -

ન્યુ મુખને બિન સૂતા ! સન્તોં ! ગૈન ગયા , ઐન ૦

અર્લંક ચેતન ચંચલ ન સ્થિર ,

ના દેવા ! ના દાના !

ઐત્રી ગતિ મતિ ભયી હે છયાકી !

સહેજે મંન શમાના ! સન્તોં ! ગૈન ગયા , ઐન ૦

ગગનુ ગગન પવનું પવન મિલ્યા !

તેણું તેજ નીર સારા !

વસુધા વસુધા હે સ્વતંત્ર !

ઐમે , અળા ! અદ્યાના ! સન્તોં ! ગૈન ગયા , ઐન ૦

—૯૯૯૯૯—

૧૪ જનમમરણ શંકા સબ ભાગી

જનમમરણ શંકા સબ ભાગી ! -

જળ મેરી સુરતા મુજસોં લાગી !

ના કહુ ગ્રહ - છોડું કહા ત્યાગી ? !

સહેજે હું મેરા અનુરાગી !

જનમમરણ શંકા સબ ભાગી !

ના મેં ગુરુ ! ના સેવક કહાવું !

ના કર પૂજા ! ના તીર્થ ન્હાવું !

ના મેં ધ્યાની ! કે ધ્યાન સમારું !

ના મેં જ્ઞાની ! કે જ્ઞાન બિચારું !

જનમમરણ શંકા સળ ભાગી !

ના મેં ચતુર કે મૂર્ખ અજાના !

ના મેં પંડિત જાન સુજાના !

ના મોઢે પાપ - પુણ્ય ન ધાર !

ના મેં જીતું ! ના મેં હાર !

જનમમરણ શંકા સળ ભાગી !

કયા કોઈ કહેવે ? સમુઠે કેસા ? ! -

હથકકનકો દર્પણ જેસા !

સહજ પંથ ચે કે હાર્યેકા ! -

અખા ! પદ નહીં દમ માર્યેકા !

જનમમરણ શંકા સળ ભાગી !

૧૫ જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા ! સહજે સદ્ગુરુ પાયા....જી !
રેણુંકારની ધૂનમાં, મનવા તામે' મિલાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

નાલિકમલ પર નેનાં ફરફરે ! ઉઠે શબ્દ સવાયા....જી !
તડા અવિનાશીકા ધામ હૈ ! હંસે વાગા વસાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

ધંગલા, પિંગલા, સુખમણા ! ત્રિવેણી રસ લાયા....જી !
વંકનાલ ઉલટી વહે ! દશમે દ્વાર સમાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

સૂન પંથી ! સૂન આકાશ હે ! સૂન સંતકી છાયા....જી !
તન તૂટયે, મન કહાં ગયા ? ! નિજ કહાં રે સમાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

ગગન મંડલકો મૈ કયા કરે ? કયા કરે સૂન સવાયા....જી ? !
કયા રે કરે એ હંસકો ? ! એક દિન સખ પ્રલાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

અવિનાશી વણસે નહીં, વણસે સોપડી માયા....જી !
કહે રે અખોજી અગ્રાહ્ય છે ! આતમ વિરલે પાયા....જી !

જાગો જાગો રે મ્હોટા મુનિવરા !

૧૬ જિન જાન્યા તિન પ્રપંચ જાન્યા !

જિન જાન્યા ! તિન પ્રપંચ જાન્યા !

કંછુ ન જાન્યા , સો સહજ સમાના !
દણદણ ભાવ હે જેતા , માયાબિલાસ જાનો સજ તેતા !

જિન જાન્યા ! તિન પ્રપંચ ૦

હૃન્ત હો કર એક ઉપાસે !

હૃન્ત હો કર ધ્યાન અભ્યાસે !

હૃન્ત હુનિયા ! હૃન્ત ધ્યાવે !

તાથે પ્રપંચ પાર ન આવે !

જિન જાન્યા ! તિન પ્રપંચ ૦

અછતા આપ કરે સો થાપા !

તાથે લાગે પુણ્ય રૂ પાપા !

કર્મી ભવ કરમ જડ બધા !

વસ્તુવિચાર વિષે સો અંધા !

જિન જાન્યા ! તિન પ્રપંચ ૦

આપ પ્રકાશે દિનમણિ સોહી ! -

જાડો દહુદિશ છાયા ન હોઈ !

ઐશા જ્ઞાન બિચારો , જ્ઞાની !

નોહો સોનારા અપાવાજની !

જિન જાન્યા ! તિન પ્રપંચ ૦

૧૧ તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ ! નિશ્ચે કીજે આપતે ;
પિતાકે અંથ હે પૂત ! અન્ય નાહીં આપતે .

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

આતમા એસે વિચાર ! છાંડ અન્યાલાપ તે ;
દેહકે સકલ માજ , હોત હે અમાપમે .

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

પાહુ , પાણુ , નેન , કાન , કિન્હો કળ નાકતે ? !
પિંડકા સકલ ચેથ ! દેખે નાહીં છાકતે ? !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ

અહભુત અરિત્ર અંગ ! દેખે હોય આકતે ? !
કીતની વિચારે નાહીં ! ન કરે ક્યાં તાકતે ? !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

સકલ ભયો ચેતન ! લોક ચોદ બ્યાપતે !
ચાહીમે તેરે હે કહા ? ! છાંડ ઓર લાકતે !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

૧૮ તુમ મત જાનો હરિ દૂર હૈ !

તુમ મત જાનો હરિ દૂર હૈ !

જો સમજ પડે , તો હુઝૂર હૈ !

હંરિ વ્યાપી રહ્યો સજ ઘટકે માંહિ !

જહોં દેખું તહાં દૂંજ નાંહિ !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

પંચ કુર્મેન્દ્રિ, પંચ ઈન્દ્રિ જ્ઞાના ,

પંચ તન્માત્રા વિષે કહો માના ;

આંતઃકરણ ચતુઃકથ પંચ ભતા -

એ લિયે સર્વે માયા કે તૂતા !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

ચે પાંચ બિષયકા અનુભવ કરે ,

તજ રામ રહે ને આપે હરે !

‘આપ’ જોગાળી કરે બિચારા ,

અનુભવ વાધે અંગ અપારા !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

૧૭ જીવનકો પાયા વસ્તુવિચારા

જીવનકો પાયા વસ્તુવિચારા ! -

સો નર અમર અછેદ અવિગત -

ગમનખેલ ખેલાણ ! જીવનકો પાયા ૦

તત્ત્વ ચોવીસ , પ્રકૃતિ તિન ગુન -

આપ આધાર રહાઈ !

સાહજ સ્વભાવ ! રમે શમે આપે !

સાહજ ગનક બની આઈ !

જીવનકો પાયા વસ્તુવિચારા !

તત્ત્વ ગૈળતે ! પ્રકૃતિ ગૈળતે ! -

ભૂત ભવિષ્ય ખર્તમાના ! -

કાલ કરમ ચે ગુણ હિ ગૈળતે !

ઉપલ્યા ગૈળ શમાના !

જીવનકો પાયા વસ્તુવિચારા !

ના વે સત્ય ના વે મિથ્યા ! -

એસા અચરજ ખેલા !

દોઢ સંધિ મધ્યે મહેલ માંહે -

આપે અચરજ અકેલા !

જીવનકો પાયા વસ્તુવિચારા !

૧૮ તુમ મત જાનો હરિ દૂર હૈ !

તુમ મત જાનો હરિ દૂર હૈ !

જો સમજ પડે , તો હુઝૂર હૈ !

હરિ વ્યાપી રહ્યો સજ ઘટકે માંહિ !

જહાં દેખું તહાં દૂજ નાંહિ !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

પંચ કર્મેન્દ્રિ , પંચ ઈન્દ્રિ જ્ઞાના ,

પંચ તન્માત્રા વિષે કહો માના ;

અંતઃકરણ ચતુષ્કય પંચ ભતા -

એ સિયે સર્વે માયા કે તૂતા !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

યે પાંચ બિપયકા અનુભવ કરે ,

તમ રામ રહે ને આપે હરે !

‘આપ’ ઓગાળી કરે બિચારા ,

અનુભવ વાધે અંગ અપારા !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

ચૌદે લોક માયાકે માંહી !

અંતકે માયા લેયે નાંહી !

અંત ભયે હરિમેં લૌ લીના ! -

અંતકે આગે માયા અધીના !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

કોટિક બ્રહ્માંડ વ્યાપક હૈ હરિ !

સજ ઘટ માંહે રહ્યો વિસ્તરી !

ગુરૂકો ભાવ જિને હૈ લહ્યો ,

વો તો રામરૂપે અખા ભયો !....તુમ મત જાનો હરિ ૦

૧૧ તૂં હિ તૂં હિ તૂં હિ રામ !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ ! નિશ્ચં કીજે આપતે ;
પિતાકો અંશ હિ પૂત ! અન્ય નાહીં આપતે .

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

આત્મા એસે વિચાર ! છાંડ અન્યાલાપ તે ;
દેહકો સકલ જ્ઞાન , હોત હિ અમાપતે .

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

પાદુ , પાણુ , નેન , કાન , કિન્હો કળ નાકતે ? !
પિંડકા સકલ પેચ ! દેખે નાહીં છાકતે ? !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ

અદ્ભુત અરિત્ર અંગ ! દેએ હોય આકતે ? !
ઇતની વિચારે નાહીં ! ન કરે ક્યાં તાકતે ? !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

સકલ લયો ચેતન ! લોક ઓદ વ્યાપતે !
ચાહીમે તેશે હે કહા ? ! છાંડ ઓર લાકતે !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

હે સમે ખ્યાલીકો ખ્યાલ ! માન પુણ્ય - પાપતે !
અખા ! ઓર પ્રિય માન ! લયો બ્રહ્મણપતે !

તું હિ તું હિ તું હિ રામ !

૨૧ વાવા સો હિ પંડિત , સાંઈ , દાના !

—૧૬૭—

બાવા સો હિ પંડિત , સાંઈ , દાના -

જાગત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ તુરીયા -

ચારે એક સમાના !

બાવા સો હિ પંડિત , સાંઈ , દાના .

ના વે કૃત્ય કરે , ના ત્યાગે ,

ના વે સ્થિતિ વિચારે ;

ગગન જેલ સહજે હોય નીમડે ,

કોન રૂબે ? કોન તારે ? ! બાવા સો હિ પંડિત ૦

જ્યુ ગૈળી બાઠર હોય અંબરમેં ,

ઉપજી વૃત્તિ વિલાવે ;

ત્રિગુણભાસ ઇસી વિધિ ખૂંડે ,

સો નર જાય ન આવે . બાવા સો હિ પંડિત ૦

ચિત્ર વિચિત્ર ચે ભાસે વસ્તુ !

અખા ! ચે હિ નિરધારા ;

અભિતમેં લીન ભયે વિધિ ખૂંડે -

સહિત સકલ સંસારા ! બાવા સો હિ પંડિત ૦

૨૨ વૂંટે વાત વની સવ આવે

ખૂંટે ખાત ખની સખ આવે ! -

સોચાખચારી દેખો, સન્તો ! ચતુઃશ્લોકી કહાવે !

ખૂંટે ખાત ખની સખ આવે .

આદર્શ પુરુષ આપે હૈ ઝૈસા

મધ્ય અન્ત નહીં દૂળ ;

લિત્ત પઠે કૌન ? કહો કહાંચે ? !

(નિતું) ચે બિધિ આપે ખૂંડા !...ખૂંટે ખાત ખની ૦

તત્ત્વ ચોવીસ , - અવતાર ચોવીસ -

સો સદાકાલ બિરાળે ;

યહ બિધિ ખેલ અખિલ ચે ખેલત -

ઉલ્લઝણ સારી ભાંળે !...ખૂંટે ખાત ખની ૦

નિરાકારકા દેહી આકારા ,

આકાર શમે હૈ ઝૈસા ;

અજર, અમર, અહેદ્ય સો ચે હી ! -

કલ્પિત કહો કોઇ કેસા ! !...ખૂંટે ખાત ખની ૦

આઠે અગે ને વિચારે ,

(તો) ગગનવત્ હે પહેલા ;

રાખદાતીત જાનો સો જાનો ! -

ચે હિ અખા હે અકેલા !...ખૂંટે ખાત ખની ૦

૨૩ મેદુ કોઈક જાણનહારા

મેદુ કોઈક જાણુનહારા !

ઔર સખન ખાતનહારા !

મેદુ કોઈક જાણુનહારા !

તેસે દોર ચડત હે નટણી ,

તાકે ખાંસ આધારા ;

અક્ષખેલ કઠિન હે તેસે ,

તે ચડના નિરાધારા ! મેદુ કોઈક ૦

રાજપુત સ્વભાવે એસા ,

કોઈકે શીષ ન નામે ;

જગત જગત પ્રણામે , પ્રશંસે ! -

કબજ રાજ્ય ન પામે ! ! મેદુ કોઈક ૦

જયુ દિનકરકે દીપ ન ચાહીએ ,

ઉતકે આપગકાશા ;

ચિત્રજ્યોત તળ તાંહી દીસે ,

જખ લગી સૂરઉત્તસા ! મેદુ કોઈક ૦

ઐસા ખેલ આનંદમુગટમણિ !

જાણે કોઈ એક શૂરા ;

સહજે નીમટે , બહોતોં નીમટે !

(કાઇ) પાયા અખા પદ પૂરા . મેદુ કોઈક ૦

૨૪ મત કોઈ મરો ભરમકે ધોખે

મત કોઈ મરો ભરમકે ધોખે ! -

સો જ્ઞાની, જે 'માયા' શોધે ;

જે પરપંથ રહે રજ માને,

તો પસારે જ્યું અગ્નિ સમાને !

મત કોઈ મરો ભરમકે ધોખે ! સો જ્ઞાની જે ૦

જ્યું જાહવ કુલ ગયા ઘસા ! રે !

રંચ લોહા સો હુવા પસારે !

રજ રહી તો લી તિનું કુલ ખાયા !

સો કયો જાય પખાલ્યા - ધોયા ? !

મત કોઈ મરો ભરમકે ધોખે ! સો જ્ઞાની જે ૦

દુનિયા અંધેરા પાની ધોવે !!

તિમિર ન જાય, રુ કીચક હોવે !!

દીપક જ્ઞાન હોવે જે પ્રકાશા,

ઘેન ઘટ્યા અરુ તિમિર વિનાશા !

મત કોઈ મરો ભરમકે ધોખે ! સો જ્ઞાની જે ૦

૨૫ મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની

છાંડ રમે નર જ્ઞાની -

મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની ,

બાવન બહાર સૂરતકી લગના ,

ઐસી અકથ કેહાની !

મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની ,

મનકી લગન લગત હે જ્યાં ત્યાં ,

તબ લગ આવા-જાની ;

સૌચ બિચાર સમાવે ચે મનકો ,

ચે હિ દશા ઉર આની .

મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની .

અપની આઘ બિચારે ! હો તણા !

છાંડો નાના જાની ;

ચે સખ હી હે મનકી રચના ,

બૈખરી જાત બિખાની !

મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની ,

તામે ઉલજ રહે સો જન્તા ,

લ'ધે સો વિજ્ઞાની ;

સો હિ અતીત અખા ચે પરાતપર !

સુષુતામાં સત્ માની !

મતામત છાંડ રમે નર જ્ઞાની .

૨૬ સવ કહે માન તજ્યા હરિ

સળ કહે માન તજ્યા હરિ પાએ !
 ચેહિ જાત બિચારે આગે, યોષક વિહીન નહીં એ!
 સળ કહે ૦

કોન સુને ? કહો ! કોનમુ કહીએ ? દેહાતીત કહાની ;
 કહા જાને રાજલ હે લીલા દાસીમુત રાજધાની ?!
 સળ કહે ૦

દોઈ કહે પતીતપાવન, દીનળન્ધુ, અખિલ ભુવનકો હે ધર્શિ ;
 આપે ' હમ હમ ' લીતર જોલે ! ન્યારો નહીં જગદીશ !
 સળ કહે ૦

કુઆ માન ધરે ? કોન ? કહારું ? હે આપે આપ ગુસાર્ધ ;
 માન, ધ્યાન વિના અતુરાર્ધ, અખા ! સહજ શુધ પાર્ધ !
 સળ કહે ૦

૨૭ સુમરન કોન કરે ? કહાકો ?

સુમરન કોન કરે ? કહાકો ? !
 ચે હી સમજ મીલ્યો તુમ હી જયુ, નામ ધરે કોઈ વાકો ?
 સુમરન કોન ૦

સોતે નિમિષ ન હોત નેત્રકો , એક શ્વાસ લિયા ના જાવે ;
કેસે બોલું વાકો મૈં ફળ ?! હોવે જે તુજ લાવે !
સુમરન કૌન ૦

પક્ષ , પત્ર દધાન્ત દેખતે , સળ મીલિકે દુમ સારા ;
હૈં પત્ર , રૂપ , રસ વોલી સાંધ્યા ! ઐચ્છા ભેદ હુમારા !
સુમરન કૌન ૦

દીપ , અગ્નિ કેસે હો કહીજો ? દોહ નામ ! નહીં આના ;
યે બિધિ બૂઝે આખા અક્ષર હૈં ! ના ઉપન્યા ! ના સમાના !
સુમરન કૌન ૦

૨૮ સ્વેપદ સંભાલે વિના

સ્વેપદ સંભાલે વિના , ભજે પદ નીચકો !
ત્રિગુણી પડી હૈં કંઠ ! વહે જન્મ મીચકો ! સ્વેપદ ૦

સુપનેમેં દોહ રાજ , માંગત જ્યૌ ભીજકો !
દેહકો અધ્યાસ લયો ! માનત ન સીજકો ! સ્વેપદ ૦

રતન ગુમાયો લાલ ! ગ્રહે યંક પીકકો ! !
રૂપાકે ભરોંસે જન , સંચત હૈં સીપકો ! સ્વેપદ ૦

મોહકો માર્યો હૈં મન ! ફિરે ખંડ દ્વીપકો !
કોકળાન કીસી નાંધ , ઉઠે ખાઈ હીકકો ! સ્વેપદ ૦

પંચકો સવાદ ચાહે ! અધિક અધિકકો ! !
 ચોરકે સંગમેં મીલ્યો ! ભૂલ્યો શાહી રીતકો ! સ્વેપદ ૦
 જયુકો ત્યુ ચિન્યો જળરામ , નિશ્ચે લોહા લીકકો !
 આઘનત મંભાલે વિના , ધરત હૈ ખીકકો ! સ્વેપદ ૦
 અટલ પદ અનુપ ! ચાહે નવનીતકો !
 આપમેં આપા મમાવે ! ઔર લગે કીતકો ? ! સ્વેપદ ૦
 કોઈ તેરો ઔર ઈશ , દેવે બંધ મુક્તિકો ? !
 સમજ , અખા ! ચે હિ સેના , યથારથ મુક્તિકો . સ્વેપદ ૦

૨૯ હમ સોહી નગરકે વાસી

બાવા ! હમ સોહી નગરકે વાસી -
 જ્યાં સુખદુઃખ નહિ પ્રવેશ ! -
 જ્યાં દ્રઢ નહીં લવલેશ ! બાવા ! હમ સોહી નગરકે ૦
 કાલ , કુમંકી તહા ગત નાહિ !
 કૃત્ય નહીં કો સાધ્ય ;
 કરત ઉપાય યહ નગર હૈ ન્યારા ,
 ઔસા પદ હુ સાધ્ય ! બાવા ! હમ સોહી નગરકે ૦

નિજ છાયા જયું દીર્ઘ હોત હૈ ,

સંધ્યા ઓર વહાણુ ;

ઓર ઉપાય ઘટત નહિં પ્રતિબિંબ -

(જળ લૌ) શીશ ન આવે ભાણુ ! ખાવા ! હમ સોહી નગરકે ૦

ખિચાર અકં અપણે હી અગોચર ,

તળ 'જેન' મટે અધકાર ;

સુખસાગર અમૃતવત્ પૂરણુ !

કોઈ જાનત જાણનહાર ! ખાવા ! હમ સોહી નગરકે ૦

જે પદ દૂર નિકટ નહિ કેસા ! -

સો પદ જિન હિ વિચારા ;

સો નર વિહંગમ ભયે સુનિશ્ચલ !

ત્રે પદ અખા હમારા ! ખાવા ! હમ સોહી નગરકે ૦

૩૦ હાર વહી મહાવિધા

હાર ખડી મહાવિધા !

સન્તોં ! હાર ખડી મહાવિધા !

જે કોઈ પાવે નવનિધા ! સન્તોં ! હાર ખડી ૦

જતનહારેં બહોતોં દેખેં , હાર્યેં ખરાખર ના'વે ;
બે રે જત્યા વાકો કાલ લતેડે , હાર્યા હરમેં જાવે .

સન્તોં ! હાર બડી મહાવિદ્યા !

જેતે જપ , તપ , સંયમધારી , જેતે ભક્ત સખ સ્વાંગી ;
હાર્યકા નહીં નામ નિશાના , બન્ધ , મુક્તિ નહીં માગી !

સન્તોં ! હાર બડી મહાવિદ્યા !

તન કર હાર્યા , મન કર હાર્યા , હાર્યા કરકે વિચારા ;
માલ જાહીકા , ભોજા સોહી , કોનકહે માલ “હમારા” ? !

સન્તોં ! હાર બડી મહાવિદ્યા !

આગે ના થા , પીછે ના થા , બિચ લી નહીં સે ચારા ;
જ્યુકા ત્યુ એકે રામ સ્વતંતર ! કહેત અખા સોનારા !

સન્તોં ! હાર બડી મહાવિદ્યા !

૩૧ હું હેરત ગઈ હેરાઈ !

હું હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજબ ગતિ તેરિયાં !
તું મનસા , વાચા , કાય ! ગલી શૂન્ય મેરિયાં !
હું હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજબ ગતિ તેરિયાં !

ખાહિર લીતર તું હિ દશોદિથ ! હે હરિ હાજર હુમૂરા !
હેઠકા સ્વાંગ , બેહદકી કરણી ! બ્યૌ ત્યૌ આપા પૂરા !
હું હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજબ ગતિ તેરિયાં !

હઠકે ખોળે તું નહીં, મીતા ! બેહદ કહાં લાં ધ્યાવે ? !
 દો ગિચ રચી પચી મુવા સસારા ! પિયુક્ત પાર ન પાવે !
 ફં હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજળ ગતિ તેરિયાં !

સકલ ઝરખે તં હરિ આંખે, ભાતા, ભેમ અનેરા !
 ગમન પતાલ સખે કો દૂંદે ! ક્યો ન પડે દેરા ? !
 ફં હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજળ ગતિ તેરિયાં !

વડમ, ફેહમ તુઝીકા, મીતા ! આપે આપ ભૂલાવા !
 તું હી તં રહ્યા ભરપૂરા ! નાહીં દૂંદે દર દાવા !
 ફં હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજળ ગતિ તેરિયાં !

પાયા ચેચ સળ તેરા, ખ્યારા ! તળ ફવા લયલીના ;
 નખસીખવ્યાપકે તં હિ ! સોનારા ! ભાવ દૂંદે દૂર કીન્દા .
 ફં હેરત ગઈ હેરાઈ ! અજળ ગતિ તેરિયાં !

૩૨ સંશયદહન

જાન, જિયા ! ચે હિ જાન ! માન, મન ! અન હે ;
 સદ્ગુરુ પ્રીછ્યા નહીં, તળ લગી ગાહેન હે .
 જાન જિયા ! ચે હિ જાન .

ગુરુ જો મિલે ગોવિન્દ, તાહીકુ તો સેન હે ;
 હાજરા હેનુર હરિ, જાકુ હૃદયનેન હે .
 જાન, જિયા ! ચે હિ જાન .

જે કો જન આપા ખોજે, તાહીકુ મહા બેન હે ;
 ઓર કોઇ કૈસે જાને ? ! જાકુ સદા દેન હે !
 જાન , જિયા ! ચે હિ જાન ०

સકલ આનન્દ હરિ , શ્રુતિકો એ કહેન હે ;
 સોડહમ્ શબ્દ બોલે સો , આપે નારાયેન હે .
 જાન , જિયા ! ચે હિ જાન ०

સકલ સિદ્ધાંત દેખો :- જ્ઞાનમુગટ “ મૈ ન ” હે ;
 પિટે હરિ પ્રતીત નાહી , સોહી સદા જૈન હે !
 જાન , જિયા ! ચે હિ જાન ०

આત્મસાગર મળે તરંગ બુદ્ધબુદ્ધ દેન હે ;
 ચે હી , અખા ! જાનિ રહો , અંશેકા દહેન હે .
 જાન , જિયા ! ચે હિ જાન ०

૩૩ અખા ! એ પૂરણ પદ

આત્મઅનુભવ વિના , બીજું જે જે ભ્રમણા ;
 પૂરણ પિછાડ્યા વિના , આરાધી છે કર્મણા !
 આત્મઅનુભવ વિના ०

દેહનો અધ્યાસ બહોળો , મોહ્યા ફેરે ચર્મના ;
 માંહે તે માનને ધરે , ‘ અમો પાત્રક ધર્મના ’ ! !
 આત્મઅનુભવ વિના ०

રાગદ્વેષ ટાળે નહીં, માહે હિરદે ગરમના,
 પ્રાણનાથ પ્રીછ્યો હોય તો, આપ્યા રહે શર્મના.
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

સચરાચર સ્વામી દીઠો - નહિ ઠામ ઠાલો હરિ વિના,
 પૂરણ પદની પેર મોટી, પ્રીછે નહીં મદ્ગુરુ વિના
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

માયાના ઉદ્ગ્ર માહે, મારગ સ્વર્ગ નર્કના,
 એહથી અલગો નિકાલ જાને જ્ઞાની અર્કના.
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

દેહનુ અભિમાન વહે, માર્યા શોક હર્ષના,
 દેહથી અલગ રહે - વરતે, જાણુ પ્રકૃતિ - પુરુષના
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

સ્વપદના સિદ્ધાન્ત વિના, જો જીવે કોટિ વર્ષના,
 તોહે તે ટાળે નહીં ખીક, કાલ કેરી ચયગ્ના.
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

પમર્યુ તે પાછું મહેલે, જયમ ગલે પાલા બર્કના,
 અખા! એ પૂરણ પદ! જાણુ જ્ઞાની અર્કના.
 આત્મઅનુભવ વિના ૦

૩૪ ગગનગંગામાં ન્હાયે છે !

માચો શો દીસવા ખેલ !! મિથ્યા થઇ થઇ જાયે છે !
 ન જાણુ ચાલે છે કેમ ! કોણ ખેઠા માહે છે ? !
 સાચો શો દીસવા ૦

ખડે જે પરઠે દર્શન , તે ત્યાં મરી જાયે છે !
 એહવાનુ એહવુ દીસે છે , તે તો પૂરણુ પ્રાયે છે .
 માચો શો દીસવા ૦

આપ આપણુ ભણ્યુ મહુએ , મનનુ ગમતું ગાયે છે ;
 મનના મોઢક મીઠા મીઠા , મેળે મેળે ખાયે છે !
 સાચો શો દીસવા ૦

શત વર્ષ પહેલાનો કોઈ નાદે વાતે સુહાએ છે ;
 શાખદના વળગ્યા મહુ એ છે , રુએ છે ! શા ધાએ છે !
 સાચો શો દીસવા ૦

એટલુ ત્યા પ્રત્યક્ષ છે જે , પંચભુતની કાયે છે ;
 આપ આપણુ રમણુ રમીને પાછા સઉ સુધ જાયે છે .
 માચો શો દીસવા ૦

હપજયું તે અવશ્ય ટળે , પાછું પેદા થાયે છે ;
 જોવાને જે જાયે આઘો તે ત્યાંનો ત્યાં વિદાયે છે .
 સાચો શો દીસવા ૦

અદૃષ્ટ માંડેથી દૃષ્ટ પદારથ અદ્ભુત આ , બાઈ ! છે ;
 મૂળે ત્યાં દીસે છે એહવું , બાકી માયા વાડે છે .
 સાચો શો દીસવા ૦

લે સમજો તો , અખા ! સરાસર માંડે વહેવાયે છે ;
 એત્યા તે અમરંતે ચિદ્ધૂપ ધયા ! ગગનગંગામાં ન્હાયે છે !
 સાચો શો દીસવા ૦

ૐ

ૐ

ૐ

सद्गुरु

यतः सर्वाणि भूतानि प्रतिभान्ति स्थितानि च ।

यत्रैवोपशमं यान्ति तस्मै सत्यात्मने नमः ॥१॥

श्री यो ना.

टीका

आधा शब्द गुरुदेवका , ताका अनन्त विचार ;

कृपि मुनि ज्ञानी थक गये , वेद न पाया पार .

॥ ॐ सद्गुरु ॥

जाम्या सागर ब्रह्मका , बिच प्यासा मरे संसार !
'आपा' केड पाणी पीए , सो सद्गुरु मिले सोनार .

*

*

*

*

सांझाको सब सारिखा , अपना पर नहीं कोय ;
घर घर बहि जुं , अखा ! किया सो दीपर होय .

बिना ईश्वर हरि ना मिले , ए शिर साटेका खेल ;
भोगका रसिया हिम गले , तिनसुं सांझा सहेल .

भक्त मिले , ज्ञानी मिले , पण आशक बिरला कोय ;
जुं रण न छोडे सूरमा , डूक डूक तन होय .

जो तुं चाहे पीवको , तो लोक , वेद , डर छोड ;
तन मन मत अटके , अखा ! सांझा सेंती जोड .

ज्ञान , भक्ति , चैराग्यरुत , सब है जाको अंग ;
सो पद तब पाइये , अखा ! जय सद्गुरु मिले सुचंग .

॥ ॐ सद्गुरु ॥

॥ श्री अक्षय्यात्मने नमः ॥

सब को पूछे :- “ सुण , अखा ! कोण गुरु ? तेरा पंथ ?
“ कोण घरले बोलिया ? तું ईश्वर ? के जंत ? ”

गुरु मेरा पुरख बोलता , त्रिगुणके सीर पंथ :
निगलंव घर मेरडा , नहीं ईश्वर , नहीं जंत .

ना मूवा , ना जीविता , अजरायल गुरुदेव ;
स्थावर , जंगम सब , अखा ! करे गुरुकी सेव .

गुरु मेरा सभरा भयो , सब नामें दे बोल ;
सब नेनुं देये , अखा ! है वे किमत अमोल .

अपना नाम गुरु मुजे दिया , तब न रहे हम दोन ;
नखसीखव्यापक गुरु , अखा ! तो माला जपे सो कोन ? !
गुरु गुरु गुरुदेवकी जय... जय जय गुरुदेवकी जय ! गुरु गुरु गुरु ०

॥ श्री ॥ अइलुन भाभीओ सद्गुरु श्री अभाळनी छे
अने ते उपरधी तेना चतुश्चरणी लभना , दिव्यता अने
भदता सदन न स्पष्ट थाय छे . श्री अभाळ पूरुष पुरुष छे .
परमात्माना अभंड आशातकाने परिलामे तेनी भाये पूरुष
अलिखता अनुभवता संत पुरुष छे . ब्रह्माद् ब्रह्मैव भवति ।
ओ श्रुतिप्रयनने तत्त्वार्थ लभमा लेना . श्री अभाळ ब्रह्म
छे . पूरुष पुरुष ओइव अलनुं - सच्चिदानन्द परमा-भानुं
वा निर्गुण आत्मानुं सगुण देवइय .

ગીતા , ભાગવત અને રામાયણ તેમ જ યોગવાસિષ્ઠ જેવાં તત્ત્વશાસ્ત્રને મુદ્દા થયાથી વાંચનાર તેમ જ ‘મસ્તનવી’ જેવી કલ્પમ માર્કત ઇસ્લામી શાસ્ત્રોને અને સ્વીડનબોર્ગ જેવા દ્રષ્ટા માર્કત ખ્રિસ્તી શાસ્ત્રને સમજનાર બરાબર જાણે છે , કે આવા અભિરૂપ પૂર્ણ પુરુષનું લૌકિક વિશ્વમાં તો કોઈ જ આવ જણાવું બદલાવું નથી ; પરંતુ , તેનું આન્તર જ એવું પારવર્તિત હોય છે કે અલૌકિક વિશ્વની સાથે તે અહર્નિશ વ્યુર્ધ જ ગયેલું રહે છે . બાહ્યમાં તે સર્વસાધારણ છતાં , આન્તરમાં તે અસાધારણ હોય છે .

દરેક દેશમાં , દરેક પ્રજામાં , દરેક યુગમાં આવા પૂર્ણ પુરુષો - આવા સંતમહાત્માઓ અવતરે છે એ ઇતિહાસ અને પુરાણ-પ્રસિદ્ધ સત્ય છે . ગતિ અને કૃતિમાં દરેકનો અનેકવિધ ભેદ દેખાવા છતાં , સર્વ સંતપુરુષોની આહતી મતિનું લક્ષ એક જ હોય છે .

બાહ્ય જીવનમાં કોઈ સંતજી આચાર્યને અનુરૂપ તો કોઈ સંતજી અવધૂતને અનુરૂપ પણ હોય છે .

શ્રી અખાજી , તત્ત્વદર્શિ મહાપુરુષની વ્યાખ્યા સમગ્રવત્તા , શ્રી શુક્રેવજી , શ્રી કૃષ્ણજી , શ્રી રામચંદ્રજી ; શ્રી જનકગગન અને શ્રી વસિષ્ઠજીનાં દ્રષ્ટાન્ત આપીને કહે છે :-

લક્ષ એક ને વિચરણ અલગ , આય ધીમંત તે ચહે સખંગ .

(મુનમુમુક્ષુલક્ષણ , તૃતીય ખંડ , ગુરુશિષ્યસંવાદ .)

શ્રી અખાજી જેવા પૂર્ણ પુરુષને આચાર્યકોટિના સંતજી ગણવા કે અવધૂતકોટિના સંતજી ગણવા , એ પ્રશ્ન તો તેઓ શ્રીની આ તેમ જ પૂર્વે પ્રસિદ્ધ થયેલી સંપૂર્ણ અક્ષયવાણીના અભ્યાસીનો , તેના મનનનો અને તેના નિદિધ્યાસનનો છે - બદ્ધ - તેના સ્વાનુભવનો જ છે .

આ નવીન અક્ષયવાણીમાં એવી એવી અદ્ભુત વસ્તુ અનેક રૂપે પ્રમિદ થાય છે, કે જેના ઉપરથી શ્રી અખાણતું દર્શન અવનવું, કેવળ જ નવીન સ્વરૂપ દ્રશ્ય થઈને અભ્યાસીને આકર્ષે છે અને તેથી પશ્ચિમમાં એવું કાગે છે કે જાણે આજ સુધી “કેવળ શુદ્ધ વેદાન્તની જ મર્તિ” જેવા જાણપવા અને એવા જ મનાવવા અખાણ ક્યા ! અને આ અક્ષયવાણી દ્વારા દ્રશ્ય અને પ્રત્યક્ષ થતા સર્વાંગસિદ્ધ અને સર્વતોભદ્ર શ્રી અખાણ ક્યા !

પૂર્વે પ્રસિદ્ધ ધર્મેશ્વરી શ્રી અખાણની તમામ વાણીમાં જાણે ઢાલની એક જ બાજુતી પેડે, માત્ર વેદાન્તજ્ઞાનની એક જ દિશા, પ્રાપ્ત; દેખાય છે. આ અક્ષયવાણીમાં શ્રી અખાણતું સર્વાંગી - સર્વરંગી - સર્વતોમુખી સ્વરૂપદર્શન છે.

શ્રી અખાણના કક્ષા એ આ પુનઃક્રમા મૌથી પ્રથમ ગ્રન્થ છે.

આપણી ભાષામાં કક્ષા ધણા ધણા ભક્તોએ - સંતપુરુષોએ લખ્યા છે. શ્રી પ્રીતમગમજના કક્ષા અનિગમ લોકપ્રિય છે. (કક્ષા ! કર સદ્ગુણો સંગ, હૃદયકમનના કાગે રંગ. વગેરે). સંતસમાગમવાણાં ધણા ભાઈએને ને અનો મુખપાક હોય છે. પંજાબીમાં આવી જ રીતે મદાત્મા યુક્તારૂઢની સી હૃદી એટલે કક્ષા ત્યાના હરિજનોમાં પ્રખ્યાત છે.

કક્ષામાં અક્ષરજ્ઞાન નિરૂપણનો વા ભક્તિનુ કનન રચનાનો વિાધ છેક પ્રાચીનકાલથી - ઋષિમુનિઓના મમયથી એટલે કે પૂર્વ-પૂર્વનો કાગે છે અને આપણુ ગુર્જર સંતપુરુષોએ કક્ષા લખવામાં અતિકારોનું જ અનુમરણ કર્યું દેખાય છે.

જુવો:- ઉપનિષદમાં વક્ષન્નાલોપનિષદ - એમાં સોળ સ્વામી અને કે થી હ વા અને ક્ષ સુધી વ્યંજનોનું નિરૂપણ છે.

જેમ જેમ કાળપ્રવાહ વધતો ગયો , તેમ તેમ કલ્કામા પણ કેરફાર થતા ગયા , એ ઉપનિષત્તની રચના અને આ રચનાઓ ઉપરથી પ્રતીત થાય છે - પરંતુ વિશેષ પ્રમાણ અત્રે અપ્રસ્તુત છે :

આજ સુધી પ્રસિદ્ધ થયેલા બધા કલ્કામા શ્રી અખાણના કલ્કા વળી ઔર જ છે ! શ્રી અખાણના કલ્કામાં શું શું છે ? છેડી તથા ફરીમા પોતે જણાવે છે તેમ : -

આ કલ્કામા જ્ઞાન છે , ભક્તિ છે , વૈરાગ્ય છે અને પરમાત્માના સાક્ષાત્કારમાં એ ત્રણે આવરણ અને ઉપયોગી તત્ત્વોની ઉત્પાદક વૃત્તિ ગુરુશુશ્રૂષા , તે પણ આ કલ્કામા છે . પરમાત્મપ્રાપ્તિ માટે મુમુક્ષુ અભ્યાસીને જે જે જોઈએ , તે તે બધું જ આ કલ્કામાં છે .

આટલા માટે સ્પષ્ટ છે , કે પરમાત્માને પામવાની જેને ખાસ ગરજ છે , તેને જરૂર જ લાગુવા માટે આ શ્રી અખાણના કલ્કા છે .

સંતમેવા - સંતસમાગમ - ગુરુશુશ્રૂષા એ વૈરાગ્યને પ્રકાશક અને પોષક છે .

વૈરાગ્ય ભક્તિનો ઉત્પાદક અને પોષક છે . ભક્તિ જ્ઞાનનું લક્ષણ , ઉત્પાદન અને પોષણ છે . જ્ઞાન મુક્તિનું લક્ષણ અને સ્વભાવ છે .

આ પ્રમાણે , શ્રી અખાણના કલ્કા મનુષ્ય માત્રને પરમાત્મા સુધી પહોંચવામાં નીરરણી રૂપ છે . અક્ષર વાચવાનું લાગુવામા સૌથી પહેલા કલ્કા જેમ મૂલાક્ષર છે , તેમ બ્રહ્માના અક્ષરશાસ્ત્રમાં આ કલ્કા પણ પ્રારંભે જ લાગુવાના બળે મૂલાક્ષર છે .

ૐ નમો પરમાત્મા - ઐકાર અથવા પ્રણવમંત્રને શ્રી
અપ્પાણ્ણે મૂલમંત્ર તરીકે - શબ્દ તરીકે પ્રાધાન્ય આપ્યું છે -

કોઈ જ્ઞાની જાનત જ્ઞાન યહ, જિનું લક્ષ લિયા ઐકાર ;
શબ્દ એકમેં નીપજે, અથા ! ક્યાં પત્તી મરે સંમાર ?

ઐકારેવેદં સર્વમ્ ॥ છાન્દોગ્ય ઉપનિષત્, ૨ - ૨૩ : ૩,
ઓમિત્યેતત્ સર્વમ્ ॥ કંક ઉપનિષત્. ૧ : ૨ : ૧૫ .
ઓમિતિ બ્રહ્મ । ઓમિતીદં સર્વમ્ ॥ તૈત્તિરીય ઉપનિષત્, ૧ : ૮ .
પરં ચાપરં ચ બ્રહ્મ યદૈકારઃ ॥ પ્રશ્નોપનિષત્, ૫ : ૫ .
ઓમિત્યેતદક્ષરં પરં બ્રહ્મ । તદેવોપાસિતવ્યમ્ ॥

તાન્ડ-સાન્ડ ઉપનિષત્, ૧-૨૭ .
ઓમિત્યેતદક્ષરમિદં મર્થ તમ્યોપવ્યાખ્યાનં મૂતં મવદ્
મવિષ્યદીતિ સર્વમૈકાર એવ । યચ્ચાન્યત્ ત્રિકાલાતીતં
તદપ્યૈકાર એવ ॥ માણ્ડૂક્ય ઉપનિષત્, ૧ : ૧ .

આ મર્થ ઉપનિષદોમા તેમ જ વેદોની બીજી શ્રુતિઓમા પણ
આ પ્રણવમંત્રનો - ઐકારનો જ મહિમા વેદોએ
નિરૂપ્યો છે .

મુખ્યોપનિષત્ તે આ ઈન્ને જ ધનુષ્ય અને છિવત્માને જ
તીર યનાવીને બ્રહ્મને લક્ષ કરવાનું ઉપદેશે છે :-

પ્રણવો ધનુઃશરોહ્યાન્મા બ્રહ્મતલ્લદયમુચ્યતે ।

અપ્રમત્તેન વેદ્યવ્યં શશ્વત્તન્મયો મવેત્ ॥

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા પણ ઈન્ને જ એકાક્ષરી બ્રહ્મ કહે
છે :- ઓમિત્યેકાક્ષરં બ્રહ્મ । (અ. ૮ ॥ યોગશાસ્ત્રેઽક્ષરબ્રહ્મયોગઃ) ॥

શ્રી અપ્પાણ્ણે પણ પોતાની લગભગ બધી જ વાણીમા
પ્રણવના આ મૂલ મંત્રને જ આદિ શબ્દ તરીકે રચ્યે રચ્યે,
પ્રાધાન્ય આપ્યું છે :-

ઐકાર આદે ન્યમ હતો , અવકે છે એવો રે ;

અખા એ અનુભવ પદ સાચું - એ સેવાય તો સેવા રે !

હાલા શાણા ! તમે જીવો વિચારી . ૫ . ૩૨ .

જીવો શ્રી અખેગીતા , કહ્યું પહેલું જ :-

ઐ નમો ત્રિગુણપતિ રાયજી ! સર્વે પહેલા જે પૂન્ય જી !

અગમ અગોચર જેને શ્રિતિ ગાય જી !

ચરણ ચિંતવી હું કાચું પાય જી ! વગેરે .

જીવો શ્રી અખાજીનું પંચીકરણ , ચોપાઈ જીથી :-

વસ્તુ વિષે સ્વભાવે શૂન્ય , તેમાં પ્રણવની ઠોડે ધન્ય ;

તે ઐકાર જાણો ત્રિવર્ગ , તત્ત્વ બધાં તેનાં ઉપસર્ગ . વગેરે .

જીવો શ્રી અખાજીની બ્રહ્મલીલાનો પ્રારંભ :-

ઐ નમો આદિ નિરંજન રાયા ,

જહાં નહીં કાલ કર્મ અરુ માયા ,

જહાં નહીં શબ્દ ઉચ્ચાર ન જાંતા ,

આપે આપ રહે હર અંતા .

જીવો શ્રી અખાજીના અનિશય લોકપ્રિય છાંપા , ભાગ્યાઅંગ :-

બાપાને શું વળગે બૂર , જે રહુમાં છતે તે શર ;

સંસ્કૃત જોલે તે શુ મયુ ? કંઈ પ્રાકૃતમાંથી ન્દાગી મયું ? !

બાવનનો મધજો વિસ્તાર , અખા ! ત્રેપનમો જાણે પાર .

આ ત્રેપનમો અક્ષર તે ઐકાર , માટે તે આદિ શબ્દ
પ્રણવ છે . ભાવાર્થ :-

આ ઐ - ઓરમ્ = એટલે પરમાત્માનું વા અનાદિ
અનન્ત સત્ , ચિત્ , આનન્દચત્ર બ્રહ્મનું નિરૂપણ કરનાર ,
પ્રતીક મંત્ર ; અપ્યક્ષર : *Initial of God* .

આ ઈં એટલે મનુષ્યનું વ્યષ્ટિરૂપ અને સમષ્ટિસ્વરૂપ વચાર્થ રીતે મ પૂર્ણ મમળવનારો વેદોક્ત મંત્ર ; Om = Aum = Yes .

આ ઈં એટલે આત્મા પરમાત્માની વચ્ચુતાએ તત્ત્વતઃ એકત્વને પ્રતિપાદન કરનારો વેદમંત્ર - Sign of Affirmation .

આ ઈં એટલે સાંખ્યયોગનો , વેદાન્તશાસ્ત્રનો તેમ જ દ્વૈત - અદ્વૈત તમામ ભાંડિતનો તેમ જ તંત્ર , પુરાણાદિ સર્વ કર્મ કાણ્ડનો શાસ્ત્રોક્ત મહામંત્ર - Symbol of Eternal Existence .

આ ઈં એટલે અમૃત = તથાસ્તુ = Amen

તસ્ય વાચકઃ પ્રગવઃ તદુપાસ્યમ્ । એવા વેદવચનને જૈન અને જૈનશાસ્ત્રોક્તે પણ સ્વીકારેલા જણાય છે , એમક , તેમના શાસ્ત્રોક્તે પણ પ્રભુવચનને આનું જ અદ્વિતીય મહત્ત્વ આપવામા આવે છે . જુવો :- ઈં ગણિષ્ઠેહમ્ - વગેરે જૈનશાસ્ત્રોક્તે અને જૈનશાસ્ત્રનો નવકાર મંત્ર .

આથી પણ આગળ વધીને , ઇસ્લામી શાસ્ત્રમા જોઈએ તો તેમા પણ આ ઈંકારનો જ અદ્વિતીય મહિમા અજળ રીતે દેખાય છે . જુવો કુરાને શરીફ , મુગ્તે ખકક - ૨ .

અગ્નિદ્ , લામ અને મીમ અક્ષરો મળીને અહલાહનું એવું ગુહ્ય નામ થાય છે , કે જેનો ખરો અને પૂરો અર્થ માત્ર ફિરસ્તાઓ જ જાણી શકે છે . જલાહુદ્દીન અરમચલી દત્ત ઇન્દ્રાન ; વિશેષ મારે , જુવો , પૃ . ૪૭૦ .

આ અગ્નિદ્ , લામ અને મીમમા વચ્ચેનો લામ , તે અગ્નિદ્ અને મીમની વચ્ચેનો હોવાથી , આગળથી ભાષાના નિયમાનુસાર અનુચ્ચારત રહે છે , અને તેથી અહલાહનું આ ગેળી નામ :-

ઓ . . . મ

એવો શબ્દ ધ્યાન કરે છે ! સરખાવો :-

માત્રાલિંગપદં સ્વપ્ત્વા શબ્દવ્યંજનવર્જિતમ્ ।

અસ્ત્વરેણ મકારેણ પદં સૂદ્યમં હિ ગચ્છતિ ॥

અમૃતનાદોષનિષદ્ધ ॥ ૧ : ૪ ॥

વાસિલે હક યાને પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર અનુભવના માટે ઈસ્લામી દર્વેશો સરતનૂરત સાથે ઓ ઓ...મના જ જગ્યા અને તેના જ ઝિક્રમા - ચિન્તનમા દમ જ દમ લાગ્યા ગે છે .

ઓમેગા એવો શબ્દ ગ્રીક ભાષામા અંતિમ વ્યંજન માટે વપરાય છે અને તેનું સ્વરૂપ મહાશૂન્યનું ૦ છે . આ મહાશૂન્ય એટલે પૂર્ણમ્ = સ્વપ્ન . આ મહાશૂન્ય તે ઈકારના પ્રતીકમા અર્ધમાના - શૂન્ય .

બાઈબલ કહે છે :-

“આરંભમાં શબ્દ હતો - જ્યારે કશું જ ન હતું”, ત્યારે શબ્દ હતો ; પ્રભુ પોતે શબ્દ છે - શબ્દ પોતે પ્રભુ છે .”

અને, આ શબ્દ તે ઈ એવું આપણે તો માનીએ જ છીએ .

આ ઈ માટે ઘણું સાક્ષિત્ય પ્રસિદ્ધ થયેલું છે તેમ જ પરિચિત છે ; તથાપિ વિશેષ કરીને તો એટલું જ સમજવું આવશ્યક છે , કે પ્રભુમંત્ર વિગે કેવળ જ જ્ઞાન જાણવાથી કે માત્ર ઓમ - ઓમ, કરવાથી જ પરમાત્માનો સંપૂર્ણ સાક્ષાત્કાર શક્ય નથી ; દમકે ‘બોજન - બોજન’ કહેવાથી જ હુધાનારા થતો નથી અને ‘અમૃત - અમૃત’ રટવાથી જ મૃત્યુનું નિવારણ કદાપિ થતું નથી . ભગવાન શંકરાચાર્યજી યથાર્થ જ કહે છે કે :-

ન ગચ્છતિ વિના પાનં વ્યાધિરૌપધશબ્દતઃ ।

વિનાપરોક્ષાનુભવં બ્રહ્મશબ્દૈર્ન મુચ્યતે ॥

પરંતુ સુમુક્તિ, વૃત્તિપૂર્વક તેમ જ

(૧) વિધિપૂર્વક

(૨) પ્રક્રિયાસંદિત

(૩) નાદાનુમધાનયુક્ત

આ ઈકારનો જાતે જ અનુભવ કરવાની જરૂર છે .
શ્રી અખાણ આ બ્રહ્મવિધાને અનુભવવાનો વિધિ પોતાના
પ્રસિદ્ધ પંચીકરણમા જતાવે છે તે બદ ઉપયોગી છે :-

મોઢં શબ્દ વેગદને વિષે , એક યુગ પિંટ માંહી લખે ;

લેતાં શ્વાસથી હઠે સ્કાર , મૂક્યે શ્વાસે થાય હકાર .

સ્કાર હકારનો થાય લોપ , ત્યાં ઈકાર રહે પણ ઓપ ,

તે ઈકાર અચિન્ત્ય અંકે , ત્રિધા થાય અવાચ્યને તોર

વિશેષ માટે , જીવો :- પરિશિષ્ટ (૧) . પૃ . ૨૩૪ - ૨૩૫ .

આ પ્રમાણે વેદોએ , કુગને , બાહ્યલે અને જૈન બૌદ્ધાદિએ
જતાવેલો અને કબૂલેલો આ ઈ એ જ પરમાત્મા છે . ઈ
એ જ પ્રભુ છે , અને આ સર્વમાન્ય મૂલ શબ્દને જ - ઈને
જ પરમાત્માના પ્રતીક તરીકે પ્રારંભમા શ્રી અખાણ નમન
કરે છે . બ્રહ્મનુ અક્ષરશાસ્ત્ર ઉદ્ધવના મંગલાચરણમા જ તેઓ શ્રી
કહે છે કે , તે પરમાત્મા - તે ઈ - તે પ્રભુ - આદ્યનિરંજન
દેવ છે .

નિરંજન = માયાનુ અંજન જેને લાગતું જ નથી તે ,
જેમા માયાનો લેશ પણ નથી તે . જીવો :-

પञ्चभूतात्मकं विश्वं मरीचिजल सन्निभम् ।

कस्याप्यहो नमस्कुर्यामहमेको निरंजनः ॥

॥ શ્રી અવધૂતગીતા ॥

શ્રી અખાણના આ અન્ધમા જ જીવો પૃ . ૨૨ મે :-

ॐ सद्गुरु

ॐ = प्रणवब्रह्म = परमात्मा = ॐ प्रत्यक्ष

परिशिष्ट : - (१)
लाभ
भीम
अविदे

OMEGA

अकार	रजस्	ब्रह्मा	मर्जन	जाग्रत	विश्व स्थूल	सत्	शरीरगत
अग्नेद	EXISTENCE	मन	भक्ति Creative	मन्त्रयोग	जगद्ब्रह्म	अविदे	(छात दीवानी) देना दि शय
उकार	सत्त्व	विष्णु	पालन	स्वप्न	तैजस सूक्ष्म	चित्	तरीगत
यजुर्वेद	KNOWLEDGE	बुद्धि	मान Positive	राजयोग	योगादि'ग जीवब्रह्म	लाभ	(छात भीरानी) देना दिशक्षेभ
मकार	तमस	रुद्र	संहार	मुपुत्ति	मातृ कारण	आनन्द	बुद्धीगत
मामेवद	BLISS	चित्त	योग	Negative	हृदयोग	भीम	(छात दीवानी) देना दिशक्षेभ

અર્ધમાત્રા નાદ	શૂન્ય	શક્તિ	અનુભવ	તુરિય	મહાકારણ	મારિફત (હાલ રહ્યાની) દેના દિલ્લાહ વાસિલે લુક
	PEACE	માયા અહંકાર		ભાક્ષલિ ન	ત્યયોગ ફુટસ્થગ્રહ	
●	મહા શૂન્ય	સત્વાશિય		તુરિયાતીત	અમર ત્રહ્મ	અમ્મા બાહ ઉવ્ દેના
ચિન્હ	ETERNAL	INFINITE	સત્ત્વ		પૂર્ણ પુરુષોત્તમ	
	ૐ	અગસિમિત		અપૂર્વિંગી	બ્રહ્મ	ૐ ૐ ૐ

ૐ = પ્રણવ = ઉર્લૂગીથ = અન - અમા યસ્માત
 ધર્માર્થમાણ નવ પ્રાણાન્ ઋષમ્ ઉત્તમયોતે તસ્માત્ ઉચ્યત
 ૐશ્વર । તેનું ઉચ્ચારણ પ્રાણોને ઉચ્ચે ચ । ની ૨ ૬,
 તે ૐશ્વર મંત્ર છે, ઓ પ્રાણાન્ સર્વાન્ પરમાત્માન
 પ્રાણાયતિ રૂતે પતસ્માત્ પ્રણવ ॥ મધ્ય પ્રાણોને પર
 માન્મામા પૂરેપૂરા શમાની ૨ છે તેથી કરીને તે પ્રણવ -
 પરમાન્મા છે - ૐ પ્રભુછ છે, ૐ ॥
 ॥ ૐ અર્ધર્થોપનિષત્ ૐ ॥

શ્રી સાગગથમ, ચિત્રાન,
 તા પાનગ, જિ. થગદશ.
 તા ૨૦ ૮ ૩૨.

ૐ સાગર ૐ

નિરંજન હો ! તે અંજને નવ રંજે ! -
અંજને રંજે તે જંત ! બાઈ રે !

નિરંજન નામ હો તે તેણે પડ્યું -
શણે તે નવ રંજે કાય ! બાઈ રે !

અદવા ને ખોવા હો ત્યાંહાં દંઈ ચે નથી ! -
તે પદ રહે નિરંજન ! બાઈ રે ! વગેરે .

એટલે ત્રિગુણાતીત :- સત્ત્વ , રજસ્ અને તમસ્ એ ત્રિગુણી
માયાના ત્રણે ગુણોથી પર , તે નિરંજન ;

આથી ઉત્કૃષ્ટ , ત્રિગુણાત્મક માયાના દેહરૂપી પુરમાં પુરાપક્ષો
તે પુરંજન = શુદ્ધ અને તેથી મુક્ત તે નિરંજન = શિવસ્વરૂપ =
શિવોદ્દહમ્ ॥ ભગવાન શ્રી શંકરાચાર્યજી મિર્વાણપટ્ટકમાં જે સ્વરૂપાવસ્થા
નિરૂપતાં કહે છે કે :-

ચિદાનન્દરૂપઃ શિવોદ્દહં શિવોદ્દહમ્ ॥ તે નિરંજન ,
તે ઝૂં - તે પરમાત્મા - તે પ્રભુ આવા નિરંજન છે તેને
નમન હો ! પ્રાણાન્તર્યામ્યરમાત્મનિ પ્રણામયતીત્યેત સ્માત્ પ્રણવઃ ॥ ઝૂં ॥

અથવોપનિષત્ . ૧ .

અગોચર ગોચર ધ્યાને = મુદ્રણુદ્ધોપથી ‘ આગેચર ’ છપાયું
છે તે અગોચર વાંચી લેવાનું છે .

પરમાત્મા અથવા બ્રહ્મ ઇન્દ્રિયને અગોચર છે - મન ,
શ્રુદ્ધિ , ચિત્તને - ઇન્દ્રિય માત્રને ત્યાં જવું અશક્ય છે ; આયું બ્રહ્મ
ગોચર એટલે ગમ્ય થઈ શકે તે માટે આ કક્ષાનો ભેવ -

ભેવ = ભેદ (Mystery) કહ્યું છું = પરમાત્માનું સ્વરૂપ
જે નિર્ગુણ , નિરંજન , નિરાકાર અને તેથી અગોચર

(Mysterious) છે , તે બ્રહ્મસ્વરૂપ - તે પરમાત્મા સરળ રીતે ગમ્ય થવા માટે , તેનો ભેદ - તેનો ભેદ - તેનું ગુહ્ય સ્વરૂપ પ્રકટ કરું છું . શ્રી અખાશ કહે છે કે આ કક્ષા બરાબર લણવાથી , પરમાત્મા અદ્રશ્ય છતાં , તેનું પ્રકટીકરણ (Revelation) અવશ્ય જ થાય છે .

પ્રારંભે જ , આ કક્ષામાં સંમારનું મિથ્યાત્વ સમજાવે છે અને તે માટે કેળના કન્દનું દષ્ટાન્ત - કેવળ યથોચિત તેમ જ અતિ મુન્દર દષ્ટાન્ત આપે છે .

ભારેમા ભારે કેળના ચક્રને પણ જેમ જેમ ઉઠેલતા જાય તેમ તેમ સ્પષ્ટ થતું જાય છે , કે તેમા કાષ્ટપણું તો જાણે અમૂળ્યું જ નથી ! અથવા દ્રશ્ય માત્ર છે - આભાસ માત્ર છે .

સંસારમાં પણ , જીવાત્માને આકર્ષણ કરીને બાધી રાખનારાં અનેક પ્રકારના વિવક્ષણ માયાવી દ્રશ્યો અનુભવમાં આવે છે ; પરંતુ , પારપક્વ મુમુક્ષુ , સન્તસમાગમ વડે સમજે છે કે વસ્તુતાએ , સંસારને ઉઠેલતાં તેમાં પણ કશો જ સાર નથી - કશું જ તત્ત્વ નથી . ભાવાર્થ કે :— કેળમાં જેવું કાષ્ટ હોય , તેવો જ સંસારમા સાર હોય . સરખાવો :-

મનોવિકલ્પનંજાતં તદ્વિકલ્પપરિક્ષયાત્ ।

ક્ષીયતે દગ્ધસંસારો નિઃસાર इति નિશ્ચિતઃ ॥

મહોપનિષદ ॥ ૨ : ૩૪ ॥

સંસારનું અદ્વયકાલિત્વ અને સર્ગાસંગનથી , સ્નેહી , કુટુંબ પરિવાર વગેરે સંસારી જનોનું ખોટાપણું જીવાત્માના લક્ષમાં ન્યા મુખી પૂરેપૂરું ઉતરતું નથી , ત્યાં મુખી તેના આન્તરમાં પરમાત્મ-વૃત્તિનો ઉદ્ઘોલ કદાપિ સંભવિત નથી ; પરંતુ , પરમાત્મસાક્ષા-

તકારમા વૈરાગ્ય એ પરમાવશ્યક અંગ હતા , વૈરાગ્ય એકંતો જ બન નથી . વૈરાગ્ય - તીવ્ર વૈરાગ્યની સાથે જ અભ્યાસ - સતત અભ્યાસની આવશ્યકતા શ્રી ભગવદ્ગીતાદિક શાસ્ત્રોએ તેમ જ ભગવાન શંકરાચાર્યજી જેવા આચાર્યોએ સુદ્ધા નીકારેલી છે , કેમકે , વૈરાગ્ય અને અભ્યાસ અન્યોન્યાયિત છે .

મુમુક્ષુની પરિપૂર્ણ પકનાવવાને માટે , આ પ્રમાણે શાસ્ત્રોએ અને આચાર્યોએ વૈરાગ્ય અને અભ્યાસ એ બે પમાવશ્યક લક્ષણો બતાવ્યા છે અને એ બંને લક્ષણો મનુષ્યજીવનમા ઝોતપોત પ્રકટ થતા લાગે છે , ત્યારે તેનું પ્રાકૃત જીવન સંસ્કૃતિ પામતા માટે છે અને તેવે ખરે આગીને સમયે તીવ્ર મુમુક્ષુને સન્તતમાગમની - સદ્ગુરુની અધિક્ષા - અભિરચિ થતા માટે :- આવતા - થાકતા અને માર્ગ શોધતા આર્ત પ્રસાગીને પંથર્ગદની ગરજ પડે તેમ

• શાસ્ત્રો કહે છે , કે ઔત્રિય અને ધ્રુવનિષ્ઠ ગુરુ મુનુગુન મદાપદાર્થો સ્તેવ્ય છે . ભગવાન શંકરાચાર્યજી જેવા પ્રમુખ જ્ઞાનપ્રધાન આચાર્ય શ્રી પાનુ આતા ગુરુની મેના - તેના શુશ્રૂષા અને તેના મમાગમની આવશ્યકતા તથા સ્તુતિ અદ્વૈત . ભક્તિભર્ગા ચિત્તે પ્રકટ કરે છે -

પડંગાદિ વેદો મુને શાસ્ત્રવિદ્યા
કવિત્વાદિ ગદ્યં સુપદ્યં કરોતિ ।

ગુરોરંધ્રિપદો મનશ્ચેત્ લગ્નમ્ ,

તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ કિંમૈ ? ! ॥ ૩ ॥

વિદેશેષુ માન્યઃ સ્વદેશેષુ ધન્યઃ

સદાચાર્યક્તેષુ મત્તો ન ચાન્યઃ ।

ગુરોરંધ્રિપદ્મે મનઃશ્વેદન લગ્નમ્ ,

તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ કિમ્ ? ! ॥ ૪ ॥

વગેરે - શ્રીમદ્ગંદરાચાર્યશ્રી કૃત શ્રીગુર્વપૃક .

આટલા માટે જ , શ્રી અખાજી સન્તસમાગમને અને સદ્ગુરુસેવાને ધોતાની તમામ વાણીમાં સૌથી પ્રથમ અને અગ્રપદ આપે છે . જુઓ શ્રી અક્ષયગીતાનું પ્રથમ કડવું :-

ગુરુ ગોવિન્દ ગોવિન્દ ગુરુ નામ યુગ્મ રૂપ એક ;

તેને રતવું નીચા નમી ૪૩ બુદ્ધિમાને ત્રિવેક . વગેરે .

ના કલામાં પણ શ્રી અખાજી મુમુક્ષુને માટે કહે છે કે :-

ગુરુરૂપી પરમાત્માનું શરણ યહીને , નિર્માળ અંત :-
કરણથી સ્તુતિ કર અને ગુરુદેવના સાચા વચનને અમૂલ્ય સમજને , હૃદયમાં સાચવી રાખ .

અન્યત્ર પણ શ્રી અખાજીનું જ મુત છે કે :-

સદ્ગુરુસેવા , આતમસક્ષ , અખા ભગતનો એવો પક્ષ .

આ કલામાં કહે છે કે :-

જેના ઉપર પરમાત્માની પરમ કૃપા થાય તે આ અને આવા જ્ઞાનવેરાગ્યનાં - સંતનાં - સદ્ગુરુનાં વચનોને અંતઃકરણમાં ધાગણ કરે અને તેનાં તત્ક્ષણ દર્શી જાય ઉઘણ = તેના ત્રિવિધ તાપનું નિવારણ થાય અર્થાત પરમાત્મપ્રાપ્તિમાં તેને આધિભૌતિક , આધિદેવિક કે આધ્યાત્મિક એકે પ્રકારનો તાપ (આધ , વ્યાધિ કે ઉપાધ) અંતરાયરૂપ થાય નહીં .

જે જીવાત્મા ગુરુદેવનો જગાડેલો - ખરેખર જ જાગ્યો છે, તે અજ્ઞાનનિદ્રામાં ફરી કદાપિ ઊંડો નથી; કેમકે, આ સંસારનું મૃગજલ્પત્ત્વ રૂપ તેણે કૌંપમને માટે સમજી લીધેલું જ હોય છે. તે તો પાડેપાકું જ જાણે છે કે :-

નિ:શેષે ત્યાં નવ મળે, ભાઈ! નીર તણી, નર! જાંટ;
ફાકટ ઉઝાડું ઉગરે, જે કંઠે પડીઆ કાંટ!
શાણા સંત સોહામણા! ૫. ૨

નિ:શેષે = અખિલ વિશ્વમાં - મંસાર આખામાં - તે મૃગજલ્પત્ત્વ છે. એક જાટો પણ પાણી મૃગજળમાં મળવાનું સંભવિત નથી - અને જેને કંઠે પાણી વિના કાંટા જ પડ્યા હોય તેણે ત્યાં પાણી શોધવા જવું એ કેવળ વ્યર્થ છે. ત્યારે, તૃપિત અને મુમુક્ષુ જીવાત્માએ ક્યાં જવું? શું કરવું?

શ્રી અખાજ સૂચે છે કે :-

પ્રભુતરસ્યો જીવાત્મા ખરી અને પૂરી તૃપ્તિ તો સદ્-ગુરુ વડે - સંત વડે જ પામે છે અને તેથી મુમુક્ષુ પ્રવાસીએ સદ્ગુરુને - સંતને શરણે જ જવું જોઈએ : કારણ કે :-

જ્ઞાની ગુરુથી નીપજે, તેનો અતુલ્ય પાછો ન થાય.
શાણા સંત સોહામણા! ૫. ૩.

પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન અને પરોક્ષ જ્ઞાન એ બે ગિતિઓ જુદી જુદી છે.

સદ્ગુરુને મુખે શ્રવણ કરીને, મનન અને નિદિધ્યાસનપૂર્વક અવ્યાગ વડે મુમુક્ષુને થયેલો પૂર્ણ સ્વાનુભવ, તે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન;

માત્ર મન અને બુદ્ધિએ જ જાણેલું, પણ અંતરંગે પૂર્ણ સ્વાનુભવ વિનાનું જ્ઞાન, તે પરોક્ષ જ્ઞાન.

જેને પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનાનુભવ છે, તે ગુરુમુખી કહેવાય છે ;
ગોતાની મેળે જ જેને અન્યવાચનથી અને મન્દ વૈરાગ્યથી જ્ઞાન
ચયું હોય છે, તે મનોમુખી કહેવાય છે .

દેશમાં મુદ્રણકલાના, પુસ્તકાલયોના અને વિજ્ઞાનના સાંપ્રત
યુગમાં ગુરુમુખી જ્ઞાની કરતાં, મનોમુખી જ્ઞાનીનો જ કાલ વિશ્વ-
ક્ષેત્રમાં મ્હોટા ઉત્તરે એ દેવાભાવિક છે, પરંતુ, શ્રી અખાલ
તો કહે છે કે :—

ગુરુમુખી જ્ઞાની એટલે જાણે સરકારી ટંકરાણની
છાપવાળો સિક્કો ;

અને, આવા ગુરુમુખી જ્ઞાનીનો પરમા-માનો, અનુભવ
ત્રણે કાલમાં અખાધિત જ રહે છે .

આ સંબન્ધમાં શ્રી અખાલની આ સાખી પણ છે .—

ગુરુકો પૂજે ગુરુમુખી, બ્હાના પૂજે સાધ :

અટદર્શનકો જે પૂજે, વાકા મતા અગાધ .

શુચિનાં ધામતાં મેહે — એવા શ્રી ભગવદ્ ગીતાનાં વચનોમાં
યોગબ્રહ્મ પુરપતે પૂર્વજન્મના આઠ્ઠી સંસ્કારાનુસાર અલ્પ
અભ્યામે અને અલ્પ આયામે જ પરમાત્મસાક્ષાત્કારનું તત્ત્વ
દેવભાવનાં જ અનુભવાય છે ; અને, આ બતાવવાને જ આ
સાખીનું ઉત્તરાર્ધ કહે છે કે —

અટદર્શનકો જે પૂજે, વાકા મતા અગાધ .

નમણુ = નમન .

અમણુ = હમિન્ ઉપરથી = મદિન્, નિનિત્ત .

નેહ = પ્રેમ ; સ્નેહભક્તિ . Love and Bear એ ભાવ છે .

ગુરુ તે સારંગપાણુ = ગુરુ તે જ વિષ્ણુ - તે જ
 સારંગપાણિ = જેના હાથમાં સારંગ નામનું ધનુષ્ય
 છે, એવા વિષ્ણુ; ગુરુગોવિન્દ - ગોવિન્દગુરુ .

હાંકથો પાવક છારીએ = પાવક = અગ્નિ; છારી = રાખ .

જેવી રીતે ગખોડીમાં હાંકાયેલા અગ્નિ, હોવા છતાં પણ,
 દેખાતો નથી, તે પવન ફૂંકવાથી ઝળઝળા ભડે છે, તેવી જ રીતે
 પરમાત્મા પણ, મન ઉપર, બુદ્ધિ ઉપર અને ચિત્ત ઉપર
 અનેક પ્રકારના આવરણરૂપી છારી હોવાથી જ, પોતામાં હોવા
 છતાં પોતાને જ દેખાતો નથી ! મહાત્મા કબીર સાહેબ
 કહે છે, નેમ પાણીમાં જ રહેવા છતાં, માછલું પાણીની જ
 તરસે મરી જાય છે ! શ્રી અખાણ કહે છે કે :-

જો ગુરુપારૂપી પવનની લહરી એને લાગે તો જ
 મૂળગું આપ લહેવાય = નિરુપાધિક સ્વયંબ્રહ્માનું દર્શન થાય .
 મૂળગું આપ = કેવળ શુદ્ધ સ્વરૂપ - આત્મા .

તત્ત્વ સમજે તત્ક્ષણ સદા તે નરપામેત્યાગ =

ચાવીસ તત્ત્વોના બનેલા આ પિંડતંત્રને તથા વિરાટ
 તંત્રને જો ચચાર્ય રીતે ઉદ્ધરીને પૂરેપૂરું મમજે છે, તે
 નિવેદન પામે છે :-

૫ બળ = પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ = ૫

૫ કર્મેન્દ્રિય = પાદ, હસ્ત, ગુદા, શિંગ અને મુખ = ૫

૫ જાનેન્દ્રિય = કર્ણ, ચરણ, નેત્ર, નાસા, ગ્રિહ્વા = ૫

૫ વિગ્ર્યો = શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ અને ગંધ = ૫

૪ અંતઃકરણ = મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, અવકાશ = ૪

આ ૨૪ તત્ત્વો . ૨૫મી પ્રકૃતિ; ૨૬મો પરમાત્મા;

૨૭મું મહાશૂન્ય =

અનિર્વાચ્ય અનંતાદૃત વ્રહ્મા - અપરિમિત ધનચક્ર ॥ ૮૩ ॥

ચોરા માંહે સ્થિર કરી - વગેરે =
 દાસ થતે આશા પૂરીએ - વગેરે =
 ધરથી તે દૂર લગી - વગેરે = આદિથી અંત સુધી .

શ્રી સદ્ગુરુને શરણે જવાથી , તેમના દાસ થવાથી , જીવના
 જીવપણાનો વિલય થાય છે .

કરી કરી ઉભા થતા આ સંસારરૂપી માનસિક અને માયાવી
 વૃક્ષનો સમગ્રનો નાશ કરનાર , હા તો શ્રી હરિ છે કે હાં તો
 શ્રી સદ્ગુરુ છે .

બધી આશાઓને અતે ત્યારે એક જ મહાન્ આશા શ્રી હરિને
 મળવાની આ-તરમાં ઉદય પામે છે , ત્યારે જ શ્રી સદ્ગુરુ મળે
 છે અને શ્રી હરિને મળવાની આશા તેઓ પૂર્ણ કરે છે .
 શ્રી સદ્ગુરુ એવા મહાન્ દાતા છે , કે જેમના વડે સચરાચર-
 વ્યાપ્ત શ્રી હરિનો સ્થાનુલવ થાય છે અને તેથી કોઈ પણ જાણી
 જીવને આપી રહેતી નથી .

નિરાશ = અનાશ = આશાનો યેશ જેનામાં રહ્યો નથી તેવો ;
 સર્વકામસિદ્ધ ; પર્ણકામ - ગતકામ .

મિત ટળે , અમિત રહે વગેરે =

મિત = વ્યક્તિ ; પિંડ ; Microcosm ; જીવ ન્હાનું 'હું' .
 અમિત = સમષ્ટિ ; વિરાટ ; Macrocosm ; શિવ ;
 મહોટું 'હું' .

સાવાર્થ :-

દેહાભિમાનનો લય થાય અને પરમાન્મયુક્તિનો પ્રત્યોત થાય =
 'હું' જનું રહેવાથી માત્ર પરમાન્મા જ રહે .

દૂટે અંડ વિહંગનું - વગેરે = 'અંગ' નહીં પણ અંડ જોઈએ.
ભાવાર્થ :-

ત્યારે પંખીના બચ્ચાને પાંખો અને પગ આવે ત્યારે છૂટું
આપોઆપ જ ફૂટી જાય અને પંખી ઉડવા તથા ચાલવા માંડે.

આવી જ રીતે, સદ્ગુરુકૃપા વડે. જીવાત્માને ત્યારે
ચેતના જાગે, ત્યારે તેની જડતા જાય, પરમાત્માનો સ્વાનુભવ
ચાય અને ભૌતિક ભાવનાઓનો, સ્વભાવતઃ વિલય થાય.

બાવનથી જે બહાજ્ય = બાવન અક્ષરો ૩૬ વ્યંજન + ૧૬

સ્વર = ૫૨. એ બાવન અક્ષરોમાં ન આવી શકે તેવું =
પરમાત્માનું રાજ્ય બાવનથી બહાર - વાણીના પ્રપંચથી પાર છે.
ભેદ શું ભાષા વડે? ભાઈ! = સરખાવો :-

‘યતો વાચો નિવર્તતે અપ્રાપ્ય મનસા સહ વગેરે - ॥ શ્રીમદ્ભાગવત ॥

બુવન ત્રણથી છે પદ્મ = ત્રણ બુવન - ભૂ, ભુવરં, સ્વરં -

ત્રણ લોક - સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાલ.

ત્રણ ગુણો - સત્ય, રજઃ, તમઃ.

ત્રણ શરીરો - સૂક્ષ્મ, સૂક્ષ્મ અને કારણ.

ત્રણ સ્થિતિઓ - જાગૃત, સ્વપ્ન અને સુષુપ્તિ.

ત્રણ દેવો - બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવ - તે તમામથી

બ્રહ્મ પર છે - અતીત છે = ત્રિગુણાતીત છે.

મકર ચાલે મહાજળે = સરખાવો શ્રીમદ્ભાગવદ્ગીતામાં :-

‘વા નિશા સર્વં મૃતાનાં તત્ત્વાં જાગર્તિ સંયમી । એ ભાવાર્થ છે -

મકર = મગર - સામે દડેડે ગત = સામે પ્રવાહે દોડનાર છે.

મગરનો રક્તભાવ જ છે કે તે પાણીમાં મામે પૂરે જ ચાલે ,
તેથી રીતે આવા પુરવો પણ પ્રાકૃત જીવોની પેઠે નહોં , પણ સર્વેવ
ઉર્ધ્વ ગતિએ જ ચાલે .

આત્મચક્ષુ ઉદય હવો , ભાઈ ! જે છે નિલગ , નિરાસ =

હૃદયરૂપી આકાશમાં પરમાત્મારૂપી એવા મુર્ચ્છા ઉદય થયો &
જે આત્મોત્તર હોવા છતાં અલગ છે , ત્યારો છે - નિરાસો છે .

લિંગલેખ લેખે લક્ષ્યા - વગેરે = આત્મા અણુલિંગી > =

અક્ષ નિર્ગુણ છે - ત્રીતીયનાથી પર (Beyond Sex) છે .

પોતાના અનુભવમિન્દુમાં શ્રી અખાશ સ્પષ્ટ કહે છે : -

અખા ! જે જ અનુભવ ખેન , જેણે મહાજન નીપન્યા ;
લિંગભંગ થયા વિના , મો સાધન કાળની એવના

(અષ્ટો ૩૪) .

ત્યા મુધી ઉચાત્માનુ છવપણું પુરેપૂરું જતું નથી એટલે કે
વાસનાનો શેષમાત્ર પણ તેનામાં રહે છે , ત્યાં મુધી તેનું વાસના-
લિંગ લય પામ્યું ગણાતું નથી .

મુક્ત , મુક્ત , કારણ અને મહાકારણને મુદ્દા લિંગ
ગુણુવામાં આવે છે .

ભોગ , યોગ , જ્ઞાન અને બ્રાહ્મલિંગ એવા નાનથી
પણ તે નિયનિઓ આગળાય છે .

શાસ્ત્રકરોએ કાર્થ , ઇચ્છા , વાસના અને ભાવનાના
લક્ષણો ઉપરથી આ નામોની ક્રમિક યોજના કરી છે .
શ્રી અખાશનું તાત્પર્ય એવું છે કે -

આ સુવર્ણલિંગથી પર તે અણુલિંગી - તે જ કેલ્યાણ ,
આટલા મારે જ તેઓ શ્રી કહે છે કે -

અણુલિંગી અનુભવ વિના, સાવન સર્વે ને કહ્યાં,

આકતુ રૂપ શોભે, અખ ૧ પણ નવ થઈ જઈ ગયાં.

(અનુભવમિન્દુ.)

જેમ રાજયોગ અને હૃદયોગ એ યોગના પ્રમિદ્ધ એ પ્રકારો છે, તેમ મંત્રયોગ અને લયયોગ પણ યોગના પ્રકારો છે.

આ વિરાદ્ બ્રહ્મમા લય વિવચ, પ્રવચ અને મહાપ્રવચ - મ લયની ક્રમિક અને માત્રિક અવન્યાઓ છે અને, પિ કે તદ્ બ્રહ્મણે ॥

રાજયોગ જેમ માનસિક-ધ્યાનધારણાદિને પ્રાધાન્ય આપે છે, હૃદયોગ જેમ પંચપ્રાણને પ્રાધાન્ય આપે છે, તેમ લયયોગ વાનીભૂત અને એકીકૃત ચિત્તવૃત્તિને જ પ્રાધાન્ય આપે છે.

ન્યૂનનો સૂક્ષ્મમા, સદમનો કારણમા અને કારણનો મહા કારણમા લય કવો યાને મનનો લય શુદ્ધિમા, શુદ્ધિનો લય ચિન્મા અને ચિત્તનો લય અદ્ કારમા તથા અદ્ કારનો લય વનુમા - બ્રહ્મમા કવો. જુવો - પરિગિષ્ટ ૨, પૃ. ૨૩૪-૩૫.

આ પ્રકારે (through Concentration) ઇલાત્માએ જે ના "હુ"નો પૂરેપૂરો વિલય કવો એ લયયોગનું લક્ષ્ય છે.

શ્રી અખાચ કહ છે - વૃત્તિમાત્રનો આવો પૂરેપૂરો લય (Self-Annihilation) તે જ લયયોગ છે - તે જ વિલય છે - 'ફેના' છે - આત્મમર્ષણ છે. જુવો - પરિગિષ્ટ ૩.

વસ્તુ શબ્દ વિના સાર!

ગાણા મંત્ર સોહામણા! પૃ. ૫.

અ. નાર્ય કે -

વસ્તુનો અનુભવ તો શબ્દાતીત છે - અમુક મન્દે કરીને તેનું પૂર્ણ નિરૂપણ મલવતું જ નથી; કેમકે, તે તો અનુભવ -

માત્ર અનુભવરૂપ જ છે અને અનુભવના અંગમાં તે પોતાની જ જાતનો અધ્યાસ મુખ્ય છે .

શ્રી સદ્ગુરુ જે ભૂમિકા ઉપર વિદેશ છે , તે ભૂમિકા આ અનુભવની છે અને તે ઉપરથી આ શબ્દાતીતનું અને આ અવસ્થાનું દર્શન થાય છે .

આ અવસ્થા - આ શબ્દાતીત દશા કેવી છે ?

શ્રી અખાઇ વર્ણવે છે કે -

અંવત્ પોતે ચર્ધ રહ્યા = ગગનોવમોડહમ ॥ શ્રી અવધૂતગીતા .

મહા અધ્યાસ એટલો દહયો , જે જાણતા સોડહમ ॥

આ વેદોના ચારે મહાવાક્યો અનુસાર , પોતાના સ્વરૂપનું ગોઘન , વિશેષન , પૃથક્કરણ અને પૂર્ણદર્શન કરવાનું મૂલ્યવાન સોડહમ એવો શબ્દ - પ્રત્યેક આન્તરમાં સ્વભાવતઃ જાડતો નાહબંધરૂપ શબ્દ - શ્રી સદ્ગુરુએ સાધના માટે સાધકને આપેલો અને તે તેને સાધવાનો હતો .

કોડહ કો સત્તારઃ ૧ થી દેહાધ્યામાં પંચવિધી ડવાત્માએ પગ્માત્માનો પ્રવાસ આરંભ્યો હતો અને ધીમે ધીમે મુમુક્ષુ પગ્મિકવ થઈને શ્રી હંગિય સંતને શરણે - શ્રી સદ્ગુરુને શરણે તે આવ્યો હતો , તેને શ્રી સદ્ગુરુએ વેદાન્તજ્ઞાનનો મહામંત્રોપદેશ આપ્યો હતો અને આ ઠંકકામાં કહેલા વિધિ અનુસાર શ્રી સદ્ગુરુની સેવાયુગ્મવા વડે , તે મહામંત્રોપદેશની અભ્યાસ વડે તેણે સાધનામિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી હતી .

પ્રત્યેક શ્વાસોશ્વાસે - પ્રતિ દિનરાત્રિ એકનીમ દજાર અને છમે વાઙ - નિરંતર ત્યા જ મુરતી ગળીને બિલકુલ હિન્ચાર કર્યા

વિના આ શબ્દમાં જ્ઞતિ રાખીને શબ્દની સાધના કરવાની દત્તી. આ સોડહમાં જ તે રાખી ગયો.

અભ્યાસ વડે આ પ્રક્રિયાને અનુભવનાર બેઠ સદે છે અને જાણી શકે છે, કે સોડહમ્ નું ઠેક કયે કયે પ્રકારે થાય છે અને કેવે કેવે રૂપે અનુભવાય છે.

આ શબ્દની - સોડહમ્ની - ઠેકની સાધના વડે દેહાધ્યાસનું મૂળ બીજ લય પામે છે અને આત્મસાક્ષાત્કાર - બ્રહ્મદર્શન થાય છે.

પ્રજુવના આવા સ્વાભાવિક જપમાં પ્રત્યેક શ્વાસોશ્વાસે મુરતી રાખવાની ચૈત્તિક પ્રક્રિયાને અજપાજપ કહે છે.

વિશેષ મારે જુવો, પરિશિષ્ટ (૧) ; ૫. ૨૩૪-૨૩૫.

શ્રી અખાણ અન્યત્ર કહે છે :-

ખિન નેનુંકા દેખણા, ખિન અવણુંકી ધૂન;

ખિન રમનાકા બોલણા, એકું અખા! નહીં ચડન.

સરખાવો :-

દેહેન્દ્રિય મનોવુદ્ધિ પ્રાણાદિભ્યો વિત્લક્ષણઃ ।

સચ્ચિદાનન્દ સત્યાત્મા તમોંકારં મજામ્યહમ્ ॥૧॥

કોઈ જ્ઞાની નતત જ્ઞાન થે, નિનુંં સક્ષ સિયા ઠેકેકાર;
શબ્દ એકમે' નીપજે, અખા! કયે પથ મરે સંસાર ? !

જપ તથો જીવ્યા વિના, અને એવજુ વિના મુણો ધૂન;
મેત્ર વિના નિરખો નિર્વંજન, રાખો મન સહજ શૂન્ય.

(જ્ઞાનગીતા, શ્રી નરહરકૃત.)

બુમરન સુધી ચું કરો, મુખસે' કહુ ન બોલ;
આદેરકે પટ દેધકે, બીતરકે પટ બોલ. ૪

સુમરન સુધી યુ કરો , નૈસે દામ કંગાસ ;
ધગ ધગ ચિતરે નહીં , પલ પલ લેત સંભાસ .

અમલીકે અમલ દે , લોબીકે ચિત દામ ;
કમીકે ચિત કમિની , યુ દાફકે ચિત રામ .

સુખમેં નપે સો માનવી , હિરદે નપે મો સાધ ;
સુરતાએ નપે મો સંતનન , તાકા મતા અગાધ .

ચિત આગમે સ્થિર કરા , સ્થિર કરી રાખો નેન ;
આસા દેખો સુરતસેં , તબ પાવો મુખચેન .

સખ વેદનકો ભેદ હે , સર્વ શાસ્ત્રકો જ્ઞાન .
મખ પુરાણકો સાર હે , - સુરતઆસકો ધ્યાન .

તન મન આસન છતકે , કર એકાન્તે વાસ ;
જનકો સંગ કહે નહીં , કરે ભજન અભ્યાસ .

ઇન્દ્રિય , પ્રાન , મન બસ કને , તમે કામના કામ ;
સુરત આસજી કને એકતા , ભલે એક સત નામ .

ખિના પંખનો , એ છે પંખી , ખિન ઇન્દ્રિયનો , ભોગી ? !

ખિના અંગનો એ છે પ્રાણી , ખિના ભોગ સંભોગી રે !

રામ નામ તું ગળ્ય હૃદયમા - વગેરે (મહાત્મા નીગન .)

પગ્નુ , શ્રી અખાલ કહે છે કે આટલેથી બમ નથી ; એનું ,
દેવે - સોડહમનો અનુભવ નાહમના અનુભવમાં આગળ વધે છે
આને તું - તુ - ને એ સર્વનો પૂર્ણ વિલય થઈને કૈવલ્યનું મહાપદ
અનુભવાય છે . જુવો પગિશિષ્ટ (૨) ; ૫ . ૨૬૨ .

શ્રી અખાલ પોતાનો અનુભવ કહે છે કે :-

જેણે સંવ્રજને જાણ્યું છે તે તો યોગીને ઉપાન્ય છ અકોને
પણ જાણી ન શક્યો છે ; કમકે , પરબ્રહ્મ તો એ પદ્મકોથી પણ

અતીત છે. શરીરમાં નીચેના પર્યંત પ્રત્યેક ચક્રના ધ્યાન, અધિરાન અને તેના ઉપાસ્ય દેવતા સાથે હોવાનું યોગશાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યું છે : -

આધાર, સ્વાધિરાન, મણિપુર, અનાહત, વિશુદ્ધ અને આનામયક.

યોગશાસ્ત્રનું સમજવું એવું પણ છે, કે મનુષ્યના શરીરમાં સર્પાકારે ગ્રહેથી કુણ્ડલિની નામની મુખ્ય ગ્રહેથી શક્તિને જાગ્રત કરવા માટે આ ચક્રોની ઉપાસના આવશ્યક છે.

પરંતુ, શ્રી અખાણ કહે છે કે બ્રહ્મ તો ચક્રોતીત છે અને ચક્રોતીતનું ધ્યાન તો સર્વત્ર છે. તે તો કૈવલ્યાદૈતનું માહાપદ છે - તેને ૩૫, રંગ કે નામ નથી. તે તો સં બ્રહ્મનો અનુભવ જ છે. વેદોએ કહેલા સ બ્રહ્મના અનુભવસાક્ષાત્કારનાં લક્ષણો શ્રી અખાણએ ઘણે સ્થળે વર્ણવ્યા છે. છુલો -

યે ચિદ્ જ્યુકા ત્યુ હી સદર્શ -

જિહા આપાપર ન મયે અદર્શિન -

બેદદ દદ ન કહાર્ષ ! યે ચિદ્ - ૦

*

*

લક્ષ્મીલક્ષ્મ, અખા ! જિહા નાર્હી !

સદા સદોદિત સાંઈ ! યે ચિદ્ - ૦

અનાદિ અનન્ત પરમાત્માના સનાતન બ્રહ્મજ્ઞે સાક્ષાત્કાર કરાવનાર શ્રી અખાણના કહ્યા આ પ્રમાણે મંપૂર્ણ

એમાં લક્ષિનાં, મુક્તિના તેમ જ મુમુક્ષુના પુરુષના સ્વરૂપ તથા લક્ષણો છે તેમ જ જીવતા, જ બ્રહ્મના અદ્વૈત અનુભવનું નિરૂપણ છે.

આ અક્ષયવાણીનો ખીજો અન્થ શ્રી અખાણના બાર માસનો છે . ૫ . ૭ .

આરંભમાં જ ખાસ ધ્યાન ખેંચીને કહે છે કે :-

વાચ્યાર્થમાં જો કે બાર માસ લખ્યા છે , પરંતુ , એકલા વાચ્યાર્થને જ જો ખાસ ગણવામાં આવશે , તો લક્ષ્યાર્થમાં રહેલા રામનો અનુભવ રહી જ નશે .

પ્રથમ માસ કાર્તિકને

“કાં રે તકે તું ચેતે નહોં ? જીવડા !”

એમ કરીને લખે છે તે ઉપરથી જ , વાચ્યાર્થ કરતાં લક્ષ્યાર્થ ઉપર જ ખાસ ઝોક છે , એ સમજાઈ જાય છે .

વસ્તુને જાણવું અને વસ્તુને પામવું , એ શ્રી અખાણના બાર માસનો લક્ષ્યાર્થ છે .

પશુ કરતાં મનુષ્ય અધિક છે , તે અધિકતા જો રામને જાણે , તો જ સિદ્ધ થાય .

રામને જ જાણવાને અને રામને જ પામવાને આ મનુષ્ય-જન્મની તકે સર્વથી અધિકતર યોગ્ય છે .

આ મનુષ્યજન્મની સર્વોપરિ તક ઓળખી લઇને , ગુરુ દેવનાં - સન્તના વચનો અનુસાર જીવાત્માએ પશુવત્ - જડ જીવન માથી જાગીને ચેતી જાવું જોઈયે . સંતની - ગુરુની સેવાશુશ્રૂષા વડે તેણે ભક્તિ , વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનની નીસરણીએ ચઢીને , આત્મા - પરમાત્માની એકતાના મુકામે ઠેઠ પહોંચવું જોઈયે ; કારણ કે , જીવાત્માની બ્રમણના નિવારણનો ઉપાય શ્રી હરિગુરુસન્તના શરણ વિના ખીજો કોઈ જ નથી .

તે વશંસો = તે વિના . ભામે = બ્રમણમાં .

અતીત છે. શરીરમાં નીચેનાં પદ્ધતિ પ્રત્યેક ચક્રના સ્થાન, અધિષ્ઠાન અને તેના ઉપાસ્ય દેવતા સાથે હોવાનું યોગશાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યું છે :—

આધાર, સ્વાધિષ્ઠાન, મણિપુર, અનાહત, વિશુદ્ધ અને આરાત્યક.

યોગશાસ્ત્રનું સમગ્રનું એવું પણ છે, કે મનુષ્યના શરીરમાં સર્પાકારે રહેલી કુણ્ડલિની નામની સુષુપ્ત રહેલી શક્તિને જાગ્રત કરવા માટે આ ચક્રોની ઉપાસના આવશ્યક છે.

પરંતુ, શ્રી અખાણ કહે છે કે બ્રહ્મ તો ચક્રાતીત છે અને ચક્રાતીતનું સ્થાન તો સર્વત્ર છે. તે તો કૈવલ્યાદ્વૈતનું મહાપદ છે—તેને રૂપ, રંગ કે નામ નથી. તે તો મં બ્રહ્મનો અનુભવ જ છે. વેદોએ કહેલા સ બ્રહ્મના અનુભવસાક્ષાત્કારનાં લક્ષણો શ્રી અખાણએ ઘણે સ્થળે વર્ણવ્યા છે. જુઓ :—

યે ચિદ્ જ્યંઝા ત્યં હી સદાઈ—

જિહાં આપાપર ન મશે અદર્નિશ—

બેદદ દદ ન કહાઈ ! યે ચિદ્—૦

*

*

લક્ષ્યાલક્ષ, અખા ! જિહાં નાહો !

સદા સદોદિત સાંઈ ! યે ચિદ્.—૦

અનાદિ અનન્ત પરમાત્માના સનાતન બ્રહ્મજ્યોતિનો સાક્ષાત્કાર કરાવનાર શ્રી અખાણના કહ્યા આ પ્રમાણે મંપૂર્ણ થાય છે.

એમાં લક્ષિનાં, સુક્ષિનાં તેમ જ સુમુક્ષુનાં અને સુક્ત પુરુષનાં સ્વરૂપ તથા લક્ષણો છે તેમ જ જીવના, જગતના અને બ્રહ્મના અદ્વૈત અનુભવનું નિરૂપણ છે.

આ અક્ષયવાણીનો ખીન્ને ગ્રન્થ શ્રી અખાણના ખાર માસનો છે . ૫ . ૭ .

આરંભમાં જ ખાસ ધ્યાન ખેંચીને કહે છે કે :-

વાચ્યાર્થમાં ને કે ખાર માસ લખ્યા છે , પરન્તુ , એકલા વાચ્યાર્થને જ જો ખાસ ગણવામાં આવશે , તો લક્ષ્યાર્થમાં રહેલા રામનો અનુભવ રહી જ જશે .

પ્રથમ માસ કાર્તિકને

“કાં રે તકે તુ ચેતે નહોં ? જીવડા !”

એમ કહીને લખે છે તે ઉપરથી જ , વાચ્યાર્થ કરતાં લક્ષ્યાર્થ ઉપર જ ખાસ ઝોક છે , એ સમજાઈ જાય છે .

વસ્તુને જાણવું અને વસ્તુને પામવું , એ શ્રી અખાણના ખાર માસનો લક્ષ્યાર્થ છે .

પશુ કરતાં મનુષ્ય અધિક છે , તે અધિકતા ને રામને જાણે , તો જ સિદ્ધ થાય .

રામને જ જાણવાને અને રામને જ પામવાને આ મનુષ્ય-જન્મની તક સર્વથી અધિકતર થોડી છે .

આ મનુષ્યજન્મની સર્વોપરિ તક ઓળખી લઇને , ગુરુ-દેવનાં - સન્તનાં વચનો અનુસાર જીવાત્માએ પશુવત્ - જડ જીવન માથી જાગીને ચેતી જાવું નેહ્યે . સંતની - ગુરુની સેવાશુશ્રૂષા વડે તેણે ભક્તિ , વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનની નીસરણીએ ચડીને , આત્મા - પરમાત્માની એકતાના મુકામે ઠેક પહોંચવું નેહ્યે ; કારણ કે , જીવાત્માની બ્રમણના નિવારણનો ઉપાય શ્રી હરિગુરુસન્તના શરણુ વિના ખીન્ને કોઈ જ નથી .

તે વશંસો = તે વિના . ભામે = બ્રમણમાં .

મહાબ્રહ્મરસ = વેદોમા કહેલું બ્રહ્મજ્ઞાન ; પરમાત્મરસ ;
રસો વૈ બ્રહ્મ ॥

વાગ્મીતા = વાણીથી અતીત ; પગલપગ સ્વરૂપ .

કાલ = વૈષ્ણવી . વાણીના ચાર પ્રકારો છે .-

પરા = નાલિનો ધ્વનિ .

પરચંદિ = દેવ્યનો શબ્દ .

મધ્યમા = કંઠનો નાદ .

વૈષ્ણવી = મુખની વાણી .

શબ્દાતીત પરમાત્મા શબ્દ વડે જ ઓળખાય છે , અને
પરમાત્માને જે સદ્ધર્મ ઓળખે છે , તે નિર્વાણ પામે છે , અર્થાત
જન્મમૃત્યુરુદિત થાય છે .

માયાના જે ખામ લક્ષણો છે .-

ચિત્રવિચિત્રતા = એક ગી નહોં પણ અનેક ગી હોવાપણું

અપલતા = અગ્નિગ્ના અંચળતા .

ઈન્દ્ર = સ્વર્ગનો રાજા ઈન્દ્ર અને અંદ્ર પણ નાશવંત છે ,
તો મનુષ્ય ત્રણ માત્ર ? આ પ્રમાણે હૃદયપૂર્વક વારંવાર વિચારવું .

ગાન પ્રિયત્વ , દશમુખી રાવણ , ત્રકપિચ બ્રહ્મદાસમ્મ
અને હોમંશ જેવાઓ અગણિત ગોં છૂંચ્યા હતા , પરંતુ , અનન્ત
કાલને દિસામે જોતા તો તેઓ વરમતા પરસાદમા પાણીના ટીપા
જેટલા પણ નથી , વારંવાર આવો વિચાર કરીને ઈશ્વરને ઓળખવા
મથલુ અને દેહાધ્યામનો વિલય કરવો .

પ્રિયત્વતરાણ = સ્વાયંભૂ મનુના પુત્ર અને વિશ્વકર્માના
જન્માર્ધ - આ રાજાએ એક અપ્પજ અને એકવીસ કરોડ

વર્ષો સુધી સમદ્રીપનું રાજ્ય કર્યું હતું અને પોતાના એકચક્રી રથમાં જેસીને સૂર્યની સાથે સાત દિવસ સુધી રખાં કરી હતી.

ખગદાલભ્યં = ખગદાલબ્ય એવો પાઠ પણ છે. આ ઋષિને વડનું પાંદડું માથા ઉપર મૂકીને તપશ્ચર્યા કરતા નોંધને અભુર્નને એમને પર્ણકુટી ખાંધવાને કત્યું હતું.

તેઓએ કત્યું કે શા છવ્યા માટે ઘર ખાંધવું નોંધયે ? !

પ્રોતે કેટલા કાળથી આવું તપ કરે છે - એના અભુર્નના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં આ ઋષિવરે કહેલું કે :-

“ બ્રહ્માના વીસ રાત્રિદિવસથી . ”

(બ્રહ્માનો એક રાત્રિ દિવસ એટલે આ લોકનાં ચાર લાખ બચ્ચીસ હજાર વર્ષો .)

લોમંશ = આ બ્રહ્મર્ષિએ શ્રી યુધિષ્ઠિરાદિ પાંડવોને સંપૂર્ણ તીર્થયાત્રા કરાવી હતી , તેમ જ તેઓને ધર્મોપદેશ કર્યો હતો .

આ સંસાર ડહી ખાડામાંથી વિરલા નર જ નીકળે છે ; ડંભડે , એમાં ગરીરૂપી અને ગૃહરૂપી મ્હોટા કળણો છે .

ત્રેહુ = ગૃહ - ઘર .

ગરક = ગંગી જવાય એવું - કળણ .

આહુલાં વાહાતાં બહુ અધવચ ગયા , ખરૂં દર્શન ખટપટ કરતાં ' ૫ , ૧૦ .

આહુલાં વાહાતાં = નિષ્ફળ પ્રયત્ન કરતાં .

સાંખ્ય , યોગ , ન્યાય , વૈશેષિક , પૂર્વમીમાંસા અને ઉત્તરમીમાંસા - વેદાન્ત એ છ દર્શનશાસ્ત્રો છે અને ભગવાન

કપિલદેવ, શ્રી પતંજલિ, શ્રી ગૌતમ ઋષિ, શ્રી કણ્વદ
ઋષિ, શ્રી જૈમિની અને ભગવાન વ્યાસજી એ મહર્ષિઓ
ક્રમશઃ આ પદ્ધતિની પ્રણીતાઓ છે.

નામ માત્ર નાશવંત છે, પરંતુ, જોણે આત્માને જાણ્યો
છે, તે તો અલગ જ છે - પાણીની અંદર જળમાં સપડાયેલું
માછલું જેવી રીતે જળમાંથી પાણીમાં પાણી થઈને ભળી જાય છે,
તેવી જ રીતે શ્રી મહાગુરુએ આપેલી અકલ કળા વડે મુમુક્ષુ
જીવાત્મા પેણ સંસારની જળમાંથી બ્રહ્મસિન્ધુમાં બ્રહ્મરૂપે
ભળી જાય છે.

“ભાદ્રવે મયજે ભેદ પામ્યે થકે,

“જીવ શિવ મળી રસરૂપ થાયે;” પૃ. ૧૧.

ભક્તિ અને જ્ઞાન બન્નેની કેવળ અભિન્નતાનો સંપૂર્ણ
સ્વાનુભવ એટલે જ રસો વૈ સઃ એ શ્રુતિનો સ્વયંસાક્ષાત્કાર,
અને વિષે તદ્ વદ્વાળે. એ શ્રુતિમયનું સર્વકાલ અને મર્ત્ય
સ્વાનુભવદર્શન.

પરિપક્વ મુમુક્ષુને દવે મુક્ત પુરુષનો સ્વાનુભવ થાય છે
અને શ્રી અખાંડએ જેમ ધોને મથો તેમ આ બાર માસમાં
પણ મુક્ત પુરુષના લક્ષણોનું નિરૂપણ કર્યું છે. તેઓથી કહે છે :-

મુક્તાવસ્થાનો અનુભવ થાય, એટલે જીવ, જગત્ અને
મંથિરની એકતાનો ભેદ આપોઆપ જ ઉકડી જાય -
તે સ્વરૂપસંસ્થિતિનો સ્વાનુભવી છે. બ્યારે આ પરમ અભેદનો
ગૂઢ ભેદ ઉકળ્યો ન હતો. ત્યારે જીવ અને શિવ એ બે ભુત્રાં
જળાનાં હતાં; પરંતુ, જીવનું પૂરેપૂરું જીવપાત્રું (એટલે વેદાન્ત
શાસ્ત્રમાં જેને ‘વેદાભિમાન’ કહે છે તે દેહાભિમાન) શિવમાં વિલય
થવાથી રસો વૈ સઃ એ શ્રુતિની ઋચાનો - રસરૂપનાનો તેને અખાંડ
સ્વાનુભવ થાય છે. તે જાણે છે કે :-

પિંડ એટલે ન્દાનુ હું - વ્યક્તિ , Micro-cosm

અને

અક્ષાંડ એટલે મ્હોટું હું - રામણિ , Macro-cosm .
આ બન્ને વચ્ચેનો અભેદી સંબન્ધ નિત્યનિરંતરનો તેમજ
અનુભવગમ્ય ૭ પરિપક્વ સુસુક્ષ્મ જ્ઞાન , વૈગમ્ય અને
અભ્યાસ વડે સુક્તાવસ્થામાં એ અગમ્ય કોણે ઉત્પન્ન અને
અનુભવી શકે છે .

કંટાહ - કંટાઈ . અક્ષાંડને ઊંચી કંટાઈના વાટનું માણીને
તેને કંટાહ કહેનામા આવે છે . પિંડપક્ષે અમજના તાળસાના ગિરો
ભાગને કંટાહ કહેવાય છે .

પિંડ = ન્દાનુ - ન્દાનામા ન્દાનુ અક્ષાંડ , તેની જ ગતિ -

અક્ષાંડ = મોટામા મોટો પિંડ - વિસ્તારો પિંડ . જે સુખ
પુણ્ય આ બન્નેની એકતાનો અનુભવ કર્યો છે , તે તો પિંડઅક્ષાંડ
ભેદને એની મહાસુક્તની ભૂમિકામા જિતે છે , કે ત્યાં આ તાક
કે પગોડના ઢાંગણો ઉઠાવ જ નથી . તેમજ , ચાણી વડે એ
ભૂમિદાનું નિષ્પલ્લુ મલનનું નથી , કેમકે ‘દ્યે’ અને ‘આના’
એવું મેપણું જે પર્વે હતું તે હવે લય પામ્યું છે . જગત એ
જગતની જગત ત્યાં છે જ નહીં , એવા હાથમના અવરૂપની
અસ્થિતિમા આ લયચોગી અક્ષમા પ્રભરૂપે ભગી નય ૭ -

વસ્તુનિર્ભર વસ્તુ વિનશે સહ -

મન વિના છે સુદા જન . જાણે ,

અલચળ્ય આપ સમજરે યે આગમે ,

તે , નર દેહમા નથી બધાણે પૃ . ૧૨ .

જેની ગતિ સુસુક્ષ્મના પરમ ધર્મમા સાધનચતુષ્ટય એવરે
(૧) મિત્રે , (૨) વૈગમ્ય , (૩) પદ્મપત્તિ અને (૪) સુસુક્તના

આવશ્યક લક્ષણો છે, તેવી રીતે મુક્ત પુરુષના ૫૨મ
ધર્મમાં પણ :-

(૧) મૈત્રી, (૨) કળ્યા, (૩) મુદિતા, અને (૪) ઉપેક્ષા
એ ચાર આવશ્યક લક્ષણો છે :-

મુદા = મુદિતા = આનન્દ = બ્રહ્માનન્દ =

સ્વરૂપાનન્દ = પરમાત્માના સમાગમનો આનન્દ =

સમ્યક્દાનન્દ = મૌજે હકીકી .

મૈત્રી = શ્રી હાર, ગુરુ, સંત, હરિજન અને સમગ્ર
મનુષ્ય પ્રવાહ પ્રત્યે મૈત્રી .

કરુણા = શિષ્ય, મુમુક્ષુ, આશ્રિત, અને આત્મ
પ્રત્યે કરુણા .

ઉપેક્ષા = માયા પ્રત્યે ; મૈત્રિ, કરુણા અને મુદિતામાં જોનો
સમાવેશ ન થાય તે સર્વ પ્રત્યે ઉપેક્ષા .

શ્રી અખાણ કહે છે કે :-

ત્યાં મુધી “મન” મરતું નથી એટલે કે વૃત્તિ સંકલ્પ-
વિકલ્પથી રહિત થતી નથી, ત્યાં મુધી બ્રહ્માનન્દનો સ્વાનુભવ
થતો નથી . મનનો સંપૂર્ણ વિનય એ જ બ્રહ્મદર્શન અથવા મોક્ષ :

“વિષયાનન્દ સંસાર હૈ, ભજનાનન્દ હરિદાસ ;

“બ્રહ્માનન્દા હવન્મુક્તા, ભયી વાસના નારા .”

વૃત્તિની પરિપૂર્ણ વિલીનતા માટે અમનસ્કાવસ્થા જાને
અનુભવની જોઈએ ; [જુઓ :- અમનસ્કલંઢ, લય પરિચ્છેદ .]
અને, તો જ શ્રી અખાણ કહે છે તેમ :-

મન વિના છે મુદા -

એ અનુભવાય અને

અણુચંદ્રુ* આપ સમજાવે થકે ઓળખે -

મચ્ચું = આવેલું - જેનો સ્વાદ આખો છે તેવું = અનુભવેલું .

અણુચંદ્રુ* = નહીં આવેલું = જેનો સ્વાદ આખો નથી
તેવું = કદાપિ નહીં અનુભવેલું તેવું = અપર્યં .

આત્મસત્યાનુવોધેન ન સંકલ્પયતે યદા ।

અમનસ્તાં તદા યાતિ ગ્રાહ્યાભાવે તદગ્રહમ્ ॥ શ્રી ગોડપાદાચાર્ય ॥

જેણે પોતાના સ્વરૂપનું દર્શન કરીને અપૂર્વ બ્રહ્માનંદ અનુભવ્યો છે તે અવભાવથી છૂટેયો હોવાથી

પુનરપિ જનનં પુનરપિ મરણમ્

એની જન્મમરણની સ્થિતિ તેને કદાપિ અનુભવથી પડતી નથી .

આ પ્રમાણે , શ્રી અખાશના બાર માસનો અન્ય અહીં સમાપ્ત થાય છે .

શ્રી અખાશ કહે છે :-

તે આ બાર માસનો ખરો અર્થ પિછાને છે , તે અવપણની ઈચ્છાનો વિલય કરીને સિતસ્વ અનુભવે છે .

તે આ બાર માસ માળે અને અવળ કરે તેમ જ એનો અનુભવ કરે , તે તેરૂપ જ થાય .

તે સદ્ગુરુબોલક છે અર્થાત્ તે ગુરુમુખી જ્ઞાની છે , તે તે બોલતા પુરુષને - પ્રત્યક્ષ રામને વિશ્વવિદાર કરતા ઓળખી લે છે અને તે એ પ્રમાણે ઓળખીને ગાય છે , તે મુક્તિ અનુભવે છે :-

એક રામ દશરથપર હોલે -
 દૂગ્ધ રામ સદ્વચન બોલે -
 તિસરા રામદા સદ્વ પસારા -
 ચૌથા રામ સખનમે ન્યારા !

આપણે પણ આપણા રામને ઓળખીને શ્રી સદ્ગુરુ દ્વારા તેમા હીન થઈએ અને તદ્દર્થે આ અક્ષયવાણીના ત્રીજા ગ્રન્થને અર્થાત્ શ્રી અખાંડના સાત વારને ગાઈએ અને વિચારીએ .-

આ અક્ષયવાણીનો ત્રીજો ગ્રન્થ :-

૩ શ્રી અસાજીના સાત વાર પૃ. ૧૨-૧૪ .

કક્કાની અને બાર માસની પેઠે વાચ્યાર્થમાં સાત વાર લખ્યા છે , પરંતુ લક્ષ્યાર્થમાં વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનભક્તિ દ્વારા પગ્માત્મસાક્ષાત્કારના સ્વાતુલ્યનો જ હેતુવર્થ છે ; અને તેથી જ પ્રાગ્લ ગુરુવારથી અને સદ્ગુરુમેવા કરવાના ઉપદેશથી યાવ છે .

આ વાર = અમઘડી ; હમણું જ . Instantly .

ઐઠ હાથમાં = માગ ત્રણ હાથના આ શરીરમા .

મેહે સસ ધાતુના દેહે શું લાગે રાજે તેહ ? ! વગેરે =

આ પચમ્મત્તુ શરીર સાત ધાતુઓનું બનેલું છે :-
 ઝમ , મધન , મામ , મેદ , મજ્જન , અસ્થિ , અને વીર્ય એ માન દેહની ઘટક ધાતુઓ ગણાય છે .

શ્રી અખાંડ કહે છે કે :-

આ સસ ધાતુઓના દેહને વારંવારનો જન્મમૃત્યુનો લાગો જોઈએ મંગ્ધ વળગ્યો છે , તે શી રીતે રજે ? તેનો ઉપાય

શ્રી હરિરૂપ સન્ત - સદ્ગુરુને ચરણે વન્દન કરીને પૂછે કે જ્યાં
અખધડી જ આત્મા ઓળખાય .

શુક = વીર .

શુક પિતાનું દિવસ સકલનું વગેરે = જો મનુષ્યશરીર ધારણ
કરીને શ્રી હરિને ઓળખ્યા નહીં , તો પ્રજ્ઞેત્પત્તિ કરવાનો પિતાનો
શ્રમ વ્યર્થ જ થયો છે એમ જાણવું .

શિવ વિરિન્ધ્યાદિક = શિવશ્રત્તાદિક .

ધૂમ્રમાર્ગ અને અર્ચિસ્ માર્ગ = વેદોના ચૈત્ર કાણ્ડ
છે , અને તેમાં તેર કાણ્ડ હર્મકાણ્ડ તથા ઉપાસનાઓના છે ;
ચૈત્રમો કાણ્ડ - બૃહદારણ્યક ઉપનિષદના શતપથ બ્રાહ્મણનો -
જ્ઞાન કાણ્ડ છે , અને તે અર્ચિ માર્ગ કહેવાય છે .

“ આર્ય ” જાણુ છે તે અર્ચિ વાચી લેવાનું છે .

દિસે સઘળે દિવેશ = સર્વ સત્ત્વિદ બ્રહ્મ એવો વેદવચનમાં
કહેવો સ્વાનુભવ થાય .

ચાર વેદોના ચાર મહાવાક્યો આ પ્રમાણે છે :-

મામોદ - ॥ તત્ત્વમસિ ॥ = તે હું છે .

ચતુર્વેદ - ॥ અહં બ્રહ્માસ્મિ ॥ - હું બ્રહ્મ છું .

ઋગ્વેદ - ॥ પ્રજાનમાનન્દં બ્રહ્મ ॥ બ્રહ્મ પ્રજાનરૂપ અને
આનન્દરૂપ છે .

અથર્વવેદ - ॥ સર્વં સત્ત્વિદ બ્રહ્મ = આ બધું બ્રહ્મ છે .

પરમાત્માના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન પામના , એટલે
કે હારે અન્ય અખ્યામ દોવાવી જ દેવની - ગીતની અરુ =

દત્તી - દેહને દમવાથી શાન્તિની અપેક્ષાએ પિંડને કષ્ટ દેતો હતો !
તે સ્વે ચક્રેષુ મન = તે નાદે લાગેશું મન ઉતરી ગયું કેમકે
શ્રી સદ્ગુરુદારા પ્રચંડ બ્રહ્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ.

દસ , ખટ , અષ્ટ , એકંથી અઘ્નગો = ચોવીસ તત્ત્વો
અને પચ્ચીસમી પ્રકૃતિ , તેથી અલગ તે પુરુષ = વ્રહ્મ .

નિર્લેણુષો મવાર્જુન । એ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના વચનાનુ-
માર સત્ત્વ , રજઃ અને તમસ એ ત્રણ ગુણોના આવરણોથી
અંધકારથી જીવાત્મા નિવૃત્ત થયો .

આ પ્રમાણે આ સાત વારનું જ્ઞાન સર્વ કોઈ પામે અને
બ્રહ્મવિદ્યાગ આણે . વસ્તુ = બ્રહ્મ .

આ માને વાર ઉપરાન્ત , આઠમા અનુભવથી અંકુરની
સૌથી વધારે અગત્ય છે , કેમકે તેણે જ એટલે અનુભવ વડે જ
એવા પરમ પદની પ્રાપ્તિ થાય છે , કે જે ભમિકા ઉપરથી ,
શ્રી અખાણ કહે છે તેમ :-

જ્યાંહાં રહી જોતાં જગત ને દીસે . સ્વે સર્વ ગગનાકાર ;
સન્નિવહાનન્દ સમરસં સાગરમાં , હૃદયે અખો અવતાર .
આ વાર એાળખો રે આ-આ તમ માંહે .

આગે તુરિયાતીત અવસ્થાનો સ્વરૂપાનુભવ થાય છે . આ
અનુભવ અખાધિતપણે - નિત્યનિરંતર જન્યો જ રહેવો ,
એ જીવનમુક્ત મહાપુરુષનું સ્વયંસિદ્ધ - સ્વાભાવિક જ લક્ષણ
છે . શ્રી અખાણના તત્ત્વજ્ઞાનાનુભવને અને તેની ભમિકાને
મમજ્ઞાને સાથેનું સમભૂમિદાહર્ષ પરિશિષ્ટ પણ ઉપયોગી છે ;
કેમકે સાત વાર એટલે જ સાધક જીવાત્માનું સમ જ્ઞાનભૂમિકાનું
ક્રમિક ઉદ્ધરણિહણ , જુવો :- પરિશિષ્ટ ૨ ; પૃ . ૨૬૨ - ૨૬૩ .

આ ઉપરથી તેમ જ મથાને મૂં ની શ્રી અખાલની સાખી પ્રો
તેમ જ બીજી વાણી ઉપરથી પ્રતીત થાય છે કે તુગિયાતીત અન
અના અનુભવમાથી જ ચોતાની વાણી સ્વભાવતઃ પ્રેગયની
કે આ દશામા જગત્ત અસ્તિત્વ જ અનુભવાતુ નથી .

શ્રી યોગનામિહ , શ્રી અનવૃત્તગીતા , અને વેદોની શ્રુતિઓમા
અજાતવાદ અથવા પ્રૌઢીવાદમા આ દષ્ટિમૃષ્ટિવાદ જ નહોતો .

મુક્ત પુરુષના અવાનુભવે કડીને જ આ સિદ્ધાન્ત મમજ્ઞય છ
વૃત્તિવિલય અને મનોનાશ દ્વારા અવરૂપમચ્છિનિ ત્યારે અતુ
ભવાય , ત્યારે તેના લક્ષણ તરીકે જ આ અજાતવાદ અથવા
પૌઢીવાદ પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છ

न त्व नाहं जगन्नेद सर्वमात्मेव केवलम्
એવો અપરોક્ષ અનુભવ સિદ્ધ કરનારને જ આ અતુલબ્રહ્મનો
અંતિમ સિદ્ધાન્ત મહાજ ગમ્ય થાય છે , મન , તુગિયાના અનાનો
એવે સાતમી ભમિમનો અથવા તેથી પણ પર તુગિયાતીત
અનનાનો આ સ્વાનુભવ કે

અહીં તો જગત્ત જેવું ત્રણે કાળમા પણ સભવતુ જ નથી .
'માયા' જેવું વસ્તુ વસ્તુતાએ વિદ્યમાન જ નથી આ વેદનચન -

सर्वं खल्विदं ब्रह्म । नेह नानास्ति किंचन ॥

જગત્ત ' નહી , માયા ' નહી , તો ' બ્રહ્મ ' - ?

પરંતુ , ' જગત્ત નહી , એ દષ્ટિ - એ સ્થિતિ - એ
નિરિંકટપતામાથી અવરૂપમચ્છ પુરુષબ્રહ્મ ત્યારે જગત્ત ' ઉત્થાન '
પામે છે , ત્યારે આ બ્રહ્મચૈતન્ય જ તેને જગત્તપે દષ્ટિગોચર થાય
છે - ભામે છે , વસ્તુતાએ છે નહી , છતાં , અવિદ્યાને લીધે ,
આભાસ માત્ર - મિથ્યા પ્રતીતિરૂપે અનુભવાય કે - માયા રૂપે .
બુવો પરિશિષ્ટ (૨) .

હતી - દેહને દમવાથી શાન્તિની અપેક્ષાએ પિંડને કષ્ટ દેતો હતો !
તે રહે એટલું મન = તે નાદે લાગેલું મન ઉતરી ગયું કેમકે
શ્રી સદ્ગુરુદ્વાગ પ્રચંદ બ્રહ્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ.

દસ , ખટ અષ્ટ , એકધી અળગો = ચોવીસ તત્ત્વો
અને પચીસમી પ્રકૃતિ , તેથી અક્ષય તે પુરુષ = વ્રજ .

નિર્લેણ્યો મવાર્જુન । એ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના વચનાનુ-
માર સત્ત્વ , રજઃ અને તમઃ એ ત્રણ ગુણોના આવગમુગ્રી
અધકારથી ઝાત્મા નિવૃત્ત થયો .

આ પ્રમાણે આ સાત વારનું જ્ઞાન મર્વ મેઈ પામો અને
બ્રહ્મવિદ્યા આણો . વસ્તુ = બ્રહ્મ .

આ સાતે વાગ ઉપગન્ત , આઠમા અનુભવગ્રી અકુરની
સૌથી વધારે અગત્ય છે , કેમકે તેણે જ એટલે અનુભવ વડે જ
એવા પરમ પદની પ્રાપ્તિ થાય છે , કે જે બ્રહ્મ ઉપરથી ,
શ્રી અખાણ કહે છે તેમ :-

બ્યાંહાં રહી જોતાં જગત નં દીસે . રહે સર્વ ગગનાકાર ;
મન્વિદ્યાનન્ત મમરસ સાગરમાં , હહેરી અખો અવતાર .
આ વાર અળગો રે આ-આ તમ માંહે .

આવો તુરિયાતીત અવસ્થાનો સ્વરૂપાનુભવ થાય છે . આ
અનુભવ અખાધિતપણે - નિત્યનિરન્તર બન્યો જ રહેવો ,
એ જીવનમુક્ત મહાપુરુષનું સ્વયંસિદ્ધ - સ્વાભાવિક જ લક્ષણ
જે . શ્રી અખાણના તત્ત્વજ્ઞાનાનુભવને અને તેની બ્રહ્મિકાને
મમજ્ઞાને નાથેનું સમભૂમિદર્શન પરિશિષ્ટ પણ ઉપયોગી છે ;
કેમકે સાત વાર એટલે જ સાધક જ્ઞાત્રાનું સમ જ્ઞાનબ્રહ્મિકાનું
ક્રમિક ઉદ્ધરિણું . જુવો . - પરિશિષ્ટ ૨ ; પૃ . ૨૬૨ - ૨૬૩ .

આ ઉપરથી તેમ જ મથાગે મૂની શ્રી અખાડની સાખીઓ તેમ જ ખીજ વાણી ઉપરથી પ્રતીત થય છે કે તુગિયાતીત અનન્યાના અનુભવમાથી જ પોતાની વાણી સ્વભાવતઃ પ્રગમની છે આ દશામા જગત । અસ્તિત્વ જ અનુભવાતુ નથી .

શ્રી યોગનાસિઃ શ્રી અનધૃતગીતા , ઓવેદોની શ્રુતિએ મા અજાતવાદ અથવા પ્રૌઢીવાદમા આ દૃષ્ટિમૃષ્ટિવાદ જ ઝડપે છે

મુક્ત પુરુષના અવાનુભવે ઝીને જ આ મિદ્ધાન મમ તથા છૃત્તિવિલય અને મનોનાશ દ્વારા અવરૂપમચ્છિતિ ત્યજ અનુભવાય , ત્યારે તેના લલણ તરીકે જ આ અજાતવાદ અથવા પ્રૌઢીવાદ પ્રત્યક્ષ અનુભવાય .

ન ત્વ નાહ જગત્તેદ સર્વમાત્મવ કેવલમ
એવો અપરોક્ષ અનુભવ સિદ્ધ હોનાગ્ને જ આ અત્યુત્ક્રમનો અતિમ મિદ્ધાત મદજ ગમ્ય થય છે મ , તુગિયાનન્યાના એટલે સાતમી ભમિકાનો અથવા તેથી પણ પર તુગિયાતીત અન્યાનો આ સ્વાનુભવ છે

અહીં તો જગત જેવું કશું કાગમા પણ સહનતુ જ નથી .
'માયા' જેવું કશું વસ્તુતાએ નિદ્રમાન જ નથી આ વેચન -

સર્વં સ્વસ્તિદ્ બ્રહ્મ । નેહ નાનાસ્તિ કિંચન ॥

'જગત નહી , માયા' નહી , તો -

પરંતુ , 'જગત નહી , એ દૃષ્ટિ - એ મ્ચિતિ - એ નિર્વિદ્યપતમાથી અવરૂપસ્થ પુરુષબ્રહ્મ ત્યારે જગત ઉત્થાન પામે છે , ત્યારે આ બ્રહ્મચૈતન્ય જ તેને જગતપે દૃષ્ટિગોચર થાય છે - ભામે છે , વસ્તુતાએ છે નહી , છતાં , અવિદ્યાને લીધે , આભામ માત્ર - મિદ્યા પ્રતીતિરૂપે અનુભવાય છે - માયા રૂપે .
જુવો પરિગિષ્ટ (૨) .

॥ ॐ गन्तुम् ॥

परिशिष्ट (२)

कथादां रई लेतां लगत नदीन , देवे भर्तुं अभनादारे ,
क्षत्रियदानन्द समरण नागरमां लहेरी ओं अवतारे .
आ वार ओणजे हे आत्मा तम भांडे .

॥ सप्त भूमिका ॥

ग्रानयोग
लुडीकत

॥ ॐ ॥

अनादि अनन्त अद्वैत ब्रह्म
अजातवाद - मोडीवाद
ब्रह्मरूप - जीवन्मुक्त

प्रास्थातीत - शान्ति
निर्विकल्पता - शान्ति

केवलद्वैत - मायावाद
ब्रह्म त्रितयाद

शुद्धाद्वैत
परिणामवाद

अभाधि
तुरिय
(७)

विशिष्टाद्वैत
अचिन्त परिणामवाद

(६)
पदार्थाभाविनी

(८)
अभंगमक्ति

भक्तियोग

(४)
सत्त्वापत्ति

तन्नीकत

कर्मयोग

Whelpley

(३)
तनुमानः

निदेशिका
(३)

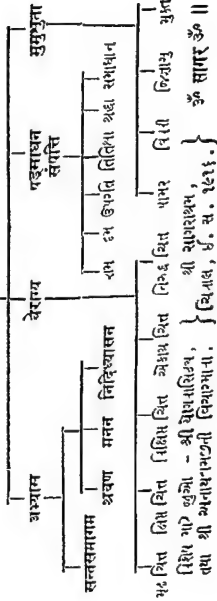
(୧)

हेतुचान्द

अणुपरमाणुवाद
प्रकृतिवाद

पद्मार्थवान्

विद्यानयाद

ભગવાન્ વ્યાસઃ . ભગવાન્ શંકરાચાર્યઃ વગેરેનો આવો અભિપ્રાય છે . તે કેવલાદ્વૈત - વિવર્તવાદ અથવા માયાવાદના નામથી પ્રચલિત છે .

અજ્ઞાતવાદ અને કેવલાદ્વૈતવાદ બંને વચ્ચે ખાસ મદત્તાની ભિન્નતા નથી , કમકે , પહેલામા

જગત્ અથવા માયા છે જ નહીં , એમ સ્વાનુભવ કહે છે અને બીજામા

જગત્ અથવા માયા જીવની અવિદ્યાએ કરીને છે , પણ , વસ્તુતાએ કેવળ જ મિથ્યા છે , એમ સ્વાનુભવ કહે છે .

શ્રી અખાજીએ આ બંને સિદ્ધાંતોને ખૂબ વિસ્તાર કરીને વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યો છે .

શ્રામી શ્રી વિવેકાનન્દજીના જ્ઞાનયોગનો અભ્યાસ કરનાર જોશે , કે સ્વામી શ્રીએ બીજા સર્વ આચાર્યોને તેમ જ સર્વ ધર્મોને યથોચિત માન આપીને આ અજ્ઞાતવાદનું જ પ્રતિપાદન કર્યું છે .

સ્વરૂપ સર્વદા અવિકારી જ રહે છે , પણ , બ્રહ્મની જ સત્તા - તેની જ શક્તિથી , જીવ અને જગત્ બંને સર્વદા ઉત્પત્તિ , લય - વૃદ્ધિ અને દ્વાસ પામ્યા કરે છે :

એમ બ્રહ્મ અવિનાશી છે , તેમ તેની આ શક્તિ - શ્રી હરિની માયા પણ વિકારી છતાં , પ્રવાહરૂપે અવિનાશી છે .

આ વિશિષ્ટાદ્વૈત અથવા અવિદ્યુત પરિણામવાદ કહેવાય છે અને ભગવાન્ શ્રી રામાનુજાચાર્યજીનો અભિપ્રાય આ પ્રકારનો છે . (જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-)

ભગવાન શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યજી અથવા મહાપ્રભુજીનો સિદ્ધાંત એવો છે, કે આ જગત્ બ્રહ્મનું જ પરિણામ છે તે એવી રીતે કે બીજામાંથી વૃક્ષ અને ફળમાંથી ફળીની પેઠે - વૃદ્ધિ સંકેત (ધર્વોયુશન - ઇન્વોયુશન)ના નિયમાનુસાર આવિર્ભાવ - તિરોભાવને લઈને બ્રહ્મ જ જગદભાવને પામ્યું છે અને લય મમયે, તે જ બ્રહ્મભાવને પામે છે.

આ સિદ્ધાંત શુદ્ધાદૈત અથવા પરિણામવાદ કહેવાય છે. જુઓ પનિગિષ્ટ ૨.

આ વિના આણુપરમાણુવાદ - પદાર્થવાદ - વિજ્ઞાનવાદ - દ્વૈતવાદ વગેરે સર્વ પ્રકૃતિવાદોનું ખડન અને એક અનંતદ્વૈતનું જ પ્રતિપાદન શ્રી અખાણની વાણીમા યજ્ઞે યજ્ઞે આવે છે.

શ્રી અખાણના જુદા જુદા ગુજરાતી અને હિન્દી ભજનો ઉપરથી એક મહત્વની બંદે ખાસ મુદ્દાની બાબત એ દેખાઈ આવે છે કે અજ્ઞાતવાદ અથવા પ્રૌઢીવાદ શ્રી અખાણની વાણીનું મૂલ્યજન તત્ત્વ છે - એ જ તેઓ શ્રીનો સિદ્ધસિદ્ધાંત છે, છતાં, વિવર્તવાદને એટલે કેવલાદ્વૈતના શાંકર મતને સમર્થ સિદ્ધાંતપ્રતિપાદન તેમની વાણીમા અગ્રપદે આવે છે. આ ગ્રન્થમાના હિન્દી પંજાબી કુચણા, મારવાડી હિન્દી જકડી અને ગુજરાતી પ્રભાતિયાનો સ્નેહથી અભ્યાસ કરનાર એ પણ અવગ્ય જ જોઈ શકશે કે શુદ્ધાદૈત અથવા પરિણામવાદને તેમ જ વિશિષ્ટાદૈત અથવા અવિકૃત પારણામવાદને સમર્થ પ્રવાદ પણ શ્રી અખાણમાથી વહે છે અને તુરિયાતીત અવગ્યાના સ્વાનુભવી ગંતજ દ્વાગ ત્યારે સ્વભાવત જ વાગ્ધ્રવાદધાગ વહે, ત્યારે તે સર્વપ્રકારે સર્વદેશીયતા એમા ઓતપ્રોત હોય એ દેખીતું જ છે. કિં જલ્દના ?

હવે, શ્રી અખાણના બીજાં થોડાક ભજનો જોઈશું :-

ગુજરાતી ભજનો ૫. ૧૫ થી ૬૨.

૧. જાણવું યવું રે - ૫. ૧૭ ૨. આપ જાણીને રે ૫. ૧૮

બન્ને ભજનો મહાપદની સ્થિતિમાંથી લખાયલાં સ્પષ્ટ છે.

માત્ર જાણવું એ ખરું જાણવું નથી. જાણ્યું, પણ માણ્યું નહીં, એ જાણ્યું જ નથી. આજ સુધી એવું જે જે જાણ્યું તે તે માત્ર જ્ઞાન = શુકસાન જ છે. માત્ર જાણવાથી - મગજમાં જ્ઞાનનો ભાર લાદવાથી અપૂર્ણતા જતી નથી, કેમકે, આત્માના અનુભવ-પ્રદેશમાં પંડિતપણું આવતું નથી.

મુક્તિને માને રે = માને = માપે. અમુક પ્રકારની, અમુક લક્ષણોવાળી, અમુક સિદ્ધિશક્તિઓવાળી, એવી મુક્તિની અમુક સ્થિતિની લક્ષણા જાણીને પછી શોધવા જાય; તેથી પરિણામ એ આવે, કે કોઈ પણ સ્થાને શ્રદ્ધા કે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય નહીં.

પોતે 'જાણે છે', એવું માનનારાઓ ઇર્ષ્ય યર્ષ જાય છે, કેમકે, સત્ વસ્તુને નહીં, પણ માત્ર તેના પ્રતિબિમ્બને જ જોઈને તેઓ મોહ પામે છે - ખરો સ્વાનુભવ - સત્ વસ્તુનું પૂર્ણ દર્શન રહી જ જાય છે!

દેહાધ્યાસ દૂર કરીને, મનોનાશ અને વાસનાલય દ્વારા એવા અદ્વૈતપદના સ્વાનુભવી થવું, કે જ્યાં દેશ, કાળ, સ્થિતિ અને લિંગભેદ છે જ નહીં, તેમ જ સ્વામીસેવકનો ભેદ પણ નથી.

આપ જાણીને રે = જ્ઞાના નૃપણાને જ્ઞાપીને, તેનો - વ્યક્તિના ન્દાના "હું" નો અપરિમિત હુંમાં પૂરેપૂરો વિલય કરવો, એ આહ્વાનનાં લક્ષણ છે. જે મૂળ સ્થિતિમાંથી જ્ઞાતમા વ્યક્ત થયો છે, તે મૂળ અવ્યક્ત સ્થિતિના સ્વાનુભવ માટે કારણ શરીરનો - લિંગદેહનો પૂરેપૂરો વિલય થવો જોઈએ.

વણ્ણોદયું રે સર્વે બોલિયું રે = સરખાવો શ્રીમદ્
ભગવદ્ગીતાની કર્મમાં અકર્મની તત્ત્વદષ્ટિ.

વાચારંભણ = વાણીમાં કહેવા માત્ર ; માત્ર વાણીયકે જ
તેનો આરંભ થયો છે તેવું.

૩. આ તો નિત્યવિહારી જેલે વસન્ત ! ૫. ૧૯

નિત્યવિહારી = અનાદિ અનન્ત બ્રહ્મ = The Eternal
Infinite.

વિજે = વિજય . .

બ્રહ્માદિક માયા જોઉં ત્યાં = નિઃશ્રેણ્યની ન્યિતિનું -
ત્રિશુભ્રાતીન દશાનું નિવેદન છે. સરખાવો :-

ત્રેણુપ્પા વિષયા વેદા નિઃશ્રૈષ્ઠ્યો ભવાર્જુન ॥ શ્રી મ. ગી.

સ્વે સમસ્તથા રે વગેરે = આ સ્થિતિ સમજવા
માટે સરખાવો :-

ગમરસમમ્નો ભાવિત પૂતઃ પ્રલપતિ તત્ત્વ પરમવધૂત . | અને ,
ગ્રન્થાગારે તિષ્ઠતિ નમો શુદ્ધ નિરંજન સમરસમમ્નઃ | તથા ,
સદ્ગો વિરજઃ વધમિદ્ યોગી શુદ્ધ નિરંજન સમરસમોર્ગી |
વળી , એવં કથમિદ્ સારાવેસાર સમરસતત્ત્વ ગગનાકારઃ ॥

શ્રી અવધૂતગીતા .

૪. અમે રે વૈદ્ય અગમ દેશના ૫. ૨૦

પડણી = અજ્ઞાનાવગ્ન - અજ્ઞાનનો પડો .

મુરત = મુગ્ધા = લક્ષ્ય = લખ - સમુપ્ત બ્રહ્મ .

મૂરત = પ્રકાશ = જ્યોતિ = અપખ = નિર્ગુણ બ્રહ્મ .

પરહા તે બાંધું પ્રેમના = સરખાવો :-

સાંઈ ન આદે આતુરી , રૂપ , વરણ , કુદ , જાત ;
ભાવ ભરૂંસા દેખે , અખા ! તખ પિયુ પ્રગટે આય .

સાત પુરણ કાઢું સામટાં = જુવો સમગ્રમિદાનું પારશિષ્ટ ૨ .

૫ . સન્તો ! આઘોજી દેશ હમારડે ૫ . ૨૧

હમારો દેશ = સંતોનો દેશ સરખાવો :-

*The Native place of the Soul is in the
Spiritual World . E. Swedenborg.*

જીવાત્માની જન્મભૂમિ આધ્યાત્મિક વિશ્વમાં છે .

ઈમૅન્યુઅલ સ્વીડનબોર્ગ .

આ પદ્ધતિએ ઉદ્દેશવાથી , શ્રી અખાજીના બધાં ભજનો
રૂપે થશે .

શ્રી અઘાજીની જકડી તથા જૂલણા

૫ . ૮૧ થી ૫ . ૧૬૨

જકડી

પ્રીતિનું - ભક્તિનું અંધન - પ્રેમવેગ - ભાષિયોગ પરમાત્મા સાથેના
પ્રેમયોગનું વિલક્ષણ ચિત્ર આ કાવ્યોમાં રજૂ થાય છે . વિસ્તારભયથી
ટીકા લખવાનું બનતું નથી , પરંતુ , અભ્યાસીને એટલી સૂચના ઉપયોગી
થશે કે આ જકડીમાં રસરૂપ ગૂમાત્મનું અદ્ભુત નિરૂપણ છે . પરિશિષ્ટ ૩
જોવાથી આ કાવ્યોમાં દેખાતી કઠિનતા દૂર થશે . મીતા , ઢોલન ,
સાંઈ , પ્રીતમ , લાલન , હાવ , સાજન , શાહ , સુરિજન ,
સાથી અને મહારાજ વગેરે શબ્દો પરમાત્મા માટે - ગૂમાત્મરૂપ માટે

વપરાયા છે . જાત , સંક્રાંત , વહદત , ખાતિન વગેરે સખ્દો આત્માની અવસ્થામૂલક છે અને આ જૂલણની ટીકામાં એનું સ્પષ્ટીકરણ છે .

શ્રી ભગવાનના જૂલણા : — આને ‘ જૂલણા ’ એવું નામ દરેક હંતવિખિત વ્રતમાં આપવામાં આવ્યું છે — જે કે જૂલણાને એટલે પ્રભાતના ઢાળને આની સાથે મળતાપણું નથી .

આ જૂલણા ઉર્દૂ — હિન્દી — પંજાબી એવી મિશ્ર ભાષામાં છે . વેદાન્ત અને સૂફી ઈશ્કની એકવાક્યતા એમાં બહુ સ્પષ્ટ છે . શ્રી અખાજ દ્વારા આવું સૂફીશાહી સાહિત્ય શી રીતે ઉદ્ભવ પામ્યું એ પણ જોવાગક નહિવા એવું છે .

પોને સદ્ગુન સ્વામી શ્રી બ્રહ્માનન્દજી પાસેથી વેદાન્તશાસ્ત્રનું શ્રવણ અને અધ્યયન કર્યું , એ વગેરે ઇતિહાસ શ્રી અખાજ વિખેતાં આજ સુધીનાં પ્રસિદ્ધ લખાણો ઉપરથી નળીતા છે .

તત્પર્યાત્ પોતે શ્રી કાશીપુરીમાં જ નિવાસ કરતા હતા ; જે જે વેદાન્તશાસ્ત્રોનું શ્રવણ અને અધ્યયન પોતે કરેલું તેને જ સમરપ કેવન , અન્યગુન્યન અને ભગ્નપ્રીત્તન પોને શ્રી મુક્તિપુરીમાં જ વસીને કરતા હતા .

આવી રીતે શ્રી કાશીપુરીમાં મલિક્કિશ્ચંકને ઘાટે નિવાસ કરતા મહાત્મા શ્રી અખાજની સેવામાં અને તેમના પરિચયમાં ઘણા ભગવદ્-ભક્તો , ધર્મા સન્ત પુરોષ અને ઘણા હરિજનો આવતા હતા અને તેમના મન્યેનું ભક્તિભાવપૂર્વક શ્રવણ અને અધ્યયન કરતા હતા .

હવે છે કે , શ્રી કાશીપુરીના તે સમયના બ્રાહ્મણ પંડિતોને તેમ જ તત્કાલે હજી સંન્યાસીઓને શ્રી અખાજની વેદશાસ્ત્રને સમરૂપ કૃતિઓ તથા તેમની આ ખ્યાતિ અને તેમનું આ વચસ્વ અશાસ્ત્રીય લાન્યાં ; કેમકે , તેઓ દેહે કળીને સોની અને તેથી — ‘ શૂદ્ર ’ — અને , શૂદ્રને હાથે વેદાન્તશાસ્ત્ર રચાય તો , તેમના મત પ્રમાણે , સનાતન ધર્મની પુરાણી પ્રણાલિકાનો નાશ થાય અને તેથી શ્રી કાશીપુરીના ટેલક અતિ આગ્રહી બ્રાહ્મણ પંડિતોએ તથા હજી સંન્યાસીઓએ મળીને શ્રી અખાજના કેટલાક હંતવિખિત અન્ય ગંગાજીમાં રૂબાણી રીત : પરિબ્રામે , તેમને શ્રી કાશીપુરી તજ રીમું .

શ્રી હાગીપુરીના પંડિતવરો અને સંન્યાસીવરો શ્રી અખાણની સાથે આરું વેમનરૂપ ધારણ કર્યું, ત્યાં બીજા એક વર્ષ એવો પણ ત્યાં હતો કે જે શ્રી અખાણને મહાત્મા - ગુરુ બધવા આચાર્યરૂપે માનીને પૂજતો હતો. આ વર્ષ તે પંજાબી - મારવાડી મુમુક્ષુ હરિ-જનોનો હતો. આ પંજાબીઓ શ્રી અખાણને સન્માનપૂર્વક પોતાના દેશમાં તેજી ગયેલા અને ત્યાંના હરિજનોની વચ્ચેના વસવાટ દરમ્યાન પોતે આવી હિન્દી - પંજાબી - ઉર્દૂ મિશ્રિત ભાષામાં પોતાનો પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર વ્યક્ત કર્યો છે. આ જૂલણની સૂફીશાહી ઇબારત નેનું જ પગિલામ છે વિશેષ માટે જુવો : - પરિશિષ્ટ ૩.

દેખો અમરે કેરી પૂતલી વગેરે = લુવો કે આ માનવ શરીરરૂપી ચામડાની પૂતળીએ પોતાની જ મંદ-પસંદિ વડે કેવું કેવું કૃત્તનાત્મક વિશ્વ રચીને કેરી કેરી રમત માલી છે.

મીને = એટલે; મળે; કે. (પંજાબી.)

કાતકા કીવા = શેનું કર્યું? (પંજાબી.)

આબ, આનમ, ખાંડ, વાયુ = પાણી, અગ્નિ, પૃથ્વી અને વાયુ એ આ તત્ત્વ.

એન = એન અને જૈન એ બે અત્તગત માત્ર એકે દેવકાનો જ ફરક છે. “અદ”નું જરા પણ

જૈન = ૧. નુરણ જેમા નથી, એવું શુદ્ધ નિર્વિકલ,
ધૈન = ૨. નિપાધિક અથ તે એન; “અદ”ની

ઉપાધિ વડે થયેલુ ત્રણપ ગોવધાને જૈન વપગય છે. લુવો આ અન્યમા પૃ. ૧૯૩ તથા પૃ. ૧૯૬. “અમદૂ! એસે જૈન ઝંવાયા” તથા “જૈન ગયા! એન મૂજયા!”

ગૈર = બીજું ને; નહીં તે, અમત તે. જુદું. (Without).

સાંકે નઝરે = અભદ્રષ્ટિ. માંઈ = પરમાત્મા.

પતિહારા = પ્રતીતિ, ભરૂએ. પવન અને અગ્નિ જેના

બન્યાં છે ? શુદ્ધ બ્રહ્મસ્વરૂપનો સ્વાતુલ્ય આહો તો એ શોધી કહાડો -
અરે - જીવની દૃષ્ટિએ તો બધું જ અવશ્યું દેખાય છે - અસત્
દેખાય છે ; પણ શુદ્ધ બ્રાહ્મી દૃષ્ટિને તો બધું જ પરમાત્મા છે .
ઓ અખા ! પંડિતને શું પૂછવું છે ? પોતાને પોતાના સ્વરૂપની
સ્વાત્મપ્રતીતિ યદ્ધ. (૪ .)

આલિખ = જ્ઞાતી ; પંડિત ; ' ઇન્દ્ર ' ઉપરથી - અરણ્યી .
ઓહા = બરફનો કોશ .

અવગૃહ = વર્તુલ = વર્ગ = વાજિત્ - ઉત્ - વુર્ગ = હસ્તિ
એ મુલક = અદૃશ્ય - આન્તર - સૂક્ષ્મ તરવર - ચૈતન્યરૂપ ;
*The Real Existence ; The Invisible ; The
Realm Within .*

મૌગૃહ = પ્રત્યક્ષ ; હાજર ; દૃશ્ય ; સ્પષ્ટ , *The Visible ;
The External .* જેણે અદૃશ્ય ચૈતન્યતત્ત્વનું પ્રત્યક્ષ દર્શન કર્યું
છે અર્થાત્ - ગુણ ભાવમાં જેણે નિર્ગુણ બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર કર્યો છે ,
તે શું પૂરને નમે ? કે પશ્ચિમને નમે ? (૬ .)

હૃદય = સત્ ; બ્રહ્મ ; અક્ષય ; *The Absolute Really -
The Eternal Truth .*

કાલબૂત = શરીર ; માટીનું પૂતળું ; મૂર્તિ .

મન પાયા જિનું મૌલેકા = જેણે પરમાત્માનું મન જાણ્યું -
અર્થાત્ જે પરમાત્માના પૂરેપૂરે જાણી ગયો . (૧૦ .)

શરીરઅતકી હેડ હૈ હીરંદી = કર્મકાણ્ડના બંધનો
હીરામાણેકની જેવી સમાન છે . શરીરઅત = ભુજો પરિશિષ્ટ - ૩

હવાહીરસ = ઇન્દ્રિયજન્ય મુખની ઇચ્છા ; વૈભવની ઇચ્છા
ઉપભોગની લાલચ ; આત્મ જેનામાં છે તેને પગે કર્મરૂપી - પુણ્યપાપ
અથ કર્મરૂપી હીરામાણેકની જેવી વંચાય છે . (૧૨ .)

॥ ૐ સદ્ગુરુ ॥

પરિશિષ્ટ (૩) .

[શ્રી અખાણની જકડી , જૂલણ તથા હિન્દી ઉર્દૂ
વાણીના સ્પષ્ટાર્થ માટે]

<p>જીવાત્માનો પ્રવાસ , ક્રમ અને અધિકાર યાને મંજિત , પાયરી અને મુકામ</p>	<p>મુમુક્ષુનો માર્ગ . દશા - અવસ્થા અને પ્રદેશ યાને હાથ - હાવાત . દગળને અને મુરત</p>	<p>ભક્તિ , વેદાન્ત અને યોગની પરિભાષામાં સમાનાર્થક સ્પષ્ટીકરણ સરખાવો :- પરિશિષ્ટ ૧ અને પરિશિષ્ટ ૨</p>
<p>૧ મુરિદ , તાલિય સાધક - મુમુક્ષુ નામત</p>	<p>શરીરઅત રૂના દિશ્શયે દીવાની દાસ નક્સ - મન Contemplation</p>	<p>દ્વૈત - કર્મ - સૂરતપૂરત દગ્ધ વસ્તુમા સ્વાર્પણ કરવું . સરખાવો :- સગુણ મૂર્તિપૂજા .</p>
<p>૨ પીર - મુશિદ દર્વેશ - સિદ્ધ મવકત</p>	<p>તર્કીકત રૂના દિશ્શયે પીરાની દાસ કર્મ - જુદિ Meditation</p>	<p>દ્વૈતાદ્વૈત-યોગ-ત્રિવેણી ગુરુ , મુશિદ - પીરમા સર્વસ્વાર્પણ કરવું . સરખાવો :- ગુરુભક્તિ .</p>

<p>૩ વધી - ઓનિયા સન્ત જમૂન</p>	<p>હકીકત ફેના ફિરુમુવે નૂગની હાન હિયુ - ચિત્ત Light</p>	<p>અદ્વૈત - મક્તિ લેવરગુદા યેમખર અથના ઈશ્વરા- વતારમા સર્વસ્વ સમર્પણ કરવું . સરખાવો - ભક્તિયોગ .</p>
<p>૪ કામિય, આરિક મહાત્મા હાદત</p>	<p>મારિક્તો ફેના ફિલાહ ફેદાની હાપ ફેદ - અહંકાર Annihilation</p>	<p>કેવલદ્વૈત - જ્ઞાન સૂતશિખર પરમાત્મામાં દેહાલિ- માનનો સંપૂર્ણ વિલય થવો . સખાવો - જ્ઞાનયોગ .</p>
<p>૫ ફૂલ પૂર્ણ પુરુષ અખધૂન - તકવ કે મહાપદ હાદત</p>	<p>વાસિતે હક બકા બિલાહે અનહદ અવાચ્ય - ગૈમ Absorption Perfect Union with Gol</p>	<p>અજ્ઞાત - અનુભવ મહાશૂન્ય પરમાત્મા અનન્ત કાળ માટે લાગી જવું . સરખાવો :- નાહમૂનો સ્વાનુભવ - નિર્વાણ જીવન્મુક્તિ ૐ સર્વે સલ્વિદં બ્રહ્મ ॥ ૐ ॥</p>

હકીકતકા હાસિલ જે હોવે વગેરે = જે બ્રહ્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય, તેજ જીવાત્મા નિર્વાણ પામે. હકીકત, જુવો :- પરિશિષ્ટ ૩. (૧૨.)

સૂડલા = પોપટ - જીવાત્મારૂપી .

નદી = પાજર - દેહાત્મભાવનારૂપી પિંજર .

કલ = યુક્તિ ; કળ ; વિધિ .

નદેજ કરણા = વિલય કરવો = *To annihilate one's own self in The Supreme* .

ખાલિક = ખદક = સૃષ્ટિ તે ઉપરથી = સૃષ્ટા = પરમાત્મા .

કુત્ખ = ગુરુ ; અદાત્મા ; વિશેષ માટે જુઓ :- પરિશિષ્ટ ૩ .

મરતખા = દરજ્જે ; માન ; અધિકાર ; મોભો .

દુકે લિ = જરા પણ .

નાહત = નાહૂત = નાસૂત = જુવો પરિશિષ્ટ ૩ .

વહદત = અભેદ ; એકતા ; અદ્વૈતાનુભવ .

અદહરત = અપ્ હરત = “ હુ થ જં ” એવો અરખ્યા મંત્ર સરખાવો :- *एकोहं बहुस्याम् ॥ ॥* શ્રુતિઃ ॥

ખુદી = દેહાલિમાન ; હુંપણું = ખુદ = પોતે ; તે ઉપરથી .
The Individual Ego - The personal self .

જાત = ઝાત = પુરુષવ્રક્ષ ; ત્રિગુંજ સ્વરૂપ ; તત્ત્વનિરંજન ; અતલવ્રક્ષ .

સક્ષાત = સિદ્ધત = ગુણ , એ ઉપરથી . (અરખ્યા) . પ્રકૃતિ ; ત્રિગુણી માયા ; સોપાધિક બ્રહ્મ ; સગુણવચ્ચ .

જાહિર = જાણ્ય ; સ્પર્શ ; દ્રશ્ય ; પ્રત્યક્ષ *The Visible; The material.*

ખાતિન = આંતર ; આત્મિક ; અદ્રશ્ય ; દિવ્ય . *The Invisible; The Spiritual.*

પેડ , પાત = વૃક્ષ , પત્ર = ઝાડ અને પાદડા .

ગાફિલકો ગેર જુવા જુવા = જે અગાની છે તેને તો જોઈ જ દેખાશે અને યશુ અસત્ જ લાગશે .

ખુદી છોડ સો ખાલી ઘર કિયા વગેરે = દેહાભિમાન તમામ છોડીને આ દેહરૂપી ઘર ખાલી કર્યું , ત્યારે અખાલ્લ પર-માત્માનું સુખ પામ્યા .

શાહી સુખ = શાહ = બાદશાહ = ફકીરો શાહ ગણાય છે - “ શાહ ” એ એમની પદવી છે . જેમકે :- “ મહારાજ ” .

ઉલટા અમલ કર બેઠા = આત્માને બદલે ઉલટો દેહનો અભ્યાસ કરી બેઠો ! ગૈબ = અદ્રશ્ય ચૈતન્યતત્ત્વ .

હૂમિયત = હૂબબ (અરબી ઉપરથી) - કુદરતનું કૃપાતુ સ્વરૂપ = પ્રકૃતિનું ત્રિભુવિશ્વ .

ખતરા = પડદો = અજાનાવરણ ; સંકલ્પવિકલ્પાત્મક ભ્રમિકા - *Enveilment ; Fallacy.*

અત-અકલ = અનાદિ જ્ઞાન ; પ્રજ્ઞાન ; *The Insight.*

સલૂજ ગયે = સમજાણુ - સૂજ પામ્યા ; શાન્તિ પામ્યા .

દિલકે દીદે = આત્મર્જન - સ્વરૂપમાહાત્કાર .

અર્શ = સચ્ચુની દાદાએ લેતા , સાતમા આમમાન ઉપરનું અજ્ઞાનનું તામ ; નિર્મુણની દષ્ટિએ લેતાં , સાતમી ભૂમિકાની પારનો દેશ .

ખદકત = સુજન = સુષ્ટિ . નાહીંસા = નહીં જોવો ; ‘હું’
છતાં નથી એવો . ચંગા = નિર્મલ ; અવિકારી .

સાચ = સંપૂર્ણ ; અખિત . *The Whole* .

દૂર્ધ = બેપણું ; દેવ .

આલિમ = જ્ઞાતી = પૂર્ણ પુરુષ . ‘ઈમ્’ ઉપરથી .

બર્તુલ = પવિત્રતા ; અભનિષ્ઠા .

નફીકા કરાર = ઘટમાંથી દેહબાવ પૂરેપૂરો ખાલી કરવાનું
વચન ; કરારને શરીરમાં એવું ક્રમાંન છે કે ‘લા ઈલાહ , ઈલ્લહલાહ’
એ આપાતનું પૂર્વાર્દ લા ઈલાહ જપતી વખતે સાધકે પોતામાંથી
તમામ દેહાત્મભાવ ખાલી કરવાની ભાવના કરવાની છે - આ નફીનો
કરાર . એ ખાલી થયેલા ચિત્તમાં ‘ઈલ્લહલાહ’ એ ઉત્તરાર્દ
જપતી વખતે સાધકે પરમાત્માને અંદર ભરવાની ભાવના કરવાની
છે , તેને અસખાતનો કરાર કહે છે . અસખાત = ભરપૂર .

સૂઝ હૂર = સમન્વયરૂપી અપ્સરા ; જ્ઞાનરૂપી સુન્દરી ;
સરખાનો :- શાન્તિશિરં મોહિની . (શ્રી ભર્તૃહરિ .)

ગલયા = પ્રકાશ - જ્યોતિ , જ્ઞાનાનુભવ .

ચારા = ચલણ . ચૌદહ તબકમે = ચૌદ અભાસમા .

અલગસા = અલગ જોવો ; પણ , અલગ નહીં .

આડિલ અપદ = જ્ઞાતી અજ્ઞાતી - ભણેલા અને અભણ .

ઉલજણુ = મૂંચવણુ ; મંજવણુ ; આદી ; મુરેક્કી .

પપોટા = પરપોટા .

સીહીર = ઝરાણું , પાણીનું ઝમનું - સેર .

નીક્ટે નહીં = ખૂટે નહીં .

હાજર નાજર = પરમાત્મા હાજર છે - સમક્ષ છે અને તે ગણુ જીવે છે , એવો મંત્ર - અક્ષાહુ હાજિરી ; અક્ષાહુ નાજિરી ; વગેરે .

કેતે કંતાઈ ? = કેટલું અને ક્યાથી ? (પંતળી .)

હુકમાન = એ નામના એક આરંગ તત્ત્વગાની ધર્મ ગયા છે . હુકમાન - અન્ - હુકીમ .

કરામત = અમતકાર - સિદ્ધિનો વાદ . કેકેર = શાપ ; અવકૃપા .

આપ કારીગર અપણા છ ! = ચોતે જ ચોનાનો સુષ્ટા છે .

બીસમા છુખરા = વીસમો ભાગ . રજક = અન્ન .

રજક = અન્ન દેનાર ધણી - પરમાત્મા .

લાંદ = અસત્ ; માયા .

દિલકી મજલ = હ્યાત્માનું ઉધ્વરિણ્ય જીવો પરિશિષ્ટ ૩ .

આઈ ફકીર = જ્ઞાની સંત ; પૂર્ણ પુરુષ . જીવો પરિશિષ્ટ ૩ .

તાલિખ = મુમુક્ષુ ; સાધક .

તકખ = તકવા = કર્મના બંધનો ; પરદેશગારીઓ , નિયમો વગેરે .

દીનકી માહાત તખ પાયે = આવી અવસ્થા અનુભવાય ત્યારે જ ધર્મ ઉપર છત મળે .

આરફાન = “ આરિફ ” નું બહુવચન . જીવો પરિશિષ્ટ ૩ માં “ આરિફ . ”

શયકી કોર સાઈ હુવા = જ્યાં પદાર્થોને બંધે સર્વત્ર પરમાત્મા જ દેખાયા . ‘ શય ’ = જીવો પરિશિષ્ટ ૩ માં ‘ ફના ફરશયે ’ .

ખલેલ = સજ્જન = સુષ્ટિ . નાહીસા = નહીં જેવો ; 'હું' છતાં નથી એવો . અંગા = નિર્મલ ; અધિકારી .

સાવ = સંપૂર્ણ ; અખિત . *The Whole* .

દૂધ = બેપાક ; દેવ .

આલિમ = જ્ઞાની = પ્રભુ પુરુષ . 'ઈલ્મ' ઉપરથી .

ખલુલ = પવિત્રતા , અત્મનિષ્ઠા .

નદીકા કરાર = ઘટમાંથી દેહભાવ પરેપૂરા ખાલી કરવાનું વચન ; કરારને શરીરમાં એવું ફર્માન છે કે 'લા ઈલાહ , ઈલ્લહ્લાહ' એ આમાનનું પૂર્વાર્દ લા ઈલાહ જ્વતી વખતે સાધકે જોનામાંથી તમામ દેહાત્મભાવ ખાલી કરવાની ભાવના કરવાની છે - આ નદીનો કરાર . એ ખાલી થયેલા ચિત્તમાં 'ઈલ્લહ્લાહ' એ ઉત્તરાર્દ જ્વતી વખતે સાધકે પરમાત્માને અંદર ભરવાની ભાવના કરવાની છે , તેને અસખ્યાતનો કરાર કહે છે . અસખ્યાત = ભરપૂર .

મુઝ્ હૂર = સમગ્રજગતી અપ્સરા ; જ્ઞાનરૂપી મુન્દરી ; સરખાનો :- શાન્તિધરે મેદિના . (શ્રી ભર્તૃહરિ .)

જલયા = પ્રકાશ - જ્યોતિ , જ્ઞાનાનુભવ .

ચારા = ચલણ . ચાહલુ તબકમે' = ચાહ અસ્ત્રામા .

અસગસા = અવગ જેવો , પગ , અસગ નહીં ,

આઝિલ અપદ = જ્ઞાની અજ્ઞાની - ભણેલા અને અભણ .

ઉલઝલુ = મુન્સજ્જુ ; મુન્જાગુ ; આંટી ; મુરેલી .

પંપોટા = પરપોટા .

સીલીર = કરણું , પાનીનું ઝમવું - મેર .

નીકરે નહીં = ખરે નહીં .

પૂરસું જાય નિકાહ કરે = જ્યોતિ સાથે લગ્ન કરે -
પરમાત્મતત્ત્વનો સંપૂર્ણ સાક્ષાત્કાર કરે - નિર્ગુણ બ્રહ્મપ્રિયાને
પરણે; દેહ છતાં, નિરંજન નિરાકારને અનુભવે - ભોગવે .

મુકેઅદ = અધીન એવક; નમ્ર દાસ : ભક્ત .

કરમ = કૃપા , દયા . એ ઉપરથી કરિમ = કૃપાલુ =
પરમાત્મા . ઠું આમીન ઠું

અને હવે , ટીકાના ઉપસંહાર સાથે પૂર્ણ પ્રેમસ્વરૂપ
અને પૂર્ણ જ્ઞાનસ્વરૂપ શ્રી અખાજના આ અદ્ભુત
અન્યનો પણ ઉપસંહાર કરીએ છીએ :-

આ અખિત્ર વિશ્વને જીવન અર્પનાર ભગવાન સવિતામાં જેમ
ઉખા અને જ્યોતિ ઉભય તત્ત્વો અબેદરૂપે પ્રસ્થિતિ કરીને, આતપ્રોત
રહે છે , તેમ શ્રી અખાજમાં પણ પ્રેમની ઉખા અને પ્રજ્ઞાનનું
જ્યોતિ એ બન્ને મહત્ત્વો અબેદરૂપે પ્રસ્થિતિ કરીને આતપ્રોત
રહેલાં છે .

પ્રેમ અને જ્ઞાન એવા દોઢ બે જુદાં જુદાં પરસ્પર વિરોધી
તત્ત્વો હોવાની કલ્પના કરીને , અભ્યારીએ ભ્રમ ઉભો
કરવાની કંશી જરૂર નથી ; કેમકે , પ્રેમ અને જ્ઞાન , એક જ
તત્ત્વ છતાં માત્ર અવસ્થાન્તરભેદ કરીને જ તેનાં બે જુદાં જુદાં
નામ માત્ર છે .

તેવી જ રીતે , પ્રેમ અને વૈરાગ્ય પણ બે જુદી જુદી
વસ્તુ નથી , પણ , એક જ અનુભવનાં બે જુદાં જુદાં તામ જ છે .

પ્રેમને જ ગાનાર દયારામ પ્રેમના અથવા ભક્તિના જે
રસને પરમ તત્ત્વ માને છે , અને ભજે છે , તેને જ - તે જ
રસને - તે જ પ્રેમને સંપૂર્ણ વેદાન્તજ્ઞાની બ્રહ્મવેત્તા શ્રી
અખાજ પણ માને છે અને ભજે છે ; કેમકે જેમ બ્રહ્મ એક જ

છે , આત્મા એક જ છે ; તેમ , અનાદિ અનન્ત પરમાત્માનો
ત્રેમરસ પણ એક જ છે , અને - રસો વૈ સઃ ॥

ત્રેમના અનાદિ , અનન્ત અદ્વૈતરસાનુભવમાં જેને ત્રેમથી
જ વિલસવું છે અને ત્રેમથી જ વિલાવું છે , તેને તો ત્રેમ
અને જ્ઞાન એખી જો વસ્તુનું “ દ્વૈત ” જ નથી , તેમ જ , તેને
મન તો ત્રેમ અને વૈરાગ્ય એવું “ દ્વૈત ” પણ નથી જ નથી .
અલમતિ વિસ્તરેણ ॥ (વિશેષ માટે જુઓ શ્રી કલાપીના
કેશરવ , ઉપસંહાર ; ૫ , ૭૧૩-૧૪-૧૫ .)

અને છેક છેલ્લે , મહામુક્ત પુરુષનું જીવન એટલે માનવ જીવનનો
એક અગમ્ય કોહીડો ; અને , તે ઉકેલવાને એક મુદ્દાની વાત
જો પણ જૂલવી ન જોઈયે , કે શ્રી અખાજ મૂળમાં તો પરમ
ચૈળ્લવ , પરન્તુ , મર્યાદિત - સીમાબદ્ધ - સાંપ્રદાયિક વૈષ્ણવ
નહીં ; પણ અસીમ ત્રેમસ્વરૂપ - ઉચ્છૃંક્ષલ ચૈળ્લવ અને પરમ
ઉચ્છૃંક્ષલ અમર્યાદિત ચૈળ્લવ તે જ કંમશઃ સ્વાનુભવે કરીને
અસીમ જ્ઞાનસ્વરૂપ પરમ શાંકર ; અને , તદ્દત્ કંમશઃ
તે જ પરમ વાસિષ્ઠય વા અજાતીય અવધૂત અથવા વેદોક્ત
વાણીમાં તે જ પશ્ચમાશ્રમી પરમહંસ . ॥ इति श्री टीका सहिता
श्री अप्रसिद्ध अक्षयवाणी समाप्ताः ॥ ॐ ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॐ ॐ ॐ सद्गुरु ॐ ॥

શ્રી સાગરાશ્રમં , ચિત્રાલ ,
તા . પાદરા , જિ . વડોદરા . }
તા . ૧૪ : ૮ : ૧૯૩૨ .

ॐ सागर ॐ

શ્રી અખાઇની પ્રજ્ઞાલિકાનું શ્રી અક્ષયવૃક્ષ પાનું
અવયાસીને માટે રંગ દ્યુ છે .

॥ ૐ ઘડગુરુ ॥

શ્રી અક્ષયવૃક્ષ

[માત્ર એક જ પ્રાણ અર્થે આપ્યું છે .]

—૨૮—

શ્રી અદાનંદજી (કાશીપુરી .)

શ્રી અખાઇ (જેતવપુર , જિ . અદમદામદ .)

શ્રી લાલદાસજી (વીરપુર , તા . હુણવાડ .)

શ્રી હરિદ્રજી મહારાજ (અદમદામદ .)

શ્રી હતામુન નારાયણ (ઉત્તરાખંડ , જિ . મુરત .)

શ્રી કલ્યાણદાસજી (કલ્યાણવા બંગલો .)

શ્રી પૂર્ણાનંદજી (" ")

શ્રી ધ્યાનાનંદજી (" ")

શ્રી ભગવાનજી મહારાજ (" ")

ૐ પ્રમુજી ॐ સદગુરુ ॐ